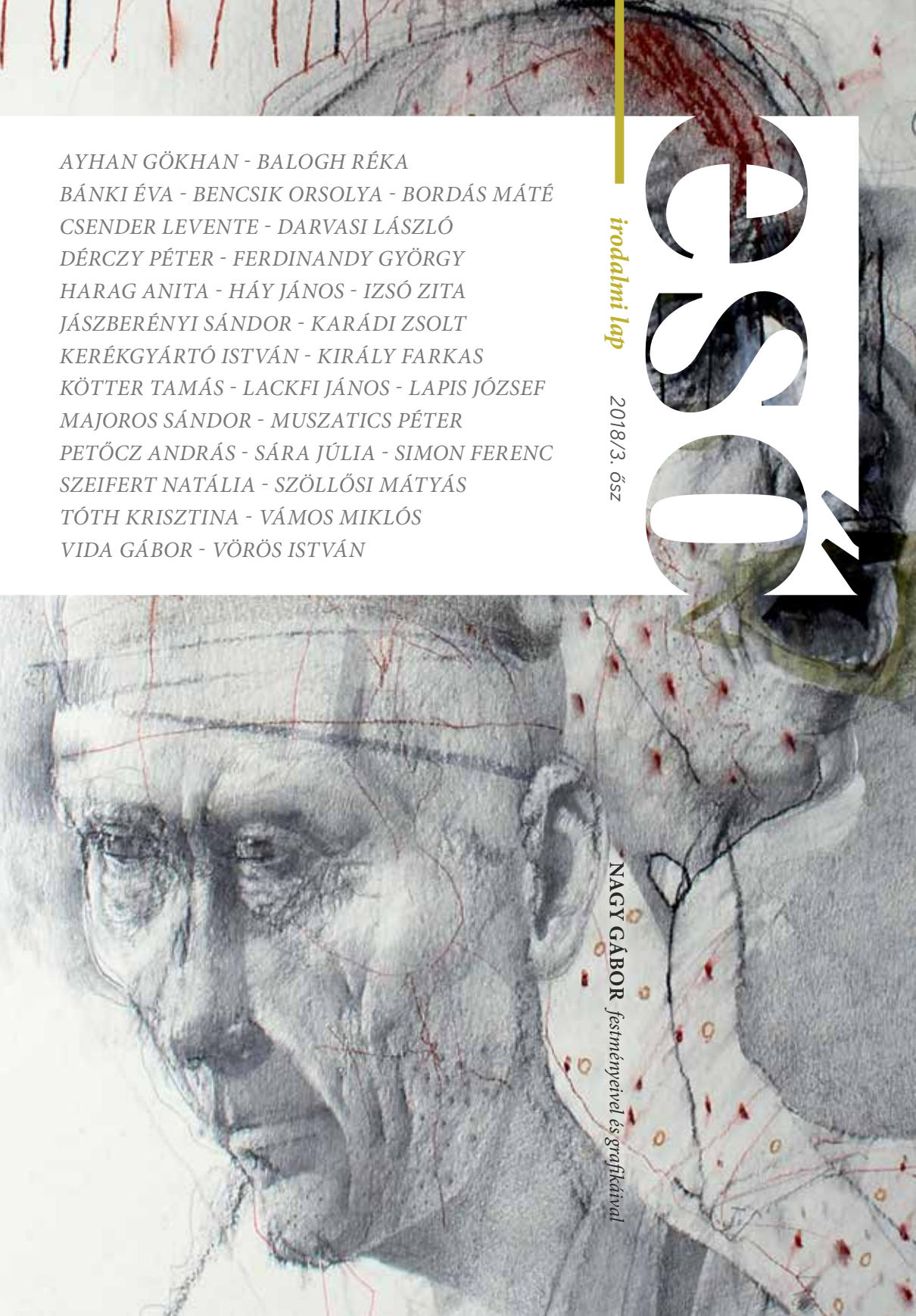

ESŐ

irodalmi lap

2018/3. ősz

AYHAN GÖKHAN - BALOGH RÉKA
BÁNKI ÉVA - BENCSIK ORSOLYA - BORDÁS MÁTÉ
CSENDER LEVENTE - DARVASI LÁSZLÓ
DÉRCZY PÉTER - FERDINANDY GYÖRGY
HARAG ANITA - HÁY JÁNOS - IZSÓ ZITA
JÁSZBERÉNYI SÁNDOR - KARÁDI ZSOLT
KERÉKGYÁRTÓ ISTVÁN - KIRÁLY FARKAS
KÖTTER TAMÁS - LACKFI JÁNOS - LAPIS JÓZSEF
MAJOROS SÁNDOR - MUSZATICS PÉTER
PETŐCZ ANDRÁS - SÁRA JÚLIA - SIMON FERENC
SZEIFERT NATÁLIA - SZÖLLŐSI MÁTYÁS
TÓTH KRISZTINA - VÁMOS MIKLÓS
VIDA GÁBOR - VÖRÖS ISTVÁN

NAGY GÁBOR *festményeivel és grafikáival*

2018. ősz
XXI. évfolyam 3. szám
Megjelenik negyedévente
Alapító kiadó: Vass Lajos
Főszerkesztő: Jenei Gyula
Szerkesztők: Benedek Szabolcs, Molnár H. Magor
Szerkesztőbizottság: Fekete Marianna, Kele Fodor Ákos,
P. Nagy István, Simon Ferenc,
Várszegi Tibor, Verebes György
A szövegeket gondozza: Varga Sándor
Lapterv és tördelés: Cselle Judit

Szerkesztőség levélcíme: 5000 Szolnok, Verseghy u. 7/a;
telefon: 30/270-1774; ímél: jeneigyula@chello.hu
Szerkesztőségi titkár: Fekete Marianna;
telefon: 30/487-5320;
ímél: feketeria@chello.hu
Honlap: www.esolap.hu
Kiadó: Max-kontír '99 Bt., 4461 Nyírtelek, József Attila u. 14.
Felelős kiadó: Fekete András
Készült az All in One Nyomda Kft. üzemében, Szolnokon
ISSN: 1419-7987

BEKERÍTETT ÉDEN

3 IZSÓ ZITA
Jég; Kőzivatar; Az utolsó rokon; Bekerített éden

9 BORDÁS MÁTÉ
A jóslat

A FOR KALÁRA

12 LAPIS JÓZSEF
Hagyma és zsír

14 KARÁDI ZSOLT
Anyám könnyei

16 LACKFI JÁNOS
Válogatott kudarcaim

A DÍSZLETTERVEZŐ

20 MUSZATICS PÉTER
Trau

20 SÁRA JÚLIA
Skicc

PRÓZAI DOLGOK

26 AYHAN GÖKHAN – IZSÓ ZITA
Regényes olvasók
(Interjú Bencsik Orsolyával, Haklik Norberttel, Háy Jánossal és Szöllősi Mátyással)

MAGYAR NOVELLÁK

32 FERDINANDY GYÖRGY
Haza

34 HÁY JÁNOS
Ház

37 KERÉKGYÁRTÓ ISTVÁN
A gyűjtő

41 DARVASI LÁSZLÓ
Reiner verse

44 JÁSZBERÉNYI SÁNDOR
Kifelé a pokol völgyéből

50 MAJOROS SÁNDOR
A mozdulatlan felhő

54 KIRÁLY FARKAS
Ándörgránd

59 VÖRÖS ISTVÁN
A bor

62 VIDA GÁBOR
A motoros lány

67 SZÖLLŐSI MÁTYÁS
Kép

69 HARAG ANITA
A kutya a szőnyegre pisil

74 BENCSIK ORSOLYA
Túl messze van

76 PETŐCZ ANDRÁS
Sárga, kockás zakó

82 SZEIFERT NATÁLIA
Snitt

88 BÁNKI ÉVA
Törik-szakad

92 CSENDER LEVENTE
I will survive

93 KÖTTER TAMÁS
Tortúra

99 TÓTH KRISZTINA
A nő, aki nem törölte le az apját

104 VÁMOS MIKLÓS
Az én időm

OLVASÓ

108 DÉRCZY PÉTER
A kisforma nagymestere
(Ferdinandy György: Vadnyugati origó, Fájó holnapok)

112 SIMON FERENC
A szelf(i) pántextualizmusa,
avagy változatok az énszövegekre
(Kemény István: Nílus)

116 BALOGH RÉKA
Vázlat a káosz regényéhez
(Király Farkas: Sortűz)

IZSÓ ZITA

JÉG

Amikor vert, az anyám bezárkózott a fürdőszobába,
és megnyitotta a vizet.
Olyan hosszúnak tűnt az idő,
hogy láttam magam előtt, ahogy az egész Duna átfolyik a csapon,
mint az ő fülén a felesleges bocsánatkérő mondatok.

Azt, hogy miért ütött, nekem kellett kitalálnom,
ha nem jöttem rá, még jobban vert,
cigarettacsikkeket nyomott el a bőrömön,
üdítős dobozokat vágott hozzám,
mindegyik úgy zuhant a földre,
mint a Columbia az egész legénységgel,
rokonaimmal, barátaimmal, edzőimmel,
mindazokkal, akiktől segítséget reméltem.

A kedvenc szava az volt,
hogy olyan vagyok, mint egy buzeráns.
Úgy szorította a kezem,
mintha egy halott állat állkapcsa záródott volna rám.
Néha az éjszaka közepén ébresztett fel, és elkezdett verni.
Máskor pizsamában zárt ki a házból.
Azt mondta, keménynek kell lennem.
A fájdalmat megszoktam.
A sebeim szaporodtak,
mint a kóbor állatoknak kitett húsdarabon a fognyomok.

Csak amikor jégre léptem, éreztem a szabadságot.
Tudtam, hogy nem nyúlhat hozzám,
ha korcsolyázni kezdek.
A többiek sejtették, hogy valami nincsen rendben,
de mindaz, amit láttak, nem volt más, csak a jéghegy csúcsa,
úgy fúródott bele a valóságukba, mint kihegyezett lándzsa éle.

TISZAGÁTI METSZETEK (A BICIKLIS)
AKVARELL, TUS, DIÓFAPÁC, 70x50 CM

KŐZIVATAR

Talán ezúttal megmarad, ismételgeted.
Szavaid olyanok,
mint a földrengésveszélyes területre épített templomok.

A jóakarók sosem beszéltek neked
a tenger alatti vulkánokról,
és most izzó magma ömlik a szájukból.
Azt mondják, most aztán vigyázz magadra,
mintha nem tettél volna meg mindent,
hogy az előzők életben maradjanak.

Még azt is elviselted, hogy annyiszor
visszahúzódott rólad a víz,
és ott hagyta rajtad haldokolni partra vetett
formátlan lényeit.

Nem hiszel semmiben,
mint a teremtés harmadik napján
a kiszáradt tengerfenék
mélyén fekvő kavicsok,
még nem ismerhették fel,
hogy a nap mennyire hasonlít egy figyelő
ember pupillájára.

A parton
minden veszteség után kerestél
egy pont huszonnégy, huszonhét
és huszonegy milliméteres kavicsot,
hogy tudd, mekkorák voltak,
amikor elveszítetted őket.

Aztán az ujjaddal járatokat vájtál
a házad előtt álló üres betoncserépbe,
és belesüllyesztetted a kavicsokat.

Most pedig reméled, hogy ezúttal
kiemelkedik belőled,
ahogy a vöröslő óceánból
is kiemelkedik most egy új sziget,
és nem hat rá más kontinensek mocska,
az ígéretek üres műanyag palackjai,
amik akkor is a felszínen lebegnek,
amikor már rég megfeledkeznénk róluk.

És lassan megjelenik rajta az élet,

és látod a magzataikat
elvesztett asszonyokat.
Ide járnak majd, és anyatejjel locsolják
az éppen sarjadó virágokat.

AZ UTOLSÓ ROKON

Még nem halt meg az utolsó felmenőnk.
A szeme csukva van,
mint amikor bontásra készítenek elő
egy régi házat, és hogy ne költözzön be senki,
ne jusson be több rossz gondolat,
befalazzák az ablakokat.

Azt kérdezi tőlünk,
miért nem volt neki is három szíve,
mint a polipoknak,
hátha akkor jobban tudott volna szeretni.

Nem mondjuk el neki,
hogy odakint nem hogy polipok,
már más állatok sincsenek,
de mint a bogarak, koppannak az ablakon
a haldoklók nekünk szánt szavai,
amiket általában nem hallunk meg,
mert mi a házaikban ülünk,
és szétválogatjuk a hátrahagyott szemetüket,
pedig tudjuk, hogy abból már
senki nem fog újrahasznosítani semmit.

A jégtáblák rég elolvadtak,
a tenger elárasztotta a part menti városokat.
Az időt leoldottuk magunkról,
mint egy túl szoros ruhát,
óráinkban nem cseréltük ki többé az elemeket,
hulladékgyűjtőbe dobtuk az összeset.

A kórház előtti parkban kiégett a fű.
Gyerekek próbálják krétával zöldre színezni a betont.
A fák is kiszáradtak.
Hajléktalanok állnak a helyükön,
bokáig a földbe ásva,
fütyülni próbálnak, hogy a kórházban fekvők ne tudják meg,
rég eltűntek a kedvenc madaraik.
Elhagyott fészkeikbe rejtettük
elfeledett uralkodóink tojás nagyságú gyémántjait.

A túlvilágban nem nagyon hiszünk.
Mégis azt képzeljük, hogy miután
eltemettük az utolsó felmenőt,
valahol egy hulladékgyűjtő mélyén
az órám és a nővéremé és a bátyámé is
egyszerre járni kezd,
mint egy bűneitől megszabadított,
feltámasztott polip három szíve.

BEKERÍTETT ÉDEN

Alig múltam húsz, amikor részt vettem az első kivégzésen.
Azt írtam utána a naplómba:
semmit sem éreztem, meg kellett volna hogy viseljen?
Emlékszem, akkoriban nyáron is hosszú ujjú ruhát hordtam,
és féltem fürdőruhára vetkőzni a strandon.
Tapasztalatlan voltam, és gyorsan ítélkeztem,
minden fekete-fehér volt nekem.
Újságíróként tudósítottam a kivégzésekről,
évente körülbelül harmincról.
A legjelentéktelenebb dolgokat is feljegyeztem,
az elítéltek
bízhattak abban, hogy ha ők nem lesznek, utolsó szavaik
megmaradnak bennem,
mint a túlfűtött lakásokban áttelelő poloskák.
Az egyik gyilkos levette a szemüvegét,
hogy ne lássa, hogyan sírnak a rokonai.
A másiknak meglepően kis lábfeje volt,
mint a lótuszlábú kínai nőknek.
A harmadik legalább két számmal nagyobb ruhát viselt,
de aztán rájöttem, hogy a börtönben töltött
utolsó hetekben valószínűleg lefogyott.
A negyedik még az utolsó pillanatokban
próbálta eltakarni a náci tetoválásait,

hogy az üveg mögött állók ne lássák.
Az ötödik úgy nézett ki, mint a nagybátyám.
Eleinte próbáltam felfedezni a kivégzésben részt vevőkben
valami rejtett indulatot.
De az egész teljesen gépiesen ment, mint valami rovarirtás.
Talán azt hitték, ezáltal tényleg jobb hely lesz a világ,
ahol kint lehet hagyni a kerti asztalon
a gyerekkor cukrozott limonádéit,
és majd tényleg nem fog beleszállni semmi.
Ebben a városban magas szintre fejlesztették az eljárás menetét.
Az üvegfal mögött csak annyi látszott,
hogy valaki az elítélt fölé hajol,
mintha csak elaltatna egy gyereket.
Az áldozatok rokonai emiatt rendszerint csalódottak voltak.
Ők színpadias igazságtételt, látványos haláltusát vártak.
De én végighallgattam és leírtam
a könyörgéseket a kegyelemért,
az önvádló bocsánatkéréseket, a bibliai idézeteket,
a popszámok vagy filmek részleteit, ritka alkalmakkor a viccelődést,
és végül, hogy tulajdonképp mégis ártatlanok.
Néha csak mozgattam a tollam, hogy nyugodjanak meg, írok.
Ilyenkor általában a füzetem sarkait színeztem,
vagy határozott vonalakat húztam egészen a lap széléig,
és arra gondoltam, az egyenesnek itt nincs vége,
a végtelenben fut tovább.
Dühöngő elítéltet ritkán láttam,
sírót is csak egyszer.

Aztán pár évvel később véletlenül teherbe estem.
Nem akartam anya lenni, de elfogadtam a helyzetet.
És egy idő után kezdtem kétségbeesni attól,
hogy a gyerekem esetleg hallhatja, amit én,
az elítélt könyörgését,
utolsó lélegzetét, aztán azt, ahogy a tüdő összeesik.
És folyamatosan az járt a fejemben, hogy a kivégzőszobában
az asszonyok látják meghalni a fiaikat,
zokognak, verik az üveget, rúgják a falat,
és akkor rájöttem, hogy hiába szüli meg,
minden nő magában hordja még egy kicsit a gyermekét,
és most ezeket a gyermekeket kaparják ki ezekből az anyákból,
és az önvád méretes követ varrják be a helyükre,
ami egyre nő,
és amitől egy idő után nem fognak tudni mozdulni sem.

Nem sokkal később felmondtam,
de az emlékektől nem szabadultam meg.
Felnyitottam egy konzervet, és a gáz szagát éreztem.
Tévénézés közben eszembe jutott egy beszélgetésem az egyik elítélttel,
néhány perccel a kivégzése előtt.
Máskor megjelent előttem az egyik elítélt anyjának ráncos keze
az üveghez nyomva.
Sziklafalra tapadt kagyló,
amiről visszahúzódtak a remény erős sodrású hullámai.
És tudtam, hogy ha a fülemhez szorítanám,
nem a tengert hallanám benne,
hanem azt, ahogy a szülés után felsír a gyereke.

Én nem azok miatt aggódom, akik megmaradtak bennem,
hanem azokat féltem, akiket elfelejtettem.
Néha kimegyek a sírkertbe, ahova évszázadok óta temetik
azokat a kivégzett bűnözőket,
akiknek a testéért nem jönnek el a hozzátartozók.
Nem sokan hoznak ide gyertyát vagy virágot.
De a természet valahogy mégis gondoskodik a tájról:
sok egészen különleges növényt találni itt, ami
több kilométeres körzetben sehol máshol nem terem,
úgy tűnik, madarak pont itt ejtik ki a csőrükből a legjobb magokat.
Olyan ez a temető,
mint az édenkert, ahonnan kiűzték a bűnös embert.

Az itt nyugvók
talán megérdemlik, hogy az emberek elfelejtsék őket.
De lehet, hogy az én feladatom, hogy emlékezzem rájuk.

Például arra, hogy néha megdicsérték a frizurám,
megköszönték, hogy foglalkozom velük,
vagy boldog karácsonyt kívántak az egyik őrnek.
Ezek a tetteikkel összevetve persze nem nagy dolgok,
mégis úgy érzem,
az én feladatom mindezeket érintetlenül megőrizni,
mint a festő egy kis tégelyben azt a színt,
amit soha, egyik képén sem tudott használni.

BORDÁS MÁTÉ

A JÓSLAT

A tenyérjósnő lábát széttéve képez öblöt a kádban.
Combját összeszorítja, ha kihűl a víz.
A halászok mindezt tudva fűtik az öblöt,
sőt, a jósnő álmában még nyújtanak is a combizmokon,
hátha egy nap tengerré tágul az öböl.

A halászok mólót építenek a lábak közé, de amint vége a fürdésnek,
az árral járó földmozgás és egy tigrisóriást ábrázoló törülköző
mindent letarol. A halászok apró csobbanásait hallani.
Mikor a lecsorgó kádvíz lassul, megkapaszkodnak, a következő
fürdésig hajszálak, bőrcafatok, köldökszöszök, akár testnedvek is.
És a csobbanások halkan kísérik a tisztálkodó robajt.

A beton helyett könnyedebb szerkezettel kezdenek dolgozni.
Bambuszból ácsolnak kisebb hajókat, az uszályoknak
és a luxushajóknak pedig külön személyzetet küldenek
minden páragőzös alkalommal, hogy egy könnyed, de tartós,
szénszálas dokkot húzzanak fel.

Egyszer a nőn függő, a medertől független mólót építettek.
Ez a kitápászkodás lendületétől levált, és a lefolyó mélységeiben
össze is roppantotta a nyomás.

A halászok közül sokan látták már a csöveket.
Hajmosás után indákat hagy maga után
a fürdőző. Ezen közlekednek,
ha az ügyesen érdes kezek jól markolnak.
Kiszakadhatnak a szálak, az épp lengő halászok szorítása is
lazulhat.

A nyílás, ahova a víz lefolyik, egy csillag alakú szűrővel
van ellátva. A lehulló indák mind ott gyűlnek össze,
és a sokaság egyre lejjebb nyújtózik.

A nő, miután gyermekei születtek, megszánta a kitartó halászokat,
és egy jóslattal jutalmazta munkájukat:
Egy nap eljön az a nő, akinek lába közé nem kell mólót építenetek!
Az egyik halász, az öreg, a bölcs úgy vélte, hogy Erika
móló nélkül is alkalmas lehetne, csak meg kell öregednie.
A comb feleslege, és ahogy az gyűrődik, alkalmas lehet a kikötésre
közel a part mentén is.

Ha megöregszem, ha annyira megöregszem, hogy ily eltöredező
partjaim legyenek, akkor ülve fognak mosdatni. Az asztronautáitok
már látták a kád magas és vastag peremét.
Azt már valószínűleg nem fogom tudni átlépni,
mire nektek jó leszek – mondta Erika.

És mi van a férfival? – kérdezte egy másik halász.
Ekkor a legfőbb vallási vezető azonnal kiemeltette a tömegből,
majd máglyán elégették, miközben az égő eretnek
a férj nevét ordította. Belátták a halászok, hogy a jóslat beteljesedésére
szakadatlan munkával, türelemmel kell várniuk, hiszen
mindennek a gyümölcse volt már maga a jóslat is.

El ne csússz a kövön! – ordította Erika a lányának.
Fürödhetünk már a kádban? – kérdezte a lány. *Lehet.*
Vagy már elég nagy, hogy ne vessz el benne – mondta az apa.

Felvillant egy második Nap.
Fürdőszobavillany, az apa, majd befutott a kislány,
és már csobbant is bele a kádnyi forró vízbe. A halászok kihajóztak
a zománcrepedések közül. Kerülgették a sima, makulátlan testet.
Nem tudtak kikötni. A bátrak idegesen ugráltak ki a csónakból,
hogy partra ússzanak. A szőke tincsek még a lefolyó felé sodródtak,
de már látták a közelgő forgatagot.
Mégsem ez okozta a hasadást.
Hirtelen egy kisfiú huppant a lány elé. Csupaszon csillogott ő is.
És akkor a halászok üvöltve eveztek vissza a repedésekbe.

Férfi, férfi! – ordították, és akik nem hajóztak ki, eltűnődtek,
miben áll a férfi tisztátalansága, pedig az apának oly jó a partvidéke,
bárhol kiköthetne bárki. A szőrzet. A szőrzet? – beissza a nedveket,
az nem a felszín takarója, hanem a túlburjánzás, a túlburjánzás, igen.
És a csupasz fiúcska csupasz! – és csak a bőre a felszín takarója,
és a félsziget, bár még kezdetleges, de a félsziget az ott van!
A felszín hömpölygése gombnyomásra indult. Ezüstözött foglalatban
apró gomb, nagy robaj, apró gombák törnek fel, kibuggyannak
a kalapok, és félrelökik a csónakokat. A kád széle felé
sodródnak a halászok. A csupaszságról való gondolkodás
így vergődve nem volt kézenfekvő. Pánik. Pánik volt.
És az evezők is remegtek a csupasz villódzásban.

TISZAGÁTI PORTRÉK (JÁNUSZ) III., GRAFIT, 30X21 CM

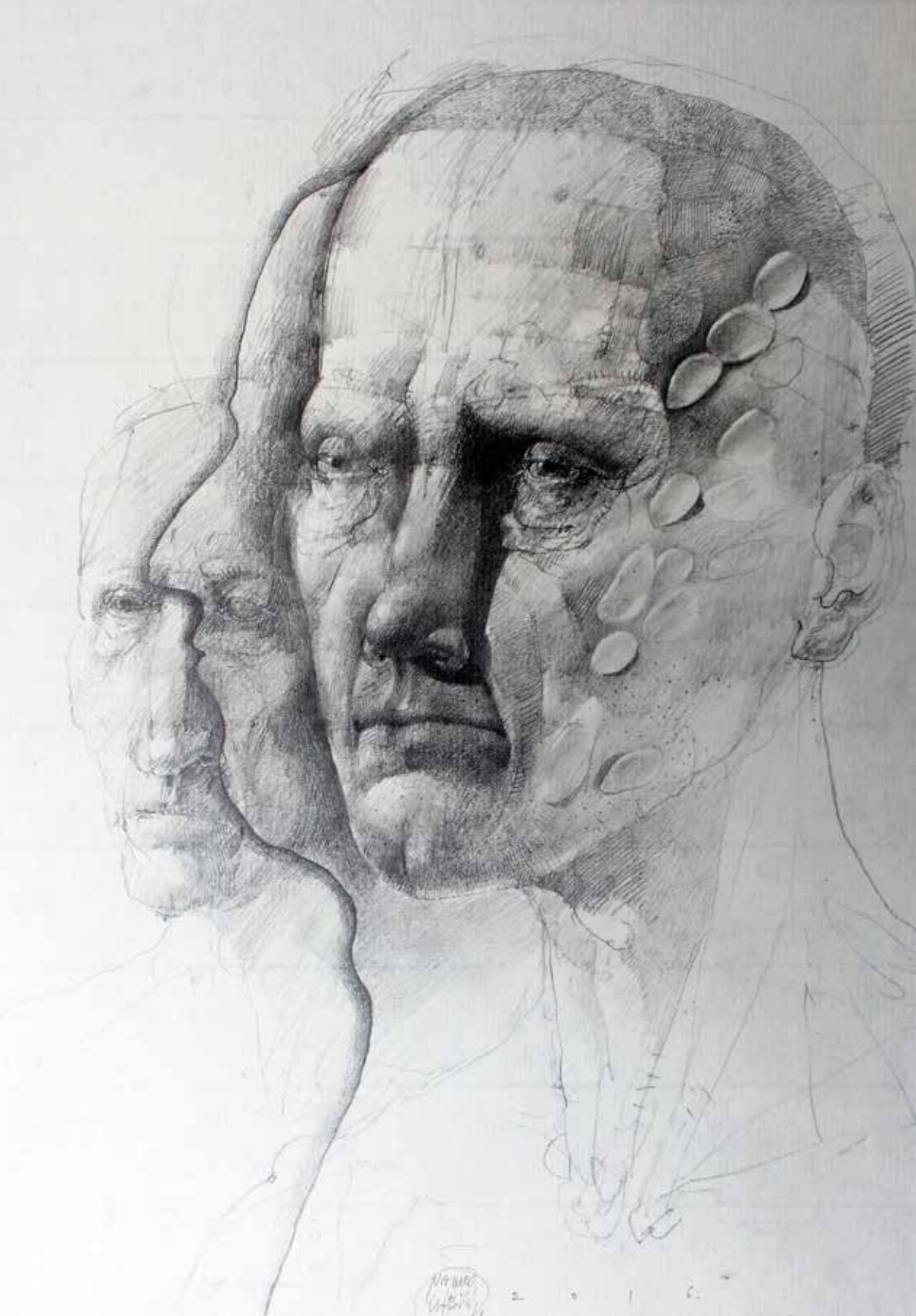

LAPIS JÓZSEF

HAGYMA ÉS ZSÍR

– Zsírod, hagymád van?
Nagymamám kicsi konyhájában ülünk. Sparhelt, dikó, konyhaszekrény, asztal, két szék. Egy régi tévékészülék. Itt él, itt is alszik, a házat csak ritkán nyitja ki. Régebben, gyerekkoromban mi aludtunk ott – ahol már mindegyik szoba tisztaszoba.

Advent utolsó hétvégéje, Debrecenből utazom haza a szüleimhez Sárospatakra, és mivel Szerencsen át kell szállnom, meglátogatom az itt élő nagymamám. Késő délután szállok le a vonatról, a terv az, hogy egy órát töltök vele, és még elérem az utolsó csatlakozást hazafelé. Ond falu a városhoz tartozik, de jó fél óra gyaloglásra a vasútállomásról. Beépítetlen, sötét mezőn járok, sietek, gyenge közvilágításban, át a faluba, végig az Ady Endre utcán. Minden csöndes. Ahogy a kopott, zöld vaskerítésnél megállok, nem látok világot az ablakban. A kapu csukva. Átmászom a kerítésen (kutya, liba nincs, ami jelezne), és kopogok. Nagymamám fekszik a dunyha alatt, a tévéje halványan világít, de annál erősebben szól. Minden látok a verandáról. Még fenn van, de bezárkózott, és nagyothall. Erősebben zörgetek, ezúttal nem az ajtón, hanem az ágya fölötti pici ablakon. Fölneszel, kászálódik, nyit. Örül. Hozzá még bármikor be lehet állítani előzetes egyeztetés nélkül – hozzám, sajnos, már nem –, és mindig várja a vendéget.

Épp mára már nem várta. Így ételt sem tud elém rakni este nyolc körül. Legfőképp emiatt sopánkodik.
– Van zsírod? Van hagymád? – jut eszembe a mentő ötlet.
Akadt. Gyorsan megoldottuk tehát a vacsorát, később is sokat emlegeti ezt a jól sikerült kérdést. Még valamilyen savanykás bor is kerül mellé.
A szeretethimnuszt hoztam neki merített papíron Debrecenből (sosem mulasztotta el mondani, ha hallgatta a rádiós közvetítést a nagytemplomi istentiszteletről), Pál apostol nevezetes korinthusi levélrészletét. Vagy a 23. zsoltárt? Már, bevallom, nem emlékszem, de a papír hamar fölkerül a konyhaasztal fölé a falra. Az Úr az én pásztorom, nem szűkölködöm.

Halál, hol a te árnyékodnak völgye? Talán itt, éppen ebben a halovány fényű éjszakai konyhaszobában, ahol ő mesél. Engem biztosan megszúrt a halál fullánkja. Nagymamám a nyolcvanas éveinek derekán járt már akkor, s egyre inkább kihasználtam minden alkalmat arra, hogy megismerjem őt, s göröngyös életét. Horthy rendszerében volt gyerek. Simán, az abaúji falusi iskolában minden reggel elmondták tanítás előtt közösen Papp-Váry Elemérné Sziklay Szeréna győztes pályaművét, az ún. Magyar Hiszekegyet: „Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában: Hiszek egy isteni örök igazságban, Hiszek Magyarország feltámadásában! Ámen." A trianoni határokon túl kétszer járt életében. Egy ízben elvonatozott fiával – édesapámmal – Szabadkára, és

farmert is vásároltak. „Szép város. Olyan, mint Patak" – hallottam tőle én is. De előbb még Kolozsváron is volt. Igaz, semmit sem látott belőle a marhavagonból, amelybe belezsúfolták sokadmagával, hogy elvigyék a háború után, ahogy mondták, „egy kis munkára". Három év lett belőle.

Áll a kútnál a fiatal lány, több mint serdülő, de még nem asszonykorú. Engedi a vizet, és a falu legszebb fiúja, több évvel idősebb nála, néhány méterrel arrébb mosolyog rá. A lány pirulva fordul el. A fiú kinézi magának a feleségnek való, dolgos lányt, vár, és amikor már lehet, el is veszi. Nagymamám csak ekkor hiszi el, hogy tényleg igaz. Övé a szerelem. „Olyan szépen beszélt velem az a fiú. Azt vettem észre." A fiatal házasokat egyszerre hurcolják el a Donyec-medencébe, de nem egyszerre térnek vissza. A férj egyáltalán nem tér vissza, másfél év után temeti maga alá a bánya. Nagymamám még egyszer ennyi időt tölt ott, mire hazatérhet. Hazaengedik, hazaszállítják. Hozza magával tüdejében az idegen molekulákat. Hogy hazajön, azt még kevésbé hiszi el, mint a szerelmet.

Füves legelőkön nyugtat engem, és csöndes vizek felé terelget. Advent utolsó hétvégéjén akkor ott jártunk közösen a halál árnyékának völgyében, a Donyec folyó medencéjében, nagymamám elbeszélésében, aki úgy mondta el mindezt, emlékezve, röviden, mint valamit, ami már a múlt része, ami már nem szúr. Nem sajog. Ám a fullánk mindvégig ott maradt, mindössze megtanulta, hogy ne nagyon vakargassa a sebet. Egyszer azt mondta, ha tudná, hol nyugszik a férje, öregasszonyként is gyalog elmenne a sírjához. Nagy tervem volt, hogy felkutatom a sírt, és szerzek róla egy fényképet – a nyughelyig és a névtelenül elhurcoltak emlékművéig eljutottam, s már épp fölvettem a kapcsolatot a világhálón keresztül egy fiatal ukrán lakossal a környékről, kérve tőle egy fotó készítését, amikor jött a hír, hogy 91 éves korában nagymamám elindult első férje után.

A második férjet – a nagypapámat – úgy kerítették, úgy mutatták be neki a hazatérése után. Nem volt már az a kelendő fiatal lány, csontjaiba beleették magukat az ukrán telek. Nagypapám jött, köszönt, és azt mondta a családnak: „Nincs nekem semmim, csak két dolgos kezem." Tiszteletben és becsületben éltek együtt hosszú évtizedekig, és két fiú született frigyükből. Mindkettő nagymamám előtt távozott el, férjein és gyermekein kívül testvérét is eltemette. Ejtőernyős volt a világháborúban, s első bevetésekor aknára érkezett. Semmi sem maradt belőle. „Megesszük reggelire az oroszokat" – mondta.

Az időm hamar eltelik nála. A zsíros kenyér és a hagyma is elfogyott már. A borospohár kiürült. Indulnom kell a vonathoz, megyek újra végig a falu utcáján, rá a sötét mezőre, a főútra, be a városba. Megyek monotonon, zakatolok üresen, habos szívvel. Adventi látogatásom sokat emlegeti még nagymamám, megismételni talán csak egyszer sikerült – ha egyáltalán. Nagymamám úgy sír, ahogyan muszáj. Telített a jajjal, a gyásszal, de a fájdalom

feloldódott a távolságban, az átkapált napokban, a megőrölt években, elsimult az élet prése alatt, belepárolgott a bagóért eladott kárpótlási jegybe, átszíneződött a dédunokák szemén, beletört az imádságos könyv feketéjébe.

Volt egy asszony. Éhes volt. Mindig. Satnya növények termettek az út szélén, ő fölszedett és a ruhája alá gyűrt néhány gyökeret. A motozáskor észrevették. Kirázták a ruhájából a zöldséget. Nagyon megverték azt az asszonyt.

Kitaláltam egyszer, kevésbé hóbortból, mint őszinte eltökéltségből, hogy vegetáriánus leszek. Nagymamám értette meg a legnehezebben, hogy nem eszem a jó húsból – a fasírtja nem kenyérből állt, ha vendégei voltak. Előbb erőből próbálkozott, és remek szaftos sültet készített, ezt tartotta elém. Nem vettem belőle, valamelyest rossz szájízt hagyva a látogatás után. Legközelebb, mikor betoppantunk, már javában söndörgette az apró szilvás gombócokat. A szeretet türelmes, jóságos.

A házát eladtuk. Lett néki jó gazdája, egy fiatal roma pár költözött oda, s szépítik a portát. De elébb egy hűvös novemberi estén kinyitottam a kopott zöld kaput, és lesétáltam a konyhához, ahol élt. Akkor nagymamám keze nyoma már elhalványult a tárgyakon, a falakon, bútorokon. Fákon, téglákon, ólakon. A levegőn. Az esőtől nehezült, hideg novemberi légből már eltűntek a molekulák, amelyek megjárták tüdejét. De az én orromban megmaradt a zsír és a vöröshagyma szaga. Hordozom még őket, amíg majd újra megoszthatom vele.

KARÁDI ZSOLT

ANYÁM KÖNNYEI

A dallamok, amelyek szélesen lebegtek a főtér felett: igen, a lendületesen áradó, máskor játékosan, mondhatni frivolan patakzó dallamok juttatták eszembe a rég elfelejtett ízeket és illatokat, az idestova ötven évvel ezelőttieket; lehet, hogy még régebbiek azok a képek, emléktöredékek, foszlányok az idő mélyéről, amelyek a két lány muzsikájának hatására horgadtak fel bennem a nyár végi kora estben. (De nemcsak az ízek s illatok kavarogtak a fülledt városi naplemente narancsos sugaraiban, nemcsak a távoli szökőkút hangja olvadt bele és semmisült meg a csellók húrjainak rezgésében, nemcsak a meglepődött turisták álltak meg néhány percre, hogy átadják magukat a szokatlan, mindazonáltal magával ragadó élvezetnek, s Mozartot meg Dvořákot hallgassanak az átizzadt alkonyatban, s néhány száz forintot, esetleg egy-két ezrest is hullajtsanak a kottaállvány elé helyezett hangszertokba, hanem ott hullámzottak, ott ringtak, ott lengedeztek a gyerekkor fel-feltoluló pillanatai is.) Ezek azonban a rájuk rakódott évek hordalékai alól kristálytisztán, már-már kézzelfogható bizonyossággal lüktettek elő. A harmadik-negyedik osztályos fiúcska szorongása is érezhetően fojtogatta a torkomat.

Vajon él-e még Edit néni, akitől úgy féltem, aki mindig komoly volt, fekete hajú, magas; vékony, hosszú ujjai könnyeden siklottak a gordonka nyakán. Sosem dicsért, inkább elmarasztalt. Nem voltam elég tehetséges, kétségtelen, bár egyszer komponáltam egy szonátát, vagy valami olyasmit, amit szonátának véltem, s megkértem, szólaltassa meg zongorán. – Az igazi zeneszerző – említette az első taktusok után fölpillantva a billentyűkről – mindig hallja a fejében azt, amit lekottáz… Gyakran eszembe jut ez a jelenet, állok a pianínó mellett, állok megszégyenülten, s egy életre megjegyzem, amit mond. Ha ma fölteszem a lejátszóra Beethovent vagy Stravinskyt, Händelt vagy Mahlert, Mozartot vagy Bartókot, hiszem, hogy ők hallották mindazt, amit papírra vetettek. Állok a pianínó mellett, s tudom, nem leszek zenész, de azt még nem sejtem, mennyit köszönhetek majd Edit néninek, s a Kodály-módszerrel dolgozó egykori iskolának, amely megtanított szolmizálva hallani: a zenetörténet legjelentősebb munkái, Debussyig, ma is így élnek a lelkemben. A *Négy évszak, a Messiás, a Kis éji zene, az Örömóda* szolmizálva szólal meg bennem. És a Kodály-mű, a Berzsenyi-óda, *A magyarokhoz* mintha ma hangzana fel. Ötven esztendeje valamiféle kórusfesztivál résztvevőjeként Veszprémben, az egyetem aulájában négyszáz fős egyesített kar énekelte a kánont, Vass Lajos vezényletével. Múlhatatlan, megrázó élmény: ma is beleborzongok, amikor észlelem azt az energiát, amely a sorokból árad: „Nem sokaság, hanem / Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat…", s érzem az erőt, amely a *kódába*n megzúdul: „szabad nép… szabad nép!" (És persze ekkor nem tudhattam, a karnagyot később hogy meghurcolták azért, mert ennyi ember egyszerre énekelt a szabadságról…) Még csak azt tudtam, hogy Edit néni megorrolt rám, mert abbahagytam a hangszertanulást. Jött a színház, amely gyermekszínészeket keresett: a főrendező engem választott; a folyamatos próbák és előadások, tájolások miatt alig jártam iskolába, s a gordonkaórák nagy része is elmaradt. A technikásabb Popper-etűdöket már nem játszhattam el, örök hiányként hurcolom azóta is őket. Mi lenne, ha akkor szorgalmasabb lettem volna? Hogy alakult volna az életem?

Ez is felrémlett bennem a rögtönzött koncertet figyelve: a csellóhang mindig elérzékenyít. Az elveszett gyerekkor nosztalgiájával, a szegénységből kiemelkedés erőfeszítésének heroizmusával telít. A zene felemelő hatásával gazdagít. Azzal a hittel, amely akkoriban valamennyiünké volt: tanulással át lehet lépni a proletárlét küszöbét. Anyám egész életének egyik tanulsága volt ez. Neki nem adatott meg az iskoláztatás. Ha ő, tizenötödik gyerekként, nem járhatott gimnáziumba, nem szerezhetett érettségit, pedig nagyon jó feje volt, szépsége és okossága nem hozott neki sikert, akkor legalább én menekülhessek ki az egyszoba-konyhás peremsors szorításából. Hozta-vitte a hangszert, mert a közismereti foglalkozásokat délután tartották, otthonról a zeneórára, s onnan haza, gyalog. (Hol voltak még akkor az autók? Legfeljebb villamos, esetleg busz, ám ezeken a járműveken körülményes volt gordonkával utazni.) Háromnegyed óra járásnyira laktunk az általánostól, a város szélén, ahol télen befagyott az utcai kút, de ő elbotorkált velem, s megvárt, míg végzek. Akkoriban a kezdő diák még kapott az iskolától negyedes csellót, később azonban már nem: sajátot kellett venni. De miből? Végképp nem volt pénzünk.

– Kezet csókoltam a testvéremnek, Pirinek, hogy adjon kölcsön hatszáz forintot! – emlegette sírva, még a halálos ágyán is, amikor már leteperte az agy-érelmeszesedés, s rendszertelenül, agresszív rémképek között mindenféle egykori sérelmek törtek rá hívatlanul.

Később, midőn tizenhat éves lehettem, eladtuk. Nem emlékszem, ki vette meg. Ki vette meg azt a hangszert, amely felitta anyám könnyeit. Ha csellót hallok, úgy érzem, az ő fájdalma

rezeg a híd és a fogólap között. Az ő elrontott életének fájdalma, emberibb létezés iránti csökönyös sóvárgása, többre hivatottsága, keserűsége hullámzik a *G*-, a *d*-, az *a*-húrokon. És nemcsak az övé: mindannyiunké, akik akkor, ott, a *kolónia* szélén vágyakoztunk arra, hogy kiszabaduljunk a szénporos kanálisok, macskaköves sikátorok sötét bugyraiból. Onnan, ahol a girbegurba utcák közepén csordogált a szennyvíz. Ahol a vasutasok megalázott és megszomorított tömegei tengődtek reménytelenül. Boldogtalanságuk most is átlebegett a főtér felett, ahol a feltámadó esti szél meglebegtette a két zenész lány szomorkás dallamait, s eloldotta őket a végtelenbe.

LACKFI JÁNOS

VÁLOGATOTT KUDARCAIM

Kevés dologból tanultam annyit, mint válogatott kudarcaimból. Nem állítom, hogy minél nagyobb az égés, a pofára esés, annál hasznosabb a lecke, de hogy volt egy pár jó kemény köröm, az egyszer biztos. A kudarcaidból meríthetsz erőt! A macska mindig talpra esik! Ami nem öl meg, az megerősít! Súly alatt nő a pálma! Aki nem bírja a pofont, sose lesz nagy bokszoló! Nem az a fontos, hányszor buksz el, lényeg, hogy mindig fölkelj! Ilyen jótanácsokkal tele a puttony, minden mezei mindfulnesstréner, pszichomókus, önfejlesztő és egyéb okostojás szajkózza a fenti bölcsességeket. Ha valakinek sikerül is meggyőznie arról, hogy az orrbetörés a legfainabb dolog a világon, azért egy darabig még sajogni fog a helye.

Ezzel együtt roppant hálás vagyok azért a rettenetesen rosszul sikerült regényfordításért, amellyel elsőfű, nyeretlen egyetemista létemre megbízott egy frissen alapított kiadó igazgatója a kilencvenes évek elején. Komoly bevételt láttak abban, ha kihozzuk Liszt nagy szerelmének, egy közepesen rossz, szentimentális írónőnek a „bosszúregényét". A hölgy a zeneszerzőt frappáns húzással festőként ábrázolja, s bizonygatja, nemcsak aljas ember, de pocsék művész is. A könyvbeli másik festőről (az életben nyilván Wagnerről) kiderül, hogy igazi zseni, Ferencünk pedig felfuvalkodott senkiként jelenik meg. Mindezt akár erőteljes művészi eszközökkel is lehetne bizonyítani, ám sablonos munka az egész, még botránykavarásnak is gyenge. Húszéves voltam, már családos ember, semmi pénzünk nem volt akkoriban, így kapva kaptam a munkán. Elég nagy arcom lévén, elhittem, hogy tudok fordítani, pedig sose tanultam. Elvégre francia szakra járok, írogatok is... Hát nem! Nemrég a kezembe került a kézirat, és lesápadtam. Csak a „fiatal voltam, kellett a pénz" jelszava mögé bújhattam volna, ha ez megjelenik. Kezdetleges mondatok, magyartalan szerkezetek, suta megoldások tömkelege... Még jó, hogy a kiadó kevesellte a tizennégyezer példányra rúgó terjesztői megrendelést, nem adta ki a világsikert, én pedig megúsztam. A honoráriumot viszont rendesen kifizették. A legjobb konstrukció!

Fizettek, hogy tanulhassak, de a bizonyítékok nyomtalanul eltűntek. Én legalábbis gondosan elégettem a nálam lévő gépiratot.

Pofon akkor is érhet, ha az ember már nem egy, nem két éve van a pályán. Ezekért még hálásabb tudok lenni, hiszen arra figyelmeztetnek, hogy soha semmit ne vegyek félvállról. Egyszerűen nincs olyan, hogy valaki mostantól vérprofi, és hátradőlhet a fotelben. Egyetlen nap küzdelmét, erőfeszítését, odafigyelését sem spórolhatom meg büntetlenül. Molière összes műveinek új kiadását szerkesztettem, és felmerült, hogy két drámát jó lenne újrafordítani, mert Kazinczy magyarítása igencsak megkopott, jóllehet már Illyés Gyula is átdolgozta kicsit a szöveget. Örömmel nekiugrottam a két színműnek, gyorsan elkészültem, felvillanyozó kilátás volt fordítói névjegyemet is letenni a reprezentatív kötetben. Fordításaimat átküldték lektorálásra Lator Lászlónak, aki tanárom volt az egyetemen, elképesztő tudása, formaérzéke, lendületes stílusa lenyűgözött bennünket. Különös izgalommal és tisztelettel vártam, mit ír a munkámról ilyen komoly szakmai keretek között. Hívogattam a kiadót, ahonnan egy idő után váratlan választ kaptam: Lator a véleményét megírta, de arra kérte őket, ne mutassák meg nekem. Nagy szemet meresztettem, és addig nyaggattam őket, míg végül meg nem mutatták, hiszen ha valakinek húsba vágó, az éppen én vagyok. Vonakodva engedtek, nyilván nem akartak balhét. Lator írása döbbenetes erővel hatott rám: szerinte mintha nem is ugyanaz az ember fordította volna a két darabot, az egyik zavaros, erőltetetten népieskedő, pontatlan, nyögvenyelős, a másik érzékletes, profi munka. Elolvastam újra ilyen szemmel a fordításaimat, és lehullt a hályog: amelyik darabnak először estem neki, az rettentő gyengére sikeredett, a másodiknál már rátaláltam a hangra, működött is a történet. A mesternek teljesen igaza volt, kijózanító pofonja nagyon kellett. Így aztán a kötetbe az egyik darab az én verziómban került be, a másik maradt a Kazinczy-féle változat, újra nekiállni nem futotta már az időből. Mikor Latornak ezt hálával, köszönettel felemlegetem, mindig zavartan eltereli a szót, mintha csak neki lenne szégyenkeznivalója.

Hogy ne csak irodalmi példákkal álljak elő, jöjjön egy barkácsolós sztori. Nagyon szeretek fával dolgozni, mikor kifutottunk a felújításra szánt pénzből, magam eszkábáltam össze a konyhabútorunkat. Polcrendszerek, beépített szekrények, tanulóasztalok: botcsinálta asztalosként sok effélét szerkesztettem. Atyai örökségként rám maradt viszont, bárhogy küzdök is ellene, hogy rettentően felmérgesedem, ha az anyag nem akar engedelmeskedni. Csapkodok, üvöltök, török-zúzok olyankor. A jelenetsor finomodott az évek folyamán, de rendszeresen előtör belőlem az állat. Így volt ez például, mikor szétesőfélben lévő IKEA-s dupla ágyunkat próbáltam kicsit életre pofozni, és hihetetlenül feldühített a vacak anyag és a trágya munka, amellyel a svéd komák kiszúrták a kedves fogyasztó szemét. Nekiestem az ellenállást tanúsító deszkatákolmánynak, és szilánkokra rugdaltam dühömben a nívós fekhelyet. Feleségem félve kukkantott be az ajtón a csörömpölés elmúltával, vajon élek-e még. Kicsit megijedt a szoba látványától, mert este hat óra volt már, és nem úgy tűnt, lesz hol aludnunk aznap éjszaka. Lassan összeszedtem magam, lehiggadtam, és feltúrtam a fészert, ahol a használt anyagok parkoltak egymás hegyén-hátán. Ekkor jött a csoda: előkerült egy korábban a fürdőszobába készített, brutálisan erős polcállvány, mely centire passzolt a leromosított ágy fejéhez, egy órán belül lábon állt a bútor, és azóta is tart rendületlenül. Igazi terápia volt fejjel menni saját pukkancsságomnak, szétverni, majd türelmesen újragombolni az egészet.

Végül tizenhét éves tanári pályám egyik legmegmagyarázhatatlanabb élményét hoznám ide. Az egyetemi katedrán a kapcsolat megszállott híve voltam, nem az anyagot kívántam ledarálni lesütött szemmel, nem saját mérhetetlen bölcsességemet igyekeztem kiárasztani az előttem ülő beavatatlanokra. Inkább az érdekelt, hogy közösen rájöjjünk erre-arra, hogy megosszam velük, ami engem felajz az irodalomban. Így aztán, mikor lankadt a figyelem, laposodott a hangulat, inkább táncoltam, vicceltem, bukfenceztem, rajzoltam, énekeltem, rikoltoztam, csak hogy átlendüljünk a holtponton. Akadt azonban egy szeminárium, mely a péntek kora délutáni időpont miatt már eleve veszett fejsze nyelének tűnt. Ilyenkorra egyes motivált diákok már haza is utaznak gurulós kis bőröndjeikkel. Ők azok, akik már szerdán délben végigzörögnek az egyetemi kövezeten, és jó esetben kedden térnek vissza a végekről, olthatatlan tudásszomjtól gyötörve. Ami a kurzust illeti, az ebéd utáni agyhalál, az egész hét fáradtsága csak fokozta a nehézségeket. Én azonban bíztam benne, hogy az olvasmányos, sodró mai francia novellák megteszik a magukét, jó kis felforrósodó beszélgetésekre számítottam. Naivitás! A percek ólomlábakon tántorogtak, a kiselőadók makogtak, bizonytalankodtak, kínszenvedés volt hallgatni, kérdéseimre válasz nem érkezett, mintha csak minden diák arcizombénulásban szenvedett volna. Végül általában átvettem a szót, és végigdaráltam szenzációs gondolataimat az adott írásról, különösebb hatás és meggyőződés nélkül. Szégyelltem, hogy ezt művelem tanítás címén, és egy coachinggal foglalkozó barátom tanácsát megfogadva merész lépésre szántam el magam. Előtte álmatlan éjszakákon át vergődtem, gyomromban éreztem a félelmet, s rájöttem, minket, tanárokat arra szocializáltak, hogy fölényünket mindhalálig megőrizzük, bármi legyen az ára. Piszok nehezemre esett, egyik alkalommal mégis bevallottam a srácoknak, hogy vért izzadok ezeken az órákon, pedig ez nem így szokott menni, eddig működött a dolog, s nem értem, most hol rontom el. Kértem, mondják el, mit csinálok rosszul, min kellene változtatni közös erővel szerintük. Cserébe én is elmondom majd, nekem mi fáj. Rozsdásan indult a beszélgetés, de végül belelendültünk, megígértem, hogy ezentúl világosabb elemzési kritériumrendszert adok nekik, tisztázom az elvárásokat, lassabban és kevésbé csapongva beszélek, vázlatpontokat írok a táblára segítségül. Én pedig mertem remélni, hogy elolvassák majd az anyagot, hogy aktívabbak lesznek, személyes ügyüknek tekintik az egyes témákat, belevetik magukat, mernek asszociálni, kérdezni, megnyílnak egymás előtt. Nem állítom, hogy sokkal jobban gördült azután a szeminárium, de egy biztos: a hangulat oldódott, az utolsó órára kézműves csokikkal örvendeztetett meg mindenkit az egyik ilyen manufaktúra boltjában dolgozó diáklány. És évek múltán összefutottam egy volt hallgatóval, aki beszámolt róla, milyen nagy élmény volt nekik, hogy emberszámba vettem őket, nem takargattam a kudarcot, próbáltam keresni a megoldást. Ilyet mástól az egyetemen nem tapasztaltak, ezt sose fogják elfelejteni nekem. Egyik szemem sírt, a másik nevetett. Miért ennyire nehéz dolog megpróbálni megkeresni a közös nevezőt? Mindenesetre olykor megéri kockáztatni. Végül is mit veszthetünk? Miféle tekintélyt? A nyereség ellenben elég komolynak tűnik.

TISZAGÁTI METSZETEK (A HALÁSZ), AKVARELL, TUS, DIÓFAPÁC, 70x50 CM

MUSZATICS PÉTER

TRAU

Emlékeznek Jack Lemmonra, amint a *Legénylakás* című Billy Wilder-filmben sok száz más kishivatalnokkal ül egy óriási, káprázatosan perspektivikus New York-i irodában? Majd amikor egy teniszütővel szűri le a spagettit, Shirley MacLaine pedig szeretettel nézi? Vagy a párizsi Les Halles-ra, ahol Lemmon, immár az *Irma, te édes*ben, a színpompás húsokat, gyümölcsöket és a lányokat mustrálja? Vagy *A vád tanúja* tárgyalótermére? Orson Welles *Othellój*ának kopár, félelmetes várfalaira és csúcsíves ablakaira? A *Szerelmek városa* Párizsára? Yves Montand-ra, amint *Az éjszaka kapui*ban a Hulló falevelek című slágert énekli?

Aki mindezt megalkotta, éppen huszonöt éve halt meg. Alexandre Trauner nemcsak a filmtörténet egyik legnagyobb díszlettervezője volt, hanem honfitársunk is: Trauner Sándor Budapesten született, Csók István növendéke volt, mielőtt Párizsba ment, hogy párizsibb legyen a párizsiaknál. Szája szélén állandóan ott lógott a cigaretta, hanyag és nyugodt mozdulatai elképesztő munkabírást palástoltak, díszlettervei szinte káprázatos festmények, fotói – Brassai, Robert Capa és André Kertész (mind magyar származásúak) képei mellett – a legfontosabb források a francia főváros eltűnt mindennapjairól. Párizs a kollektív moziemlékezet része lett, és ez részben neki köszönhető.

Jó néhány olyan honfitársunk van, aki külföldön ismertebb, mint Magyarországon. A Tisza mozi remek kezdeményezése nyomán most egyiküket sokan megismerhetik itthon is. Idén októberben Szolnokon az Oscar-díjas Trauneré a főszerep; a díszlettervezők ritkán sztárok, pedig néhányan megérdemelnék. Trauner feltétlenül.

SÁRA JÚLIA

SKICC

Miért van úgy, hogy reggel még simán kened a narancsdzsemet a pirítósra, kevered a tejszínt a kávéban, rámosolyogsz a pincérnőre, akinek húsz éve ugyanolyan karikásak a szemei, mintha az arcán megállt volna az élet, de te rámosolyogsz mégis, szokásod, mint a dzsem, a mosolygás, elvicceled a gyötrelmet, már a reggelinél, aznap is, leskicceled magadnak a másét, sőt kifizeted, úriemberként, szép borravalóval természetesen, aztán továbbrohansz, és ebben a megtört arcú, mástól ellopott időnélküliségben teszed a dolgodat, vagyis hajtod, csinálod, gyűröd, amit dolgodnak vélsz, egész nap, aznap is, megingathatatlanul, aztán este meg hirtelen ott állsz a hídon a mélység fölött. Jobban mondva: majdnem.

A férfi, akit még mindig Kicsi Paulnak hívtak városszerte, pedig pár perc volt már csak hátra a hatvanig, egészen pontosan két perc harminchárom másodperc, tudta, hiszen az órájára nézett, precíz ember lévén, épp mielőtt fellépett volna a híd peremére, pontosan ennyi maradt hátra még, amikor a cipője sarka beleakadt valamibe. A véletlenek.

Egy darab papír.

Pont ez a kis akadás, ez a ki tudhatná milyen időből és térből váratlanul rácsavarodó papírfecni választotta el az amúgy meglehetősen jól megválasztott, ez egyszer saját jogú, számára biztos időnélküliségtől, melyhez a mélység és a körbeölelő örök sötét bónuszként járt volna, ajándékként a születésnapra, amit bár mindenki tudott, valójában már senki sem ünnepelt. Neki ez lett volna a legnagyobb ünnep, a szabadulás. Vagy menekülés? Úgyis mindig hazudunk. Nevezze mindenki, ahogy akarja. Címkézze fel. Maradjunk akkor inkább annyiban, hogy a távozás. Majdnem sikerült. Ahogy az előtte lévő közel hatvan év is, majdnem. Mire megtanulnánk, milyen apróságokon múlnak a dolgok, már fent állunk a hídon, ugrásra készen. Vagyis majdnem.

Hiszen ott volt az a rohadt papír. Így ahelyett hogy felmászott volna magáért, lehajolt érte valakiért, az életben maradást, úgy tűnik, az ellentétek szülik. Fel helyett le. Így aztán ott guggolt alant, aprón és ügyetlenül, a kőfalnak támaszkodva, ahelyett hogy állt volna a csúcson, halálra diadalmasan.

A papír gyűrött volt, mint egy indulatból dühösen összemarkolt, majd valamiért mégis kisimított szerelmes levél, valami, amit eldobtak ugyan, szemétre vetettek, tán el is átkoztak titkon, de mégsem téptek apró darabokra, égettek el, dobtak a mindent válogatás nélkül anyaian elnyelő folyóba, mintha adtak volna neki egy esélyt. Valaki másnál. Hogy adjon esélyt valaki másnak, akinek még nagyobb szüksége van rá, hogy kigyűrje, visszagyűrje az életét.

Kicsi Paul kisimította hát, előkotorta a szemüvegét a kabátzsebéből, homályosan mégse lehet életre csábulni, és csak nézte, nézte, jó időre komolyan el is felejtkezett róla, miért is ment ki oda egyáltalán.

Egy rajz volt. Vagyis inkább egy skicc. Vonalak és akvarellfoltok kuszasága, mégis tűpontos, mint maga a való. Valósága volt-e valakinek vagy csak ábrándkép akár, nem tudhatta, hiszen nem fénykép volt, nem egy lesből elkapott rebbenékeny pillanat, mégis létezett, és ezáltal továbblökte Kicsi Paul pillanatát, amely, mint egy hirtelen elromlott vetítőgép, majdnem megállt. De ott volt a kép.

Egy középkorú férfi a fürdőkádban fekszik, lábát a bojler csövének támasztja, víz öleli körbe őt is, csak sekély még a tét. Lehetne Kicsi Paul is, volt már ilyen, nincs új a bojlerek alatt, nem is lesz, a csap az csap marad, a nő pedig időről időre ott támasztja a mosdókagylót szemközt, mint a képen is. Egy nő. Divatos frufruja van, mosolya, csípője, igézetes. Valakinek fontos. Épp. Akkor. Vagy előtte. Vagy csak mímeli. Érdeke van. Átmenetileg. Valahonnan valahová, kádtól ajtóig, ágytól asztalig, asztaltól a híd pereméig, és tovább. Addig is teszi, ami beválni szokott, életbátorság nélkül, sablon szerint, vesz neki nejlonharisnyát, aztán lelép. Az ajtó nyitva, sokat nem kockáztat, még a rajzon se, tárt menekülési út vezet a bejáratig. Odakintre.

Kintre, ahol aztán persze valós a víz és a sötét. Nem lehet láblógázni benne, langyosan, csak kimerevedni lábtól fejig. Megdermedni, megkövülni, örök képpé válni, amit már nem gyürkész ki senki sem, legfeljebb a sellők, ha elunták a murit, és hiányra lelt odalent is a „RIFIFI".

Ez volt a kép hátára írva, sebtében, de gyilkos komolysággal, egyszerre volt a cím, a feladó és maga a címzett. Rififi.

Ez a szó nincs benne a szótárakban, de Kicsi Paul persze tudta, mit jelent. A sors fintora. Pont ő ne tudta volna. Egész életének eddig a percig értelmetlennek tűnő tudását szorongatta a kezében hirtelen. Meg is remegett, és lopva, ijedten körülnézett, ösztönből jött a riadás, de olyan egyedül volt a part sötétjében, mintha a világ ezen szögletében soha nem is éltek volna emberek.

Vajon ő maga ember egyáltalán még? Az alattomból felsettenkedő kérdés letaglózta. Nézegette a rajzot, a valójában skiccként is mestermunka minden apró részletét, a jól ismert hajópadlót, az ócska szőnyeget, a kissé ferde ajtógombot, a kockás kabátot, elnyűtt kalapot a fogason, és egyre tolakodóbban, erősebben, lerázhatatlanul, mégis valamiféle megnyugvást hozó fájó igazság gyanánt hallotta a fejébe kúszó szirénsuttogást.

Kicsi a tétel, mégis nagy a büntetés,
apád neve kísért, bármerre mész.
Kicsi Paul, Kicsi Paul, ne törj nagyra, kushadj, ha jót akarsz,
Ha nem téged marnak halálra, hát majd te marsz.
Nők és ékszerek, csábulat, az örök csábulat,
bár a végén biztos, hogy más viszi a szajrét,
más keféli a nőt, perpatvar, hajcihő, ez marad neked,
míg bíborban-bársonyban, hotelszobában mindig más mulat.

Sosem volt vezérbika, hiába ámította, dicsérte fel magát indulás előtt, és kakaskodott pár pohár whisky után. Mindez csak illusztráció volt, silányabb, sokkal komolytalanabb, mint ez a kezében tartott skicc, nem is vette őt senki komolyan, csak ráhagyták, mint homokozóban a csorba lapátot, ami már senkinek se kell. Építettek tovább inkább kézzel, aztán fojtottak, roppantottak csontot, nem kell mindenáron túl hangos csetepaté. A rififi az rififi. Azt nem tervezgetni, óbégatni, hanem tenni kell. A tett. Az a lényeg. Hiába a sok duma, mellébeszélés, beszédesnek szánt hallgatás, mind nem számít, csak a tett. A lépés, a futás, az ugrás, a penge villanása a bőrön, a vallomás, a megbánás, a kérdés, az ölelés, az élet, amibe valóban van merszed belesimulni, jobban, mint a híd alatt kavargó hullámok vigaszágyába. Felvállalni a szédületet, és nekiindulni a rettegésnek, ahhoz kell a mersz.

Kicsi Paul zsebre vágta a rajzot, és felállt.

Tudta, hová kell mennie, bár vagy huszonöt éve elkerülte még az utcát is, nehogy emlékeznie, netán gondolkoznia kelljen, mindkettő veszélyesebbnek tűnt, mint egy füstölgő puskacső.

Vajon ott lakik még egyáltalán?

Na, ezt ne! Kuss legyen! Ne most kezdj megint ostoba kérdéseket feltenni, túlmagyarázni, agyonbonyolítani szokásod szerint a nyílegyenest, hogy aztán eliramodhass a könnyebb, kikövezett irányba, egy előre, három hátra, ahogy tetted mindig is, aztán hová jutottál? Ez az egyetlen kérdés, amit aznap éjjel magadnak feltehetsz, súgta az a különös hang, az éneklő sellőé a víz alól. Egy szirén, aki ellöki magától, a nőkben mindig is több volt a szolidaritás.

A ház ugyanaz a ház volt, a név a kapucsengőn szintén nem változott. Kicsi Paul felnézett a jól ismert harmadik emeleti ablakokra, fény szűrődött ki a lakásból, hiába voltak összehúzva a függönyök. Ott volt, akinek ott kellett lennie.

Fent és lent, megint.

Rágyújtott. Kicsit azért még húzta az időt, ha már megmaradt.

Az idő meg a cigi is. De ahelyett, hogy azon agyalt volna, mit fog mondani, valahogy csak az a skicc járt az eszében szüntelen. Milyen tudás birtokában lehet a képen szereplő nő, hogy így mosolyog? Valami előtt, vagy valami után kapta a sorstól ezt a feltétlen hitet? Ezt a sugárzó bizalmat.

És ő, kivénhedt Kicsi Paul, lehet-e még újra valami előtt, azok után, hogy már kijátszotta a kártyalapjait, eltékozolta az utáni időt is többszörösen, igaz, ha belegondol, nem is mosolygott sok éve már. Képesek-e rá még egyáltalán az izmai? Kivette a szájából a cigit, és elhajította. Remegett a keze. Izzadt. A gyomra égett. A szája kicserepesedett, úgy érezte, ott fog a ház előtt szoborrá merevedni menten, amikor egy fiatal férfi nagy lendülettel kijött a bejárati ajtón. Csak egy suhanás volt, nem több, sietett, várta az éjszaka, mohón és türelmetlenül, volt hová szaladnia, Kicsi Paul mintha csak saját magát látta volna kilépni ugyanitt, ugyanígy, szinte bizonyosan ugyanonnan, sok évvel ezelőtt.

A fiú elviharzott, ő pedig önkéntelenül, de megfogta a bejárati ajtót, már ott állt a történés közepében, be se kellett csöngetnie, mehetett szótlanul fölfelé. Ment.

Meg kellett próbálnia. Ez volt az igazi rififi.

Carla egyáltalán nem mosolygott, amikor kinyitotta az ajtót.

Olyan volt az arca, mint aki álmodik. Hogy rémálmot látott-e a küszöbön, vagy rég várt csodát, eldönthetetlen volt hirtelen.

Mindketten álltak, kint és bent, köztük a küszöb, mint valami láthatatlan sorompó, huszonöt év minden kopásával, amit megannyi ki-be járkálás és megszámlálhatatlan férficipő csuszatolt oda, tán emlékeztetőül is.

Aztán valahogy továbbgördült ez a lehetetlen pillanat is, mint az életben minden végső soron, és Kicsi Paul azon kapta magát, hogy a hajópadlós előszobában a fogasra akasztja a kabátját, a kalapot fölé, hajszálpontosan, mint a rajzon, a zsebben lapulón, és csak annyit mond, vagy inkább nyögi, azt is háttal a nőnek, aki mezítláb téblábolt valahol mögötte szintén szótalan:

– Eresztenél vizet?

Pár perccel később Kicsi Paul már a kádban feküdt. Lábával a bojlert piszkálta szemközt a falon. A víz meleg volt, lágyan simogató, és nem susogott alóla senki sem. Teljes volt a csend. Carla a mosdókagylónak dőlve állt, csak egy elnyűtt fehér pamuthálóing volt rajta, valószínűleg lefekvéshez készülődhetett, aznap estére már nem várt több látogatót, ha maradt volna még kuncsaft, kacér selyem lett volna az a pamut. Munkaköri kötelesség, mint a csipkés harisnya, vagy az idő kitöltése, akkor is, ha fáj. Akkor is, ha már kín sincs, semmit sem érzel, csak ürességet, ami rosszabb, mint a fájdalom. Érdekes, neki nem voltak karikák a szeme alatt, pedig jóval idősebb volt a pincérnőnél, mégis a bőre olyan volt, mint a szűz hó, makulátlan és érinthetetlen, neki a szembogarában gyűlt össze a sokévnyi gyötrelem. Biztos, már sírni sem tudott, nem maradtak könnyei, vagy Kicsi Paul éppen azokban áztatta a testét, hiszen nem is emlékezett, mikor nyílt ki az a régi, jól ismert fürdőszobai csap. Cikázott, csapongott az idő és a kép. Összekeveredtek, elmosódtak, egymásba folytak a dolgok, mint a skiccen az akvarell foltjai. Állókép lettek maguk is, nem mozdultak és nem beszéltek, még csak nem is vártak semmire. Van úgy, hogy már nincs mire várni. Elhagyott a képzelet, magára hagyott az is. Ami maradt: forró víz, hideg fajansz, két ember, két lépés, ócska rongyszőnyeg, a távolság mégis galaktikus.

Most a víz meztelenül is beburkolta, akár száz nagykabát, míg mást sem adtak egymásnak korábban, mint a csupasz húsukat az eltakart szívük helyett. Azt is pénzért, nehogy

a valóság valami hasadáson mégis beférkőzze magát a jól megmunkált látszat alá. Az érdek, az üzlet, az eltékozolt idő borította rájuk a némaságot gyászfátyol gyanánt. Letépni is nehéz ilyesmit, nemhogy fellibbenteni. Ki tudja, mi van alatta valójában? Maradt ott még valami?

Carla amúgy sem sokat beszélt. Régen se. Talán önvédelemből, vagy sokkal inkább abból a megannyi befogadásból megfogant ősi tudásból, ami eleve nem megosztható, így próbálkozni sem érdemes. Magában kellett tartania, mint a szenvedést.

Vagy esetleg csak a kedve, ismert bolondériája, a szeszélye, aznapi mezítlábas éjszakája volt ilyen? Az a váratlanul rájuk törő, de bizonyosan töredék idő, ott a fürdőszobában? Hogyan is válaszolhatná meg ezt a kérdést Kicsi Paul, éppen most, éppen itt, ebben a valóságosan is valótlannak tűnő helyen, a lassan kihűlő vízből pislogva, egyszerre elmenőben és hazatérvén, még a saját testét is átmenetileg birtokolva, egy ismeretlen rajznak köszönve a még kapálózó véráramot. Örülhet, hogy ennyi jár épp, hogyan követelhetné és kaphatná meg az igazat, ha megmukkanni se bír, de még belenézni se abba a mindent elnyelt, elraktározott pupillába, abba a kerekségbe, ami egész életében vonzotta, és ami elől egész életében menekült. Abban a pillanatban is pont ugyanúgy, mint azelőtt. Ez volt az egyetlen, kimondhatatlan igazság. Csapdába ejtette, becsalta, a fene essen belé, ha netán beédesgette a rififi, és most ott szorongatta a szappant, gyámoltalanul, mint valami ikont. Kevés kellett hozzá, hogy ne kezdjen el zokogni. Ezt érezte meg Carla halálpontosan, és gyorsan félrefordította a fejét, hogy ne kelljen látnia azokat a kétségbeesett, könnytől, szégyentől, hálától és félelemtől maszatos kutyaszemeket, ne neki kelljen megint először lépnie. Legyen tánc, de ez egyszer őt vigyék, egy hátra, hármat előre, érdek nélkül, szavak nélkül, pusztán magáért, az öregedő bőréért, a sebhelyesért, a takarhatatlanért, pamutban, csipkeharisnya nélkül dőlhessen bele ő is ugyanabba a kétségbeesésbe, végzetbe, bárhogyan, mosolytalanul is.

Carla az ablakhoz ment. Résnyire húzta a függönyt, és kinézett. Szemközt a mozi homlokzatán a munkások épp cserélték a plakátokat: Rififi, rendezte Jules Dassin.

– Új filmet adnak holnap a kis büdösben! Megnézzük?

Kicsi Paul nem válaszolt. Nem tudta, mit mondhatna, úgy érezte, semmit. Csak feküdt a hűlő vízben, mint egy végzetét váró karácsonyi ponty. Minden olyan nyugodt lett hirtelen, sőt olyan otthonos. Otthona lett, mint talán még soha.

– Mi az a Rififi, egy név? – kérdezte Carla. – Egy női név, ugye? Olyan igéző, flitteres, risza-risza, flancosan?!

Carla megfordult, és mint egy gyerek, után táncolni kezdett, hozzá énekelt egy rögtönzött dalocskát is.

Rififi egy árny csupán,
egy csillogó ékkő, mi elsuhan,
hiába keresik a férfiak, senki,
még a pap se tudja, merre van.
Felbukkan itt, felbukkan ott,
megrázza arany hajfürtjeit,
a szája méz, az arca rózsa,
egy szót nem mond ki soha…

Kicsi Paul felordított.

– Mit?

Carla ijedten elnémult. Nézték egymást, mint a farkasok.

Aztán Kicsi Paul elsírta magát. Carla odament, és leült a kád szélére. A mosdószivacsot babrálta zavartan, majd váratlanul némán lecsókolta a férfi könnyeit, aztán gyorsan felállt, és nekiiramodott a hosszú, hajópadlós előszobán át a konyha felé.

– Csinálok neked egy rántottát – mondta háttal. – Más nincs itthon.

Kicsi Paul azon gondolkozott, a férfiak vajon miért hagyják el azokat a nőket, akiket tényleg szeretnek. Aztán újra lemerült a víz alá. Ezúttal végleg. Bátor volt, életében először.

Az utolsó, amit látott, a bojler opálosan furcsa képe volt, pont olyan foltosan, gyűrten és vázlatosan, mint azon a zsebben őrzött skiccen. Alexandre Trauner díszlettervén „Mario lakásához" a Rififi című filmben.

Hiába, ezek a lakások olyan egyformák, és néha az életek is.

TOSZKÁN ETŰD IV., AKVARELL, VEGYES TECHNIKA, 35X50 CM

AYHAN GÖKHAN
IZSÓ ZITA

REGÉNYES OLVASÓK

Novella és regény párharcából általában a regény kerül ki győztesként. Nem volt ez mindig így. Az olvasói szokásokról, a regény- és novellaírás előnyeiről és buktatóiról a kortárs magyar irodalom négy jeles képviselőjével – Bencsik Orsolyával, Háy Jánossal, Haklik Norberttel és Szöllősi Mátyással – beszélgettünk, és megtudtuk azt is, ki miért szeret regényt vagy novellát olvasni.

– Orsi, a Kékítőt old az én vizében *és az* Akció van! k*öteteid után jelent meg a regényed,* Több élet címmel. *A másik két könyv csak felkészülés volt a regényre?*

BENCSIK ORSOLYA: Gyerekkorom óta leginkább a regény foglalkoztat, és most is zömmel regényt olvasok, mert az igazán jó regényben öröm sokáig benne lakozni, de ez nem jelenti azt, hogy mindig regényt akartam írni. Igaz ugyan, hogy a verstől a hosszúversen, prózaversen, majd a novellán keresztül a kisregényig jutottam el, de a műnemek és műfajok között szerintem nincs hierarchia. Annak, hogy az eddigi munkásságom így, műnem- és műfajváltásokkal vagy műnemek/műfajok hibridizációjával alakult, inkább az anyaghoz van köze. Mert azt azért az ember érzi, hogy az anyag milyen formát kíván. Leginkább amúgy rövidpróza- vagy kisprózaírónak tartom magam. Én ezekből a kis történetekből, töredékekből, szilánkokból építkezem, és persze idővel, a koncepcióm szerint, a szerkesztés során szépen összeillesztettem, egymás mellé ragasztottam ezeket a szilánkokat: így állt össze a *Több élet* kisregénynyé. Ehhez azért hozzátartozik, hogy maga a narrátori hang nagyon egységes, és a világ, amit a szöveg megmutat, az egy eléggé rétegzett, motívumok mentén egymásba fonódó, gubancolódó mikrokozmosz.

– Volt olyan regény, amely befolyásolt novellaírás közben, olyan novella, ami hatott rád regényíráskor?

BENCSIK ORSOLYA: Igaz ugyan, hogy én a regényeket falom, de azért odafigyelek a novellistákra is. Jó, hogy a kortárs magyar irodalomnak van például egy Szvoren Edinája. Tolnai Ottó minden műnemben alkot, és én minden műnemben szeretem, így a novellái is nagyon közel állnak hozzám. De a *Több élet* megírásakor leginkább képzőművészeti alkotások, performanszok és filmek hatottak rám, vagy bizonyos regények. Például Dubravka Ugrešić: *A feltétel nélküli kapituláció múzeuma*, Flaubert: *Egy jámbor lélek*, Hajnóczy: *A halál kilovagolt Perzsiából*, Hazai Attila: *Feri: Cukor Kékség*, Hamvas Béla: *Karnevál* szöveghelyei vagy jelenetei épültek be. Csak egy novellaallúzió van, Móricz *Tragédiá*ja.

– Matyi, két verseskötet után érkeztél meg a novellához. Mi vonzott benne?

SZÖLLŐSI MÁTYÁS: Már a verseskötetek megírása közben is foglalkoztatott ez a műfaj, és írtam is novellákat, vagy talán már akkor is inkább elbeszéléseket, szóval párhuzamosan haladt egymás mellett ez a két dolog. A narratív jelleg, ami a verse-

imben is megfigyelhető, bizonyára az, hogy történeteket szeretnék elmondani, amiknek a próza ad legmegfelelőbb keretet, és ez indított el ebbe az irányba. Szerettem volna prózát is írni, de elsőre semmiképp se regényt, ezt tudtam nagyon hamar.

– János, amikor az első regényed kijött a nyomdából, másképp vetted tudomásul, mint a novellaszerű írásaidat tartalmazó kötetek, akár a Marlon és Marion vagy a Holdak és napok megjelenését?

HÁY JÁNOS: Az első regény a *Dzsigerdilen* volt. Már annak is nagyon örültem, hogy írom, hogy sikerült ilyen nagy terjedelemben nem pusztán gondolkodnom, mert gondolkodni korábban is tudtam, hanem ilyen terjedelmet fizikailag végigcsinálnom.
Amikor a regény megjelent, nagyon el voltam telve magamtól, hogy mekkora nagy fickó vagyok. Aztán a könyvhét helyre tett. Kiültem dedikálni, de senki nem jött, csak egy kisgyerek bukkant fel, és megkérdezte, hogy ez mesekönyv-e. Aztán nem vette meg neki az anyukája, mert nem mesekönyv volt. Ekkor jelent meg egyébként könyvem először a saját festményemmel a borítón. A hiúság nagy ellensége a műalkotásnak, ha eluralkodik rajtad, privátba csúszik az, amit létrehozol. A privát közlés meg kit érdekel!

– Norbert, novelláidban a humor, az irónia és a groteszk elemeit gyakorta használod. A kezdetektől fontos volt, hogy azért ne vedd vérkomolyan a valóságot, vagy épp ezek miatt mondható, hogy azt nagyon is komolyan veszed?

HAKLIK NORBERT: Vajon véletlenül hallom bele kérdésedbe a híres Karinthy-mondat ihletését: „Humorban nem ismerek tréfát"? Aligha! A magam rövid válasza is ugyanez az idézet volna. Bővebben kifejtve: annak ellenére, hogy roppant gazdag hagyományaink vannak a humor terén – Karinthy mellé idézzük oda Nagy Endre és Rejtő Jenő emlékét, hogy érzékeltessük, mennyire sokrétű és szerteágazó ez a hagyomány –, mégis mintha képtelen volna megszabadulni a közgondolkodás attól a téveszmétől, hogy komoly dolgokról csak komolyan lehet szólni. De gondoljunk bele: micsoda remek írói – és olvasói – perspektívákat nyit meg több regiszteren játszatni a művet, például úgy, hogy azt a szövegrészt vagy motívumot, amelyet először komikus helyzetben vezettünk be a műbe, később megismételjük egy tragikus helyzetben – csak hogy egy kézzelfogható és logikus példát hozzak arra, hogyan juthat szerep a humornak akár az olvasó megrendítésében is. Kortársaink közül például Garaczi László munkái használnak a fentiekhez hasonló prózapoétikai praktikákat a „vájt szemű" ítészek és a „mezei" olvasók közös örömére. Meg aztán arról is lehetne szólni, hogy a magyar – helyesebben és pontosabban: a magyarországi magyar – attitűd: panaszkultúra. Ha a csehek összeülnek, akkor marháskodnak, meg örülnek annak, aminek lehet, míg a magyarok panaszkodnak, meg gyorsleltárt hadarnak arról, mi nem jó. Ezt a gondolatot aztán tovább lehetne fonni abba az irányba is, hogy a nemzeti énképnek egyik legfontosabb eleme minálunk a hősiesség, amely ötszáz éve az áldozatléttel szervesül összse – talán ezért van az, hogy ha valaki áldozatként prezentálja magát, az rögvest beindítja

az endorfinjait, és hipp-hopp, máris hősnek érzi magát! Épp ideje, hogy fenékbe billentsük ezt a fajta gondolkodást egy-két jól irányzott humorrúgással.

– A kortárs közép-kelet-európai novellairodalomban komoly jártasságot sikerült szerezned. Milyen különbségek és hasonlóságok fedezhetők fel a kortárs magyar és a kortárs közép-kelet-európai novellák között?

HAKLIK NORBERT: Közép-Európa egy és ugyanazon világ. Több nyelven beszél, viszont a tapasztalatok, a kulturális kódok szintjén azonos. Persze vannak árnyalati különbségek – például a kortárs lengyel prózát aligha lehet maradéktalanul élvezni anélkül, hogy tisztában volnánk a katolicizmus szerepével az országban, valamint a kortárs román prózához is még közelebb visz, ha van némi fogalmunk az ortodoxiáról –, viszont alapvetően ez az a próza, amelyet csak fordítani kell, dekódolni viszont nem. A szociális viszonyokra összpontosító, kortárs közép-európai írónők prózájának hasonlóságai például monográfiát érdemelnének – és az emlegetett szerzők között biztosan helyet kapna a lengyel Sylwia Chutnik, a szlovák Uršula Kovalyk, valamint a mi Herczeg Szonjánk is. És szólhatna egy monográfia arról is, hogyan írja szét a kortárs próza a múlt századból átöröklött történelmi traumákat – itt pedig a *Tankom*at jegyző Horváth Viktort, a szlovák–magyar viszonyt a *Menettérti* című, észveszejtően jó regényben szét- és újraíró Veronika Šikulovát, valamint a román Radu Ţuculescut vagy Doru Popot lehetne említeni, és szerencsére a lista még hosszan folytatható. Ha mindenképpen tetten kell érnem valami különbséget, az a kedély.

– A regény tekinthető a csúcsnak, az igényli a legtöbb koncentrációt? A novellaírás során szerzett tapasztalatokat sikerült a regényíráskor hasznosítani? A novellában bevethető trükkök, megoldások a regényírásnál is működtek? A novellához nem kell felnőni? Mert azért kevés olyan író akad, akinek a regénye vetekszik A csinovnyik halálá*val…*

BENCSIK ORSOLYA: Igen, hiszen novellákat, rövidtörténeteket írtam, ezeket folyóiratokban publikáltam is, persze később már eljátszva azzal, hogy ezek egy készülő, esetleg töredékes regény részletei, de a célom asz volt, hogy ezek a szövegek önmagukban megálljják a helyüket. Tehát kisprózaként működjenek. És azt hiszem, amikor a szövegek összeszerkesztésén dolgoztam, akkor is inkább egy novellista fejével gondolkodtam, mintha ez a novellista élete egyik leghosszabb novelláját írná meg, amiben sok kihagyás, sok ismétlés és sok, az elbeszélés (írás) nehézségével való küszködés van.

SZÖLLŐSI MÁTYÁS: A regény, ami most fog majd megjelenni, szoros kapcsolatban áll a *Váltóáram*mal, így nyugodtan mondhatom, hogy igen, sikerült hasznosítani. Teljesen másféle koncentrációt, figyelmet, munkát igényel, mert nem könnyű egyben tartani egy ilyen terjedelmű szöveget. Számomra lépcsőfokok voltak, amiket be kellett járni, mire úgy érezhettem, hogy képes vagyok egy regényt létrehozni. Hozzátartozik azonban, hogy itt is igyekeztem „visszafogni" magam, úgy értve, hogy nem arra törekedtem, hogy egy sok száz oldalas monstrumot hozzak létre, igyekeztem tömör maradni, lényegre törő lenni ebben az esetben is. A regényem szerkezete is olyan, hogy – ha nagyon szeretné valaki, akkor – olvasható különálló szövegek láncolataként, de itt persze sokkal szorosabb az egyes részek közti kapcsolat, mint a novelláskötetem esetében.

HÁY JÁNOS: Kevés olyan novellista van, akinek a novellája vetekszik *A csinovnyik halálá*val. Én nagyon szeretem a novellát. Nagyon pontos és szigorú forma, ha egy rossz mondat benne marad, borul az egész. A regény számtalan dolgot megenged, mint például a

*Háború és béké*ben az öles történelemfilozófiai fejtegetéseket. A novellában nincs lehetőség túlbeszélni a dolgokat, a lehető legcélirányosabban a tárgyra kell koncentrálni. S persze vannak ennek nagymesterei, mint az általad említett Csehov, vagy épp Raymond Carver. Tőlük lehet tanulni pontosságot. Ez persze nem azt jelenti, hogy ne lenne véghetetlenül nagy számú rossz novella, még olyan kiváló szerzőknél is, mint Móricz. Rosszból mindig több van, mint jóból.

– Manapság novellásköteteкkel is be lehet futni?

SZÖLLŐSI MÁTYÁS: Biztos be lehet futni, például ha Szvoren Edinára gondolunk, akkor igen, és talán nem is véletlenül. Nem az volt a célom a novellaírással, hogy befussak, bár kétségtelenül örülök, hogy a *Váltóáram* jó kritikákat kapott, és hogy a Margón ilyen jól szerepelt, mert ez egy hasznos, jó visszajelzés. Szeretnék még ilyen jellegű szövegeket írni, ha nem is klasszikus novellákat, inkább elbeszéléseket, mert motivál az, hogy van valamiféle terjedelmi korlát, hogy alaposan meg kell formálni egy szöveget, és hogy a kevesebb több lehet.

HAKLIK NORBERT: Arról se feledkezzünk el, hogy Hajnóczy Péternek *A fűtő*vel sikerült. Tar Sándornak is. Oké, ez a hetvenes-nyolcvanas évek. Akkor egy nagyon mai példa: a már említett Herczeg Szonja *Kis üdítő, kis krumpli*ja. Novellaskötet – akkora rajongótáborral, hogy csak na.

– Mi az, ami a novellának pluszt adhat a regénnyel szemben?

BENCSIK ORSOLYA: Ha az írás, az alkotás felől nézzük: én egy lélegzetből írom meg a rövidtörténeteimet. Leülök a gép elé, és négy óra múlva megvan a szöveg, amin szinte egyáltalán nem utómunkázok. Ehhez az is hozzátartozik, hogy én ritkán, keveset írok. Nekem jó érzés egyből kitolni magamból a szöveget, boldogságérzésem van, valójában ilyenkor vagyok a legboldogabb. Nekem az nem megy, hogy írom a szöveget, aztán félreteszem, aztán később előveszem, megint írok: mert így lemaradok a befejezés rögtöni gyönyöréről. És számomra ezzel függ össze az is, amit az olvasó érez, amikor egy jó novellát olvas. Nagyon tömören kap egy erős világot, rögtön belerántja az író, rögtön megüt, hat, katarzist hoz, kielégít. Ilyen értelemben a novella egy kicsit olyan, mint amikor nem húzzuk el az előjátékot, hiszen annyira vágyakozunk, hogy rögtön egymásnak esünk.

– A jó novellára számtalan példa akad, elég, ha Csehov, Poe, Karinthy, Heltai, Szomory Dezső nevét említjük. Milyen a jó novella?

SZÖLLŐSI MÁTYÁS: Egy ilyen terjedelmű szöveg is rejthet magában annyit, mint mondjuk egy regény, nyilván egészen más hangsúlyokkal, más eszközökkel, de a hatása, a tartalma lehet hasonló erejű, sőt. Kifejezetten szeretem azt, hogy egy jó novellánál nem kell azt éreznem, mint sok regény esetében, hogy az, aki írta, mindent el akar mondani a világról, és bele akar szuszakolni olyan dolgokat, amiknek semmi keresnivalójuk a szövegben. Számomra a jó novella vállaltan töredékes, és nyitva hagy bizonyos kérdéseket, amiket tovább lehet fűzni, amiken nagyon sokat lehet gondolkodni később folyamatosan.

HAKLIK NORBERT: De örülök, hogy Szomoryt is említetted! Ha már a korszellemnek áldozva mi is listázásra vetemedünk, akkor ide kívánkoznának a századforduló ködlovagjai is, akik ontották a jobbnál jobb novellákat – Petelei István, Lovik Károly, Cholnoky László, vagy előreugorva egy szűk évszázadot: Bólya Péter, Simonffy András, Császár István, és sajnos-hálistennek hosszan lehetne még sorolni azokat a remek novellistákat, akiket érdemes

volna újra felfedeznünk. A jó novella az, amit elég egyszer elolvasni ahhoz, hogy egy életre az olvasóval maradjon. Jöjjön ide is egy triász? Móricz Zsigmond: *Tragédia*, Kosztolányi Dezső: *A kulcs*, Mikszáth Kálmán: *A néhai bárány*. Feledheti-e ezek közül bármelyiket is valaki, ha egyszer elolvasta? Vagy azt a novellát, amelyik szerintem az első világháborús magyar próza legkimagaslóbb darabja: Pap Károly *Fent a Priaforán* című remekét, amely egy pár oldalas mikrotörténetbe sűríti bele a Monarchia népei közötti bizalomvesztés teljes tragédiáját, azt, hogy a Trianonba torkolló háborús dráma jóval a szarajevói lövések előtt kezdődött: amikor kényelmességgel, jóra való restséggel elvesztettük a békét.

– A rossz novella mellett se menjünk el szó nélkül…

HÁY JÁNOS: A rossz szöveg számomra, akár regényről, akár novelláról vagy versről van szó, pontatlan és hamis. Persze visszakérdezhetsz, hogy mit jelent az, hogy pontatlan, s mit, hogy hamis. És én erre nem tudok pontos definíciót adni, mert nem csak az pontatlan, ha valamely reália nem felel meg a tapasztalatodnak. Szóval ezt végül is az ízlés dönti el, mint annyi mindent az irodalomban.

– Nem hiányzik a kortárs magyar novellairodalomból a bátorság, az elmozdulás? A műfaj megújulása még egy ideig várat magára?

HÁY JÁNOS: Nem tudtam, hogy nem újult meg a műfaj. Szerintem elég sokat változott a kilencvenes évek Kosztolányi ihlette szépelgései óta. De persze mindennek jó, ha valami új jön. A magyar irodalomban a radikális új megjelenése elég ritka, hiszen ebben az irodalomban alapvetően a modern is konzervatív, gondolj csak a Nyugatra. Amúgy nincs pontos képem, hogy általában hol áll a magyar irodalom bátorság terén. Az biztos, hogy a népszerű műfajok nagyobb konzervatív elvárási nyomás alatt vannak, mint a népszerűtlenek. Így aztán a versek terén talán több érdekességgel lehet találkozni, mint a prózában, mert a vers nem érdekel senkit. Főleg az utóbbi időkben, amikor hála istennek a szellemileg és formailag is meglehetősen igénytelen dalnoklíra divatja leáldozott.

BENCSIK ORSOLYA: Valahogy még mindig azt érzem, hogy a magyar könyvpiac előrébb helyezi a novelláskötetekkel szemben a regényeket, és talán emiatt a jó novellista is előbb-utóbb regényíróvá alakítja magát, amiből kifolyólag jó sok túlírt, túlbeszélt, unalmas, érdektelen kortárs magyar regényt olvashatunk. De közben belátom, hogy nincs jogom ezt helyteleníteni, mert én magam is inkább a regényt választottam, végül regénnyé szerkesztettem a kisprózáimat. De például Szvoren olyan novellistánk, aki kiváló és otthonos ebben a műfajban. Csutak Gabi első novelláskötetét is többnyire szerettem, és újabban van egy tehetséges harmincas korosztály, ennek tagjai még kötet előtt állnak, de rájuk érdemes már most odafigyelni. Bakos Györgyire, Halász Ritára és Harag Anitára gondolok.

– János, egyszer említetted, hogy régen milyen jól fizettek a magazinok és általában a lapok. A novellákra is igaz ez?

HÁY JÁNOS: 2008-2009 előtt gond nélkül kaphattál egy háromflekkes novelláért ötvenezret, hatvanat, ma csak gonddal, inkább harmincat ajánlanak. Bár mintha megint kezdene javulni a helyzet. Mindenesetre szerintem nagyon jó, hogy a magazinok közölnek novellákat, hogy feladatuknak érzik, hogy az irodalom megjelenjen mint tartalom. S nem feltétlenül bulvárírókat kérnek fel. Amúgy összességében nem lehet annyit írni, amennyiből meg lehet élni. Ami valahol nem annyira szerencsés.

– Miért a regényeket keresik az olvasók? Szeretnek sokáig egy másik, saját törvényekkel rendelkező világban időzni, nem véve tudomást a saját kríziseikről?

SZÖLLŐSI MÁTYÁS: Bizonyára ez is benne van. Szívesebben adnak esélyt egy olyan szövegnek, ami látszólag azt mutatja, azt sejteti, hogy nagyobb meglepetést, komolyabb élményt képes okozni – ami persze egyáltalán nem biztos, hogy úgy is van. Számomra sok regény okozott rettenetes csalódást, főleg abban az időszakban – aminek szerencsére már vége szakadt –, mikor úgy éreztem, kötelességem végigolvasni az adott szöveget, ha már elkezdtem.

A kilencvenes, kétezres éveket az egész estés filmek dömpingje jellemezte, de most már leginkább a sorozatok mennek, bár ez nyilván összefügg azzal, hogy minden tekintetben gyorsulunk, illetve azt is vegyük figyelembe, hogy igen kevés a minőségi mozifilm. A Távol-Keleten nagyon megy a novella, a kifejezetten rövid történet, mert a metrón olvasnak, utazás közben. Valamilyen gyors, hatásos élmény kell, amit egy ilyen jellegű szöveg képes lehet megadni. Úgy tűnik, mi még inkább befekszünk egy könyvvel az ágyba este, és elalvás előtt olvasunk harminc-negyven oldalt, amíg le nem ragad a szemünk, és ehhez egy regény talán jobban passzol. Biztos vagyok benne, hogy a regény dominanciája alábbhagy majd, erre már mutatkoznak jelek, nem mintha ez volna a cél, egyszerűen csak vannak más műfajok is, melyek izgalmasak lehetnek az olvasók számára.

HÁY JÁNOS: A kiadók ezt olvasói szokásokkal magyarázzák, hogy az emberek inkább szeretnek belefeledkezni egy nagyobb lélegzetű műbe. A saját tapasztalatom nem ezt bizonyítja, a novellásköteteim legalább annyi olvasói figyelmet kaptak, mint a regényeim. Van, amelyik többet is, mint például a *Házasságon innen és túl* vagy a *Bogyós*. A novella szerintem sok szempontból jobban passzol a mai olvasói szokásokhoz és lehetőségekhez, mint a regény. Résidőben is el lehet olvasni, s nem kell százszor kilépni belőle, majd visszahelyezkedni, mint azt egy regény esetében kénytelen-kelletlen tennünk kell.

HAKLIK NORBERT: Valóban a regényt keresik? Vagy erre lettek ránevelve kiadói megfontolások által, amelyeket a return on investment (befektetésarányos megtérülés) üzleti logikája táplált? Egy jó novella nem teremti meg ugyanúgy – vagy amiatt, hogy kisebb szerkezetnek kell egy egész műnyi terhet elbírni, talán méginkább – a saját törvényekkel bíró, egyedi világát, mint egy jó regény? Továbbmegyek: a jó regény valóban arra szolgál, hogy elfordítsa az olvasót a saját problémáitól, kríziseitől? A *Bűn és bűnhődés* nem éppen azért hatalmas regény, mert egy tizenkilencedik századi szentpétervári történet felszíne alá odacsempészi mindazokat a kérdéseket, amelyek az ókortól napjainkig érvényesek, és érvényesek lesznek mindaddig, amíg a jelenlegi formájában létezik emberiség? Én szeretek regényt írni, viszont a novellát tartom a műfajok királynőjének. Pontosnak kell lenni benne, akár egy sebész, át kell látni a kapcsolódási pontokat és viszonyokat, akár egy sakkvilágbajnok, és mint egy bokszoló, csak a tutira célt érő mozdulatokba szabad energiát feccölni.

TISZAGÁTI MEGFIGYELÉS IV., VEGYES TECHNIKA, 56x76 CM

FERDINANDY GYÖRGY

HAZA

Honnan jövünk? Mik vagyunk? Merre megyünk? Párizsban senki nem tesz fel magának ilyen kérdéseket. Gauguin, a festő is csak a Csendes-óceán közepén, egy apró szigeten. Ott is csak akkor, amikor egy kicsit már polinéznek érezte magát. Nem tartotta már vadembernek a bennszülötteket.

De ki ismeri Gauguint itt felénk? Az amerikai gyarmatvilágban, a déli tengereken! Errefelé másféle kérdéseket tesznek fel maguknak az emberek. Például azt, hogy honnan jön a pénz, és hogy kinek. Azt, hogy merre tovább, itt nálunk nem kérdezi senki sem.

Pedig hát Gauguin óta elszálltak az évek. Ide, hozzánk, már szuperszonikus repülőgépen szállítják Chicagóból a tudást. Megtanulhatják a népek, hogy ki volt tizennegyedik Lajos, és hogy George Washington után, valahol messze, északon, Thomas Jefferson következett.

A tárgyat, amit én tanítottam, nyugati civilizáció néven árulták a chicagóiak. Senkit nem zavart, hogy a szóban forgó civilizáció tőlünk napkeletre van.

Nem is lett volna semmi baj. A rabszolgák unokáit nem izgatták a görögök és a rómaiak. Nálam is csak akkor telt be a pohár, amikor egy ifjú lázadó megállapította, hogy nem vagyunk egyedül: az ókori Egyiptom nem volt az USA tagállama.

A diákok nem ismerték a világot. Önmagukat se nagyon: a múltból, hagyományokból táplálkozó önismeret ritka portéka itt a szigeten. Hamar rájöttem, hogy ezt kellene a fejekbe vernem Julius Caesar és Caligula helyett. Csak hát a sziget története nem létezett. És öntudat – identitás – nélkül történelmet írni nem lehet.

Hallgatóim sem ismerték tenyérnyi szülőföldjüket. Bámultak rám, mint borjú az új kapura, ha festőinek írtam le a tájat, és szépnek, okosnak az embereket.

Úgy gondoltam, a szülőföld felfedezésétől csak egy lépés lesz az, amit mi odaát az óvilágban hazaszeretetnek nevezünk.

Így jött létre az elhatározás: képeskönyvet készítek. Lefotózom száműzetésem színhelyét, ezt a szomorú kis szigetet.

Akkor történt, hogy Ramon, a városi fotós is megjelent egy esti kurzusomon.

– Nem árt egy kis műveltség! – vigyorgott. Polgármesternek jelölték, ismerte őt mindenki, a templommal szemben készítette az igazolványképeket.

Könnyű volt rábeszélnem, hogy járjuk körbe a körzetét. A képeiből album lesz, magyaráztam, az egyetem kiadja, mi meg írunk hozzá szöveget.

Nagy fába vágtam a fejszém. Ramon szállodasorokat kapott volna lencsevégre, luxusjachtok fedélzetén szivarozó jenkiket. És persze félmeztelen, aranyszőke démonokat. Turistaparadicsomként akarta láttatni a szigetet. Nehéz volt meggyőzni, hogy mi ketten nem egy utazási irodának dolgozunk.

A cukornádültetvények napszámosai közé csak fanyalogva követett. A Mocsárka – a Fanguito – szegénynegyede pedig szégyenfolt volt a szemében. Az ilyen felvételek – mondta nemegyszer – teljesen fölöslegesek.

Volt azért, amiben egyetértettünk. Például hogy szép lányok nélkül nehéz lesz bemutatnia a tengerpartot és a hegyeket. – A trópus mosolya – kiáltotta a polgármesterjelölt. Nélküle igencsak szomorú lenne az album.

Modellekben azonban nem bővelkedett a felsőoktatás. Volt néhány merészebb lány, de még az ő számukra is kétes ügy volt egy ilyen ajánlat. Gyakran maguk a szülők tiltották meg nekik, hogy két facér férfival fényképezkedjenek. – Ehhez – sóhajtotta Ramon – meg kellene kérnünk a kezüket.

Végül aztán Pablo, egy régi diákom segített. Jól ismertem, rendőrtiszt volt az apja, és volt egy álomszép kishúga. – A profban megbízhatsz – mondta a fiú. – Vállalod?

És Mariluz nem mert a bátyjának ellentmondani.

Másnap már hármasban folytattuk a munkát. Többé Ramon sem fanyalgott. Mehettünk bárhová: Mariluz meghódította a fényképészemet.

Ha csak ennyi történt volna, nem jegyzem le ezt a kis történetet. Hamarosan kiderült azonban, hogy kamera előtt a déli part feketéi hollywoodi sztároknak képzelik magukat.

Mariluz is csak egy sárga parókában engedte fotózni magát. Szerzett egy hosszú, barna copfot is, amiből feltupírozott kontyot készített. Ebből, hiába kértem, nem engedett.

A tengerparton még nagyobbak lettek a bajok. Kezdve azzal, hogy a lányoknak nem volt fürdőruhájuk az ültetvényeken. Farmerben sétáltak bele a habokba, és persze csak derékig, mert úszni senki nem tudott a szigeten.

Amikor találtam neki egy otromba bikinit, centiméterenként kellett Luzról lekönyörögnöm a ruhát. Ők csak jót akarnak, állították munkatársaim – mert ebben egyetértett a lányka és Ramon. Hallgassak rájuk, ne járassuk le a szigetet!

– Akkor meg hogyan? – kérdeztem kétségbeesetten.

– Hátulról még csak-csak – felelték. – De szemtől szemben nem!

Érdekes, hogy Luz csak Ramon előtt szégyellte magát. Ha néztem, nem sokat törődött vele. Nem sok vizet zavar egy magamfajta idegen. De hát a masina mégiscsak Ramon nyakában kattogott. Neki kellett lelepleznie az intim, bizalmas részleteket.

Valahogyan mégiscsak befejeztük a munkát. Semmi nem hiányzott: sem az oszlopos, tornácos faházak, sem a spanyol időkből itt maradt templomok, terek.

Szeptemberben megkezdődött a tanítás. A chicagói tankönyvekben George Washington után változatlanul Thomas Jefferson következett.

Ramon jelölését visszavonták. Híre ment, hogy valami nacionalista szervezetnek szállítja a felvételeket. – És az adminisztráció? The Faculty? – kérdezte a dékán, amikor elvittem neki a fényképeimet. – Beláthatja – tette hozzá –, hogy a kar arcképcsarnoka nélkül a maga albumát sem finanszírozhatja az egyetem.

Így ért véget a nagy kísérlet.

Well, my friend! – jól mondta a dékán. Az ilyesmiből különben is csak baj lehet.

Neki lett igaza. Tavaly szeptember végén az Irma nevű hurrikán elpusztította a szigetet.

HÁY JÁNOS

HÁZ

És rálátunk a Dunára, mondta a férfi a ház ablakából, mert a ház is készen volt. Minden megvolt, hogy most már lehessen élni. A szenátus nyugdíjat adott, meg ezt a házat és a földet hozzá, ami nem volt messze a háztól, azon minden megterem, ha akarják, és ők akarták, mert most jött el az a kor, amikor már élni lehet. A férfi nevetett a nőre, sötét volt a bőre, valamelyik déli provinciából volt való, már nem tudja pontosan, honnét, mert elhurcolták onnan, amikor kisgyerek volt. De ő is római polgár lett, mert mindenki az, aki ebben a birodalomban él, akármilyen messze van a fővárostól. A férfi egy dalt dúdolt, hogy most élsz, most vigyázz, hogy jól csináld, s megsimogatta a nő hasát, mert ott valami már elkezdett lenni, most már élt.

Így teltek az évek, hogy abban a hasban akkor lett még két élet, hárman lettek a gyerekek, mert miért ne lehetnének, mindent meg tudnak csinálni, ami kell ahhoz, hogy felnőjenek. Három újabb római viszi tovább az ő vérüket, talán itt ebben a provinciában, a Duna mellett, talán másutt. Ez nem számít. A birodalom olyan,

hogy mindenütt otthon van az ember, mert minden római polgár épp úgy él, mint más római polgár, épp olyan szokásai vannak, és épp úgy tartja be a törvényeket.

Megérte, mondta a férfi latinul, mert azon a nyelven tudtak mindketten, és később a gyerekek is. Megérte az a húsz év, amíg kockára tette az életét. Mert olyan volt, hogy végül is nem lehetett tudni, melyik katona lesz az a férfi, aki földet és élethosszig pénzt kap a szenátustól. Pont ő lett, mert amikor azok a lovasok jöttek, és lemészárolták a sereg nagy részét például, épp őt nem, mert úgy volt, hogy a kardcsapás a mellette álló katonát érte, s mire újra emelte az a lovas a kardját, akkor már a ló arrébb vitte, s egy előtte álló katonát terített le. Egy következő lovasnak kellett volna vele végeznie, de következő lovas nem volt, mert az a lovas volt az utolsó.

Mind értették egymást, bár senkinek nem az volt az anyanyelve, amin beszéltek. Egy ember volt a településen, aki szintén trák volt, mint a férfi, néha odament, hogy beszéljenek azon a nyelven, amin csak ketten beszélnek ebben a városban. A gyereket is vitte, a nagyobbat, mert szerette, ha vele van, ez is jutalma volt a háborúnak, hogy szerethet egy gyereket, persze a másikat is szerette, csak az még kicsi volt, és a harmadikat is, de az még nem született meg, amikor átment beszélgetni.

Milyen nyelven beszéltek, kérdezte a nagyobb gyerek a három közül. A férfi gondolkodott, mit mondjon. Miért nem azon a nyelven beszéltek, amin én is beszélek, kérdezte a gyerek. A férfi tovább gondolkodott, hogy mit lehet mondani arról a nyelvről, ami az ő anyanyelve, amikor ennek a gyereknek nincs olyan, hogy anyanyelv, mert az anya és ő is egy olyan nyelven beszélnek, amit nem az anyjuktól tanultak, nem is tudják, hogy rosszul vagy jól, mert mindenki ilyen a környezetükben, aki épp így beszél. Talán rosszul. Ha néha feltűnik egy olyan ember, mondjuk kereskedő vagy valaki utazó Rómából, az nem is áll szóba velük, csak annyira, amennyire szükséges az áru eladásához vagy a tájékozódáshoz, aztán megy is tovább, ha az optimális bevételt elérte vagy megtudta, merre induljon tovább. Nem tudták, milyen az, amikor ez a nyelv az anyanyelvük. De ezen beszéltek, mert másképp nem értették volna meg egymást. A gyereknek ezért aztán nem volt olyan nyelve, amin tudták volna a kiszámolókat vagy azokat a játékos dalokat, amiket az ő nagymamájuk énekelt. A gyerekeknek csak olyan nyelvük volt, amit a szüleik is tanultak, és úgy tudtak, ahogyan tudtak, csak arra figyeltek, hogy könnyen meg lehessen érteni, amit mondanak.

Miért beszéltek ezen a nyelven, kérdezte megint, s mondta a férfi akkor, hogy mert jó, mert olyan dolgokat is el tudok mondani, amit azon a nyelven, amin beszélünk, nem tudok elmondani. Mit nem, kérdezte a gyerek. Meg tudom mondani, mondta a férfi, hogy mi az, ami jó, és mi az, ami rossz. A gyerek nem értette. Eszébe jutott az a sok-sok mondat, hogy mit tegyen és mit ne, mert az rossz, hogy ezt hallja reggeltől estig. Nézett az apára, s mondta, hogy nem szereti, ha nem érti, miről beszélnek.

Szeretem ezt a gyereket, gondolta a férfi, mikor mentek haza attól az embertől, akivel azon a távoli nyelven beszéltek, amikor a gyerek épp azt mondta, nem szeretem, ha nem értem, és nézett rá, olyan szemei voltak, mint az anyjának, nagyok és barnák. Aztán végiggondolta, miről beszéltek a férfival. Érdekes, hogy volt olyan ember, akit mindketten ismertek még otthonról. Arról is sokat beszéltek, mert tudtak róla beszélni, volt olyan, ami megtörtént, és már akkor is tudták, amikor még nem hagyták el a szülőföldjüket, mert nekik volt olyan, hogy szülőföld, ahol az anyjuk és az apjuk élt, és az összes rokonuk és ismerősük, ahol mindenki azon a nyelven beszélt, amin ők beszéltek, és voltak olyan me-

sék, amiket az ő anyjuk mondott, és az apjuk mondott, és nevettek, mert eszükbe jutottak olyan események, amikor az öregebb férfiak megijesztették őket, hogy jön egy nagy mumus. Mi az, hogy mumus, nevettek, milyen hülyeségeken tud izgulni egy gyerek, meg hogy hogy van az latinul, hogy mumus. Na, ezt nem tudta egyikőjük sem, és megkérdezni se volt kitől, mert a feleségük egy másik nyelven tudta azt, hogy mumus, de az ő nyelvükön nem, és elmagyarázni is hiábavaló lett volna, mert rávágta volna az ő anyanyelvén, hogy ja, a mumus, azt az anyu úgy hívta, hogy mumus. És itt akkor el is akadt volna a beszélgetés. Nincs latinul mumus, aztán elkezdték összegyűjteni, hogy még mi nincsen latinul. És végül oda jutottak, hogy nincs latinul az, hogy szeretlek, mert az a latin szó nem azt jelenti, hogy szeretlek, hanem csak azt, hogy szeretlek. Mert mikor ők arra gondoltak, hogy szeretik azt a nőt, aki a társuk lett, és szeretik azokat a gyerekeket, akiket szült nekik ez a nő, nem arra a latin szóra gondolnak. Annyira szeretem őt, mondta a férfi, hogy ott nincs már latin szó. Ott a szívemben. Érted? Hát persze hogy értem, és kimondta azt a szót, ami tényleg azt jelenti, hogy szeretlek és nem azt, hogy szeretlek. Mit mondtatok, kérdezte a gyerek, amikor a bácsi, akinél vendégségben voltak, elsírta magát, ott a gyerek előtt csorogtak a könnyei. Mit mondtatok, kérdezte megint. Azt, hogy szeretünk élni, mondta a férfi. Mindenki szeret, mondta a gyerek. Aki volt katona, az jobban, mert tudja, milyen az, amikor nem él egy ember. A gyerek kérte, hogy meséljen róla, milyen volt, a férfi meg mondta, hogy megfogadtam, hogy erről csak hallgatni fogok. Miért, kérdezte a gyerek. Mert olyan volt, mondta a férfi.

Már hat éve tartott ez az élet, megszületett a harmadik gyerek is, volt mire, hiszen a föld, amit kaptak, tényleg jól termett, s volt egy kis pénz is mindig. Amikor a kereskedő jött, a férfi vett a feleségének ruhát, mert mindig szép, de szerette, ha szép ruhában van, és szerette azt levenni róla este, és nézni, hogy mennyivel szebb a test, ha nincs rajta semmi. Jaj, ne nézz már, mondta az anya, mert tényleg annyira ott maradt a tekintet. Ha közelebb bújsz, nem látlak. Fú, de kis ravasz vagy, mondta az anya, és közelebb bújt, mert ő is közelebb akart bújni. Megölelte a férfit, érezte a forradásokat a testén, amik nem voltak halálosak, de mutatták, hogy mi alapozta meg ezt a házat a Dunára való kilátással. Ez az otthon, gondolta a férfi, ez a meleg, ami a másik ember testéből jön. Ezért érdemes leélni a napot, gondolta, és a keze mozdult, úgy, ahogyan mindig, hogy milyen furcsa, hogy minden alkalommal olyan, mintha először történne, holott már hányszor, nem is lehetne összeszámolni. Néha reggel is, azzal ébrednek. Az rossz, ha este újra akar, azt mondja a nő, hogy hát már volt reggel. Reggel, de mikor volt már az a reggel, mondta a férfi.

Végül is megérte, mindenki így gondolkodott a településen, mert ők gondolkodhattak, mert ők voltak, akik életben maradtak. Megérte, mert minden meglett, amiről álmodoztak ott az üres, harcra váró éjszakákon, hogy majd kapunk földet meg pénzt, és lesz feleségünk és majd lesznek gyerekeink, na, azokból nem lesz katona, valaki más lesz belőlük. Milyen jó rómainak lenni, mondták, bár egyikőjük sem volt valódi római, de hát az állampolgárság megvolt, akkor minden jogosultság jár, csak az nem jár, hogy egy igazi római szóba álljon velük, ha mégis szóba állt, hamarosan kiderült, hogy dehogy római, betelepülő ő is, csak jobban el tudta sajátítani azt a nyelvet, amit ők csak ügyetlenül használtak. A jó és a rossz küzdelmében hittek, s hogy az ő istenük, az a daliás herceg le tudta küzdeni a rosszat, megbirkózott a sötétség vadjával, átadta őt a pusztulásnak, és meghozta a fényt mindenkinek, aki hisz benne. S hogy ez mind igaz, és nem csak mese, épp az ő életük a bizonyíték rá. Nemcsak a város örök, mondogatták, hanem az egész birodalom.

Nézték a Dunát, milyen szépen hömpölyög a városka alatt. A gyerekek már aludtak. Ez a birodalom határa, de ki tudja, meddig, lehet, hogy majd eljutnak egy másik folyóig a hódító római seregek, s akkor a határ az a másik folyó lesz. A birodalom mindig növekszik, ez a lényege, a növekedés. Újabb népek lesznek majd olyanok, mint mi, gondolták, mert ők olyanok lettek, akik tudják, milyen rendesen élni. Az egész világ azt a nyelvet fogja majd beszélni, mondta a férfi, amit mi, és úgy fognak viselkedni, ahogyan mi, megtartják a törvényeket. Nem lesznek büdösek, mondta a nő, mert erre emlékezett még gyerekkorából, hogy ahol született, ott büdösek voltak az emberek. Az orra emlékezett.

Tüzeket láttak a folyó túloldalán. Szépek a vaksötétben a tüzek. Nem tudták, kik rakták meg, és mit csinálnak ott a tüzek mellett, talán valamit sütnek, vadat vagy halat. Időnként eljönnek eddig a birodalmon kívüli vándorok, tüzet raknak, aztán másnap visszafordulnak. Túl nagy a víz.

Másnap nem néztek rá a folyóra, mert ki kellett menni a földekre. Oda készülődtek, keresték a szerszámokat. Mindig máshol vannak, mint ahol lenniük kéne. Nem láttad a kapát, kérdezte a férfi, ott van a, mondta az asszony, és megnevezett egy helyet, de persze nem volt ott, tovább kellett keresni. Nem látták a lovasokat, akik átúsztattak a folyón. Lovas katonák voltak. Mire észrevették, hogy mi van, már halottak hevertek az utcán, azok, akik korán indultak otthonról, mert előbb megtalálták a szerszámokat. Az elsőket lenyilazták, a többit karddal kaszabolták le. Módszeresen mentek végig a városon. A férfi kiabált az asszonnyal, hogy azonnal jöjjön be, és bújjanak el a házban, az asszony mondta, hogy a gyerekeket szedi össze. Gyertek már, mondta a férfi, és kiszaladt a ház elé, rángatta az asszonyt, gyertek már be, kiabált, alig lehetett hallani a hangját, mert mindenki kiabált, aki még tudott hangot adni, mert élt. Gyertek, hallod, és rángatta az asszonyt, amikor az asszony testét átütötte a nyílvessző. A gyerekek lettek a következők. A férfi állt ott, annyira fájt a szíve, pedig azt mondták, mikor gyerek volt, hogy a szív az nem tud fájni, de most mégis annyira fájt, hogy nem érezte, amikor átszúrta a testét az egyik lovas, és megszabadult végre ettől a kibírhatatlan fájdalomtól.

KERÉKGYÁRTÓ ISTVÁN

A GYŰJTŐ

A két bánáti nábob, a Szemző testvérek is a baccaraasztalnál ültek. Elemér, akiben finom, nagyvonalú urat tisztelt a Fészek közönsége, és fivére, Gyula, a kellemetlen krakéler, aki jobbára veszített, ezért modora ellenére is szívesen látott vendég volt a kártyaszobában.

Gyula csak fehér glaszékesztyűben játszott. Négy párat tartott a szekrényben Józsi úr, hogy azonnal előkapjon egyet, ha Szemző Gyula a baccaraasztalhoz ereszkedik. A játékhoz a kesztyűn kívül fémes csillogású lüszterkabát is kellett, ebből is tartott a szekrényben Józsi úr. Szemző afféle munkaruhának tekintette ezeket

a holmikat, s talán a kártyázást is kemény éjszakai műszaknak gondolta, melyet egy titkos átok miatt kell a hazai kultúra jeleseivel napról napra abszolválnia.

Hajnalban a kesztyűket az asztalra dobta, és rendszerint cifra délvidéki káromkodások kíséretében letrappolt az íves főlépcsőn.

Nem úgy fivére, Elemér, aki szerette a festőket, építészeket, szobrászokat, zenészeket, énekeseket és komédiásokat, mely szakmák kezdőbetűjéről Zilahy Gyula, a Nemzeti igazgatója elnevezte a klubot. Elemér szívesen brúderkodott a művészekkel, mi több tegezte őket, akik öt-hat spriccer után hátba veregették, s *komámnak* szólították.

Tehát éppen Szemző Gyula adta a bankot, amelyben már hatezer pengőt érő zseton hevert, de a pointeurök úgy érezték, ebben a partiban nem tudnak nyerni, miért is nem tették ki az egész bankot, csupán ezer pengőt. A resztet azonban senki sem mondta ki, ezért a bankban maradt az ötezer pengő.

Döbbent csend támadt. Az asztal körül a Szemző testvérek mellett két neves festő, egy gazdag műépítész, egy sikeres szobrász és a gyűjtő ült. A bankot adó Gyula a plafonra emelte a tekintetét, megszívta az arany kravátlis virzsíniát, a kristálycsillár felé fújta a füstöt, majd fölüvöltött.

Ide hallgassanak, kutyák! Vegyék tudomásul, hogy egy Szemző Gyulának nem kell, ami már elveszett. Józsi, kosarat!

Józsi hozta a vesszőkosarat, amiben a zsetonokat gyűjtötték, Gyula glaszékesztyűs kezével belesöpörte a zsetonokat, hátrafordult, s mint birtokán a legények a locsolkodóvödröt húsvétkor, a szoba sarka felé lódította. A sarok megtelt hosszúkás, négyszögletes, kerek, kékre, vörösre, sárgára festett csontlapocskákkal.

A szobrász tért magához először. Egy kerek, fehér zseton még mindig gurult a parkettán, amikor a szobrász kapkodni kezdte a lapocskákat. Aztán ott termett az egyik építész, belemarkolt a kupacba, de a szomszédos asztalnál a Nemzeti két színésze is fölfigyelt, félrelökték az építészt, és villámgyorsan pakolni kezdték a zsetonokat.

Hamarosan az egész kártyaterem ott tolongott, négykézláb másztak, egymás kezéből ütötték ki a zsetonokat, és egy nagyobb értékű csontdarab megszerzésekor kurjongattak. Országszerte ismert portréfestők, Bánk bán és Otelló megformálói, nagy zenekarok elsőhegedűsei, a haza dicsőségét hirdető középületek mesteri tervezői vesztették eszüket a potya láttán.

Csak a gyűjtő maradt a két Szemző mellett. A festőket figyelte, akiktől annyi képet rendelt, akik fillérekért laktak bérpalotájában, akiket kiállításaival kenyérhez – még inkább kalácshoz – juttatott, akikre az Olimposzon trónoló istenségként tekintett, s akik látszólag keresték a kegyeit, de a háta mögött mohó zsidónak nevezték. „A fene a mohó zsidaját, már megint a szekrényemben turkált, vázlatokat akart tőlem!", „Nemességet akart a mohó zsidója, az kellene neki! Magyar nemesség!" Mesélték nevetve.

A gyűjtő soha nem foghatta föl, miért nem kapta meg azt a nemességet, miért utasította el olyan gúnyosan Herczeg Ferenc a közbenjárást, mikor ő odaadta volna azt a ragyogó Petőfi-gyűjteményét. A hímzett bugyellárist, a kéziratokat, mindent, amit a költő keze érintett, s amiket oly sokszor simogatott ő is. Úgy érezte ilyenkor, mintha Petőfivel parolázna. S ezekről mégis lemondott volna, annyira vágyott a nemességre.

Hát nem gyűjtöttem össze ezt a rengeteg kincset a magyar haza múltjából? Hát nem azért adják a nemességet, mert valami jelentős tettet hajtunk végre a királyért, a hazáért?

Nem ugyanezt tettem én is? Nem költöttem mindenkinél többet magyar kódexekre, régi ötvösmunkákra, oklevelekre, csaták és hősök képeire?, kérdezte feleségétől.

Maga aztán minden pénzt arra költött, bólogatott az asszony, s úgy látszott, inkább fejbe kólintaná az urát ezekért a nemes cselekedetekért, mintsem kitüntetné.

Bezzeg a Nemes Marcell megkapta a nemességet, a jánoshalmi előnévvel együtt, a *kulturális téren tanúsított áldozatkészsége elismeréséül*, így fogalmaztak. Hát ő is zsidó, nem?

Persze hogy zsidó! Csak úgy látszik, ő okos zsidó, s nem ilyen tökkelütött álmodozó, mint maga, felelte az asszony.

Húsz év telt el azóta, s most már nem hogy nemességre nem számíthatok, de azt is megkérdőjelezik, hogy magyar vagyok-e, tűnődött a baccasztalra könyökölve, miközben a zsetonokért harcolókat figyelte. Mióta a nyilasok a parlamentbe is beültek, Darányi miniszterelnök ahelyett, hogy rendre utasítaná őket, fél szemével a Német Birodalomra sandít, a másikat meg behunyja, hogy ne lássa a pöffeszkedésüket.

Elővette belső zsebéből Hóman miniszter levelét, és ismét olvasni kezdte. *Mélyen tisztelt Kormányfőtanácsos úr!* Azért ezt megkaptam, tizenkét éve kormányfőtanácsos, bólintott. És mire mentem vele? Akkoriban kezdődtek a bajok. Akkortól gyűlnek a tartozások, tűnődött. *Sajnálattal közlöm, hogy, bár tudjuk, az Ön gyűjteménye páratlan, minden elismerésünk az Öné ezért az áldozatos munkáért, mégis kénytelenek vagyunk tudomására hozni, hogy nem áll módunkban gyűjteményét megvásárolni.*

Mikor ideért, hirtelen mozdulattal összegyűrte a levelet. Aztán azonnal simítgatni kezdte.

Nincs módjukban, dohogott. Tudom én, hogyan történt ez, elmondta nekem egy jó emberem. Mert azért vannak még nekem jó embereim a képviselőházban. Az a nyilas meginterpellálta Hómant, hogy igaz-e, hogy a miniszter úr nagy összeggel egy bajba jutott zsidó megmentésére siet. Nagy összeggel? Hát nagy összeg az az ötszázezer pengő? Ezért a gyűjteményért? És az a szemét Hóman, ez a hájas Gömbös-árva, mit felelt? Kereken kijelentette, hogy a szállongó hírekből egy szó sem igaz.

Hálátlanok!, morogta.

A zsetonokkal visszatérő műépítész meg is kérdezte:

Mit mond?

Semmit, felelte. Nem mondok én már semmit. S szedelőzködni kezdett.

Mi van, elmegy?, kérdezte az egyik festő. Most, amikor mindenki megtömte a zsebét? Úgy hallom, magának is jól jönne némi pénz.

A gyűjtő csak legyintett, és otthagyta a baccasztalt.

Ostoba fráterek, dohogott magában, azt hiszitek, azért járok ide, hogy nyerjek, és abból adjam meg a tartozásaimat? Hát hol van nektek annyi pénzetek, ami nekem kellene? Azért jöttem, hogy veletek lehessek, hogy nézzelek benneteket, hogy csodáljam a kiválasztottakat. Hálátlanok. Istenverte hálátlan világ, morogta. Kikérte a ruhatárból a perzsagalléros fekete felöltőjét, kilépett az utcára.

Hűvös márciusi szél fújt, felhajtotta a gallérját, egyetlen lélek sem járt az utcákon, három felé járt, a metreszek az utolsó fuvart is lebonyolították, a posztos rendőrök fakabátjaikba húzódva, állva aludtak. Végigment a Kertész utcán a Király utca irányába, aztán be a Nagymezőbe, és megállt a nyolcas szám előtt. Nézte a palotát a Tivoli mozival, a bérlakásokkal, a műtermekkel, a tizennégy pompás kiállítóteremmel, amit ő építtetett.

Csak veszteséget termelt, csak azt, sóhajtott.

A kapu felett a kék mozaikkőbe foglalt aranybetűket bámulta, melyek az utcai lámpa álmos fényében is pazarul csillogtak. A saját vezetékneve után a múzeum szó állt. Sokáig nézte, miközben arra gondolt, milyen jó, hogy ezt az akkurátus Fodor műépítészt választotta. Jól megtervezte, de alaposan meg is építette a házat, erősen odaragasztották ezeket a betűket is, nemcsak őt, de még az unokáját is túlélik. Bólintott, és az Andrássy úton elindult a Duna irányába. A Lánchíd közepén állt meg először.

Most sikerülni fog, gondolta, nem úgy, mint a múlt héten, amikor a tündér-hegyi sziklára próbált felmászni. Akkor gyenge volt. De most erőt gyűjtött a miniszter leveléből meg a négykézlábra ereszkedett művészekből. Zichy litográfiája jutott eszébe, a magasból ugráló groteszk figurák zuhanása, átmászott a korláton, és megállt a párkányon.

Április közepén, vasárnap délelőtt a gyűjtő múzeumában megnyitják az ötvenötödik művészeti vásárt, de az előcsarnokban ezúttal a fia fogadja a közönséget. Lázár igazgató pedig széttárja a karját, úgy magyaráz az újságírónak.

Sajnos, nekem az a kötelesség jutott, hogy leplezzem az eltűnést, de most már bevallom, nem igaz, hogy Milánóban tartózkodik, az igazság az, hogy fogalmunk sincs, hol van.

Nem csoda, hogy menekül, mondja egy selyemszatén ruhás nő a férjének, én is eltűnnék, ha hétszázezer pengő adósságom lenne, és a fedezet az ötszázezret sem érné el.

Főleg, ha már az is zálogga terhelt, feleli a férj. Az altisztjénél bujkál, most hallottam egy újságírótól.

Az illető újságíró megtalálta az öreg altisztet, az előcsarnok szögletébe vonszolja.

Szigeti bácsi, nekem megmondhatja, magánál bujkál?, s egy tízpengőst mutat az öregnek.

Ugyan, kérem, miket beszél maga, boldog volnék, ha nálam lenne, de már három hete nem láttam, és otthagyja az újdondászt.

Apcon van, a testvére birtokán, súgja egy neves festő Herzog bárónak, az egyik legnagyobb hitelezőnek.

Honnan veszi?, kérdi a báró.

Biztos helyről hallottam, súgja a festő.

Eközben a gyűjtő folyamatosan rázza a fejét. Lassan jobbra, majd balra billen a feje, mintha azt mondaná: Tévedtek, hálátlanok. Nagyon tévedtek.

A múzeumtól ötven kilométerre, a Ráckeve alatti, bozóttal benőtt partszakaszon ringatózik a gyűjtő, de csak a lába áll ki a vízből. Arca a kavicsos fövenybe fúródva, a hullámverés ütemére fordul balra és jobbra. Már a második hete. Testét a cserjék vékony ágai szinte összekötözték. Az arcáról a hús teljesen lemaródott, a rémült Szabó erdész, aki megtalálja, a tetem zsebéből előhúzott levél borítékáról állapítja meg kilétét.

A levél már teljesen olvashatatlan, egy szót sem lehet érteni. Csak a minisztérium postázójában a vegytintával írt címzés látszik: Ernst Lajos kormányfőtanácsosnak.

Mintha csak szégyellte volna a Duna a levél tartalmát, örökre kimosta a miniszter betűit.

DARVASI LÁSZLÓ

REINER VERSE

Ha nem is volt csapnivaló színész Reiner, azért nem a legjobbak között tartották számon. Küzdelmes életében akadt egy-két főszerep, de többet tartózkodott a színpad árnyékosabb felén. Néha filmekben is szerepelt, afféle könnyű, váltott csuklókkal megírt sorozatokban. Amikor a felesége meghalt, rendesen meggyászolta, majd némi töprengés után kiköltözött az erdőbe a szülei házához, vitte a kutyát, egy-két szükséges holmiját, azt gondolta, ami hátravan még neki, azt a zöldben tölti el. A körülményekhez képest tűrhetően érezte magát, hamar berendezkedett, kialakított egy növényes kertecskét, és ültetett virágokat is. Akkor már javában zajlottak a munkálatok a völgyben.

Egy nap futár érkezett, erős, durrogó motorkerékpáron, paksamétát hozott. Az igazgató úr küldi, kézirat található a mappában, és a szerződés négy példányban. Miféle szerződés?, tudakolta Reiner. Azt majd megtudja a művész úr, az ő orrára nem kötöttek többet, jelentette ki a futár, majd különös mozdulattal, amit lehetett akár tisztelgésnek is vélni, elviharzott a fáktól lecsupaszított, fehérlő völgy felé.

Valóban volt a mappában több aláírásra váró szerződés, illetve egy költemény nyomtatott példánya. Reiner jól ismerte a költőt. Nem volt jelentős poéta, de volt néhány díja, sőt, egy darabjában, amit Reiner egykori színháza kisszínpadán mutattak be néhány éve, játszott is. Lett abban az előadásban egy valamennyire mulatságos jelenete, ha jól emlékszik, az volt az utolsó személyes tapsa. A szerződés arra kérte Reinert, tanulja meg a költeményt, majd a munkálatok befejezésekor, úgy egy esztendő múlva, adja elő az ünnepélyes avatáson. Valamit építettek a völgyben, de Reiner nem tudta, mi lesz. A föllépésért természetesen javadalmazás illeti meg, ennyi és ennyi összeg. Reiner váratlanul kíváncsi lett. Régen memorizált, de most olvasgatni kezdte a sorokat, értelmezte és artikulálta őket. Milyen magától értetődően ment! Még aznap megtanulta a verset. Másnap már tetszett is neki. Sétált az erdőben a vadszederrel, csalánnal és magyalbokrokkal kísért gyalogúton, és szavalta. Elment fáért a Hősök sziklájához, arrafelé sok rönk és szárazabb törzs hevert, onnan hordta a gyújtóst meg a tüzelőt, hangosan szavalta a sziklának. A madaraknak, az égnek mondta.

Elszavalta szeretett feleségének, a szemét lehunyta, mintha élne az asszony, előtte állna, és őt hallgatná. Elszavalta egy szeretőjének is; egyszer csak megjelent a képzeletében a nő, és ő nem akarta elűzni.

Hamarosan újra érkezett a motoros futár, új motor hozta, még hangosabb járgány, egy levelet adott át, egyenesen a Kapitánytól. Reiner természetesen hallott már a Kapitányról, ismert, jelentékeny ember volt, sok dolga és teendője mellett köztudottan szerette a színházat is, mindazonáltal Reiner kicsit csodálkozott, hogy személyesen üzen neki. Megkérdezte még, mi lett az igazgató úr sorsa, itt az erdőben másként, de főleg lassabban terjednek a hírek, mire a férfi elmosolyodott, talán egy kis csintalanság is játszott a szája szegletében, majd azt mondta, sajnos az igaz-

gató úr már nincsen velünk. Hol időzik?, kérdezte Reiner, de addigra a motoros gázt adott, s a nagy durrogásban bizonyára nem hallotta meg a kérdést. A levélben az állt, hogy Reiner szerződése továbbra is él, a javadalmazása, az előadása, illetve annak időpontja úgyszintén változatlan, viszont a költeményről beszélni kellene. Reiner föl nem foghatta, mit kellene a költeményről beszélni, amit akár holnap elszavalhatna egy hirtelenjében megrendezett ünnepségen.

A közelben épültek a falak és a hatalmas fémdobozok, hangosak voltak a munkálatok, halkan építkezni nyilván csak az erdők és a folyók tudnak.

Egy nap autó érkezett a ház előtti tisztáshoz, hárman utaztak benne. A költő özvegyét nyomban fölismerte Reiner. A sofőrt még nem látta, miként a fiatalembert sem, aki a költő özvegyét kísérte. Nyilván valamiféle jogi alkalmazott lehetett. Az özvegy nem ment be a házba, az udvaron beszélt arról, hogy ilyen változatban nem járul hozzá a vers megjelenítéséhez. Ő szólt már az igazgató úrnak, és értesítette a Kapitányt is. Érti, bólogatott Reiner, de ő úgy tudja, hogy az emlegetett költemény több válogatásban szerepel, mégpedig így, ebben a formában. Van egy ismertetése erről, amit a Kapitánytól kapott, bár azt gondolja, egyáltalán nem tiszte a Kapitányt védeni. Az özvegy megerősítette, hogy ebben a formában a költeményt nem engedi elszavalni. Határozott volt, ráadásul remegett a szája széle. Reinernek fogalma sem volt a lehetőségeiről, végül is ő csak egy színész. Azt mondta, gondolkodni fog. Miről? Hát arról… és Reiner elhallgatott. Valóban. Miről kellene gondolkodnia? A költő özvegye sértetten távozott, és a férfi sokáig hallotta a motor zúgását.

Reiner elmondta magában a verset, a harmadik versszakban fölsejlett egy nőalak, talán nem az özvegy volt, nem lehetett egyértelműen eldönteni. Talán majd a tudósok. Ők meg szokták oldani az efféle dilemmákat. De ha kihagyja ezt a sort, elbillen a vers értelme, mint egy rosszul megrakott hajó. Elmondta még egyszer, de már a fekhelyén, a sötétben. Még így is érezte, hogy elpirul. Elmondta újra. Fázni kezdett az arca. Megértette, hogy így szereti ezt a verset.

Másnap újra érkezett a futár, azt az üzenetet hozta, hogy a Kapitány személyesen szeretné meglátogatni őt. Ez igazán nagy megtiszteltetés volt, ráadásul esett. Sár borította az utakat, zúgtak a lombok, mintha gyárrá vált volna az erdő. De nem mindenkit zavar egy kis zápor, zivatar. A Kapitány a következő nap kora délutánján érkezett, csöpögött róla a víz, az orkánját se vette le, bent verte le a csizmájáról a sarat, nyomban a lényegre tért, beszéljenek a versről, mosolygott Reinerre.

Nincsen ellenére, válaszolta Reiner.

Nagyon szép költemény, tele van izgalmas, megfontolandó gondolattal, de sajnos nem alkalmas, mondta a Kapitány, jó nagy tócsa sötétlett alatta.

Mire nem alkalmas?, kérdezte Reiner, aki addigra jókora palackot hozott elő.

Arra, hogy egy ünnepség érzelmi, gondolati összefoglalója legyen. Úgyhogy ő, a Kapitány, nehéz szívvel, de végül megkönnyebbülve úgy döntött, nem ez a vers hangzik el az ünnepségen.

Reiner elgondolkodott: zene lesz talán?

Egy másik költemény fog elhangzani. Természetesen az is Reiner művész úr előadásában.

A Kapitány töltött magának, és közben azt magyarázta, a régi verset gyorsan el kell felejteni, és meg kell tanulni az újat. Itt az ideje. Érti-e, mire gondol? Érti-e Reiner, mi ennek a kérésnek, ennek a barátságos inspirációnak a lényege. Különben már el van döntve.

Mi van eldöntve, kérem?

A versek sorsa.

És a Kapitány kirakott egy új borítékot az asztalra.

Az új vers, mondta. Az új szerződések.

Elállt az eső, hirtelen fölragyogott a nap. Reiner elvakult, tombolt a fény a szemhéja mögött. Jólesett, hogy nem látja a másikat. Jólesett, hogy nem látott semmit. Érteni véli, szólt aztán, de képzelje el a Kapitány úr, a régi vers sorai folyton a fejében járnak, lehet bárhol, az erdőben, az erdőség különböző helyein, különböző napszakokban, ő ezt a verset már nem tudja elfelejteni. Ha akarná, sem tehetné. Ez a vers neki arra lett bizonyíték, amiben pedig korábban, és ezt őszintén megvallja, nem hitt, hogy de igenis van, ami nem elfeledhető.

Pedig bizony el kellene, és a Kapitány pohara fölemelkedett.

Kicsit hallgattak, szálldostak körülöttük a legyek. Az erdei legyek nagyobbak, hangosabbak, és nem annyira szállnak az emberre.

Jól van, akkor ne felejtse, csak mondjon helyette mást.

Sajnos ezt a verset, mondta Reiner, úgy érzi, már képtelen lenne mással helyettesíteni.

A Kapitány láthatóan csodálkozott, hogy idáig jutottak a beszélgetésben, végigsimított a homlokán.

Ez az utolsó szava?

Nemigen tud mást mondani, vont vállat Reiner.

Szavalja el ezt az új verset csak úgy, a régi helyett, tanácsolta ekkor a Kapitány.

Csakhogy a régi vers mindig is az eszébe juttatná, hogy az új őhelyette szerepel. Ami történt, megtörtént, bólogatott Reiner.

A Kapitány csalódott volt, egyáltalán nem titkolta. Majd mintha véletlen lenne, rápillantott Reiner kutyájára. Milyen csinos jószág.

Inkább öreg jószág, szólt Reiner, meglehetősen öreg, és mosolyogva vakarta a kutya buksiját, egyszer fiatalkorában bevitte a klubba, megharapott egy izgága rendezőt. Reiner még este elégette az új verset, ki sem vette a borítékból, nem volt kíváncsi rá. A kutyát másnap ütötte el egy teherautó, ami a közeli építkezésről hordta a törmeléket. Reiner sokáig szólítgatta, aztán ölben vitte haza a tetemet. Véres lett közben. Elásta, többször megcsikordult az ásó vasa, a talajban sok volt a kő, a szikla. Azon gondolkodott, fél-e. És persze félt. Nem úgy félt, mint kicsi korában az orvostól. Vagy mint premier előtt. Igaz is, miért ne félt volna. És aztán elmondta a földkupacnak, ennek a semmi, jelentéktelen kutyasírnak is a verset. Jólesett, hogy elmondhatja. Hallotta közben az építkezés zajait. Végül figyelmes lett a szívdobogására.

Aztán még egyszer jött a futár, biztos-e Reiner művész úr döntése? Reiner nem akarta érteni, milyen döntése. Ő nem tudja, jelentette ki a futár, azt neki nem kötötték az orrára, annyi hatásköre van, hogy tolmácsolja a kérdést. Tehát? Reiner bólogatott, majd váratlanul elmondta a futárnak is a verset. Elszavalta neki. A testes, erős férfi ült a motoron, bukósisakban, rendesen végighallgatta. Az előadás végén azt mondta Reinernek, sajnálja, de nem érti. Sehogyan sem érti, mi akart ez lenni. Az úton elgondolja, hogyan tolmácsolja a Kapitánynak a művész úr válaszát.

Reiner nem aludt éjszaka. Többször elszavalta a verset. Eszébe jutott néhány szerepe, a felesége. Eszébe jutott a költő, volt egyszer a próbán a színházban, azt a vicces jelenetet állították be éppen, nem nevetett. Csak nézett a nézőtéri homályból vádló tekintettel. Biztosan nem

így gondolta. De különben az az érzése támadt, mintha mindig, egész életében ezt a verset mondta, kiáltozta, suttogta volna.

Másnap délután fölkeresték a munkások. Egyenesen az építkezésről jöhettek, látszott a viseltes öltözékükből, és sok szerszám volt náluk. Lapát, ásó, balta, kalapács, fűrész, mindenféle vasak. Huzalkarika az egyik vállára vetve. A másik meg, egy görbe, sánta kis ember, zsákot is hozott. Reiner elgondolkodott, hogy valóban nem haszontalan dolog egy zsák, soha nem az.

Igaz-e, hogy a művész úrnak föllépése lesz náluk?, kérdezte a munkások vezetője, szikár, csontos arcú férfi, kalapács volt nála, beleütött vagy kétszer a tenyerébe.

Folynak erről afféle megbeszélések, mondta Reiner, és maga sem értette, miért, de ekkor a munkásoknak is elszavalta a költeményt. Igazán jól sikerült az előadás. Elégedett volt magával. Azok csöndben, figyelmesen hallgatták. Meg sem moccantak, nem köhintettek. Csak a régi, öreg fák lombja zúgott, csak a völgy lélegzett mögöttük hatalmasan, mint valami beteg tüdő. Úszott lassan a pára, visszagomolygott. Reiner várt, végignézett a hallgató, még mindig nem mozduló munkásokon. Aztán arra gondolt, amikor ütni kezdik, az biztosan olyan lesz, mint a nézők tapsa, amit már olyan régen hallott, és amit, az az igazság, szintén nemigen tudott elfelejteni.

JÁSZBERÉNYI SÁNDOR

KIFELÉ A POKOL VÖLGYÉBŐL

Felértek a domb tetejére. Egy háromlyukú kis viadukt kötötte össze a dombot a földúttal, alatta patak csordogált. Nád nőtt a patak mindkét oldalán. Ingatták hosszú fejüket a hűvös téli szélben.

Könnyű volt a tél. Ha esett is a hó, hamar elolvadt. Napközben szinte mindig sütött a nap. Lenge idő volt, ősznek is beillett volna, de ötkor varázsütésre mindig beállt a sötétség, innen tudta az ember, hogy valójában tél van.

A patak melletti tisztáson több tucat varjú ücsörgött, és keresgélt a zsíros földön. Kristóf apja a károgásukat hallgatta, amíg a gyerek beérte őt. Végül meghallotta a bicikli kerekének a súrlódását, az alakja is feltűnt a híd elején. Kristóf kipirosodott arccal fékezett le mellette. Lehúzta fekete pufi dzsekijének a cipzárját, és lihegett.

„Megálljunk egy kicsit?" – kérdezte az apja, és szemügyre vette a fiát. Biztos volt benne, hogy a gyerek rettenetesen megizzadhatott az emelkedőn, és a haja csimbókokban áll a sapkája alatt. Nem tetszett neki, hogy a fia növeszti a haját, de tudomásul vette. Nyolcéves volt a gyerek, kifogyhatatlan érdeklődéssel a világ iránt. Ebben az érdeklődésben pedig már megcsillant a formálódó egyéniség. Kérdezett, meghallgatta a felnőttek válaszát, de már ő döntött. Hiába mondta neki, hogy ne növesszen hosszú hajat, a gyerek felülbírálta őt. Ez egyszerre töltötte el büszkeséggel és félelemmel.„Hadd növessze, ha így akarja" – gondolta magában, közben azon

tűnődött, hogy hol lesz majd az a piros vonal, ahonnan erővel kell majd tiltania a dolgokat. A piros vonal azonban még nem látszott, és a gyerek határozottságát még ellensúlyozta vékony, mutálás előtti hangja.

„Nem kell, bírom, ne aggódj."

„Nem kérsz vizet?"

„De."

Az apja lehajolt, kivette a bicikli vázra erősített tartóból a műanyag palackot, letekerte a kupakját, és a gyerek kezébe adta a vizet. A gyerek nagy kortyokban ivott, majd visszaadta.

„Mikor érünk Sopronba?" – kérdezte.

„Az még úgy tíz kilométer" – felelte az apja, és visszatette a helyére a palackot. „Megállhatunk közben, ha gondolod."

„Nem kell, bírom."

Az apja elmosolyodott, és elindult. Hangosan kattant a fogaskerék, ahogyan váltott a mountain bike-on.

A gyerek tényleg bírta. Öt napon keresztül túráztak a Pokol-völgyben, de méltatlankodás egy pillanatra sem hagyta el a kisfiú száját. Pedig nehéz terepen mentek. Az apja is érezte a terhelést a lábában, a biciklinyereg pedig feltörte a fenekét, de a kisfiú nem szólt semmit sem. Onnan tudta csak, hogy mindennap elfáradt a gyerek, hogy vacsora után ájultan zuhant az ágyába. A túra utolsó napján voltak már. Reggel kilenckor lépték át a magyar határt, két sötét szántóföld között futó földúton.

Könnyű lejtőn suhantak lefelé. Jobbra mellettük feltűnt a kereskedelmi vasútállomás sárga épülete, a négy sínpár, rajtuk barna tehervagonokkal. Kristóf apja lassított, ahogyan a domb aljához értek. A gyerek mellé ért. Egymás mellett haladva hagyták el a vasútállomást, és értek ki a főúthoz. Nagy forgalmú főút volt. Mindketten leszálltak a nyeregből. Miközben tolták át a biciklijüket az úttesten, Kristóf az apja felé fordult, és mintegy mellékesen megkérdezte:

„Apa, szerinted Isten szokott segíteni?"

Kristóf apja elkomorult. Átvillant az agyán, hogy a gyerek anyjának bigott és hipokrita családja megkezdte a fia agymosását. Látta maga előtt a kötelező énekléseiket az étkezések előtt, a kenetteljes erkölcsi számonkéréseket, amikor valami nem úgy történt, ahogyan ők akarták.

„Valami baj van? Miért kérdezed?"

„Nem, nincs semmi baj. Azért kérdezem, hogy van-e értelme annak, hogy este az ágyban imádkozok."

„Nem tudom."

„Én sem. De te hiszel Istenben?"

„Nem mindig. Viszont ismerek embereket, akik hisznek benne."

„De azért van Isten, ugye?"

„Nem tudom. Sok barátom van, aki hisz Istenben. Én nem tudom biztosan."

Átkeltek az úttesten, visszaszálltak a biciklikre. Kristóf ment elöl. Az apja figyelte a gyerek nyurga alakját, ahogyan tekeri a pedált, a kerekeiről lepergő sarat, és érezte, hogy tehetetlen düh és csalódottság járja át Isten gondolatára. Örült, hogy a gyerek nem vette észre.

„Mi ez a harag?" – kérdezte magában, és nem értette, miért fogja el az érzés. Beérte a gyereket, és átvette a vezetést. Gondolatban már Kairóban járt.

Forróság volt, sivatagi nyár, a ramadán vége. A hadsereg kivárta, míg véget ér a szent hónap, csak utána fogott hozzá az iszlamisták tüntetéseinek felszámolásához. Harckocsikkal

és automata fegyverekkel fogott hozzá, a munkába pedig besegített a rendőrség is. A fekete egyenruhájuk és a Mossberg sörétes puskáik különböztették meg a rendőrséget a hadseregtől. A hadsereg fegyverei azonnal öltek. A rendőrségéi nem.

Ő egy kollégájával már a mecsethez ment fotózni, ahol szükségkórházakat rögtönöztek a sebesülteknek. Bent álltak a mecset zöld, cuppogó szőnyegén. A vér miatt ragadt a szőnyeg, és amiatt volt édes szaga a levegőnek a hőségben. Az emberek üvöltöztek és taposták egymást. A halottakat egymás mellé fektették, és fehér pólókkal takarták le az arcukat. Próbált nem átlépni rajtuk, miközben fotózta őket.

Aztán szétnyílt a tömeg, a hangzavart egy férfi folyamatos üvöltése harsogta túl. „Isten! Isten!", üvöltötte a férfi, ahogyan négyen behozták és a földre fektették. Bajszos, kopaszodó, pocakos egyiptomi férfi volt, a negyvenes éveinek a közepén. A nadrágját késsel vágták le róla. Sörétes puskával lőtték herén, vörös volt a vértől az alsónadrágja. „Isten! Isten!" – kiabálta egyfolytában a férfi. Fekete vértócsa nőtt alatta. Üvöltött, amíg meg nem halt, de Isten nem jött el. Ahhoz a körülbelül ezer emberhez sem, akiket még megöltek aznap. Hogy pontosan hány ember halt meg aznap, sosem derült ki. Az egyiptomi egészségügyi minisztérium felfüggesztette az adatok közlését délután két órakor, akkor ezeregyszáz embernél jártak a számok. Az öldöklés azonban csak másnap hajnalra fejeződött be. Azokért, akik életben maradtak, nem Isten, hanem a rendőrség jött el.

„Nem, nem itt jöttél rá, hogy Isten nem jön el" – morogta Kristóf apja maga elé a biciklin. „Tudtad, hogy semmi értelme nem volt meghalniuk. Gyűlölted az iszlamisták vezetőit, mert arra bátorították a követőiket, hogy álljanak ellen a hadseregnek, és ezzel a halálba küldték őket. Egy pillanatra nem gondoltál Istenre közben, már régen nem hittél semmiféle rendező erőben."

Kopár szőlőültetvények mellett tekertek el, sáros dombok között, nagy ívben elkerülve a Sopronba vezető kétsávos autóutat. A gyerek összeszorított foggal kerekezett mellette.

„Mikor érünk be a városba?" – kérdezte az apját.

„Mindjárt. Még fél óra."

„Az jó, nagyon éhes vagyok."

„Mindjárt eszünk."

Hálás volt, hogy a gyerek nem hozta szóba újra Istent, de a fejében zakatolt tovább annak a kérdése, hogy miért lett ingerült. Nem emlékezett rá, hogy hol veszítette el Istent, és haragudott magára, mert az ilyesmit azért nem felejti el az ember.

Talán Csádban történt, amikor majdnem meglincselte a felingerelt tömeg, mert fényképezni merte a muszlim vándortanítót, a marabut. Ramadán volt, egy Abdulkarim nevű mélyen vallásos férfi – aki az ENSZ-nek dolgozott – mentette meg az életét. Ő megúszta, elengedte a marabu, épen és egészségesen ért vissza Kairóba. Abdulkarim már nem volt ilyen szerencsés. A felkelők fél évvel később minden hátramaradt humanitárius munkást megöltek, beleértve őt is, akinek az életét köszönhette, és akinek megígérte, hogy megtanul úgy imádkozni, mint a muszlimok. De nem tanult meg, amikor Abdulkarim halálhíre elérte. És nem imádkozott Ukrajnában sem, amikor visszatértek az ostrom alatt álló Debalcevébe. Egyetlen utat tartottak az ukránok, azon evakuálták a város lakosságát. Reggelre ágyútűz alá vették a szakadárok. A kollégája ijedt tekintettel mondta, hogy nem megy vissza a városba vele, mert nem akar meghalni. Őszintén meglepődött a fiatal férfi riadt tekintetén. Végül egy csapat ukrán kommandóshoz csatlakozott, akik egy régi kis-

buszban mentek a város felé. Mindegyikük imádkozott a buszban, mindegyiküknél volt valami kegytárgy, vagy a dzsekijeiknek a bélésébe volt bevarrva a Szűzanya képe. Ő azonban nem imádkozott, pedig felismerte az oroszul mondott miatyánkot. Rossz érzés csak akkor fogta el, amikor egy kilőtt polgári autó roncsait vette észre az úton, egy kocsiét, ami nem volt ott az előző nap. Akkor sem imádkozott, amikor elkezdték aknavetőkkel lőni a várost a szakadárok, és nem Istennek tulajdonította, hogy épségben visszaértek. Talán a kamaszkor csalódásaival hagyta el Istent, hogy sosem volt eléggé szép, hogy a nők viszontszeressék, talán a válásánál, mert Isten nem lépett közbe, hogy a nő ne tudja elrabolni a gyereket. Minden homályos volt a fejében. Olyan rettentő sok minden történt az elmúlt 37 év alatt. Bármikor elveszíthette Istent.

Feltűnt a Sopronba vezető körforgalom.

„Előttem menj!" – mondta a gyereknek. Érezte a megtett kilométereket a testén. Fáradt volt, és rá akart gyújtani, de nem akarta megszakítani a bringázás ritmusát, amit mindketten felvettek. Tudta, hogy nemsokára vacsoráznak, hogy az anyja kocsival jön értük utána, és a túra hamarosan véget ér. Nézte a gyereket, ahogy átveszi a vezetést, hogy jobbra sorol a Csengery utcán. Nagy volt a forgalom, ezért hamar lekanyarodtak a Széchenyi tér felé. Zöld volt a szobor a tér közepén, Kristóf apjának eszébe jutott, hogy akkor is zöld volt, amikor beíratták a Berzsenyi-gimnáziumba, és akkor is, amikor a kémiatanára eldöntötte, hogy ő aztán nem érettségizik ebben az intézményben, és még akkor is, amikor a szülei kivették az iskolából, mielőtt megbuktatták volna. „Ha valamiért, hát ezért az egy dologért hálás lehetek nekik" – gondolta. „Hogy nem engedték, hogy más döntsön felettem."

A betonutat macskakő váltotta fel, ahogyan beértek az óvárosba. Az Orsolya téren tekertek keresztül, elhagyták a Cézár pincét, ahol Kristóf apja először ivott meg életében fél liter bort. Négyen voltak, mind kamaszok. Gyorsan, kapkodva ittak, és vihogtak, amikor fejbe kólintotta őket az alkohol. Napokon keresztül romlottnak érezte magát utána. Az is akart lenni, ezért kezdett el inni a többiekkel a gimnázium alatt, hogy bosszantsa a szentfazekakat a templomban.

A Szent György utca következett, a sárgás barokk házaival, aztán feltűnt a templom. Felújították a homlokzatát, már nem volt fekete, mint gyerekkorában. Nézte a templomajtó faragását, a szobrokat a homlokzaton, és már emlékezett arra, hogyan veszítette el Istent.

Kilencéves koráig szocializmus volt az országban. A kommunisták pedig nem szerették Istent. Senki sem járt templomba néhány öregasszonyon kívül. Neki és az öccsének azonban ott volt a nagynénjük, Jézus menyasszonya, ahogyan Kristóf apja hivatkozott rá. A nyári szünetekben gyakran nyaraltak nála Nyárligeten. Ő tanította meg őket imádkozni. Ő mondta nekik, hogy Isten jó. Amikor visszajöttek a nyaralásból, ministrálni kezdtek, és hittanra jártak az öccsével. Úgy gondolták, hogy Isten minden gondolatukra és cselekedetükre figyel, és rettegtek, hogy a pokolra fognak kerülni. Az apjuk sosem tette volna be a lábát a templomba, de nem tiltotta a dolgot. Minden reggel mentek a hajnali misére, hogy segítsenek a papnak. Amikor kiderült, hogy a ministránsruhák elhasználódtak, az anyjuk varrt újakat a templomnak. Voltak persze hátulütői a templomba járásnak. Az általános iskola fizika és biológia szakos tanára, Parizer tanár úr, ahogyan egymás között hívták, például mindig megnézte, ki jön ki a templomból a tanítás előtt, és felírta a neveket. Sosem volt jobb hármasnál a magatartásuk emiatt, de jobban érdekelte őket, hogy Isten mit gondol. A szüleik sem tettek megjegyzést a „változó" érdemjegyre.

Aztán 1989-ben jött a rendszerváltás. Nem sokat értettek belőle, csak annyit, hogy többé már senki sem kommunista, és ők sem Batman őrs többé. Az egészből annyit érzékeltek, hogy a templomok megteltek emberekkel. Az idős néniket középkorú párok és fiatalok váltották fel. A misék telt házzal zajlottak. A legjobban az jelezte, hogy új szelek fújnak, hogy Parizer tanár úr is megjelent a szentmiséken, és a bűnbánati ima alatt olyan hangosan verte a mellét, hogy csengett tőle az egész templom. Új ministránsok is jöttek, akik főleg a vasárnap esti misén jelentek meg. Sokan voltak, ezért inkább a reggeli szertartásra kezdtek járni.

Istent 1990-ben veszítette el. Ősz volt, nem sokkal a tizedik születésnapja után, vasárnap. Hűvös volt már, hideg szél tépte a fákról a leveleket. Reggel nyolc óra múlt. Egy rajzfilmet néztek az öccsével. Az öccse már unta, és indult volna a templomba.

„Menj, a templomban találkozunk" – mondta a testvérének, mert meg akarta nézni a G.I. Joe végét. Közel laktak a Szent György-templomhoz. Amikor véget ért a rajzfilm, vette a kabátját, és ment. Tudta, hogy nem fog elkésni.

Hangos szóváltás hallatszott a sekrestyéből, mikor odaért. Arra lépett be, hogy két idősebb fiú fogja közre az öccsét, akin már rajta volt a fehér ministránsruha, amit az anyjuk varrt.

„Azt mondtam, hogy vedd le!" – mondta az egyik tizenkét év körüli, vörös hajú fiú, az új ministránsok egyike.

„Nem" – felelte az öccse.

A másik fiú elkezdte tépni a testvérének a haját, és kezdte lerángatni róla a ruhát. Az öccse keservesen zokogott. Még csak hétéves volt. Kristóf apjának sem kellett több. Átrepült a sekrestyén, ököllel arcba vágta azt a fiút, aki a testvére haját tépte, a másikat pedig nekilökte a vitrinnek, amiben a kelyheket tartották.

A csörömpölésre bejött a pap. Megragadta Kristóf apjának a fülét, úgy belenyomta a körmét, hogy vérezni kezdett.

„A kommunista fiai idejöttek verekedni" – mondta a vörös hajú.

„Ez itt Isten háza. Itt nincs verekedés. Ki innen!" – kiabálta a pap tovább nyomva a körmét Kristóf apjának a fülébe. A gyereknek a fájdalomtól könnyes volt a szeme.

„De…"

„Nincs de, ki innét!"

A pap eleresztette Kristóf apját, és kiment a sekrestyéből. Kristóf apja az egyik kezét a fülére téve, a másikkal az öccsének a kezét fogva kiment a templomból. Még látta, hogyan öltözik be az öccséről lerángatott ruhába vigyorogva a vörös hajú gyerek.

Az öccse az utcán sem hagyta abba a sírást. Megálltak.

„Ne sírj, Isten majd lesújt ezekre a bűnösökre" – mondta Kristóf apja.

„Igen?"

„Igen."

Szó nélkül mentek haza, de mindkettőjük várta, hogy Isten közbelépjen. Az esti nyolcórai mise előtt Kristóf apja megállt a szobájuk ajtajában.

„Na, jössz?" – kérdezte az öccsét.

„Hová?"

„Hát megnézni, ahogyan az Úr lesújt."

„Persze hogy."

Biztosra vették mindketten, hogy az Isten meg fogja torolni a velük történt igazságtalanságot. Hogy lesújt az összes álszentre és új ministránsra a templomban. Kézenfekvőnek látszott, hogy az esti mise erre a legalkalmasabb időpont, ahol ezek gyűlnek össze. Nem

mentek be a templomba, hanem felmásztak és leültek a templom mögötti várfalra, ahonnan ráláttak az egész templomra. Hűvös volt, a szakadt, szürke felhők fölött sápadt telihold.

„Szerinted hogyan fog lesújtani rájuk Isten?" – kérdezte az öccse.

„Villámmal. Vagy elnyeli a föld őket, mint a Bibliában" – felelte Kristóf apja.

„Én jobban örülnék a villámnak."

„Maradj csendben. Kezdődik."

Hallották, hogy a kórus rákezd a templomban. Mindketten kihúzták magukat.

Elhagyták a Szent György-templomot. Tovább tekertek a Fő tér irányába, de mielőtt kiértek volna a térre, befordultak egy kapualjba. A kapualj egy átjáró volt a várkerületre, itt állt a Fortuna pizzéria, ahová vacsorázni jöttek.

„Elfáradtam, apa."

„Én is."

Leszálltak a biciklikről, és a fal mellé támasztották őket. Nagy üvegablakokból álltak az étterem falai, jól ráláttak a biciklikre. Nem kellett kikötni őket.

„Vetkőzz le, mert nagyon meg fogsz izzadni" – mondta a gyereknek. A gyerek kihámozta magát a kabátjából és a két pulóverből, ami még rajta volt. Piros volt az arca.

„Mit hozhatok?" – lépett oda az asztalukhoz a pincér. Vörös hajú, nagydarab negyvenes férfi volt. Mosolygott. A gyereknek bécsi szeletet és sült krumplit rendelt, ő pizzát evett. Mindketten gyömbérsört kértek hozzá.

A pincér kihozta az italokat, majd kisvártatva az ételt. Rajtuk kívül nem volt más vendég a pizzériában. A gyerek mohón enni kezdett. Az apja nézte, és azon tűnődött, hogy vajon hová tűnhet el egy ilyen kisfiúban ennyi étel.

„Apa" – mondta a gyerek, miután befejezte az evést.

„Mondd."

„Szerintem nem baj, ha esténként imádkozom."

„Nem."

„Jobb, ha úgy teszünk, hogy van Isten."

„Miért?"

„Mert különben semmi értelme nincs az egésznek."

„Lehet."

A gyerek hátradőlt a székben.

„Nagyon jóllaktam. Játszhatok a telefonodon?"

„Persze" – felelte Kristóf apja, és a kezébe adta a készüléket. A gyerek azonnal belemerült a játékba.

„Kimegyek elszívni egy cigit."

„Jó."

Kristóf apja felállt, kiment az étteremből. Rágyújtott. Sötétedett már. A házak ablakaiban már égett a villany, égtek az utcalámpák is. Sárga fény folyt végig a várkerületen, megvilágította a bástyát és a várfalat. Kristóf apja beleszívott a cigarettába, kellemesen elszédült a leszívott slukktól. A félhomályban két apró alakot látott a várfalon ülni, a Szent György-templommal szemben, akik még mindig vártak, rendületlenül.

MAJOROS SÁNDOR

A MOZDULATLAN FELHŐ

Nem halogathatta tovább, válaszolnia kellett annak a kevéssé ismert szerzőnek, akinek kézirata már több napja hevert az asztalán. Régimódi, géppel írt szöveg volt, talán nem is eredeti munka, hanem egy átvett és egyéni szempontok szerint módosított okfejtés. Minden egyes szóra oda kellett figyelnie. Az ajánlás után rögtön egy zavarba ejtő rész következett:

„A gonosz és hűtlen nemzedék jelet kíván, de nem kap más jelet, mint Jónásét, mondta a Megváltó, és faképnél hagyta az őt provokáló farizeusokat. Mások is voltak még ott, nehéz lenne felsorolni, hogy kik. Sokáig vitáztak egymás közt azon, hogy mi volt ez a furcsa intés, ami el is veszett volna az idők során, ha valahogy nem jut Máté fülébe, és ő nem jegyzi föl az evangéliumában. Tőle tudjuk, hogy egyetlen jelet kaptunk örökül, ám az olyan nehezen értelmezhető, mint Nostradamus versbe oltott jövendölései.

Miért érdemeltük ki ezt a büntetést? Miért játszadozik minden látnok a jövővel, ahelyett hogy tisztán, fényesen elénk tárná? Soha nem tudjuk meg, hogy Máté milyen pontossággal idézte vissza a Megváltó szavait, és mit változtatott meg, ha az írás és a beszéd közötti eltérést vesszük alapul. Beletörődtünk, hogy Krisztus után nem jöhetnek messze ható jelzések, mert a megváltás csodája csak így egyszeri és megismételhetetlen. A figyelmeztetés csak így jogos: ne reménykedjetek, ti gonosz hűtlenek, senki sem fogja megadni nektek sem az örök életet, sem egy másfajta, alternatív üdvözülést, pedig az talán könnyebb, szimpatikusabb és elfogadhatóbb lenne számotokra.

De ebben a logikus okfejtésben van egy bökkenő: ahhoz, hogy a katolikus egyházban szentté magasztosuljon valaki, csodát kell tennie, a csoda pedig egyértelműen jelzés. Tekintve, hogy az egyház szentjeinek száma igen jelentős, nem lehet kétséges, hogy az a tételmondat, amit Máté az evangéliumának 16-ik fejezetében följegyzett, mégsem úgy, vagy legalábbis nem olyan nyersen és elutasítóan hangzott el a Megváltó szájából, ahogy azt a toll megőrizte az utókor számára.

A filológia sokféle módon értelmezi ezt a súlyosan nyugtalanító próféciát, amelynek az egyik lehetséges megfejtése talán az, hogy ha nem törődünk mással, csak a kényelmünk fokozásával, Jónás próféta intése lesz az egyetlen iránymutatónk. Az ellentmondás csupán annyi, hogy a világ hívságaitól elkábulva képtelenség okulni Jónás tapasztalataiból. Ezzel az okoskodással a kereszthalál és a feltámadás közötti interregnum nem az ígéret, hanem a megsemmisülés, ami sokkal inkább riaszt és visszatart, mintsem közeledésre csábít."

Abbahagyta az olvasást. A szerző tehát azt sugalmazza, az egyház tanítása csak védekezés, mert nem engedheti meg azt, hogy önjelölt próféták vagy természetfeletti képességekkel felruházott látnokok veszélyeztessék a Megváltó tekintélyét. Másfelől tudományosan bizonyított, hogy minden, ami körülvesz bennünket, egy kirakós játék része. Semmi sem az, aminek látszik, és semmi sem ott van, ahol

hisszük. A fizika már rég bebizonyította, hogy az anyag egy bizonyos mélységi szint után már nem matéria, hanem rezgés. Frekvenciák kusza ágbogai vagyunk. Ezek a hihetetlenül parányi lökdösődések szerveződnek nagyobb, testesebb hullámokká, és lesznek belőlük atomi részecskék. Az idő csak ennek a rezgésnek a melléktermé ke. Következésképpen a jelen, a múlt és a jövő ezeken a tömeg nélküli görbületeken libikókázik. Itt van például a tükör, ez a misztikus eszköz. A kép, amit benne látunk, nem a jelen, hanem a múlt egy darabkája. Amíg a rólunk visszaverődő fény a tükörre ér, majd pedig visszaverődik, utat tesz meg. Nagyon kicsi ez az út, csak néhány pikomásodperc, ám elég ahhoz, hogy megszüntesse az egyidejűséget. Így amikor tükörbe nézünk, egy kicsit a múltba téved a pillantásunk. Azt látjuk, miként mutattunk egy pikomásodperccel korábban. Logikus tehát, hogy a tükörben reflektálódott fiktív lénynek mi vagyunk a jövőképe. Mivel teljes bizonyossággal lehetetlen kimondani, hogy a tükör előtt álló vagy a tükörben látott önmagunk-e a valóságos – minden csak nézőpont kérdése –, a jelen, a múlt és a jövő szétválasztása teljes képtelenség.

Hátragurult székével az asztaltól, és kinézett az ablakon. Az udvarban növögető ecetfa mostanra már a második emeletig kapaszkodott, teljesen eltakarva a rálátást arra a térre, ahol kedves helyszíne, a kávéház működött. A nemrég felújított, üvegfalú irodaházak gigantikus emlékművekként vették körbe ezt a parányi szabadságot, ahol hétvégeken kisiskolások próbálgatták elsajátítani a biciklizés tudományát. Tavaly még az volt a legkellemesebb időtöltése, hogy egy csésze kávéval a kezében figyelte a bizonytalanul karikázó, de annál harsányabban visítozó gyerekeket, ám az ecetfa miatt most már be kellett érnie a levelek közül hallatszódó hangokkal. Miközben kávézott, kényszerűségből az eget bámulta, amelyből csak egy szabálytalan sokszöget láthatott. Ide merészkedtek be a városi élethez idomult varjak, ezen a mértani alakzaton lopakodtak keresztül a légi folyosójukon süllyedő repülők is, és itt viaskodtak egymással a felhők, megszálló hadseregek erőszakosságával véve birtokba ezt a kicsiny birodalmat, hogy egy másik, hasonlóan elszánt csapat őket is hamar kipenderítse.

Most csak egy magányos felhő árválkodott a négyzet közepén, mozdulatlanul lebegve a három irodaház által határolt csücsökben, pontosan középen, mint egy letépett és a zuhanásban félúton megrekedt angyalszárny. Különös jelenség volt, sőt egyenesen félelmetes. Szakasztott olyan érzése támadt, hogy ezzel a mozdulatlan felhővel határozott jelzést kapott, amely egyszerre cáfolta és erősítette a kétezer éves tanítást. Mert a jelet köztudottan úgy kell értelmezni, mintha a világlélekből kipattant szikra lenne, hogy csöndesen, méltóságteljesen lebegjen a mindenség óceánja fölött. Nem következik belőle semmi, és nem is hozható kapcsolatba semmivel. Az üzenet, amelyet megjelöl, olyan mélyen helyezkedik el, hogy csak következtetni tudunk rá. Ugyanabba a sorba illeszkedik, ahová a szentek cselekedetei vagy azok a furcsa események, amelyek spontán jönnek létre. Ha kártyázás közben négy ász bukkan föl az ember kezében, azt mondja: köszönöm, Uram, hogy ezzel a csodával megajándékoztál, de tudom, ez még nem az a bizonyos jel. Még a játék izgalmában sem gondolunk arra, hogy a csodák madzagon ráncigálják maguk után a jövőt célzó

utalásokat. A jel egyedül ácsorog, unottan, akár egy arszlán, vagy függeszkedik, ahogy a kivénhedt tornász, vagy mint a mozdulatlanságba dermedt felhő. Fölérni hozzá és megérinteni több mint képtelenség. Önmagába zártan létezik, rajta ott a karantén sárga zászlaja, ahogy a vesztegzár alá helyezett hajókon. Távol a mólótól, vészjósló közönnyel ringatózik, telerakva halálos titkokkal és szívdobogást keltő rejtelmekkel, hasonlatosan a pokróccal letakart kalitkához, amelyben énekes pintyek helyett a halál madara rakott fészket.

A jel sosem a biztatás, az öröm, a reménykedés hullámhosszát feszegeti, hanem a bánatét meg a szenvedését. Meglehet, hogy Jézus is csak könyörületből zárt ki bennünket a reménykedők köréből. Érjük be Jónás tapasztalatával, a harmadik napon bekövetkező feltámadás bizonyosságával és örömével, mert ha érzékelnénk azt a porrá tört és minduntalan szemünkbe szóródó jelzőfénysokaságot, ami a kozmikus háttérsugárzás mintájára bennünket elborít, a keserűség és a félelem miatt nem lennénk alkalmasak emberi módon élni és gondolkodni. Aki tehát jelet kap, nem kiválasztott lesz, hanem megbélyegzett.

Várt néhány percig, hátha a Teremtő mégis meggondolja magát. Közben az ecetfa ágaiban széttöredezett a kávéház előtt ülők beszéde, és beleolvadt az irodaház mögül idehallatszódó fojtott morajlásba. Mint valami sejtelmes zümmögés, a horrorfilmek hatásvadász zenéje, úgy vette körül ez a hangzat. Érdekes módon a madarak is elhallgattak, és ez félelmetesebb volt, mintha vad lármába kezdtek volna. Olyan volt a csönd, mint valami lepelként szétterülő hártya, ami csak látszatra könnyű és jelentéktelen, mert minden levegővétellel belemegy az ember orrába, szájába, és megfullad tőle.

A felhő semennyit nem mozdult, pedig legalább negyedóra telt el azóta, hogy észrevette. Ennyi idő alatt az égbolt, ha nem is teljesen, de alaposan átrendeződik. Itt lent egy falevél sem rezdül, de négy-ötezer méter magasban süvölt a szél, folyamatosan cibálva, gyúrva és dagasztva az útját keresztező vízpárát. Negyedóra az égbolton ugyanolyan semmiség, mint a tükörről visszaverődő fény útja: néhány pillanat töredéke. De ha hetek, hónapok, netán évek nagyítóján keresztül néznénk, a felhő egyáltalán nem lenne mozdulatlan. Az arany, az ezüst és a platina rezzenéstelenül tűri azoknak a gázoknak a támadásait, amelyektől a vas vörhenyes porrá változik, ám ezt csak az emberi érzékelés mondatja ki velünk. Senki sem lehet biztos abban, hogy az arany, az ezüst és a platina egymillió év alatt nem öregszik meg legalább egy kicsit, és nem kezd hasonulni a sokkal megadóbb vashoz. Egymillió év megfigyelés kellene ahhoz, hogy erről megbizonyosodjunk, vagy egy örökkévalóságig tartó pikomásodperc.

Márpedig ha ez a felhő földi észjárással megmagyarázhatatlan indíttatásból kapta meg az arany, az ezüst és a platina állandóságát, akkor ott lebeg vele az egymillió év is, ami innét az ablakráma mellől csupán dermedt csöndnek tűnik. Van kerek egymillió éve, hogy megigya ezt a kávét, és hogy tanúja legyen a megváltoztathatatlan esetleges változásainak. Mi egyéb ez, mint a szentek által birtokolt, de csak finoman, szinte észrevétlenül porciózgatott tétemény: a csoda.

Ritka az a szent, aki ágyban, párnák között leheli ki a lelkét. Többségüket keresztre feszítették vagy megsütötték, esetleg szöges hordóban gurították le egy magas hegyről. Ez lehet a csoda ára: aki csak egy kicsit is belekontárkodik a teremtésbe, akár úgy is, hogy pitiáner módon áthágja a fizika törvényeit, fertelmes kínhalált fog halni. De vajon egy mozdulatlanul lebegő felhőért mi jár? Kinek sértheti a javait, az érdekeit, és kinek hiúsítja meg üzleti vagy világhatalmi törekvéseit? Nem is igazi csoda ez, csak egy csodálatos

jelenség. Mintha télen virágzott volna ki egy cseresznyefa, ami ma már – üvegházban, mesterségesen – a biológiai törvények negligálása nélkül is megvalósítható. Nem véletlen, hogy egyetlen virágkertészt sem avatnak szentté. Az sem elhanyagolható, hogy a csodatételhez mindig kell egy bizonyos elszántság, vagy inkább erre utaló szándék: nézzétek, emberek, ezt a vizet én fakasztottam a sziklából, ezt a tüzet én gyújtottam meg kovakő, acél és taplógomba nélkül. Hát nem csodálatos? De az. Tisztelünk, becsülünk érte, hozsánna néked, csak a Megváltó meg ne tudja, miben mesterkedtél, mert ha a fülébe jut, egészen biztosan máglyán fogod végezni. Mindegy, ezt is bevállalom, csak hogy lássátok, érzékeljétek és halljátok a Mennyei Atya szavát, amit ezzel a kis potomsággal kívánok illusztrálni.

A csoda senkinek sem hullik az ölébe, vagy ha mégis, semmi köze sincs az üdvözüléshez és a teremtés földöntúli misztikumához. Ilyen a lottónyeremény, vagy amikor bankjegyekkel kitömött bugyellárist találunk az utcán. Csodálatos gyógyulások is megeshetnek csak úgy spontánul, éspedig olyan eseteknél, amelyek előtt széttárt karral ácsorog az orvostudomány, ám ezekről utólag mindig kiderül, hogy svindli van a hátterükben. Egyvalami biztos, de az nagyon: a csoda senkinek sem kopog be az ablakán, hogy nézd csak, itt vagyok, hozzád jöttem, fogadj örökbe, és nem jársz pórul.

Ha ezt a felhőt mások is látják, akkor nem érdemel figyelmet, mert úgy csak egy természeti jelenség. Tekintve, hogy lent, a fák között ücsörgőkből nem tör fel az elragadtatás sóhaja, hogy ó, te is látod, drágám, amit én, ott az a felhő már vagy fél órája nem mozdul. Igen, látom, szakasztott olyan, mint egy lecsapni készülő vércse. Ugyan már, miket nem mondasz, angyalszárny ez, te ütődött, levedlett, kikukázott angyalszárny. Talán igazad van, kérsz esetleg még egy kávét?

Nem hallatszódott föl ilyen fecsegés, ami bizonyíték arra nézvést, hogy őt valamiért kiválasztották. Büszkeséggel vegyes félelem járta át a testét, kicsit meg is zörrent kezében a csésze, de már nem volt minek kilöttyenni belőle. Aztán erőt vett magán, mert végtére is az ellen, hogy kiválasztottak leszünk, nincs apelláta. Legfeljebb azért moroghatunk – de csak halkan és befelé –, hogy miért ilyen sovány a jutalom. A kaparós sorsjegy lehántott rétege alól előbukkanó kétszáz forint is inkább gúnyolódás, mint ajándék. Méltatlan és kicsinyes játszadozás ez a Teremtő részéről, mert hát olyan ritkán gyakorolja ezt a kegyet, hogy ha rászánja magát, igazán lehetne valamivel bőkezűbb.

Nem várt ő hatalmas, világvégét sejtető borulást, sem irányítható villámokat, de ezzel a felhővel nem tudott mit kezdeni. Kínosnak, sőt egyenesen elviselhetetlennek érezte már a gondolatot is, hogy alapos utánajárással, titkos és misztikus könyvek lapozgatásával, verejtékezve és izgulva kell majd megfejtenie az égi jelet, kiókumlálni, mi lehet a létrejöttének célja, és hogy neki ebből eredően mi lesz a feladata. Eléggé kényelmes életet élt, már csak pár éve maradt a nyugdíjig, és most, életében először a keresetével is meg volt elégedve. Púpnak sem kellett a hátára egy csodaként közvetített jeladás, hogy akaratával ellentétben kiráncigálja ebből a kényelemből, és beletuszkolja valami szent cél elérésének szűkre szabott időkeretébe. Ebben a korban a hozzá hasonlók úgy hullottak, mint a legyek, nem tehette ki magát ilyen leküzdhetetlen izgalmaknak és a belőlük származó erőfeszítéseknek. A felhő ebből a közelítésből már nem kitüntetés volt, hanem Isten büntetése.

Ó, Uram, miért éppen én, akinek sem kedvem, sem ambícióm nem volt soha erre az iránymutatásra? A kávéház vendégei közül bizonyára többen is kapva kapnának az alkalmon, hogy kinyilatkozásokat tegyenek a világ színe előtt. Én nem vágyom erre, mert

mondhatnám, későn jött a megbízás. A felhő helyett öt találatom is lehetett volna, arra sem mondanék mást, mint hogy késő. Luxusvillát vennem már nem érdemes, a jachtot nem tudnám kihasználni, nem beszélve a nőkről. Szomorúan bár, de el kell hárítanom, mert ha most kitömnél pénzzel, ó, Uram, még több haszontalanságot vennék, hogy utána egyre súlyosbodó lelkiismeret-furdalással bevallhassam: semmivel sem volnék szegényebb vagy kevesebb nélkülük. Gyakorlatilag a telitalálatos szelvény, a hipotetikusan ölembe hulló sok milliárd is csak annyit ér nekem, mint ez a fejem fölött csüngő, mozdulatlan felhő. Egy lehetőség, hogy elhiggyem: kiválasztott vagyok, de csak olyanképpen, ahogy a tiszteletbeli konzul. Kaptam egy plecsnit, amit a zakóm szivarzsebébe dugva megtapogathatok, de kivenni és föltűzni nem érdemes, mert nevetségessé teszem vele magam.

De mondhatom-e azt, hogy köszönöm, én ezt nem kérem? A kegy ettől vajon nem változik-e át büntetéssé? A lebegő angyalszárny egyszer csak megmozdul, és zuhanó repülőgép lesz belőle, ami pontosan ide csapódik be, ahol állok. Ugyanígy kibújhat belőle egy csóvát húzó, halálos pontossággal célba találó meteor, hogy a Teremtő fantáziáját dicsérő egyéb megoldásokat ne is emlegessük. A látnoknak el kell fogadnia a látomást, a kiválasztottnak pedig a jelet. Még akkor is, ha az nem mutat sehová.

Ebben megnyugodva itta meg az utolsó korty kávéját, és a zaccot a fogai közt ropogtatva csukta be az ablakot. Az üveg öntési hibáin keresztül a felhő mozdulatlansága már nem is volt annyira kísérteties: ha ide-oda ingatta a fejét, úgy tűnt, mintha erre a ritmusra táncolt volna.

KIRÁLY FARKAS

ÁNDÖRGRÁND

For Lemmy

Rosszabb az idő, mint amilyenre számítottam, ezért sajnos nem tudom élvezni a tájat a busz ablakából – azt a tájat, melyet mindenki, de leginkább vendéglátóim mesésnek, csodásnak, elbűvölőnek és varázslatosnak neveztek. Hogy kárpótoljanak, minden kanyarnál valamelyikük kimutat az ablakon, és elmondja, hogy ha át lehetne látni a ködön, akkor éppen a természet miféle csodáját, netán a néhai szocialista ipar miféle rothadó torzszüleményét tudnánk megcsodálni. Ám a ködön nem küzdi át magát semmilyen látvány, mindössze a most inkább holdnak látszó napkorong szakítja meg a szürkésfehér monotonitást. Egy idő után azon kaptam magam, hogy mivel a környezet át- és megtekinthetetlen, az elmémben kezd felépülni egy világ az útitársaim elmondásainak alapján. Elképzelem – nem, nem is: elképzelődnek maguktól a pompás erdők, a feneketlen szurdokok, égbe törő sziklatornyok, sebes sodrú folyók, titáni völgyzáró gátak, kígyózó szerpentinek, és helyet keresnek maguknak a fantáziámban.

Az író ekkor megállt az írásban. Ez így nem lesz jó, gondolta, ez túlságosan riportszerű. Át kellene tennem harmadik személybe.

nagyon jó meglátás! *#szerkesztő*
örülök, hogy egyetért a szerkesztő úr. meg talán múlt időben jobb lenne. *#író*

Szóval.

Elképzelte – nem is: elképzelődtek maguktól a pompás erdők, a feneketlen szurdokok, égbe törő sziklatornyok, sebes sodrú folyók, titáni völgyzáró gátak, kígyózó szerpentinek, és helyet kerestek maguknak a fantáziájában. Ezért amikor lecihelődtek a buszról, már képes volt látni a környező hegyeket-völgyeket, pontosabban emlékezett a képekre – olyanokra, amelyeket sosem véshetett az emlékezetébe. Furcsa érzés volt. Meg is említette az egyik vendéglátójának. Valami olyan válaszra várt, hogy „mondtam én, hogy nem kell annyi vodkát inni", de a másik vigyorogva annyit mondott: „jól van, látom, kezdesz ráhangolódni." Hogy mire, azt nem részletezte.

Most nevet kéne adni a fickónak.

szerikém, valami névötlet? a Bruno az milyen? *#író*
unalmas, hogy mindig pasik a főszereplőid. *#szerkesztő*
ez most legyen egy csaj. úgyis olyan nyálas az első bekezdés. *#szerkesztő*

nyálas?! *#író*
igen. szóval legyen amanda vagy valami, s akkor megveszem a sztorit. *#szerkesztő*
ezek piás barlangászok, b+ *#író*
szuper. amanda, a piás tökös csaj *#szerkesztő*
de örülök, hogy létezel *#író*

Az író úgy érezte, hosszabb szünetet kell tartania. Ugyan alig fél órája pötyörészett, de ez az Amanda-ötlet elvette a kedvét az írástól. Az egész sztorit fel kell forgatnia, ki kell fordítania. Kioldalgott a konyhába, és nézni kezdte a kávéfőzőt. Elővett egy kapszula ristrettót, betárazta, elhelyezte a csészét a megfelelő helyre, és megnyomta a gombot. A kávéfőző felberregett, vékony sugárban csorgatni kezdte a barna lőrét, és közben azt suttogta: Natttasssssa. Ez az!, örült meg a váratlan segítségnek az író, ezazezazezaz!!! Natasa, a tökös csaj a piás lyukászok között. Egy hétre beköltözik velük a föld alá. Mondjuk riportot készíteni…

Egy hétre beköltözni a föld alá egy barlangászcsapattal – ez még Natasának is kemény. Ráadásul külföldön, egy nagyobb táborban, mindenféle nációjú népekkel, többnyire férfiakkal – kihívás. Egy hónapig készült: mindent elolvasott, amit az úti céljával kapcsolatban fellelt meg ajánlottak neki, és egy hétig minden délután műfalon edzett egy igen jóképű trénerrel. Persze aki nem normális, az soha nem normális: a különleges alkalomra megvásárolta a városban fellelhető egyetlen pink overallt, és egyik ismerőse szitanyomó műhelyében jókora fekete denevért festetett rá. Egyébbel nem kellett foglalkoznia, a felszerelést biztosították a vendéglátók, egyedül a jó meleg és sokat látott hálózsákot csomagolta be extraként. Aztán vonatozott fél napig, annak felében olyan helyeken, amerre korábban sosem járt, a csak képekről ismert városban éjszaka végigpörögte az ismerkedő bulit, másnap a csapattal ismét vonatozott, majd buszozott – és végül ott állt a tájban, melyet

vendéglátói mesésnek, csodásnak, elbűvölőnek és varázslatosnak neveztek, s amelyre úgy emlékezett, hogy sosem látta (blabla, blabla).

ez így jó lesz, írókám *#szerkesztő*
:-) *#író*

A föld gyomrában sok érdekességgel ismerkedhetett meg. Azzal például, hogy milyen a valódi sötétség, amelyben egy idő után nem tudod, hogy hol van a fent meg a lent, a fülben rejlő belső érzékelő megzavarodik, az ember fia (lánya) pedig egy helyben ülve is úgy érzi: forog. Meg azzal, hogy óra nélkül egészen különbözően alakul az ottlévők ébrenléti ideje – az ő napja, legalábbis a kísérlet vezetője s egyben az egyetlen óra birtokosa szerint, nagyjából huszonhét órás lenne, ha csak a szervezetén múlna. Ám a sok érdekesség ellenére még harmadnapra sem találta meg azt a témát, amelyből igazán egyedi és megismételhetetlen riportot rittyenthetett volna a lapnak. Nem olyan fából faragták, hogy megelégedjen a számokkal meg a tényekkel – hogy ennyi és ennyi méter, kilo- és köbméter, hogy ilyentit meg olyanlit, hogy barlangi vak rák meg patkósorrú denevér – ezek mind pompásak, és féltucatnyi jó fotóval éppen elegek egy jó riporthoz, főleg ha a fecsegni imádó szoknyapecér csapatvezetőt is megkéri, ugyan meséljen néhány mondatot az üreg történetéről, fel- vagy újrafelfedezéséről, néhány híres kutatóról és a védelmének ökológiai fontosságáról.

kissé sok az okoskodás *#szerkesztő*
szerikém, azt is beleírhatom, hogy a szén-dioxid parciális nyomása a benti atmoszférában, jó lesz? *#író*

Hiányzott egy sajátos, megismételhetetlen történet, valami, amiért megérte megtenni ezt a hosszú utat, szétmaratnia mésszel a bőrét, kúszni a híg sárban vagy épp ellenkezőleg, az érdes sziklák között, hallgatni a pasik bunkóbbjainak a megjegyzéseit, és elviselni Amandát, akinek minden mondata úgy kezdődött, hogy „mi, csajok" vagy „a disznó pasik". A világ, amelyben harmadnapja mozgott, valóban csodálatos formák és színek bizarr egyvelege volt, de Natasa úgy érezte: ha innen kijut, soha az életben nem teszi be a lábát semmilyen barlangba, legfeljebb kiépítettbe, de még inkább képernyőn fog cseppköveket nézegetni, ha valaha is megkívánja a látványukat.

Félrevonult a női mosdónak kinevezett félreeső járatba. Ahogy korábban, úgy akkor is zenét vélt hallani. Hallgatózott. A muzsika hol halkan, hol nagyon halkan, de folyamatosan hallatszott. És nem a táborozók gitárzenéje volt, hanem rock'n'roll, a keményebbik fajtából, *majdnem metál*, gondolta Natasa, *és milyen jól van keverve, szépen kihallatszik a bőgő*. Valamiért kedvelte a basszusgitárt.

Nem tudott belenyugodni a sehonnan érkező zenébe. Körbesétálta a táborhelyül szolgáló tágas termet, de zenegépet nem látott senkinél. Nem fűlött hozzá a foga, de végül néhány mély lélegzet után Amandához fordult:

– Szerinted van valakinek itt magnója vagy ilyesmije?

Amanda megvetően nézett körül:

– Ezeknek a disznóknak a pálinkán kívül nem jutna eszükbe semmi, amivel jó hangulatot lehet teremteni.

Natasa fejében egy dühös troll rimánkodott: *„engedj ki, engedj innen ki, hadd fojtsam meg végre!"*

– Csak mert zenét hallottam a toaletten. Úgy értem, rendes zenét, nem olyant, amit ezek a disznók pengetnek – bökött állával a két gitárt zörgető férfi felé.

– Ó, azt én is hallom mindig. Első alkalommal, évekkel ezelőtt, szabályosan megrémültem. De aztán Valter, az a fonott szakállú disznó, elmesélte a zene sztoriját. Ami persze egyáltalán nem hihető, de jobb magyarázat nincs rá. Kérd meg, biztosan neked is elmondja – javasolta Amanda, majd, látván a másik ingadozását, hozzátette: – Nagyon jól beszél angolul.

Natasa hosszasan tanulmányozta a fickó arcát, majd eltökélte magát: – Rendben, miért ne.

– Állj! – szólt rá Amanda. – Veled megyek. És visszük ezt is a disznónak – kapott elő a semmiből egy lapos kulacsot.

írókám, túl sok a disznó! *#szerkesztő*
majd meghúzod, azért fizetnek... *#író*
hadd döntsem el én, hogy beszélek, jó? disznók… *#amanda*

A két nő a felszerelését gondozó Valterhez ment. Amanda megszólította a fonott szakállú, nem rokonszenves, nem fiatal, nem barátkozó kinézetű embert, és valamilyen nyelven mondott neki néhány rövid mondatot.

Valter komótosan befejezte a karbidmész kivakarását az ódivatú lámpából, összekötötte a mészgyűjtő nejlonzsák füleit, s végül angolul megszólalt: – Music? Really?

Natasa épp azon mélázott, hogy ez a férfi miért nem használ akkumulátoros lámpát, mint minden normális ember, hát Valter másodszor is kérdezett: – Hahó, zenét hallottál?

– Öö, igen. Rockot.

– Nem mindenki hallja – mondta a férfi, s elnézett Natasa mellett.

– Meséld el neki, te di… te Valter – vigyorgott Amanda, és megrázta a kulacsot, melyben szépen kotyogott a rum.

– Üljetek ide – lett épp csak egy kicsivel barátságosabb a fonott szakállú. – Te újságíró vagy, úgy értettem – fordult Natasához.

– Igen, az vagyok.

– Tehát az igazságban és a valóságban hiszel.

– Ezekben *dolgozom* – nyomta meg a második szót a nő.

vontatoooottt *#szerkesztő*

– Amit most elmondok, az nehezen hihető – emelte fel keskeny szemöldökét Valter.

– Szívesen nézem az X-aktákat, az sem hihető – kontrázott Natasa.

Valter magához vette a kulacsot, kortyolt belőle, néhány pillanatig erősen figyelt valamit a szemközti falon, majd belekezdett.

– Nem vagyok valami jó mesélő. De te majd megírhatod úgy, ahogyan kell. Ha akarod. Fentebb a folyón van egy gát, meglehetősen nagy építmény. Láttad már? Nem? Ez az átkozott köd, persze. Húsz évvel ezelőtt még néhány kilométeres tó hullámzott mögötte. Valaha volt kocsma meg étterem is a partján, mármint a felső végében. Nagy bulikat lehetett csapni ott.

Egyet kortyolt a kulacsból, ismét a falra figyelt, aztán folytatta:

– Volt ez a rockbanda, mindjárt eszembe jut a nevük, bár mindegy, mert úgysem ismerheted, nem voltak olyan híresek, szóval volt ez a banda, és az egyik fellépésük után elindultak busszal, a saját buszukkal a tó végéhez. Öt-hat haverjukat is magukkal vitték, köztük engem is. Igazi vad fickók voltak a zenészek, a buszon több sör meg pálinka volt, mint egy kisebb falusi kocsmában, és fogyott is keményen… A sofőr is sajátos fickó volt: időnként, ha hosszabb egyenes része volt az útnak, egy kötéldarab végére kötött kampót akasztott a kormányra,

hogy irányban maradjon a busz, és hátrajött egy-egy sörért. Már közel jártunk a tóhoz, amikor valami hülyeségen összekapott az egyik zenész az egyik nem zenésszel. S aztán a hágó tetején, ahonnan már látszott a tó vége, kiraktak minket, nem zenészeket. A fiúk elindultak vissza a város felé, én viszont inkább a tó irányába mentem, ismertem néhány, mondjuk így, könnyen nyitható nyaralót. Emlékszem, hogy láttam a buszt a szerpentinen lefelé imbolyogni, aztán továbbgurulni a tó felé. Láttam azt is, hogy a régi útra tér rá, amelyik a gát építése előtt futott végig a völgyön, s amelyiket most is használnak egyesek a tó kiszáradt medrében. Aztán láttam azt is, ahogyan a legkisebb lassítás nélkül belehajt a tóba, és a vízben is megy előre, mígnem teljesen eltűnik.

Korty a kulacsból, figyelése a falnak.

– Lejutottam a tóhoz, és egy bungalóban kipihentem magam. Aztán hazamentem. Nem szóltam senkinek semmit, gondoltam, látták mások is a mutatványt. De amikor a zenészeket már nagyon keresték, elmondtam egy ismerős rendőrnek, amire emlékeztem. Nem nagyon hitt nekem, de pár napig keresték a buszt a búvárok – hiába.

Korty, figyelés.

– Tudod, mi a vicces? Hogy úgy tíz évvel később szivárogni kezdett a gát, és néhány éven belül elfolyt az egész víz, s most már csak a kis patak csordogál keresztül a medren, míg el nem tűnik az is a földben. És tudod, hogy végül hol találták meg a buszt? Nem is sejted? Persze hogy nem sejted. Nos: sehol. De azóta sokunkkal megesett, hogy ha a környék valamelyik barlangjában félrehúzódtunk, nem pofáztunk és nem zajongtunk, és különösen, ha a lámpát is eloltottuk, akkor kis idő után meghallottuk, ahogy a távolban valaki nagy erővel üti a bőrt, kíméletlenül nyúzza a gitárját, tolja a nehéz, dögös rakenrollt, amely át- meg átjárja a hegy üregeit…

kell!! *#szerkesztő*

Persze hogy kell, szerikém. Egyet azért még csavarok, hogy szépen fejezzük be.

Csörög a telefon Natasa szerkesztőségi asztalán.

– Lécci, gyere be egy pillanatra – kéri a főnök. Natasa szíve megdobban, biztosan megdicsérik a riportját, sőt talán prémiumot is kap. Feláll, begombolja a blézerét, végigsimít a textílián, a főszerkesztői szoba üvegajtajához megy, és határozottságot színlelve benyit.

– Foglalj helyet, kedvesem. Minden rendben?

Natasa leül a kényelmes, ergonomikus székbe, és izgatottan bólogat: – Igen.

A szerkesztő vele együtt ingatja fel-le a fejét, majd felemel az asztaláról néhány papírlapot:

– És ez a szar meg micsoda?

VÖRÖS ISTVÁN

A BOR

avagy a feledés receptje

Azt vettem észre, itt a faluban mindenki tudja, hogyan kell bort csinálni. Csinálni? Ó, nem. A bor készítése nem tevékenységszámba ment, hanem sokkal inkább művészetnek számított. A bor volt a legfontosabb dolog a faluban, ami csak létezett. Fontosabb volt az aranynál, melyről valamiért azt gondoltam, mindennél fontosabb, és ebből a tévedésemből megint megtudhattam valamit önmagamról. Ha önmagamnak nevezhetem azt a másikat, aki már sose leszek. Megtudhattam valamit arról, honnan jövök. Vagy honnan jön az a valaki vagy valami, amiből én lettem, vagy ami énné, engemmé lett. És ezen a ponton a nyelv, alighogy megtanultam, máris tökéletlennek bizonyul. Pedig az a régi, melyet épp feledek, és igyekszem is feledni, még mindig elárul rólam ezt-azt. Valami újat, vagyis régit, mert régi, gondolom, régi kell legyen, ami voltam, és új, ami vagyok, még újabb, ami leszek. Húsvét előtt lettem tizennyolc hónapos. A másfeledik születésnapom. De magammá vált-e az a valaki vagy valami, aki voltam. Magammá? Talán így a leghelyesebb ezt kifejezni, de azt se tudom, hogy nevezhető-e valaminek vagy valakinek a lélek, mely vándorol. Olyannak képzelem, mint a bort, bár a bort sose láttam, csak tudom, hogy fontos, mert állandóan beszélnek róla a nagyszüleim. És nem csak a nagyapám, aki napi öt litert iszik meg belőle, és évi kétezret termel, tehát ötszáz marad elosztogatni, mert azt is tudtam, hogy a saját borát nem adja el, hiszen a kocsma se a miénk. Nem a miénk – már nem, tehetjük hozzá, de én még nem értem, hogy ez a már jót vagy rosszat jelent. *Szerencsére* nem a miénk, nincs miért aggódni miatta, a gondjai nem a mi vállunkat nyomják. Tehát nem is gondok. Vagy: *sajnos* nem a miénk, és így nincs semmink, mert nincs helyünk, ahol eladjuk azt, ami a miénk.

Az aranyról tudtam, hogy sárga, és hogy a szépségéért szerettem, de gond volt, csupa gond a megszerzése és a megtartása, a hordását pedig egykor, felnőtt koromban a felségemre bíztam. Na, ugye hogy férfi voltam? Az arany persze nem sárga, hanem még csillog is hozzá, fényt is ad ki, mint a nap. Na mármost a borról azt szokták itt mondani, hogy aranysárga színű. Ebből állítólag világos, hogy itt a fehérbor hazájában vagyok, de nekem nem volt semmi se világos, amíg csak a napra nem gondoltam, az is sárga, de a fénye meg fehér. A bor olyan, mint a lélek, a lélek olyan, mint a bor, viszont nem olyan, mint az arany, ebben a világban a dolgok nem hasonlítanak egymásra túl mélyen, sőt még csak kölcsönösen sem, én hasonlítok nagypapára, szokták mondani, de ő nem hasonlít rám, ezt ugyanis még sosem hallottam.

Itt a borról mindenki sokat tud. Tudja a készítését. Avval foglalkozik jóformán egész évben. Arról beszél. Néha meg is issza, hogy fogyjon, de nem mindenki olyan nagy művésze a borivásnak, mint nagyapám.

A készítés. Ha valaki tudja valamiről, hogyan készül, az azt jelenti, hogy meg tudja csinálni. Nem volt itt elméleti tudás, ha tudod, csináld, ha nem tudod megcsinálni,

nem tudsz semmit. Nagyapám mégis a szavak embere volt. Sokat beszélt. Sokat és jól. Beszélgetett a kocsmában a vendégekkel, veszekedett nagymamával, kiabált öregmamával, mesélt nekem. Azt kértem tőle egyszer, hogy meséljen a borról.

A borról? Nevetett. Egyszer volt, hol nem volt... hát ezt így nem lehet elkezdeni. Inkább adj egy puszit a borvirágos orromra! Az orra nem volt kicsi, és a bor szövevényesen kanyargó, apró csíkokat hagyott rajta, ezek a gubancok sűrűk voltak, mint a háló, és kifogták a piros színt.

Egyszer, az egyik évben, nem volt bor, kezdte nagyapám. Nem termett egy hordó se, egy kancsó se, egy pohár se. Abban az évben születtem én, mondta, aztán rémülten elhallgatott. Ráébredtem, hogy mindig csak kitalálja a meséket, azok nem valódi mesék, amiket mond, ő maga találja ki őket, nem tudom, honnan veszi a bátorságot, de ezek szerint bátor ember. Most viszont úgy látszik, megrettent valamitől. Egy egyenruhás ment el az ablak alatt, az utcára néző ablak előtt gyakran jöttek-mentek, sose vetettünk ügyet rájuk, az ablak most is nyitva volt. Mintha megállt volna előtte valaki, megkocogtatta volna a keskeny járdára kitárt üvegtáblát, de nem, nem volt mégse ott se valaki, se senki, csak a szél nyögött, a szőlők felől érkező szőlővirág-illatú szél, másfél évesen az ember felelőtlenül át tudja magát adni az élet élvezetének, élveztem a csendet, a suhogást, a függöny emelkedését, észre se vettem, hogy nagyapám elhallgatott.

Nem figyelsz? Akkor hiába mesélek. Na, menj inkább játszani!

Nyakunkon volt a húsvét. Az ünnepre megérkeztek a szüleim, éjfél felé jöttek az utolsó vonattal, nem volt már busz, be kellett gyalogoljanak az állomásról. Másnap délelőtt nagynénémék jöttek púpos unokanővéremmel. Ez a felsorolás persze csalóka, azt a látszatot keltheti, hogy számomra csupa ismerős ember érkezett. De ez egyáltalán nincs így. Nem emlékeztem sem kövér, nagyhangú nagynénémre, aki csaknem tíz évvel volt idősebb anyámnál, nem emlékeztem jelentéktelen férjére sem, akinek a szavát se lehetett hallani jóformán az egész hétvégén, és nem emlékeztem csodaszép unokanővéremre, akinek sötét, göndör haja csigásan omlott hátára, mely egy kicsit megtört, nem volt egyenes vonalú, mint a család többi tagjának. Az apjától örökölte, súgta nekem öregmama, miközben a már fövő sonkát nézte, nézte, nézte, és várta, hogy kiharangozzák a nagyböjtöt. Nem is volt igazából púpos az unokanővérem, gerincferdülése volt, ezt ő mondta nekem másnap, mikor az udvarban a fészket kerestük a csokinyulakkal meg a színes főtt tojásokkal. Nem emlékeztem egyikükre sem, amikor megjöttek, pedig a szüleim váltig bizonygatták, hogy nem olyan régen találkoztam unokatestvéremékkel, karácsonykor, amikor még otthon laktam. Hát igen, az meglehet, de azt meg sem mertem említeni, hogy őrájuk sem emlékszem.

Amikor reggel felébredtem, nagymama boldogan újságolta, hogy megjöttek anyuék, mosolyogtam is örömömben, és azonmód hálóingesen kiugrottam az ágyból, követtem, át a másik szobába, ahol anyukám gyerekkori ágyában két ismeretlen fejet láttam. Kik lehetnek ezek, töprengtem, bejött nagypapa, egy üveg bort és három talpas poharat hozott, töltött, letette a lányszoba fehérre festett asztalára. Nagymama beemelt az ágy széles fapereme fölött a dupla dunyha alá, bújj be melléjük, suttogta, és én, mint valami fürge jégdarab, végigsiklottam rajtuk, és kettejük közé érkeztem.

Egyszerűen úgy kell csinálnom, mintha tudnám, kik ezek, aztán a többi szépen lassan kiderül. De mi van, ha nem. Vagy ha ez csak próba, és álszülőket fektettek ide az ágyba, hogy lássák, megvan-e bennem a gyermeki hűség?

Annak persze bakonyérői napjaim során mindvégig a tudatában voltam, hogy egyedül vagyok, hogy a szüleim valahol távol élnek tőlem, de azért élnek. És én azt is tudtam, hogy hiányoznak. Csakhogy, és ez vált nyilvánvalóvá most, azt nem tudtam, kik azok, akik hiányoznak. Különben is, ott volt nagypapa, ott volt öregmama, ott volt nagymama. Mind a hármukat szerettem. És egyikük se volt képes teljesen elfeledtetni velem előző életemet, amelyből váratlan és tragikus halálommal olyan igazságtalanul kikerültem. Aranyosak voltak ezek az öregek, de az igazságtalanságot, ami velem történt, nem tudták feledtetni. Feledni? Az is kellett volna. Meg emlékezni, azt is szerettem volna. De kik ezek? Mit jelent az a szó, hogy szülő? Abból a szívélyességből, ahogy nagypapa a pohár bort odakínálta, nyilvánvaló lett, hogy valaki velem és vele azonosat. Mert nagypapáék meg én azonosak vagyunk. Akik ők, az vagyok én is. Titokban öregmama is azonos velem. De ezt nem mondjuk el senkinek, úgyis tudják. Van egy saját nyelvünk is, azon világba kiálthatjuk, nem fogják érteni. És most itt van ez a két viszonylag fiatal ember, akik belegyalogolnak az azonosságba, a miénkbe, amihez még nekik sincs közük. Be kellett bújnom melléjük az ágyba. Idegennek érzem magam.

Ne izegj-mozogj már, Petike, szólnak rám, közben fölülnek, a három pohár kézbe kerül. Na, ebből megint kihagytak. Elsírom magam: Én már sohasem mehetek haza?

Ez a kérdés engem lep meg a legjobban. Talán nem vagyok itt otthon? Talán nem itt vagyok otthon? Csak nem kell egyszer ezekkel innen elmennem?

A fiatal nő, aki állítólag az anyám, de én nem emlékszem rá, bár állítólag pár hete is itt voltak, szintén elsírja magát. Nagyapám röhög. Az apám, ez a gyerekarcú fiú, ez az éppen csak férficske, zavartan bámul a világba, nem nagyon tudja, hol a helye (ahogy elnézem, előző életemben alighanem jó emberismerő voltam), egy hajtásra lenyeli a bort, beleremeg. Ezt megérzem a takaró alatt.

Az utcán egy szekér megy el nagy zörögve. Húsvét van, azt mondják, az egy ünnep, azt mondják, de a világ ilyenkor ünnepekkor annyira felfordul, hogy elhatározom, nem szeretem az ünnepeket.

Nem azért nem jöhetsz haza, mondja az anyám (fogadjuk el az elnevezést, bármennyire röhejes is), mert nem szeretünk. Úristen, ez válaszolni akar erre a kérdésre, amit igazából nem is én mondtam, nem tudom, honnan került elő, még ha az én számat hagyta is el. Nem nagyon szeretem különben se azt a szájat. Avval kell a húst enni például, amit utálok. Jaj de utálok húst enni! Most meg azt mondja: Nem, ti nem szerettek engem! Anyám sír. Szegény. Kezdem megsajnálni. Vagy megszeretni. Elég aranyos. Apámtól félek. Ő túl fiatal. Olyannak kéne lennie, mint nagypapa.

Ne törődjetek a gyerekkel, mondja ő bölcsen, megint tölt apámnak és magának. Tudom, hogy igaza van. Nem kell a számmal törődni. Hadd beszéljen. Engem nem zavar, hogy itt kell éljek. Állítólag ők, a szüleim valamiféle fővárosban laknak. Na ha az a főváros, akkor ez a főfalu. Még jó. Hiszen itt van a világ közepe. Az persze nem fődolog, de mégis. Anyám tovább szipog, egy könnye rápottyan a kezemre. Micsoda rémes sós érintés. De milyen ismerős is. A tenger! Megvan, előző életemben valami közöm volt a tengerhez. Kalóz voltam? Vagy cápa. Esetleg tengeri csillag? Anyám kipattan az ágyból, kiszalad a hideg szobából.

Te hülye, néz rám az apám, gyorsan anyám után indul. Egyedül maradtam az ágyban. Bár a szaguk meg a melegük még itt van. Úgy teszek, mint akit nem zavar. Gyorsan behúzódok a takaró alá. Szerencsére a párnán nagyapám fejének szagát érezni, amit nagyon szeretek.

Gyerekek még, kacsint rám nagyapám, kimegy a szobából, de a két félig ivott pohár, anyám és apám szájnyomával az éjjeliszekrényen marad, ahova dühösen lecsapták őket. A két pohár között egy csepp bor remeg. Nem lehet tudni, melyikből pottyant ki. Valóságos kis aranygömb. Belenézek, és a feledés elárad az agyamon. Nem tudok róla, hogy vannak szüleim. Nem tudok róla. Közel hajolok, a nyelvem a csepphez érintem. De ahogy eltűnik, az egyik pohár felbillen, és a bor a fejemre ömlik. A hajam beszívja, nem hagyja kiloccsanni, nem hagyja rendetlenséget csinálni a szobában. A hajam olyan erővel szívja be a száraz, tiszta italt, hogy szinte ugyanabban a pillanatban álmodni kezdek, anélkül hogy elaludtam volna. Nagyapám visszajön, megsimogatja a fejem. Ezennel megkeresztellek, mondja, amikor megérzi a nedvességet a homlokomon. Megkeresztellek a szabadság, egyenlőség és testvériség nevében, mondja. Nem vagyok biztos benne, hogy áldásnak vagy átoknak szánja, és ha annak, akkor nekem szól-e. Nekem talán áldás, de inkább vicces, a külvilág felé pedig átok, egész biztos, hogy átok. Vicc ez is, de lassan mégis hatni fog. Bár addigra én talán már föl is növök.

Nem emlékszel rájuk, ugye?, néz rám nagypapa éleslátóan. Most dőlj vissza, korán van még! Mire felébredsz, elfelejted ezt az egészet.

Azonnal elterültem a párnán, és hagytam, hogy a bor szaga egyre mélyebbre ivódjon az emlékezetemben.

VIDA GÁBOR

A MOTOROS LÁNY

Ahogy telik az idő, egyre szívélyesebb hangulatúak lesznek ezek az osztálytalálkozók, mondta hajnal felé öreg Zanót, amikor a többség már hazament, és a kertvendéglő sejtelmes lugasában olyan emberek között ült, akikkel azokban a régi szép időkben, amelyek nem voltak szépek, alig kommunikált. Utólag is úgy gondolta, ő volt ebben kategorikus: ha azzal ülhet az ember, akivel akar, miért közeledne olyanokhoz, akikhez nem akar? Szedett-vedett osztály volt, a fennálló rendszer nem tudta eldönteni, hogy mindenkinek járjon-e az érettségi diploma, vagy éppen senkinek, kell-e valamit érte csinálni, vagy inkább ne kelljen? A hatékony megoldás az, ha senki nem csinál semmit, mert egy értéktelen diplomáért dolgozni, ugyebár, vagy értékes diplomát ráfordítás nélkül, az megint, ugyebár, vécépapírnak vastag, meg a fénykép, ugyebár, és hát értéktelen diploma megszerzésében miért is akadályozna bárki bárkit... Hamar levonták a szóbeszédből a tanulságot, hogy az érettségin mindenki át fog menni. Még az esti tagozatosok is, ahol az átlagos írni-olvasni tudás némi kívánnivalót hagyott maga után. A romántanárnő mondta: amit nem tudtok románul, írjátok magyarul, én már azt is értem. A magyartanárnő pillanatig sem gondolta, hogy amit nem tudnak, azt bármely nyelven elmondhatnák. Ellenben mindenki biztosra vette, hogy az iskola fűtője is leérettségizik, aki a fűtőházi vasszekrényben

tartja már évek óta az öltönyét, és arról ábrándozik, hogy a pakurás kazán helyett egy termonukleáris cellát fog hamarosan felügyelni. Tüzeléstechnikai szakember vagyok, mondta.

Zanót mindig úgy emlékezett magára, mint aki azokban az időkben már egyáltalán nem hitt a műszaki haladásban, és pontosan tudta, hogy a kazánfűtő csakis arra vágyik, hogy még a műszereket se kelljen figyelnie, működjön minden magától. Hamar eljutott az általánosításra, hogy az emberiség a tudománytól és a technikától végső soron egyetlen dolgot vár, gondolkozni se kelljen, probléma se legyen, csak benyomhassa bociorrával az egyetlen gombot, és dőljön a táp. Az nem érdekel senkit, hogy miből, honnan, és mi lesz majd a trágyával? A sofőrvizsgára is ezért nem jelentkezett, legalábbis utólag ezt gondolta. Nem akarok a vécére is autóval járni, mondta önérzetesen, mint aki előre tudja, hogy ha autó van, akkor azt használni kell, ha a lelki üdvét adja is érte az ember, azután meg az autó használ majd minket, vagy az aszfalt – bár ezt akkor így nem tudta megfogalmazni. A benzinkútnál húzódó kilométeres sorra mondta egyszer a nagyapja, hogy ha igazán szegénység volna, akkor itt szamárkordék és ökörfogatok állnának sorban vízért. Később ezt kiegészítette: nincs nagyobb szegénység, mint amikor egy társadalom ugyanolyan Daciára, Trabantra, Skodára vagy Volkswagenre vágyik, és nyugodt lelkiismerettel felsorolta az összes általa tudott márkanevet. Nincs súlyosabb lelki szegénység, mint amikor márkanevekre vágyunk.

Fricike, egykor méltatlanul elhagyott padtársa éppen az újabb típusú automata sebességváltókról értekezett, amelyeket nem a régi olajturbinás megoldás, hanem az elektronika szabályoz, és már sorolta is a műszaki lelemények vég nélküli lehetőségeit. Zanót még egy pohár bort töltött, igen, a nők már mind elmentek, és az, akiért eljött ide, újra találkozni ezzel a műszakilag begerjedve maradt kompániával, hát az a nő most sem jött. Az sem volt egészen biztos, hogy él még, de ha igen, Amerikában vagy Párizsban, azóta sem találkozott vele senki, de állítólag írt, hogy talán eljön. Fricike tovább szakszerűsködött, néha jelentőségteljesen átpillantott Zanótra, mint aki már nem haragszik, sőt egész pontosan tudja, hogy senki más nem fog utánajárni az újabb típusú automata sebváltóknak, csak ő, akit sem az ára, sem a használhatósága nem érdekel, csupán az, hogy változott-e a működési elv. Fricikét, ahogy régebben, most sem érdekelte a működés, az a konstruktőrre meg a szerelőre tartozik, mondta jelentőségteljesen, és Zanót bólogatott. Néhány kincset érő nyugatnémet magazinra gondolt, amelyekben az akkori autócsodákat látták, németül persze nem tudtak, de hősiesen kiszótározták a lényeget. A lökött fizikatanár el is kobozta pár napra az összes magazint, azután visszaadta, egy ideig próbált a fiúknak a motorokról, hajtóművekről, generátorokról mesélni, de sokra nem ment vele. Szomorú érettségi lesz ez, mondta fásultan. Mégis mitől lehetne vidám?, kérdezte félhangosan valaki.

Zanót akkoriban a stréberség gyanújába keveredett, mert ha németül nem is tanult meg, de minden érdekelte. Ezt ő maga is furcsállta, gyerekes vonásnak tartották a többiek, nem fogsz tudni elmélyedni semmiben így, mondta az anyja. Egészen sok időnek kellett eltelnie, míg rájött, hogy sem Fricikét, sem a többi fiút valójában nem az autók, a motorok, a lóerők és a turbókompressziós nyomás egyenletei érdeklik, hanem azok a szőke nők, akik némileg hiányos ruházatban álltak az autók és a motorok mellett, mintha csak úgy odatévedtek volna, mesterkélten mosolyogtak, és többnyire az volt a szerepük, hogy kitöltsék a tipográfiai űrt az oldalon. Az egyik magazinban volt egy poszterszerű középlap, amelyen hatalmas motoron anyaszült meztelen szőkeség ült. A többiekhez képest, meg csak úgy magában is, rendkívül szép nő testének vonalai és a motor krómozott idomai tökéletes kompozíciót alkottak, még a Harley-Davidson felirat is úgy díszlett, mintha a combjára tetoválták volna,

mintha az egész motor egy nő lett volna. Amikor Zanót megpillantotta, áramütést érzett, napokon, heteken át semmi másra nem vágyott, mint hogy újra megnézhesse azt a képet. Akkor már tudta, hogy a fiúk nem az autókat nézegetik, hanem a csajokat, és arról álmodoznak, hogy majd egyszer egy ilyen nővel beülnek egy ilyen autóba. Az a poszter viszont, amelyiken a legszebb nő a legnagyobb motoron ül, nem okozott különösebb feltűnést. Ezt is elvinném egy menetre, mondta Satyak, ezt se viszed, mondta Fricike, és lapozott tovább. Azon még egy ideig vitatkoztak, hogy szőke nőnek lehet-e sötét az ágyékszőrzete, de aztán kisütötte valaki, hogy minden lyukban sötét van. Zanótnak viszont álmában is megjelent az a kép többször, vagyis nem a kép, hanem a nő a motorral, még mondott is valamit, csak németül, és azt nem értette, de a gép egyhangú pöfögése napokig a fülében maradt.

Fricike nem hozta magával mindennap az összes magazint, mert elég súlyos pakk volt, és a tizenévesek minden dekát iszonyú tehernek éreztek akkor is. Zanót már azon volt, hogy külön megkéri, hozza el, mert volt abban a magazinban valami fontos leírás, de aztán erre nem kellett sort kerítenie, a probléma megoldódott. Szinte kapkodva, fuldokolva kezdte lapozni a magazint, és valóságos rosszullétet érzett, amikor rájött, hogy a posztert kitépte valaki, még egy egészen kis papírfoszlány is látszott a rézkapcson. Tudod, mennyiért adtam el, kérdezte Fricike diadalmasan, de Zanót nem hallotta, azt sem, hogy kinek, csak azt érezte, hogy őt most elárulták, cserben hagyták és kisemmizték, ilyen aljasság vele még sosem történt. Azt is csak később vette észre, hogy mindegyik magazinban volt egyszer középlap.

Ezzel Fricikét is besorolta azok táborába, akikkel jobb híján kénytelen együtt lenni, de nem akar tőlük semmit, nem vár el semmit, ám egy pillanatig sem hiszi, hogy ha egy olyan autós szőkével bármelyikük is találkozna, akkor… Azok a nők ilyen bunkókkal egyszerűen nem állnak szóba, ezt egész pontosan tudta. Hogy vele mi történne, arra erőnek erejével nem gondolt, nem akart gondolni, pedig nehéz volt. Továbbra is szorgalmasan lapozta a német műszaki szótárt, de szexlapokat csak azért sem nézett, még a Metal Hammer cikkeit sem volt hajlandó átfutni, mert őt nem a zene érdekli, hanem csak a motorok. Akkoriban fogadta meg, hogy neki sosem lesz autója, sofőrkönyve, motorja, neki örökre az ásványok, a halak, a békák, a madarak, a virágok...

Ez minden bizonnyal így is maradt volna, ha az utolsó év közepén meg nem jelenik az iskolában Tigriskata, akit eltanácsoltak egy fővárosi gimnáziumból. Ivott és cigarettázott, még volt valami a rovásán, amiről nem lehetett pontosan tudni, hogy mi, viszont elég súlyos dolognak tűnt, ha kirúgták. A híre megelőzte, bár nem sokkal, mert a következő napon egy szünetben az osztályfőnök bemutatta, és megkérte, hogy keressen magának helyet. Fricike aznap igazoltan hiányzott, és Tigriskata mutatóujjával jelezte, hogy akkor ő, más üres hely nem lévén, ide leül. Zanót készségesen pakolta át Fricike összes szemetét a saját rekeszébe, azután egész nap a lány harisnyás lábait bámulta, és belélegezte az illatát. Az első szünetben Kata cigarettával kínálta, és megkérdezte, hogy a női vécét ellenőrzik-e itt a tanárok? Gyere be, mondta Zanótnak, aki így kénytelen volt elszívni első cigarettáját, és a szünet végén úgy érezte, mindig is erre vágyott, a legszebb, legintelligensebb lánnyal egy padban ülni, kizárólag okos dolgokról beszélgetni, és a női vécében cigarettázni. Mint az elit, mondta Kata. Fricikének aztán külön padot kellett behozni, ráadásul éppen a katedra előtt volt csak hely, ahonnan vágyakozva nézett mindig hátra, mint akit gonosz módon kitúrtak.

Kata sárga-fekete csíkos bugyit hordott, de hogy ezt akkor látta-e meg, amikor a vécében cigarettáztak, vagy csak később, amikor tornaóra alatt a fiúk ellopták az öltözőből, és Fricike

a fejére húzta, azon később sokat gondolkodott. Mindig is hajlott arra, hogy Katát nem a bugyija miatt nevezték Tigrisnek, hanem a modora miatt, ahogy köntörfalazás nélkül megkérdezte, amit tudni akart, vagy javasolta, hogy mi legyen, és bárkire unzsenír rámászott. Hol van a bugyid?, visította Fricike, az egyik füle vörösen kilógott, a másikat pedig leszorította a vékony, fekete pánt, amit igyekezett a szemére húzni, mint egy kalóz. Már az egész osztály fel volt bolydulva, aki olyan volt, az már-már fetrengett az olajszagú padlón, de Kata felemelte a szoknyáját, és mindenki láthatta, van rajta bugyi, ő maga is jelentőségteljesen megnézte. Na, mondta elégedetten, hozzál nekem, lécci egy kis vattát, mert azt nem találtam meg. Fricike engedelmesen hazafutott, jött is óra múlva egy tépés vattával. Anyádból loptad?, kérdezte Kata szenvtelenül, és könnyesre röhögte magát mindenki.

Volt valami fölénytudata, ahogy azt egy fővárosi mindig is tudja, hogy a vidék az vidék, mintha nem itt született volna, és nem éppen ide küldték volna haza. És persze volt valami tanult értetlenség is benne, mintha nehezen fogná fel, hogy itt nem szabad figyelni, érteni, olvasni, gondolkodni, itt csak poénokat szabad lökni, mennél útszélibb a tréfa, annál jobb, de őt ez untatta. Tudott trágár lenni, közönséges, ocsmány, tudott szemrebbenés nélkül hazudni, és benne volt minden hepajban, de túl korán lett elege mindenből, a többiek még ki sem röhögték magukat, ő már elkomorodott, mint akit egészen meglep a siker. Mi a fenét lehet ezen is ennyit röhögni? És attól elég hamar kezdett tartani, hogy ugyanaz a beszólás, ugyanaz a vicc mindig ugyanazt a frenetikus hatást váltja ki. Például amikor valamelyik fiú vitézül kihugyozott az ablakon, és elordította magát, hogy ezt csináljátok utánam, csajok! Kata felállt a párkányra és odapisilt. Hiába kérték, hogy a másik ablakban ismételje meg a mutatványt, nem volt rá hajlandó. Zanótra nézett segélykérően, miért olyan nagy szám ez, miért olyan nagy szám itt minden ócska hülyeség?

Akkor már állt a háború, csak Zanót nem értette, mi sem volt számára természetesebb, mint elfogadni, hogy már nem ő a legjobb tanuló, nem neki vésik fel a táblára az integrálokat, az aromás gyűrűket, a genetika aktuális kérdéseit sem neki magyarázzák, mint eddig. Azt is könnyedén vette tudomásul, hogy sem a foci, sem a kosárlabda, még az atlétika se megy olyan jól, az eladott labdákért, a kimaradt helyzetekért dühösek rá, aztán idővel csak akkor passzolnak, ha nagyon nincs kinek. Azt nem értette, hogy Fricike nem Katával, hanem vele szeretne ülni. Kata értette, csak nem mondta, mint akit ez szintén zavar. Az autósmagazinok sem igazán jutottak el hozzá, senki nem kérdezte meg, hogy mit jelent ez vagy az a szó, pedig egyre jobban tudott németül, legalábbis azt hitte. Pontosan emlékezett arra a napra, amikortól úgy ültek egész nap egymás mellett, mint a házasok a templomban, amikor már túl vannak mindenen, még nem gyűlölik egymást, de már unják, beszélgetni mindenről tudnak, csak arról nem, amiért valamikor egymás mellé ültek. Meg kellett volna mondani, hogy szerelmes belé, de nem merte. Utólag mindig ez jutott eszébe, bár egyre nehezebb volt felidéznie, hogy akkor mit is gondolt, miért nem azt mondta, amit ilyenkor mondani kell. Pontosan tudta, hogy Tigriskata az a nő, aki azon az ellopott, elorzott, eltékozolt poszteren a motoron ült, álmában ő szólítgatta, és az ő kacagása veszett bele a motor egyhangú töfögésébe, nem maradt utána más, csak egy szőke szellő.

Megdugtad?, kérdezte egyszer Fricike teljesen őszintén, kíváncsian, és Zanót erre nem tudott mit válaszolni, mint azt, hogy nem erről van szó. De hát mi másról volna szó?, kérdezte Fricike ugyanolyan ártatlanul, és erre szintén nem volt mit válaszolni. Ennek a beszélgetésnek sem volt vége, de a következő házibulin már ő is látta, amint Kata egy alkalmas

pillanatban enyhén becsiccsentve maga után húz egy srácot, és abban a szobában, ahova elvileg nem szabad senkinek bemenni, zihálló párok nyögnek egymás hegyén-hátán reggelig, még a dugipia sem fogy el, vagy csak nagyon lassan.

Aztán valahogy mégis jó lett minden, vagy csak eltelt az idő anélkül, hogy észrevette volna. Korán jött a nyár abban az évben, az érettségi szomorúnak ígérkezett, de nem foglalkozott vele senki, a folyóparton lebzselt naphosszat az egész osztály, minden zsebpénzüket sörre meg cigarettára költötték, némileg olyan volt, mintha máris az első osztálytalálkozón vettek volna részt, utólag már egészen olybá tűnik, és mindenkinek meg volt bocsátva minden. A nap fénypontja rendszerint az volt, amikor Tigriskata elhozta az apja halványkék Daciáját, mert neki volt már jogosítványa is. Annyian préselődtek be fürdőruhásan, ahányan csak tudtak, a csomagtartóban is meztelen testek zötykölődtek, és a töltés alatti homokos úton elindultak a folyó mellett fölfelé, hogy majd az erdő mellett beereszkednek a vízbe, és leúsznak, lecsorognak lassan, átevickélnek a torlaszokon, és elrontják a horgászok napját. A mélyebb szakaszokon a gyengébb úszók hatalmasra fújt traktorbelsőbe kapaszkodnak, a fiúk kipróbálják, milyen a vízilabda, egyik-másik fáról fejest lehet ugrani, és van a folyó ágyában pár forrás, amelyből úgy ömlik a jéghideg víz, hogy kékre fagy tőle, aki lemerül. Kata pedig visszaviszi az autót, mert valakinek azt is vissza kell vinni. Mintha mindig is így kellett volna együtt lenni, gondolta Zanót, és módfelett sajnálta, hogy ennek az egésznek hamarosan vége, és nem látja soha többé a Kata sötét mellbimbóját, amikor melltartó nélkül napozik, és nem érti, hogy ezek itt mit nem értenek.

Azon a délutánon, amikor a többiek kiabálva és egymást lökdösve eltűntek a fűzfák közti csapáson, Tigriskata hirtelen megragadta Zanót karját, hogy: te maradj velem! Oldott kézzel eresztették hátra az üléseket, úgy simultak egymásba, mint akik mindig erre vártak, nem kapkodnak el semmit, pontosan tudják, mi mi után következik, a nyár, a fény, a por éppen erről szól, meg a kis izgató benzinszag, ahogy belengi az autót. Két inas, fiatal test egymásnak feszül, hamar lucskosodik, és egy fojtogató, lüktető gombolyag lesz, amelyet lassan körbeállnak a többiek, és nézik, nézik, hogy ez milyen, mintha nem értenék, amit látnak, mintha nem erre vágynának ők is, csendben néznek, mozdulatlanul a poros, maszatos szélvédő meg az ablakok mögül. Olyanok, mint a vízi hullák, suttogta Kata, de Zanót nem látott semmit, csak a sötétkék üléshuzat vásznában a szálakat. Ne hagyd abba, sóhajtotta Kata, és elkezdett hangosan zihálni, majd sikoltozni. Zanót pedig nyögött hozzá, mint a rossz filmekben.

Ez az a jelenet, amit soha, egyetlen osztálytalálkozón sem szokott felemlegetni senki, még Fricike sem, ő beéri az automata sebváltókkal. Gyere hozzám, mondja valamivel később, mielőtt végleg berúgnának. Beülnek a bőrüléses, zöld Jaguárba, és hazaszáguldanak a villanegyedbe. Automata, mondja, és Zanót bólint, mert tudja már, hogy a vendégszobában van egy öreg szekrény, amelynek az ajtajára belül az a poszter van kirajzszögezve, ami neki olyan veszettül tetszett egykor. Ha legközelebb is ott lesz, el fogja lopni, talán. De nem, az istennek sem emlékszik, hogy milyen színű volt a Tigriskata ágyékán a szőrzet, ezt hiába is kérdezi tőle Fricike.

SZÖLLŐSI MÁTYÁS

KÉP

Üres volt a kávézó, mikor beléptem. Szűrt fény volt, és hőség, csak a lábamon éreztem, hogy enyhén mozog a levegő – vehettem volna rövidebb szoknyát is. A nagy szemű lány a pultnál úgy mosolygott, mintha ismernénk egymást, vagy legalábbis gyakran járnék arra a helyre, pedig először voltam ott. Megingatott a kávé illata. Megint Cs.-re gondoltam, bizonyára azért, mert állandóan itta, tisztán, feketén, a nap minden részében, és akárhogy próbáltam az elmúlt hónapok alatt kiűzni a fejemből, nem lehetett, mert nem csak a fejemben volt. Mások is bejöttek akkor, én meg zavarba estem, mert azt hittem hirtelen, hogy ő is köztük van, akit várok. Nem bízhattam semmiben, akkor semmi sem volt igazán valóságos, és azt is éreztem, hogy jó úgy. Kértem egy tejeskávét a lánytól, aztán csak álltam, jólesett állni és figyelni, ahogy virágmintát kanyarít nekem a tej habjából néhány egyszerű, magától értetődő mozdulattal. Annál, hogy milyen szép, csak az zavart jobban, hogy nem merem már ott a pultnál bedugni az ujjam a forró tejbe, hogy rögtön szétzilálhassam a mintát, pedig nagy kedvem lett volna megtenni, de azt is tudtam, hogy szégyellném, ha látnák a mögöttem állók. Hátranéztem, és akkor már tényleg ott volt a srác. Az ajtóban állt, táskával a vállán. Engem nézett. Azt hiszem, elmosolyodtam, talán csak reflexből, mindenesetre jó volt ránézni már az első pillanatban, és meglepett, hogy a zavarom, amint jön egyre közelebb, nem növekszik, inkább elsimul, mintha az arcom már egy meleg tenyérben pihenne. Mondtam a lánynak, hogy fizetnék, de csak azért, hogy egy pár másodpercre ne a fiúra nézzek még, s mielőtt szólni kellene, visszataláljak magamhoz. Átadtam a pénzt, és akkor éreztem már, hogy mellettem áll, muszáj volt ránézni, pedig úgy tűnt, nem telt el elég idő, és hirtelen nem tudtam, hogy miért is vagyok ott. De olyan egyszerűen, könnyed tekintettel nézett rám, hogy nem volt szívem az ottlétére fogni a kétségbeesést, ami megkörnyékezett, pedig tudtam, hogy igenis köze van hozzá. A szemének és a kezének elsősorban. És hogy elsőre nem értettem, amit mond, annyira zajos volt egy ér a halántékom körül. Pislogtam párat, hátha az segít, és megint mosolyogtam, igen, de persze nem gondoltam át, miért teszem azt, és hogy következménye is lehet. Vágytam rá, hogy nézzen, hátha észrevesz valamit, ami számomra is újdonság lehet. Eszembe jutott, amiket írt. Hogy csak pár napja tart, és hogy annak is, ami történt, ugyanúgy semmi köze semmihez, akárcsak azoknak a dolgoknak, amiken azokban a napokban gondolkodtam. És akkor egy pillanatra azt hittem, rám tör a pánik. Hogy egyszerűen csak félni fogok attól, hogy félnem kell, és hogy ellep az a rettenetes érzés, hogy ezt az egészet én nem akarom. De nem jött. Közben már ültünk. Csak késve fogtam föl, hogy a fiú rendelt, és azt is, hogy kezet fogott velem, utólag éreztem csupán az érintését, meleg gömbként ott maradt valahogy a kezemben. Egy szürke párnának dőltem, emlékszem. Faasztal volt közöttünk, pár másodpercig az erezetet néztem, miközben ő már beszélt, váltakozva a világosabb és sötétebb sávokat, meg egy repedést, ami fájdalmasan egyedül volt, és örülni kezd-

tem, hogy az nem én vagyok, s hogy ha úgy döntök, szólhatok valakihez, aki csak a nevemet tudja, meg talán azt, hogy három anyajegy van a szám körül, s hogy a kávét semmiképp se feketén szeretem. És utána nagyon hamar egyértelmű lett, hogy mindez nem elég. Mintha a hangja vagy talán a saját tekintetem hajszolt volna előre, sőt befelé, mert már nemcsak az volt a kérdés, hogy én mit engedek meg, hanem hogy ő mit ad nekem, szóval kíváncsivá tett, és olyat már nagyon rég nem éreztem. Egyfolytában valami mosolyféle bujkált az arcán, mintha örülne, de nem értettem, minek, mert alig szólaltam meg, és azt sem tudtam, hogyan nézhettem rá. Szerettem volna már máshogy figyelni. De akkor eszembe jutott, hogy nem is azért találkozunk, és hogy néhány szó, vagy valami más, könnyen becsaphat megint. Lassú mozdulatokat tett. Kissé előredőlt, talán mert puha volt a kanapé, amin ültünk. Ismét a kezét, majd a karját néztem, a belső felén erek futottak lefelé, és a látványra ellepett egy meleg érzés, először a lábamban, majd a hátamon éreztem, aztán már a mellkasomban, mintha valami törékeny belém bújt volna a világ elől. Izzadtam is. Persze meleg volt, látszott, hogy még mindig erősen süt a nap odakint, mégis egyre könnyebb lett minden, ahogy ültünk ott. Sok mindent kérdezett, és igazából jó volt válaszolni, hiába tört rám az az érzés néha, hogy nehezemre esik beszélni már. Nem is nagyon ittam a kávéból addig, amíg a lány ki nem hozta a másikat, pedig mondta a fiú, hogy ne várjak, mert kihűl, de akkor valahogy eszembe sem jutott, hogy ki nem állhatom hidegen. Meglepett, hogy nem zavar a közvetlensége. Kétszer is finoman a kezemhez ért, talán nem véletlenül. Nem értettem a saját mozdulataimat sem, mert a másodiknál mintha direkt ezért nyúltam volna a csészéért. Mintha megéreztem volna, hogy ő is mozdulni fog, és hogy tulajdonképpen arra vágyom, hogy megfogjam a karját, és kitapintsam rajta a ruganyos ereket. Szokatlan volt, hogy hirtelen ott van előttem, amire vágyok, s hogy hirtelen olyasmire vágyok, ami nem tudom, honnan és hogyan is került oda elém. Két kézzel fogtam a csészét, egyrészt azért, hogy el ne ejtsem, másrészt meg akartam tartani az érzést, ameddig csak lehet, mert arra gondoltam, hogy ha elindulunk, mindez úgyis szertefoszlik majd. Nagyon tűzött a nap, és jólesett az árnyék, mikor végre befordultunk az egyetem épülete után, hogy a kertben készítsük el a képet. Ő mondta így, többes számban. Érdekes volt, mert úgy gondoltam, én csak állni vagy ülni fogok ott mozdulatlanul, és nem lesz túl sok közöm ahhoz, ami történik. Gyakran érzek így, ha fényképeznek. Hogy tehetetlen, sőt ügyetlen vagyok. Közben mintha megfosztanának valamitől, egy fontos részemtől, ami fölött nem rendelkezem már. A kertet viszont szeretem, s mivel én választhattam ki a helyszínt, abban reménykedtem, hogy az otthonos környezet valahogy csak elkendőzi majd a sutaságomat. A kert belső részébe mentünk. Van ott egy romos épület. Akkorra már körbekerítették egy ronda kerítéssel, bosszantó volt, mennyire elcsúfítja a látványt. Egyébként minden zöld volt, és harsány, még az épületek közti, árnyéktól sötétlő betonsávok ellenére is. A sárgás szoknyám harmonizált a bokrok színével, és ki is néztem egy helyet, ahová szívesen leülnék, ahol talán kényelmesen érezném magamat. Szólni persze nem mertem, hisz úgy éreztem, nem értek ehhez. Rajtunk kívül senki nem volt ott. Rájöttem, hogy most már semmiképp se lehet nemet mondani, és nem is igazán értettem a néha felbukkanó kétkedést, mert szerettem a képeit, gyakran nézegettem őket, megnyugtatott az őszinteségük, és kíváncsi is lettem, engem vajon képes lesz-e annak látni. Akkor telt el az első perc, talán egy teljes egész, hogy nem nézett rám. Amikor csak én figyeltem őt, ahogy körbejár, és keresi a megfelelő helyet kettőnknek. Láttam, hogy koncentrál, s hogy nem azért történik ez, merthogy az időt akarná húzni, bár az sem lett volna gond. Az alapossága arra biz-

tatott, hogy úgy gondoljak a szokatlan helyzetre, mint amiben igenis valamilyen módon összetartozunk. És hogy semmi baj nem lesz abból, ha egyszer végre megkér, vagy talán finoman utasít, hogy tegyek valamit. Aztán egyszer csak rámutatott a helyre, amit korábban kinéztem magamnak, és szenvtelenül mondta, hogy üljek oda. Egy kőpad áll ott, és úgy fut körbe, hogy magába zár egy egészen apró kertet a kerten belül. Föltűnt, hogy a fény úgy esik, hogy már szinte csak azt a részt teríti be, és minden körben álló zöld sötétedik, mintha keretet adna a helyemnek. Leültem keresztbe tett lábakkal, kissé srégen, hogy a szoknyámnak legyen esése, csak épp a kezemmel nem tudtam mit kezdeni. Először hátradőltem, úgy támaszkodtam a kőlapra, de nyomban arra gondoltam, így túl nyitott vagyok. Visszahajoltam, majd a jobb lábamat tettem fölülre, hogy a kivágás ne mutassa a combomat. Úgy éreztem, görnyedten ülök. Jó lett volna szemből látni magamat. Hogy mit csinálok rosszul, mert akkor biztos voltam benne, valami hibádzik. Hol az egyik kezemmel támaszkodtam magam mellett, hol a másikkal, és azt hittem, sehogy se fogjuk tudni elkezdeni, mert egyfolytában szerencsétlenkedem. Nem is tudom, hová néztem akkor, nem láttam, hogy közeledik a srác, de hirtelen ott volt előttem, és akkor nem lehetett máshová nézni, csak rá. Letette a táskát. Hideg lett a nyakszirtem, pedig úgy késő délután felé is lehetett vagy harminc fok. Azt hittem, hozzám ér ott a félhomályban, annyira közel volt, de csak fölemelte a kezét, és mutatta, hogy merre mozduljak, hogyan üljek. Valamit mondott is, ám abból csak a hang meleg színe jutott el hozzám. Egyszerű mozdulatok voltak, mégis fontos volt mind, mert éreztem, amint fordul a törzsem, hogy a hátam már egyenes, és a lábaim sokkal könnyebbé válnak egymáson. Majd lassan mindkét kezem helyet talált magának, és akkor úgy voltam vele, hogy hosszú ideig nem szeretnék elmozdulni onnan. Azt mondta, tökéletes lesz. Csak mosolyogni tudtam. Aztán, ahogy távolodott a fiú, mintha vitte volna magával a biztonságot, és hiába, hogy nem mozdultam egy centit sem, úgy tűnt, valami mégiscsak visszaváltozott. Jobban örültem volna, ha ott marad még. Legalább egy-két percig, hogy megerősödhessek. És csak az a gondolat vigasztalt, hogy abban a néhány pillanatban, amíg a kép készül, talán nem kell mindenáron erősnek látszanom.

HARAG ANITA

A KUTYA A SZŐNYEGRE PISIL

Már megint azt csinálta. Amikor megvették a szőnyeget, még nem volt kutyájuk. Ha tudta volna, hogy egyszer lesz, nem shaggy szőnyeget választott volna, aminek a hosszú szálai közül nehéz kitisztítani a kutyapisit. A fürdőbe megy a szivacsért, súrolni kezdi a sárga foltot, a kutya elbújik a kanapé mögé. Tudja, hogy rosszat csinált. Mindig tudja, mégis odahugyozik. Még csak négy hónapos, de máris van egy rossz szokása. Bűnös élvezet, mint neki az esti tejeskávé kaláccsal. Ha tejeskávézik, sokáig forgolódik az ágyban, mielőtt elaludna. Ha sokáig forgolódik, olyan dolgokon gondolkozik, amiken nem szeretne.

Bogit tizenkét hetesen hozták el Gödről. Ákos hozta el, képről választotta a Facebookon. Sokáig gondolkodott, melyik kölyök tetszhetne Eszternek, végül az egyik teljesen fekete szuka mellett döntött, amelyiknek csak a nyakán van apró fehér nyakkendő. Amikor lement érte autóval, a kutya nem vett róla tudomást, játszott a testvéreivel egy nagy kertben, ahol nem voltak virágok. Ez Ákosnak nem tűnt fel, csak amikor a tenyésztő azt mondta, vigyázzon vele, mert lelegelnek ezek mindent. Lakásban lesz, felelte. Akkor jó, az is jó, mondta a tenyésztő. Ákos lába előtt legalább tíz kiskutya szaladgált, nyüszített és ugrált. Akkor a kis feketéért jött, ugye, kérdezte a nő. Bólintott, ő pedig kihozta az oltási könyvet. Két oltást már beadtak, a harmadikat még nem, azt nekik kell intézni. Ákos mintha úgy emlékezett volna, hogy tizenkét hetes korára már mind a három oltást meg kellett volna kapnia, de nem mondott semmit, csak elvette a kicsi, zöld könyvet, és a zsebébe tette. Nagyon fog örülni Eszter, gondolta. Már az első randijukon kiderült, hogy mindketten rajonganak a francia buldogokért. Ennek nem lett volna jelentősége, ha rosszul sikerül a randi, de jól sikerült, nyolc órán keresztül tartott. Ültek Ákos kocsijában a mozi után, beszélgettek hajnali ötig. Ötkor világosodni kezdett az ég alja, Eszter az órájára nézett, öt óra, mondta.

Ákos a kiskutyát az anyósülésre tette, ugyanoda, ahol Eszter is ült akkor. Jól viselte az utat, nem hányt, nem fosott, csak kicsit nyüszített, amikor beszálltak. Ákos az ölébe vette, simogatta, amíg abba nem hagyta. Már otthon volt Eszter, amikor hazaértek. Ákos bement a lakásba, a karjában tartotta a remegő kiskutyát. Az állat teljesen beleolvadt a fekete pólójába. Eszter nem is értette először. Kié ez a kutya? Miért van itt? Boldog szülinapot, mondta Ákos.

Rossz kutya, mondja Eszter, rossz kutya vagy, igen, te! Bogi kiles a kanapé mögül, nem mer előjönni. Azt írták, bele kell nyomni az orrát a pisibe, hogy tudja, rosszat csinált. Eszter kidobja a szivacsot, leül a gép elé. Néha hátranéz, Bogi egyre többször jön elő a kanapé mögül. Rengeteget gondolkodtak a nevén. Legyen Lucifer, mondta Ákosnak. Az macskanév, válaszolta. Akkor legyen, mondjuk, Kormos. Az is. Eszternek valamiért macskanevek jutottak eszébe. Bedobta a Mákot is, de Ákosnak az sem tetszett. Valami normális név kell neki, mondta. Ne ilyen növénynevek meg macskanevek. Szét fogják szadizni a kutyasuliban. Ezen mindketten nevettek. Két hétig nem volt neve a kutyának, úgy szólították, kutya, gyere ide. Eljöttek Ákos szülei és Eszter testvére is megnézni. Akkor még a Lili és a Bella is versenyben voltak. Ákos anyja azt mondta, Lilinek hívják a szomszédjuk kislányát, aki minden este üvölt, ha le kell feküdni. Papírvékonyak a falak ezekben a hülye panelekben, mondta, ne legyen Lili. A Bellát Eszter testvére vétózta meg, amikor annyit kérdezett, Bella? Mint az Alkonyatban? Végül eldöntötték, nem kérik ki a család véleményét. Már csak két név maradt a listán, Bori és Bogi. Eszter azt mondta, a Bori végül is bocinév.

Bogi Eszter lábának dörgölődzik, mint egy macska, ráfekszik a lábfejére. Én mindig tudtam, hogy macska vagy, mondja, lehajol, megsimogatja a fejét. A kutya megnyalja a kezét. Eszter szereti, amikor alvás közben kilóg ez a pici, rózsaszín nyelvecske. Valahogy mindig kilóg. Ő eleinte mindig lefotózta. Rengeteg képe van Bogiról. Bogi alszik, Bogi bujkál, Bogi Ákossal, Bogi a lábánál, Bogi eszik, Bogi ugatni próbál. Bogi háta, Bogi picike tappancsa, Bogi első látogatása a parkban. Az összes kutyával játszani akart, de azok megszagolták, érezték a nemtelen kölyökszagot, nem foglalkoztak vele. Néha megmorogták. Eszternek ilyenkor görcsbe rándult a gyomra, és furcsa izgalmat érzett.

Az első két hétben ő maradt otthon vele. Néha nem vette észre, hogy a kőre pisilt, csak érezte, hogy a nedvesség átitatja a zokniját. A lakás két pontjára is kutyapelenkát tettek, Bogi legtöbbször oda pisilt. Oda vagy a szőnyegre. Eszter ült a gép előtt, a főnöke meg-

engedte, hogy otthonról dolgozzon. Ült a gép előtt, a kutya felkéredzkedett az ölébe. Ha nem vette fel, az állat nyüszített, egy hét után már ugatásszerű hangon szólt rá, vegye fel. Felvette, Bogi pedig elaludt az ölében. Első alkalommal teljesen elzsibbadt Eszter lába, nem mert megmozdulni, nehogy felébressze. Már nagyon kellett pisilnie. Óvatosan felemelte, a helyére vitte. Nem kelt fel. Ha már több órája alszik, becsapja az ajtót, vagy véletlenül belerúg az ágyába. Megfigyelte, hogy néha a hátán alszik, mint egy gyerek. Ez a kutya mostantól mindig itt lesz. Sokat gondol erre. Mindig itt lesz, alszik az ölében, a lábfejére ül, a szőnyegre hugyozik. Vagyis nem is mindig lesz itt, de olyan tíz évig igen. Amikor először ment vissza dolgozni Bogi érkezése után, és megvette a reggeli tejeskávét a büfében, leült a laptopjához, beírta a keresőbe, hány évig él egy francia buldog. Kijött a kutya várható élettartama. Tíz-tizenkét év. Várható élettartam. Mintha egy mosógép lenne vagy egy hűtőszekrény. Tíz év múlva ő már negyvenegy éves lesz. Több lesz az ősz hajszála, már most is van tíz-tizenöt. Kicsit megereszkedik az álla alatt a bőr, kerüli azt a szót, hogy toka. Nem szereti a hangzását. Az anyjának is megereszkedett. Majd sokat fut, hogy ne legyen széles csípője, a családjában oda híznak a nők. Majd sokat fut, most még nem kell. Egy minimum háromszobás lakásban fognak lakni ugyanebben a kerületben. Szeretik ezt a kerületet. Egy másik munkahelyen fog dolgozni, ma már senki nem marad egy helyen öt évnél tovább. Tíz év beláthatatlanul hosszú időnek tűnik. És a kutya még mindig itt lesz.

Bogi megnyalja a kezét, de most Eszter nem veszi fel. Feláll, a konyhába megy, nekiáll a vacsorának. Bassza meg, mondja ki hangosan. A kutya ott lófrál a lábánál, az erős hangra megriad, felnéz. Nem te, mondja Eszter. Elfelejtette kivenni a húst a fagyasztóból. Kikészítette a tálat, a húsvágó deszkát és a kést is, de a húst nem vette elő. Kinyitja a fagyasztó ajtaját, előveszi a csirkemellet. Mintha égetné ujjbegyét a fagyott hús. Beteszi a mikróba, beállítja az olvasztás funkciót. Nem szeret a mikróban olvasztani, a csirkemell széle már szinte megfőtt, kifehéredett, amikor a belseje még jeges. És most várunk, mondja Boginak. Bizony, várni fogunk, amíg fel nem enged a hús! Milyen jó, hogy itt vagy, beszélhetek magamban. Előveszi a rizst, megmossa, lecsepegteti, amennyire tudja. Milyen macerás a rizs megmosása, mekkora hülyeség, gondolja, mégis megmossa, mert így tanulta. Eldönti, hogy legközelebb nem fogja megmosni. Leesik egy kis kupac vizes rizs, Bogi odarohan, megszagolja. Fúj!, kiabál rá. Nem tudja, megenné-e a nyers rizst, vagy megeheti-e egyáltalán. Azt tudja, hogy krumplit nem ehet. Nyers csontot sem ehet, csirkehúst sem. Ezeket két hónapja tudja, addig fogalma sem volt, hogy a krumplit nem tudja megemészteni, vagy hogy a csirkére allergiás lehet. A kutya csontot eszik, így tudta. Csontot eszik, kergeti a macskát, a macska kergeti az egeret. Emlékszik, hogy a nagyanyja rengeteg csontot adott Vadásznak, a magyar vizslájuknak. A kutya csontot eszik. Amikor belegondol, nem tudja megmondani, hogy megfőzték-e előtte, és úgy adták Vadásznak, vagy sem.

Ákos tudja, hogy Eszter sült húst csinál vacsorára. Sütőzacskóba teszi, krumplival és hagymával, megszurkálja a zacskót, hogy ki tudjon jönni a gőz. Egyszer azt mondta neki, próbálják meg, hogy nem szúrják ki. Hogy mi lesz. Eszter leintette, dehogy próbáljuk, kit érdekel, mi lesz, semmi se lesz, mi lenne. Őt érdekelné, mi lesz, ha semmi se lesz, meg az is, mi lenne, ha lenne valami. Bekanyarodik az utcájukba, megint beálltak a helyükre. Hivatalosan senkinek nincs helye, de van egy hallgatólagos megegyezés. Eszter szerint nincs ilyen, szerinte van, az ő hallgatólagos megegyezésen alapuló helyük a bejárattól öt méterre, a harmadik férőhelynél van. Egy hóember alakú bokor áll előtte. Most állnak a helyükön, Ákosnak egészen az utca végéig kell mennie. Amikor beírja a kódot, megcsapja

a sült hús illata. A húsé, ami a tizennyolcszor kilyukasztott zacskóban sül. Eszter ragaszkodik hozzá, hogy tizennyolcszor szúrja bele a tűt, így írja az utasítás, tizenöt-tizennyolc lyuk, csirkéhez harminc perc, száznyolcvan fok, hőlégkeverés. Eszter még csak most rakja be az előmelegített sütőbe a csirkét, Ákos még nem érezheti az illatát a lépcsőházban. Bogi már hegyezi a fülét, pittyegett a csengő, amikor Ákos beírta a kódot. Odarohan a bejárati ajtóhoz, kaparni kezdi. Nem szabad!, szól rá Eszter. A kutya vonyít, kapar, rázza a fenekét. Ma annyira örül, még be is pisil. Vigyázz, mondja Eszter, és a tócsára mutat, amikor Ákos belép az ajtón. Még le sem vette a kabátját, máris felemeli Bogit, a pici, rózsaszín nyelvecske belenyal a szájába. Eszter utálja, hogy a kutya a hajába, a fülébe, az orrába nyal. Puszilkodik, mondja mindig Ákos. Ő akkor is utálja. Puszilkodás után megy fület, orrot mosni. Mielőtt eszik, elmegy kezet mosni. Mielőtt lefekszik, elmegy kezet mosni. A keze teljesen kiszáradt, megrepedezett rajta a bőr, mintha véresre reszelte volna. Kézkrémet kell használnia minden este. Kézmosás, kézkrém, lefekvés. Bogi helye az ágyuk mellett van, ebben megegyeztek, nem jöhet fel az ágyba. A végén még odaszokik, és többet nem lehet visszaszoktatni a saját helyére. Eszter félt, hogy éjszaka ráfekszik és összenyomja. Olyan kis béna, gondolta, már többször rá is lépett, mintha nem lennének még kialakulva a reflexei. Mindig láb alatt van. Neki kell finoman lelöknie Bogit, ha fel akar mászni az ágyra, az ő oldalán van a fekhelye. Estére már nagyon csipás a szeme, azt is letörli. Néha olyan durván törli le, hogy a kutya nyüszíteni kezd. Maradsz!, parancsol rá Eszter, megragadja a kutya fejét, hogy ne tudjon mozogni. Ez a kurva csipa, gondolja. Az interneten olvasta, az ilyen típusú kutyáknak sokat könnyezik a szemük, mindig meg kell törölni az orruk ráncait is, hogy ne gyulladjon be. Ez a rohadt, nyüves csipa.

Eszter megnézi a rizst, önt rá még egy kis vizet. Nézzük meg anyát, mit csinál, gyere, hallja Ákos hangját az előszobából. Szia, anya, mit csinálsz?, jelenik meg a feje a konyhaajtóban. Még olyan huszonöt perc, válaszolja, a rizs mindjárt kész. Ákos a második nap hívta először anyának. Az előző nap vásárolt játékok közül a kutya a szájába vette a rózsaszín sztegoszauruszt, és azt hurcibálta a nappaliban, aztán elbújt a dohányzóasztal alá. Eszter bejött, nézd csak, mondta neki. Gyere, kutya, mutasd meg anyádnak, mid van. A kutya jött, szájában a rózsaszín sztegoszaurusszal, és megmutatta az anyjának, mije van. Aztán pisilt egyet. A nagyszülei sosem utaltak egymásra Vadász szüleiként. Ha mérgesek voltak, azt mondták neki, menj a gazdádhoz. Ez szituációtól függően lehetett a nagyapja és a nagyanyja is. Nem tudta volna azt mondani a kutyának, hol a gazdi, amikor Ákos elbújt a kanapé mögé. Hol van Ákos, ez is bénán hangzott. Hol van apa, végül így kérdezte. Hol van apa, apád késik, apa csak egy van, apádra nézz így, menj apádhoz. Néha még egy apukád vagy egy apci is kicsúszik a száján. Ilyenkor erősen belemélyeszti körmeit a megrepedezett kézfejébe. Vérzik, letörli.

Miért vizes a szőnyeg?, kiabál ki Ákos a nappaliból. Mert bepisilt!, válaszolja. Már megint? Aha! Eszter a tzatziki salátához reszeli az uborkát a konyhában. Megmosta, meghámozta az uborkát, nem szereti a héját. Fokhagymaport tesz bele. Ákos utálja a port, de most nincs kedve elővenni a fokhagymanyomót. Nehéz elmosni, a fokhagyma egy része mindig beleragad a nyomóba, körömmel kell kipiszkálnia, és napokig érzi az ujjain a hagyma szagát. Ákos bekapcsolja a tévét a nappaliban, sorozatot keres. Bogi az ölében pihen, két perc alatt lecsukódik a szeme. Eszter szerint úgy tartja a kutyát, mintha kisbaba lenne. Két tappancsa a válla felé néz, a fejét a vállára teszi, lábai szétállnak, mint a békacombok. Az állat eleinte tiltakozott a szokatlan pozíció ellen, de azóta megszokta.

Ákos három hónapja kezdett a kutyán gondolkodni. Egyik kollégájának gyereke született, közösen adtak neki egy utalványt a Brendonba. A gyermekesek azt mondták, ez a legjobb ajándék, a Brendon marha jó, de rohadt drága. Majdnem minden kollégája ismerte a Brendont, az árakat, a termékeket, hol vannak üzletek. Amikor a harmincadik születésnapján köszöntötték fel tavasszal, mozibérletet kapott. Már nem emlékszik, hogyan jutott eszébe a kutya. Ült az irodájában, az interneten a kocsiba keresett üléshuzatot ebéd után. Hozott lentről egy hosszú kávét, de még túl meleg volt. Oldalra fordította a fejét, látta, hogy gőzölög. Üresen issza, egy cukorral. Azt szereti, ha olyan forró a kávé, hogy a cukor azonnal feloldódik. Miközben figyelte a kávé gőzölgését, kint ugatni kezdett egy kutya. Frici, a terrier. A gazdája István, nyugdíjas. A kutya már tizennégy éves, az emberévben már kilencvennyolc, már ő is nyugdíjas. Mindennap beülnek a sarki kifőzdébe, ahol grammra mérik az ebédet. Most azért ugatott, mert döglött galambot látott a padkán. Látom, látom, simogatta meg a fejét István. Ákos hallotta az ugatást, de nem figyelt fel rá. Már nem emlékszik sem a gőzölgő kávéra, sem az üléshuzatra vagy a lent ugató kutyára, csak arra, hogy aznap délután keresett rá először eladó francia buldogokra. Aztán az is eszébe jutott, hogy egy hónap múlva van Eszter születésnapja.

Eszter megkóstolja a tzatzikit, tesz még bele borsot. Eszébe jut az első randijuk két éve. Sokszor eszébe jut mostanában. Ültek az autóban, Ákos nem merte megfogni sem a kezét, sem a térdét. A mozi parkolójában maradtak, kint hűvös volt, az ablaküveg alja bepárásodott. Ákos néha letörölte az ő oldalán lévő cseppeket, vizes kezét a nadrágjába törölte. Mindketten utálják Havas Jont a Trónok harcából, szeretik a halat, de utálják a májat, rajonganak a Wes Anderson-filmekért. Gyerekkorukban a kedvencük az Úton hazafelé volt. Sassyt én is utáltam, mondta Eszter, inkább kutyás vagyok. Én is, a francia buldog, őket imádom, ha egyszer kutyám lenne, biztos az lenne. Nekem is, válaszolta Eszter. Igazából nem akart kutyát. Szerette őket, ha meglátott egyet az utcán, megállt, megsimogatta. Maxet, a barátnője kutyáját is szerette, de néha teher volt, hogy ott van, nem tudtak akárhová menni, ő pedig szereti a lehetőségeket, hogy akárhová mehet. Ilyenkor csak olyan helyekre mehetnek, ahova kutyát is lehet vinni. Úgy hívják, kutyabarát hely. Egyszer Max megnyalta a száját, napokig attól félt, hogy elkapott valamit. Én is, nem tudja, miért mondta. Én is kutyás vagyok, én is csak francia buldogot szeretnék, én is bírom a denevérfüleket. Többször nem került szóba.

A rizs kicsit túlfőtt, mondja Eszter, kezében a tálcával. Megtorpan a szoba ajtajában, nem takarítottad fel?, kérdezi. Nem, feleli Ákos. Gondoltam, hogy... Hogy majd te. Bocs. Kiveszi kezéből a tálcát, Eszter a fürdőszobába megy, leveszi a zokniját. Vécépapírt tép, feltörli a tócsát. Kurvára mindig én takarítom fel, mondja. Legközelebb én fogom, válaszolja Ákos. Eszter tiszta zoknit húz, kicsi franciabuldog-fejek vannak rajta. Ákostól kapta két hete. Jó a zoknid, mondja neki, megpuszilgatja, a nyakába is belefúj, amíg Eszter el nem neveti magát. Gőzölög a hús, még nagyon meleg, mondja Eszter. Meg ne égesd a szádat! Ákos leteszi az öléből Bogit, aki Eszter lábának dörgölődzik. Már megint macskát játszol, kérdezi, törökülésbe ül, ölébe veszi a tálcát. Rendelnünk kéne neki valami kis kabátot. Mit szólsz, anya? Vegyünk neki kutyakabátot? Vehetünk, válaszolja. Olyan kéne, ami állíthatós. Még biztosan nőni fog, mondja Ákos, szájába vesz egy kis húst, felkiált, ez rohadt meleg! Szóltam, hogy forró. Ákos kinyitja a száját, Eszter belefúj. Fújja, amíg kicsit hűl a húsdarab. Bogi közben feltámaszkodik a kanapéra, figyeli, hogy kiesik-e a csirkemell. Nem esik, hiába nézi. Ne

is gondolj rá, mondja neki Eszter. Egy pillanatra elgondolkodik, mi lenne, ha leesne, a kutya megenné, allergiás lenne rá. Azt is elképzeli néha, hogy a torkán akad egy csont. Szeretné, ha a torkán akadna. Egy kis darab csirkét a tányérja szélére tol a villájával, nagyon a szélére, teljesen a szélére. Leesik, nem esik le. Ha most leesne, a kutya megszagolná, megenné. Ha allergiás, ezt is a neten olvasta, hányni kezd, napokig hány, ha nagyon súlyos az allergia. A kiszáradás szélére kerül, be kell vinni az állatorvoshoz. Infúzióra kötik, valamelyik mellső lábába teszik a kanült. A kutya még mindig hány. Végül, három nap után, elpusztul. Hol lehetne eltemetni, nincsen kertjük. Nem tudja, van-e kutyatemető, ahova azok viszik a kutyáikat, akiknek nincs kertjük. Lehet, hogy csak kivinnék a reptérre, a kerítésekhez, ahonnan néha nézik a repülőket. Nem akarná oda mégsem, nem akarja, hogy a reptérről az jusson eszébe, ott van valahol eltemetve Bogi teste. Be kéne csavarni egy nagy zsákba, úgy kéne eltemetni. Vagy fadobozba tenni, de nem tudja, azt honnan lehet szerezni. Ákos apjának talán van ilyenje, nem kéne nagy, Bogi kicsi. Hirtelen elszégyelli magát. Kimegy a konyhába, behoz egyet a kutya nasijából, valami rúd körbetekerve baconnel. Megsimogatja a fejét, ad neki a nasiból. A földre mutat, feküdjön le. Bogi a shaggy szőnyegbe fúrja a fejét.

(A szerző a novella megírása idején Móricz Zsigmond irodalmi alkotói ösztöndíjban részesült.)

BENCSIK ORSOLYA

TÚL MESSZE VAN

Berlin lett volna a jó választás, mégsem utaztam ki. Mielőtt kérdezné valaki, elmondom én magamtól is, hogy nem kértem tanácsokat, és nem hallgattam senkire sem. De voltak reakciók. *Makacs vagy,* ezt anyám mondta. *Csökönyös,* ez apámtól jött. A nővérem nem mondott semmit, vele alig beszélek, az ismerőseim is mindig rácsodálkoznak, így kérdezik, *neked tényleg van egy nővéred?* Hát van. Ha pontos akarnék lenni, azt válaszolnám, volt. Nem halt meg, csak nem tartjuk a kapcsolatot. Van ilyen. Kismacskákat vettem a markomba, óvatosan fogtam, vittem, hurcolásztam őket a lakásban, nem tudom, miért, de azt hittem, így vigyázok rájuk. Úgy vigyázok, mintha az életük függne tőlem. Féltek, nem akartak a markomban megmaradni. Mocorogtak. Csak jobban szorítottam őket. Apró, szőrös, puha, vertyogó testek. Mintha én kapaszkodtam volna beléjük. Pedig nem sokat értek. Éreztem, hogyan dobog a kis szívük. A legvékonyabb hangon egy vörös nyávogott, ilyen színű volt Anna barátnőm évekkel ezelőtti macskája is. Krítyó, ez anyám szava a vörösre. Amikor terhes volt velem, attól tartott, krítyó leszek, de kopaszon születtem. Zavart, hogy nem bíznak bennem. Hogy nem örülnek nekem. Még az álmomban sem szeretnek az állatok. Olyan vagyok, mint az anyám. *Ahogy öregszel, egyre inkább olyan leszel, mint az anyád, de ez a normális. Az viszont nincs rendben, hogy nem mész el Berlinbe. Pénzt is kapsz érte. Jót tenne a karrierednek. Új embereket ismersz meg. Kinyílik előtted a világ. Boldognak kellene lenned.* Ezt Anna mondta. Naponta skype-oltam anyámmal,

legalább egy órát, apám azt mondta, nehezen viseli, ha nem keresem. Lefekvés előtt arra gondoltam, mi lesz velem, ha anyám egyszer csak meghal. Ha rákos lesz. Nem lehet rákos, újabban meridiántornázik. Vonattal utaztam volna, tizennégy órát. Azt álmodtam, nyitott fedelű szenesvagonba szállhatok csak be, ha baj történne, ki tudjak onnan ugrani. A testemben éreztem a mozdulatsort, hogyan kelek fel, vetem át magam a vagon rozsdás falán, zuhanok, gurulok el a sínek mellett. Lehet, kövekre esem. Pisiszagú, piszkos, érdes kövekre, mégis megúsznám pár zúzódással. Felkelnék, és hazasétálnék. Egészen Szegedig. Senki sem tudna megállítani. Ha meglátnám a várost jelző táblát, már megnyugodnék. Onnan már csak pár kilométer lenne a Katona József utca. Kinyitnám a lakás ajtaját, majd rögtön letusolnék. Nem Berlin, hanem Szerbia felé utaztam, mellettem kiskatonák dohányoztak, éjszaka volt, csak a robbanások hangját hallottuk. A tájból, az állomásokból nem láttunk semmit, csak a becsapódások utáni tüzeket. Küldetésünk volt, de én nem örültem ennek a küldetésnek. A náciknak rengeteg bombájuk volt, nekünk egy sem. Azt mondták, nincs muníció, hát vegyük el az ellenségtől. Nem akartam hős lenni. A halálomról én akartam dönteni. A *Piszkos tizenkettőt és a Kémek a sasfészekben*-t apámmal néztem. A Navarone ágyúit, a *Piszkos osztago*t, *A halál ötven óráját* és *A híd túl messze van*-t már egyedül, most augusztusban. A kánikulában semmit nem tudtam csinálni, hát naponta megnéztem vagy három filmet. Sokat aludtam. Lefekvés előtt mindig arra gondoltam, ha anyám meghal, hiába várná el, nem fogok kijárni a temetőbe. Nem vinnék virágot a sírjára, és nem ültetném körbe büdöskékkel és árvácskákkal azt. Az ismerőseim azt hitték, már Berlinben vagyok. Nem kerestem őket, nem is válaszoltam a leveleikre, egyedül a kedvenc állatkámnak írtam, de neki is csak azért, mert tudtam, attól retteg, hogy levágják a lábát. Megírtam neki, a főbérlőmét két hónapja vágták le. A balt. Térd felett. Eltömődtek benne az erek, nem volt más választás. A felesége azt mondta, *erre kell ezentúl berendezkednünk*. Kedvesen mosolygott, én meg visszamosolyogtam rá. A főbérlőm naponta két doboz cigit szívott. Bárzongorista volt, pesti lokálokban játszott. Amikor beköltöztem a Katonába, megkérdezte, hogy szeretem-e a jazz-zenét. Szeretem. A feleségének festett vörös haja van, de inkább piros. Vékony,ráncos nő. A kedvenc állatkám szerint láb nélkül nem lehet élni. A kedvenc állatkám szerint a testében tumor van, az egész szottyadt testében ott burjánzik, virágzik a rák. Érzi. Erről nincsen orvosi papírja. Azt írta, ha nem megyek el Berlinbe, a temetésére se menjek el. Nem fogok. Gyűlölöm a terepszínt, és viszolygok azoktól, akik a kezükben fegyvert fognak. Büszke vagyok apámra, hogy őrültnek tettette magát a kaszárnyában. Apámnak papírja van arról, hogy nem lőhet. Hogy kiszámíthatatlan, ha kézigránát lapul a zsebében. Ezt a papírt ott őrzi az éjjeliszekrénye fiókjában. Az anyakönyvi kivonata, a diplomája, a házassági papírja és a fotós díjai mellett. Azt mondta, kivisz Berlinbe, csak menjek el. Vegyem fel a németországi rokonokkal is a kapcsolatot. Kivinne, pedig apám nem szeret kocsiba ülni, és a szerb–magyar határ közelében mindig azon szorong, mi lesz, ha órákat kell várakoznia. Mi lesz, ha nem tud elmenni pisilni. Mi lesz, ha az erre az alkalomra felvett pelenkába nem tud belepisilni, miközben a nyomástól majd szétrobban a húgyhólyagja. Júniusban vettem egy zacskó büdöskemagot, akciós volt, mindössze kilencvenkilenc forint. A gangon levő cserepekben ültettem el őket. Tizennégy hajtott ki, de csak egyetlenegynek lett virágja. Tömött fejű, de apró. Sárga. Rikítóbb, mint amit a zacskón levő fotó alapján vártam volna. Egy kézigránát például leviheti az ember lábát. De a sok dohányzás is káros. Ha a vonaton hirtelen pánik tör az emberre, nem biztos, hogy csak sír. Lehet, ki is akar ugrani. Nem azért, mert öngyilkos akar lenni. A szomszédom hét méter magasról zuhant le. Egy házon dolgozott,

hirtelen megszédült az állványon. Nem tud járni, de azt mondja, van remény, hogy megint fog. Most augusztusban együtt dohányoztunk a gangon. Ő háttal ült nekem a tolószékében, én oldalt a büdöskék mellett álltam. Miközben szívtam a cigit, a műtét helyét néztem a hátán. A vágásokét, az öltéseket, végig a gerince mellett. Azt mondta, úgy szereti a nyarat. A meleget. A forróságot. Én azt mondtam, küszködöm a harminchat fokkal. Nevetett. Én is nevettem. A felesége mesélte el, hogy mi történt vele. *Te nem mész nyaralni?*, kérdezte. Nem. Majd azt mondtam, Berlinbe kellett volna elmennem, de nem úgy jött ki a lépés. *Nem baj, majd jövőre*, mondta. Nem lesz jövőre, ezt már elbaltáztam, gondoltam. Van ilyen. Amikor úgy döntöttem, hogy én mégis képtelen leszek erre, azért felkerestem egy pszichológust. Az Imrét. Nem árt, ha szembenézek ezzel. A bajjal. A gonddal. Mégiscsak boldognak kellene lennem. Örülni annak, ha megismerek új embereket. Ha kinyílik előttem a világ. Ha minden lehetőséget megragadok, hogy épüljön a karrierem. Nem kaptam papírt, Imre azt mondta, normális vagyok. Meg azt, van ilyen. De azért csináltunk egy Rorschach-tesztet, hogy lássuk tudományosan is, mi van bennem. Én meg mosómedvéket láttam, voltak macskák is, disznófejek, jazz-zenészek, afrikai táncosnők, tömött fejű, sárga virágok, egy hatalmas molylepke terepszín mintázata és valamelyik táblán egy pici vörös vulvát is felfedeztem. Imre mosolygott, *de jó anyag ez*. Én meg mi mást tehettem volna, rá is visszamosolyogtam. Irodalomról beszélgettünk, sokat. Ezért fizettem is, sokat. Jó érzés volt. Miközben Imrét néztem, azon gondolkodtam, ha hazamegyek, ezt azért megírom. Majd kimondtam hangosan is. Imre azt mondta, *gond egy szál se, de ugye majd elolvashatom?*

PETŐCZ ANDRÁS

SÁRGA, KOCKÁS ZAKÓ

„Most lehet, hogy megtörténik."

Erre gondol egyfolytában, miközben a kávézóban ülnek.

Könnyű, nyári ruha van rajta. Az a ruha, az a napsárga ruha, amit egyszer már *ő* is megdicsért.

Ő, vagyis az a valaki, akivel most találkozik tíz év után először.

A *valakit* a barátai franciásan Pierre-nek hívják. Talán azért, mert éveket élt Párizsban, huszonévesen. Pierre festészetet tanult ott, és azt tervezgette, hogy majd műtermet nyit valahol a Montmartre környékén. Nem sikerült. Elfogyott a pénze. Hazaköltözött Budapestre.

Annának hívják, őt, aki a napsárga ruhában van. És kicsit kényelmetlenül érzi magát.

Egy fotón látta meg Pierre, az egyik internetes közösségi oldalon, ebben a napsárga ruhában, és rögtön azt írta cseten, hogy nagyon tetszik neki a ruha, nagyon izgalmasnak tartja őt, Annát, ebben a könnyű, nyári ruhában, amelyik olyan játékosan és mégis sejtelmesen mutatja meg az alakját.

Valamikor, tíz éve, már ismerték egymást.

Anna kissé előrehajol.

Tudja, ha így előrehajol, akkor a szemben ülő a napsárga ruha dekoltázsában láthatja a mellét. A melle vonalát. Pontosabban szólva: a melle vonalát és a könnyű, fehér csipke melltartót.

Mindig büszke volt a mellére. Körte alakú a melle, telt és nagy, kissé hosszúkás. A mellbimbója is nagy, és könnyen hegyesedik, és a hegyességét aztán nem lehet leplezni semmivel, kitüremkedik, átüt mindenféle fehérneműn, pulóveren vagy ruhán.

Különösen nyáron.

A minták a melltartón alig takarnak valamit. A kicsiny kis „nyílásokon", így nevezte Anna a melltartó kosarában a textilmentes kis részeket, átsejlik a bőre.

Szívesen hordta Anna ezt a napsárga ruhát nyáron. A férjének is volt egy sárga, kockás zakója, gyakran mentek együtt így, mintegy „összeöltözve", szabadtéri koncertekre vagy éppen barátokhoz vendégségbe.

A mélyen kivágott nyári ruha alatt csak a melltartó van rajta, semmi más, és persze a vékony, fehér csipkebugyi.

A csipkebugyi, amelyikből alul hiányzik bármiféle megtartó anyag, gumi vagy hasonló, így csak éppen felfekszik a bugyi a fenekére és elöl a szeméremdombra, illetve a kissé duzzadt nagyajkakra.

A nagyajkak már kamasz lány kora óta duzzadtak voltak, mint valami afrikai nőnek.

Anna mindig is kíváncsi volt az afrikai nők nemi szervére, szívesen nézegetett olyan magazinokat, amelyekben ilyesmit lehetett látni, meztelen fekete szépségeket, ahogy megnyílnak a fotósok előtt. És jólesően állapította meg, hogy az ő szeméremteste, az ő szeméremtestén a nagyajkak éppen olyanok, éppen ahhoz hasonlóak, mint amilyen ezeknek a nőknek van.

Pont olyanok, mint az afrikai szépségeké, duzzadtak, szélesek.

Ezekre a duzzadt, széles szeméremajkakra simul fel a csipkés szélű, fehér bugyi, minden különösebb fixáló, szorító anyag nélkül.

Most nincs szüksége semmilyen betétre. A menstruációja tíz napja befejeződött, szabadnak érzi magát, és könnyűnek. Tulajdonképpen bugyit sem kellett volna vennie, nyáron sokszor megy bugyi nélkül, csak egy könnyű ruhában végig az utcán, és magában mosolyog azokon a férfiakon, akik hátulról megnézik, és láthatóan azon tanakodnak, hogy esetleg valóban nincs rajta bugyi, vagy éppen tévednek.

Anna, ahogy mozog, helyezkedik a széken a kávézóban, érzi, hogy a bugyi széle elmozdul. Sokszor van úgy, este, öltözködés közben, hogy azt veszi észre, hogy az ilyen típusú bugyi széle elöl is, hátul is kimozdul a helyéről, és belesimul a fenekének a vonalába, beszorul a nagyajkak vagy akár a kisajkak közé.

És most is.

És ahogy beszorult a bugyi széle a nagyajkak közé, a helyezkedés következtében meg is feszült. Anna, amikor megérzi a bugyi szélének feszülését, libabőrös lesz.

– És mostanában egy olyan képen dolgozom, amelyiken a háttérben egy erdő van, előtte tisztás, ahol a megfáradt kirándulók pihennek. Hárman, köztük az a nő, akit én Vénusznak nevezek, és aki egy könnyű, áttetsző lepelben fekszik a képen, a lepel alatt meztelen, a barátja, Mars, aki mellette fekszik, szintén az – hallja Pierre hangját.

Meleg van.

Kint harmincöt fok, és még csak délelőtt tizenegy óra. Anna elképesztő izgalmat érez.

Életében először ült be egy kávézóba egy „idegen" férfival úgy, hogy a férje nem tudott róla.

„Most lehet, hogy megtörténik", ismétli magában, miközben magyaráz neki a férfi. „Most lehet, hogy megcsalom a férjem."

– Tudod – ismét Pierre hangját hallja –, örülök, hogy tíz év után végre láthatlak. Sokat gondoltam rád, nem is sejted, mennyire sokat.

Nem, képtelen odafigyelni, mit is magyaráz neki Pierre. Érzi, hogy a bugyi a nagyajkak között egyre erőszakosabb, már-már kényelmetlen. Emiatt Anna fészkelődik, és önkéntelenül is előrehajol. És ez, hogy előrehajol, azt eredményezi, hogy a melle jobban Pierre látókörébe kerül, aki szinte folyamatosan a melle vonalát bámulja a dekoltázsban.

Annának váltania kell.

– Bocs, egy pillanatra kimegyek a mosdóba – nyögi zavarodottan, és felemelkedik a székéből, de meginog, a dekoltázsával majdnem Pierre arcába zuhan.

– Megszédültem – dadogja, aztán megáll a lábán, és remegő térdekkel elindul a mellékhelyiség felé.

– Jó, ahogy megbeszéltük, addig fizetek – hallja útközben a férfi hangját.

Mialatt a mosdót keresi, azon jár az esze, hogy mit is beszéltek meg, merthogy ő nem beszélt meg semmit, az biztos.

Aztán mosolyogva, könnyedén, vidáman megy vissza az asztalukhoz, mintha mi sem történt volna.

Pierre az utolsókat kortyolja a söréből.

– Fizettem – mondja. – Ahogy erről szó volt, felmegyünk hozzám, megmutatom a képet. Mondtad, hogy kíváncsi vagy rá. Indulhatunk?

Anna hirtelen nem tud mit mondani. „Ahogy erről szó volt?", ez a kérdés jön elő benne. „Felmegyek a műtermébe?", kérdezi magától.

És újból arra gondol, amire már kezdetben is. „Most lehet, hogy megtörténik, és megcsalom a férjem." És nagyon is úgy érzi, hogy *ma*, ezen a napon képtelen nemet mondani.

Az utca forró, vakít a nap.

Mintha álom lenne az egész. Anna maga sem tudja, mit csinál, csak megy Pierre mellett, mint akinek ez a kötelessége, vagy mint aki majdhogynem alvajáróként cselekszik.

Azt, hogy miért is mennek fel a férfi műtermébe, lehet sejteni. De mindketten úgy tesznek, mintha nem sejtenének semmit.

A ház, ahova megérkeznek, egyszerű bérház, a bejáratában, a kissé szűk félszárnyú ajtóban egy pillanatra egymáshoz érnek, ahogy Pierre előreengedi Annát.

Anna csípője, bár a dereka vékony, meglehetősen határozottan kerekedik ki a feneke felé, az a típusú fenék ez, ami a férfiszem számára egyértelműen erotikus hatást kelt, amíg a nő nem hízik el túlságosan. Anna esetében nincs ilyen probléma. És ő tudja magáról, hogy csinos, hogy izgalmas jelenség, hogy az ő feneke olyan, amit hátulról szívesen néznek meg a férfiak, elképzelve azt, hogy... Sok mindent elképzelve.

Ráadásul Anna bugyija hátulról besimul a fenéknyílásba, így tulajdonképpen tangahatást kelt. Vagy majdnem olyan, mintha nem is lenne ezen a fenéken semmi, csak a napsárga, gyönyörű, könnyű nyári ruha.

Ahogy a férfi előtt lépked felfelé a lépcsőházban, pontosan érzi Pierre tekintetét a fenekén. Ekkor már remeg a térde.

Pillanatokra meg kell állnia az egyik lépcsőfordulóban.

Váratlan ez a megállás, a maga számára is váratlan, de annyira elgyengült, annyira remeg a lába, hogy muszáj megállnia, sőt szinte hátratántorodik, úgy, hogy Pierre hátulról hozzá is ér, mintegy véletlenül.

Egy pillanat az egész.

– Megérkeztünk – hallja most Pierre hangját a háta mögött. A ház legfelső emeletén vannak, a harmadikon. – Itt a műtermem, rögtön látni fogod.

Anna erős szeretne maradni. Most azt hiszi, hogy képes is lesz nemet mondani a férfinak, és azt is tudja, ha kimondja ezt a bizonyos nemet, akkor nem is történik semmi.

A bejárati ajtó kis előszobába nyílik. Onnan kell belépni a műterembe.

Amikor belépnek az előszobába, megnő köztük a távolság, Anna elhúzódik Pierre-től, tudatosan próbálja csillapítani saját izgalmát.

Nem könnyű.

– Erre gyere – szólal meg Pierre, és mutatja az utat.

Az előszobából tágas terembe lépnek, nagy méretű ablakok nyílnak az utca felé, mindenütt festmények, rajzok, festőállványok. Tágas és mégis kissé zsúfolt az egész, a festőállványok között alig talál magának helyet Anna, illetve van egy hely, ahova le tudna ülni, de oda... Oda nem lehet. Az egyik sarokban ugyanis egy hatalmas méretű franciaágy van, fehér lepedőkkel letakarva, rajta csábítóan puha párnák, csak le kellene heverni, hason, és el kellene feledni mindent, családot, gyerekeket, csak elnyújtózni, és hagyni, hogy megtörténjen az, aminek meg kell történnie, gondolja magában Anna.

Önkéntelenül is hátat fordít a férfinak. Jó ürügy a hátat fordításhoz, hogy vele szemben egy festmény van, amit talán illik is megnéznie.

– Ha gondolod, ülj le, hozok valami üdítőt – szólal meg Pierre a háta mögött, és Anna érzi, hogy a férfi egészen közel lép hozzá.

– Köszönöm, egy kis víz jólesne – mondja Anna, és nem fordul hátra.

Inkább próbál még jobban elhúzódni.

Ekkor látja meg, hogy a széles franciaágy mellett ott egy fotel is, egy meglehetősen mély fotel. Gyors elhatározással mégis megfordul, és mintegy belehuppan a fotelbe, ami mélyebbnek bizonyul, mint azt várta, ennek következtében a feneke lesüllyed, a combjai kissé rézsútosan felfelé feszülnek, és a napsárga ruha is felcsúszik.

– Akkor csak vizet – hallja a férfi hangját. Anna zavartan emeli fel a tekintetét, de egyszersmind hálásan is.

– Tényleg hozom a vizet – hallja másodszor is a férfi hangját, és Anna ismét felpillant rá, bele a szemébe.

Közben a lábát keresztbe teszi, mert a meglehetősen rövid, könnyű nyári ruha úgy felcsúszott, hogy látni engedte a combját, a combjait, sőt a combtövek találkozását is.

– Készítek egy kávét is – mondja ekkor Pierre –, addig nézz körül, nyugodtan, beletelik kábé tíz perc. Nem baj?

– Dehogyis – szólal meg Anna kissé fátyolos hangon. – Olyan meleg volt kint, kifújom addig magam, megnézem a képeidet.

– Itt egy album, a legutolsó kiállításom katalógusa – mondja Pierre, és hanyagul a fotel melletti ágyra dob egy meglehetősen vastag, nagy méretű, kemény táblás könyvet. – Ha gondolod, lapozz bele – mondja, és határozott léptekkel kimegy a szobából.

Anna egyedül marad.

Feláll, hogy rendbe szedje magát, titokban megigazítja magán a bugyit, még a melltartóján is igazít kissé. Aztán közelebbről is megnézi a képeket, amik a különböző állványokon vannak.

Csupa-csupa akt. Női és férfiaktok vegyesen. Külön-külön és együtt is. És együttlétek. Páros és csoportos együttlétek. Szerelmi orgiák grafikában, olajfestményben, hatalmas vásznakon elbeszélve.

Anna szinte hátratántorodik, ahogy meglátja ezeket a képeket.

Pierre-t, a festőt tulajdonképpen egyetlen dolog foglalkoztatja, és ez a test, a férfi- és női test, valamint a testek egyesülése. Mindez olykor felnagyítva, kifejezetten pornografikusan.

Anna alig tud levegőt venni. Erre nem számított.

A hozzá legközelebb levő állványon felfedez egy fekete-fehér grafikát, amelyik hatalmas méretben mutatja, hogyan fogadja be, nyeli el az egyik nemi szerv a másikat. Mindez akkorában, hogy Anna először azt hiszi, lágy vonalakat lát csupán, valamiféle absztrakt, enyhén expresszionista látomást, aztán érti meg, ahogy figyelmesebben megnézi a rajzot, hogy ezek a hullámzó vonalak mit is ábrázolnak valójában.

A második kép, amit egy másik állványon fedez fel, nem ennyire „talányos". Ez is grafika, néhol színes pasztellel tarkítva: egy meztelen férfitestet ábrázol, szinte anatómiai pontossággal, nagyon nagyban.

Anna izzad, alig kap levegőt. Menekülni szeretne. Nem tudja, mit tegyen. Zavartan belelapoz abba a katalógusba, amit Pierre odakészített.

Ezzel sem jár jobban. Ahogy kinyitja az albumot, az egyik grafikán egy nőt pillant meg, hátulról, amint mélyen előrehajol, mintegy kitárulkozik a néző előtt, mindent megmutatva, sűrű, hosszú, hullámos haja a hátára omlik.

Csengetnek.

Anna hallja, ahogy Pierre az előszobába megy, a bejárati ajtóhoz.

Ő is menni szeretne, mert már fél. A műterem ajtajában megáll, onnan láthatja, ki jött meg, de őt nem látja senki.

Pierre, mielőtt ajtót nyitna, még a konyhából átkiabál Annának.

– Megjött az egyik modellem. Kissé korábban jött, mint szokott. Remélem, nem baj.

Aztán odalép a műterem ajtajában álldogáló Annához, és most már halkan folytatja:

– A csoportos képeim férfi szereplője. Ugye nem baj, hogy itt van? Vagy igen? Mondd csak, nagyon zavarnak a képek?

De nem vár választ, megy ajtót nyitni.

A jövevény már az előszobában, épp a zakóját veszi le, háttal Annának.

Anna sápadtan lép vissza a műterem ajtajából. Nem akar a jövevénnyel találkozni.

Az a zakó. Az a sárga, kockás zakó túlzottan is ismerős.

ELFELEJTETT PORTRÉ XVI., SZÉN, GRAFIT, 30x21 CM

SZEIFERT NATÁLIA

SNITT

A nagy konyhakés ott billegett a mosogató szélén, mint egy iránytű mutatója. Ahogy valamelyikük sietve letette, a nyélnek az él felé kiszélesedő vége a peremre került, megtalálva azt az egyensúlyi pontot, amelyen megtámaszkodva elfordulhat a vízszintes tengelyen anélkül, hogy elbillenne. Aztán beállt hálószoba-konyhai irányba. A dinnyét vágták fel vele két órával korábban a gyerekeknek. Vakációs vacsora. Most végre alszanak. Csak ne legyen hangos, gondolta Simon. Izmaiban alattomosan pattogott a feszültség, a konyhában várta a felesége.

Nem emlékszik, hogy kezdődött. Ha néha a zuhany alatt állva vizeletét a lefolyóba ereszti, miközben az agya, mint egy állandóan számonkérő produkciós vezető, felteszi a kérdést, hogy jutottunk idáig?, honnan a bánatos picsából ered ez az egész?, azt válaszolja magának, nem tudom. De a díszletnek abban a sarkában, ahová nem fordul oda a kamera, és nem ér el semmilyen reflektor fénye, azt a pillanatot jelöli meg, amikor kilenc évvel ezelőtt az a hülye picsa itthon kereste telefonon.

Ági akkoriban dühös sértettséggel rótta a köreit a lakás és a meghallgatások között. Otthon sokat sírt, és néha felhajtott valami töményt, de azt sosem bírta szegény. Csak rosszul lett, hányt, ettől még jobban nekikeseredett, Simon fogta a homlokát a vécé fölött, aztán vizet és gyógyszert vitt neki, hosszan simogatta a haját, úgy aludtak el a kis hálóban, amit szinte teljesen betöltött az ágyuk. Mint egy nyelv a szájban.

Klauval Németországban jött össze, összvissz két hét volt az egész, színező epizód, mellékszál. A tévécsatorna a kinti anyacégtől vette a franchise-jogot a sorozatra. Lehetőségünk nyílik tanulni és tapasztalatot cserélni – Barni, a főnöke így fogalmazta meg az utazás célját, Simon számára viszont végig nem derült ki, mi a fenéért mentek ki. De kapóra jött az utazás, nem kérdezősködött.

Klau jól beszélte a nyelvet, az anyacég egy évre szerződtette a gyártásba, még fél éve volt hátra, és nem tartotta elképzelhetetlennek, hogy meghosszabbítják, nagyon megbízható munkaerő, minden elismerést megérdemel. Agilis, írnák róla a karaktertáblázatba, ha szereplő lenne. Simont nem igazán érdekelte, hogy workshopokon vehet részt, beleláthat a kinti stúdió működésébe, megismerkedhet más országokból érkező kollégákkal. A nagy filmre készült, illetve egy ideje a nagy forgatókönyvre, de még nem engedhette meg magának, hogy otthagyja a viszonylag jól fizető sorozatot. A titkos tervét, hogy maga írja meg a tökéletes forgatókönyvet, akkoriban járatta csúcsra. Mindenben alapanyagot sejtett, szabadidejét olvasással töltötte, 1950 utáni európai regényeket búvt, úgy érezte, a század második fele tartogatja számára a megfelelőt, az igazit, a nagy történetet. Azok között, amiket még nem vittek filmre, egyelőre semmi átütőt nem talált. Figyelme fókuszában tartott hetekig-hónapokig egy-egy témát, hogy aztán mint rozzant videólejátszó egy unalmas pillanatban becsévélje a történet szalagját, és csalódottan kiköpje. Minden

egyes évad, amit ezzel a tévés munkával tölt, visszaveti a fejlődésben, messzebbre löki az igazi nagy dobástól. Ágira gondolt. Neki sokkal nehezebb.

Simon végzős volt az egyetemen, amikor megismerkedtek, a következő nyáron már állást kapott az induló sorozatnál. Erre egzisztenciát lehet építeni, mondta Barni, amikor a felvételéről döntött a kétnyelvű bizottság. Hol van az megírva, hogy lecsúszott lúzerként vagy milliomosként kell egy rendezőnek tengetnie az életét, van a kettő között is út, nem igaz?, kérdezte, és Simon lelkesen bólogatott, igen, egy pár évig, csak hogy megalapozza a jövőjét, a jövőjüket. Ágit kétszer rúgták ki mindjárt az első rostán a színművészetiről, egy színiiskola menedékében próbálta eljátszani, hogy színésznő. Ami azt illeti, Simon mindig úgy gondolta, hogy az az egyetlen szerep, ami igazán neki való. Szögletes volt és túlzó, érzékeny, de sosem a jó pillanatban kapcsolta be a szenzorait. Ettől lett végül is igazi. Hogy nem működött tökéletesen, esendő és minden igyekezetében bájos. Amikor végzett, összeházasodtak. Ági nem kapott munkát, az ifjú férj kötelességének érezte, hogy beajánlja a sorozatba. Úgy adta el Barninak, hogy jó karakter, kicsit talán túl teátrális, de ez éppenséggel jól jöhet. A castingon meglepően meggyőzőt nyújtott, igaz, kis jelenet volt, egy barátnővel kellett beszélgetnie, a végén pedig összeveszni valami apróságon. Az egészből érződött a fantáziátlanság, nem volt semmi tétje, de arra elég volt, hogy felvegyék. Négy hónapon át forgatott a stábbal, heti három-négy napot. Arca kinyílt, a testét Simon éjszakánként olvadó és újraszilárduló anyagnak érezte, de a stúdióban kerülte. Gyomorszorongató volt olvasnia a beosztást, mikor lesz olyan napjuk, amikor muszáj együtt dolgozni. Aztán kiírták a sorozatból, egy féltékeny szereplő kilökte az ablakon, meghalt, vissza sem lehetett hozni később. Simon a beleiben fémes görcsöt cipelt egy hétig, amikor megtudta, hogyan alakul a forgatókönyv, de Ági még nem olvasta.

Elvitte vacsorázni, sokáig simogatta az aranybarna haját éjjel, ha fejét a mellére hajtva sírt az ágyban. Még a kis lakásban laktak, a hálószobába éppen csak befért az ágy, a közepén feküdtek, az olvasólámpák fényében, biztonságban. Ági a beköltözéskor nagy, vörös takarót vett rá. Mint egy nyelv a szájban, mondta. Simon szerette az ilyen mondatait, amiket egy életre megjegyzett. A csábító nyelv, sírások idején nyomasztó szájüreg, két kis világító, gyulladt foggal.

Ha már meg nem menthette a kudarctól, moziba, kiállításra vitte, esténként nagy sétákat tettek a városban. Egyszer-kétszer előfordult, hogy Ágit valaki felismerte, mert akkoriban kerültek adásba az epizódjai. Amikor már tulajdonképpen halott volt. Ha megszólították, egyszerre volt boldog és szorította belül egy savanyú érzés, s ez mintha átütött volna a bőrén, áthatolt a ruhája illatán, a parfümön. Egy középkorú nő lépett hozzájuk az utcán, Ági gépszerűen széles mosolyt villantott, hagyta, hogy a nő mellé álljon, s megkérje Simont, hogy készítsen róluk egy közös képet. Simon nézte a két nőt egymás mellett, Ágit valahogy szebbnek látta, mint amilyennek otthon szokta, vagy a forgatásokon a rémes vakolatréteg alatt, ez való neki, gondolta, ez a rajongás, ezt kéne valahogy megadni neki. A nő elment, álltak a kettes villamos megállójában, Ági a vállához fúrta a fejét, a hajának samponillata volt,

de ahogy közelebb hajolt, a fejbőre kesernyésnek tűnt. Simon megpuszilta a feje búbját, érezte, ahogy a test összerázkódik, ernyedő izmok a szomorú kék kabát alatt. Ha ezt látták volna azok a kibaszott írók, már bánnák a hülyeségüket, mondta bele a férje kabátujjába. Aztán, ki tudja, honnan, napszemüveget varázsolt elő, az orrára biggyesztette, mint egy igazi sztár, úgy szállt villamosra, fel ne ismerjék, ne lássák az elkenődött szemfestékét, de a fejét magasan tartotta, hátha mégis valaki felismeri, hátha eljátszhat még egy nagyjelenetet aznap este. De az utazóközönség nem volt elég figyelmes.

Otthon rendesen kisírta magát, lezuhanyozott, és hosszan nézte az arcát a fürdőszobatükörben. Résnyire nyitotta a száját, a fogai közé dugta a nyelvét, kicsit ráharapott, ahogy akkor szokott, amikor gondolkodik, tervez, elhatározásra akar jutni, vagy ki akar mondani valami rettenetest. Basszátok meg. Majd eljárok meghallgatásokra, mondta a tükörképének. Megállapította, hogy a szája lehetne vastagabb, az arca kicsit kerekebb, de összességében nem lehet panasz a külsejére. Majd eljárok meghallgatásokra, mondta újra, most már Simonnak, amikor a hálóba lépett. A férje letette a könyvet. Jól van, az nagyon jó lesz. Ági bebújt mellé, lazán, hogy ne érjenek össze, Simon odafordult, cirógatni kezdte a vállát, de elhúzta, talán nem is mondott semmit, csak elfordult, feküdtek egy darabig csendben, aztán Simon lekattintotta az olvasólámpát. Napok teltek el sírással és lassú megnyugvásokkal, mire Simon végre meg merte mondani, hogy el kell utaznia két hétre.

Ahogy számított rá, Ági először felháborodott, hogyhogy csak most szól, ő miért nem mehet, és egyáltalán, mi a faszért kell odamenni. Nem volt biztos, hogy én megyek, mondta Simon, ami részben igaz volt. Barni mindkét rendezőt megkérdezte, melyikük menne szívesen tapasztalatot szerezni, mire Norbi, akivel három-négy napos váltásokban dolgoztak, azt mondta, hogy ő csak akkor, ha Simon nem akar.

Ági nem kísérte ki a repülőhöz, nem akart találkozni a többiekkel. A férje megértette, megcirógatta az arcát, nyakát, vállát. Próbálj lazítani, mondta neki, homlokon csókolta. Ági megölelte, aztán azt mondta, te is. Mindketten úgy érezték, a jelenet tökéletes, arról szól, hogy szabadságra küldik egymást a házasságukból.

A gép délután landolt Münchenben, Klauval már az érkezési oldalon megismerkedtek. Ő intézte a szállást, autóbérlést, tájékoztatókat adott át a heti menetrendről és a napi programokról. A várostól északra, egy mérsékelten ízléstelen vidéki fogadóban laktak, kocsival közel esett a stúdióhoz. Első este rendeztek egy kisebb fogadást a vendégeknek. Simonnak eszébe sem jutott, hogy ez a fiatal nő megközelíthető lenne. Csinosnak találta, nagy barna szemeit, fekete haját igézőnek mondta volna, de nem gondolkodott rajta, azon igyekezett, hogy elfelejtse azt, amit otthon hagyott. Most megint ott vannak, ahol az elején, csak őt egyre jobban idegesítik ezek a hülye regények. Sokszor azon kapja magát, hogy futnak a sorok a szeme előtt, még lapoz is, de nem tudja, mit olvasott. Aztán visszalapoz, újraolvassa, figyelmesen, aztán összeszorul a torka a dühtől, hogy minek is pazarolja erre az idejét. Aztán még jobban összeszorul, levegőt is alig kap, és ha lenne hozzá elég bátorsága, elbőgné magát, mert ha nem erre pazarolná a drága idejét, ugyan mire?

A fogadáson hagyta, hogy Klau bemutassa néhány embernek, még pezsgőt is ivott, pedig soha ki nem állhatta. A valahányadik pohár után Barni sodródott mellé, a könyökével megbökte, látom, neked már lesz kivel lazítanod a workshopok után. Simon olyan ostobán nézett vissza, hogy Barninak meg kellett magyaráznia, kire gondol. Simon nevetett. Ugyan már. Hát, te tudod, öregem, de ha rám hallgatsz, itt most egy kicsit elengeded magad,

mondta Barni. Mindig szeretett atyáskodni, és Simonnak nem először támadt az az érzése, hogy a főnöke sokat tud róla. Ahogy mindükről sokat tudhat.

Valahogy így kezdődött. Leültek az idegen nővel a fogadó faragott székekkel telezsúfolt éttermében, beszélgettek, nemcsak tudták, de követték a klisét. Simon sosem csinált ilyesmit. Nem is értette, hogy mehet ilyen könnyen. Az egészre ma már csak úgy emlékszik, mint egy bátorságpróbára, egy videóklipre, ahol a kezdeti nehézségeken túljutva érzéki kalandban részesül az irigyelt főszereplő, a végén persze búsan elnéz majd a semmibe, de azért a kedves néző bármikor cserélne vele.

Pedig első este sokáig lankadt maradt, hiába izgatta a gömbölyű idegenség. Esetlenül, kevés szóval próbálta mentegetni magát, de Klau nem hagyta, készségesen térdelt előtte, mintha a munkaköréhez tartozna, ráadásul a világ legboldogabb embere volna emiatt. Másnap már nem állt semmi a merevedés útjába. A rendező belső vetítésében a két hét minden estéje egyetlen nagy orgiává állt össze, merész vágásokkal, mérsékelten adagolt naturális képekkel. Az utolsó estén mondani akart neki valamit. Megköszönni, elköszönni, de nem sikerült túl határozottra. Mégis úgy tűnt, Klau érti, nyilván nem először csinált ilyesmit, ez is fokozta a vonzerejét. Békében aludtak hajnalig, aztán a nő vitte ki a reptérre. Egy-két óra, és Ági. Mások hogy csinálják, a filmeken milyen könnyen elutaznak, félrelépnek, aztán vissza, mintha semmi sem történt volna. Igyekezett nem gondolni az éjszakákra, csak a nappali elfoglaltságokat idézni fel, alig talált egy-két érdekesebbet, amiről majd mesélhet. Ági érdeklődni fog, mondani kell valamit. Letörölni az önelégült vigyort. Letörölni a lelkifurdalásos mosolyt.

Reggeli járattal jöttek, Ági azt mondta előző este telefonon, hogy inkább otthon várja. Simon nyert még fél órát. Mire hazaért, összeszedett volt, kicsit fáradt, állt az ajtóban, és nem tudta kiolvasni a felesége szeméből, örül-e, hogy hazaért. Megölelték egymást, csókot nem váltottak, Simon a saját szájára gondolt, tizenkét órával ezelőtt még egy idegen háromszöghöz tapadt, gondosan rövidre nyírt szeméremszőrzetben kutakodott a nyelvével, s ma este talán visszatér a megszokottba. Ági arca egy forgatókönyv első oldalára emlékeztette, csak a cím, a többi sokat ígérő üresség. Ez felébresztett benne valamit, nem tudta volna megmondani, mi az, a kamerán kívül futó történetszálak vonzása. Este a fürdőszobába együtt mentek, mintha utasításra. Simon élvezettel érintette meg a ruganyos testet, a vékonyan kipárnázott csípőt, a kerek vállat, a gyöngyházszínű feneket, csúszósra tusfürdőzte, és besiklatta a kezét a két domb közötti résbe, amikor Ági hátat fordított. Akkor látta meg azt a borotvát a mosdókagyló fölötti kis polcon, a tükör előtt, de csak a szeme fogadta be a látványt. Aztán elmerült a langyos gőzben, újra meg újra végiggyúrta Ágit, mint egy szobrász az agyagot, kívánta az egyneműségét. Csak reggel, amikor fogat mosott, állt össze egy kép. A kis polcon nem volt ott a borotva. Négypengés férfiborotva, Simon nem olyat használt. Talán csak hallucinált. Talán előző este sem volt ott.

Akkor a szűk előszoba nappali felőli sarkába állított állványon megcsörrent a telefon. Ági vette fel. Szívem!, kiáltotta a kelleténél jóval hangosabban a félig nyitott fürdőszobaajtó felé. Téged keresnek! Csak mások előtt szólítja így, Simon szúrást érzett a gyomrában. Átvette a kagylót, Ági beült a szobába, felhúzott lábbal kuporgott a fotelban.

Mindig ugyanaz a képkivágás, ugyanabból a szögből, a bútorok szinte feketének látszanak a nagy ablakok előtt, köztük a felesége árnya. Simon hátat fordít, mintha attól kevésbé lehetne hallani, mit mond a telefonba. Klau volt az. Búgott, mint egy elcsúszott háttérzajsáv,

félelmet nem ismerő kacérsággal, és Simon egyszeriben meggyűlölte. Ide nem lett volna szabad bemerészkednie. Nem az ő területe, nem az ő ideje, az két hét volt. Előző nap még úgy tűnt, felfogta, megértette, lezárták és megőrzik a titkukat, hiszen így szinte nem is volt csalás, inkább álom, amit otthagytak egy vidéki német fogadóban. De most, hogy áthozta az egészet téren és időn, most valósággá akar válni, ez pedig rohadt szemét dolog, ezt nem engedheti. Hümmögött a telefonba, amikor a nő azt kérdezte, hogy emlékszik-e minden estére, minden pózra, a tarkója izzadni kezdett, mintha a szoba árnyékai közül a felesége tekintete egyenesen oda fúródna, és mindent hallana. De nem tud semmit, nem hall semmit, Simon ellép az ajtónyílásból, a készüléket nem emeli el az asztalkáról, nem akar feltűnést, úgy mormogja a kagylóba, ne keress itthon, megmondtam. Klau engesztelő hangon mond valami fölöslegeset, Simon azt mondja, jó, köszönöm, aztán leteszik.

Ági a szobában ül, még mindig ugyanúgy a fotelban, feje kissé oldalra billentve, a nyelve a fogai között, a szeme csillog, ahogy olyankor, amikor nem kapja meg egy reklámfilmben a kismama vagy fogászati páciens szerepét, aztán olyan hirtelen pattan fel, hogy a férje kénytelen egy lépést hátrálni. Tudtam, hogy összeszedtél kint valakit, sziszegi. Dehogy, te jó ég, most ezt honnan veszed, hadarja Simon, és meggyőzőnek érzi magát, követi a belső instrukciót, meglepettség, szemöldök a magasba, kifejezéstelen arc, ahogy a képtelenségeket hallgatjuk, a logikátlanság zavarában. Ági követi a magáét, elszánt tekintet, düh és kétségbeesés, a megcsaltak keserű szájbiggyesztése, aztán ordítás, nekem te nehazudjbazmeg, hát miért mondtad volna neki, hogy itthon ne keressen, ki ez a picsa, mondd meg, ki abüdöskurva, ne merj hazudni. Simon valóban megdöbben. Senki, csak munka. Rohadj meg, persze még véded is, sikoltozza a nő, és nekiront a vállának. Ösztönösen összegörnyed, a fejéhez kapja a karját, izmai befeszülnek, hátát gömbölyíti, hogy páncélt képezzen önmagából. Ági kis ökle püföli, elsőre fáj, meglepően lendületes, sok erő van benne, de egy perc múlva már semmit sem érez, tompít, a teste menekülésre kész, befelé, lába elernyed, összekuporodva rogy a fotelba. A hátán érzi a puffanásokat, erőtlenednek. Ági zokog, a könnyei szétáztatják minden erejét, elfolyik a szoba, ajtó csapódik, felesége a hálóban az ágyra veti magát, tragika, gondolja Simon, hallja, ahogy nyüszít, most oda kéne menni, megsimogatni, elsimogatni az egészet, nem kérdezni meg, hogy na és mi van azzal a borotvával.

Sokáig maradt a fotelban. Néhány óra múlva elviselhetővé halkult az este, nem beszéltek a dologról. Akkor vette kezdetét a bűntudat túlzott óvatosságával átitatott évük. Úgy léteztek a lakásuk díszletében, mint a szappanoperák szereplői, a jelenetek kilencven százalékában csak deréktól felfelé. Úgy járkáltak, hogy ne hallatsszon be a felvételbe a talpuk alatt roszogó törmelék.

Ági döntésre jutott, higgadtan vázolta fel egy este, hogy feladja a meghallgatásokat, a megtakarított pénzük felével beszáll az ügynökségbe, amit Norbi alapít. Simon támogatta az ötletet. A felesége vezető típus, jól állt neki az elfoglaltság, fáradt ragyogással suhant végig felgyorsuló kockák sorozatán, amíg egy reggel Simon arra ébred, hogy fölé támaszkodik az ágyban, és azt mondja, legyen gyerekünk.

Mesterséges napfény árasztja el a szűk szobát, a szájat, fekszenek a nyelven, mindketten úgy tartják azt a reggelt emlékezetükben, mint a legfényesebb napot, ami ott valaha rájuk virradt, amikor a kis Lili megfogant. Marci már véletlenül lett, egy szabad este után, amikor Lilit először bízták bébiszitterre. Nem volt kérdés egy percig sem, hogyan tovább, csak a lakást kellett nagyobbra cserélni. A gyerekek, a tervek, a költözés, az új berendezkedés

másfajta energiákkal töltötte meg őket, s másfajta energiákat csapolt meg bennük. Babaillatban, maszatban és rendetlenségben úsztak egyik évtől a másikig.

Ági részmunkaidőben ment vissza az ügynökséghez. Simon nem hagyhatta ott a sorozatot, most aztán tényleg nem. Rögzített kameraállások, instruálhatatlan, rosszul artikuláló álszínészek, és instrukcióra nem szoruló igazi színészek, mindig ugyanolyan képkivágásokban. Könyvekre szinte nincs idő. Kis történetek vannak, gondolja, aztán azt, hogy talán éppen ez volna a lényeg, de nincs idő végiggondolni sem. Helyette a gyerekekre gondol. Az például nagy történet. De másik.

A következő alkalmak már összefolynak az emlékezetében. A hosszú béke után talán a céges évadzáró buli volt az első. Egy bulvárlap fényképeket közölt, állítólag paparazzi, de Simon sejtette, hogy Barni kivel boltolta le, biztos szép összeget akasztott le a képekért. Az emberek imádnak a kulisszák mögé nézni. Hogy iszik a nőcsábász, a jó fiú, a szép lány, a pletykafészek vagy a főgonosz olyankor, amikor nem a nappalijában vagy hálószobájában mondja gépiesen a szövegét. Simon csak két képen szerepelt, ő nem volt olyan érdekes, de szerencsétlenségére mindkettőn ugyanazzal a nővel. Beszélgettek. Az egyik kockán Simon kicsit előrehajtja a fejét, a nő éppen mond neki valamit, ő meg mosolyog bele a poharába, a másikon csak állnak egymás mellett a kép szélén, néznek valamit az asztalon. Ági megvárta, amíg elalszanak a gyerekek, ami akkoriban igen lassan ment. Minden este még két ráadásmesét kellett olvasni, Marci ekkorra rendszerint álomba zuhant, de Lili sokszor kijött még vízért, vagy azért, mert pisilnie kellett, aztán percekig ült a vécén, mire kipréselt magából néhány cseppet. Simon odaült az ágya szélére, cirógatta a fényes kis fürjeit, amíg lassan becsukódott a szeme, és látni lehetett, hogy lassan megadja csökönyös kis homlokát az álomnak. A konyhába ment, az asztalon várta az újság. Ági fojtott hangon kérte számon, aztán suttogva ordibált, Simon azt mondta, ez csak két kép, egymás mellett álltak, ne őrüljön meg, de ez vörös posztó volt, már érezte is az első csapást a vállán. Könyökét az asztallapra támasztotta, fejét a két karja közé húzta, izmaiból páncélt feszített magára. Megfogadta, hogy az őrületet nem emlegeti többé. Aztán karácsony másnapján, amikor Simon szüleinél voltak, és az anyja, azon a hangon, amit az anyák akkor használnak, ha el akarják rejteni, hogy a kisfiuknak ők azért valami jobbat képzeltek el, azt találta mondani, hogy Ági igazán szerencsés, hogy olyan férje van, aki ennyit segít a gyerekekkel, még dolgozni is tud mellette. Hogy szerencsés?, sziszegte Ági aznap késő este otthon a konyhában. Lottón nyertem ezt a kurva nagy szerencsét? Dehogy, nem így értette. Persze hogy nem, de te azért csak panaszkodj a mamának. Aztán tavasszal, egy téves hívás miatt. Aztán csak távoli összefüggéseket lehetett fölfedezni esemény és kitörés között. Az ügynökség leterhelt időszakai, a sorozatba érkező új lányok, egy-egy görbe este, egy rossz válasz. Napokig, hetekig is elhúzódhatott a csönd.

És ma este megint ott áll a felesége, háttal az ablaknak, két tenyerét a konyhapulton nyugtatja, fejét kissé oldalra billenti, szemét összehúzza, szája résnyire nyílik, mint egy kiszáradt vagina. Nyelve hegyét kidugja a fogai között, Simon közeliben veszi, most egy nagy állas, keményre zárt ökölle, és leharapja a nyelve végét, mielőtt még artikulálatlan sikoltozásba kezdene, a kis húscafat a konyhapadlóra tottyan, mint a vágódeszka széléről lecsusszanó vörös dinnyebél-darabka. Simon nézi az utcalámpák fényének ablak alakú szeletét, benne a nő sziluettjét, nem lép közel hozzá, inkább az asztalhoz ül, válla közé húzott nyakkal, megfeszítve a hátát, domborítva, mint egy páncélt. A látótere peremén szemmel tartja a kést.

BÁNKI ÉVA

TÖRIK-SZAKAD

Erzsi volt a harmadik.

Megígérték, hogy kilencre túllesz rajta, és ha minden jól megy, délre már ki is aluszsza magát. Kettőkor műszakváltás lesz a dohányboltban, ha törik, ha szakad, ott kell lennie, nem kockáztathat.

– Ez a hányadik? – kérdezte a vörös hajú nő a folyosón.

Erzsi magyarázkodni kezdett: ez nem úgy van, ez nem olyan abortusz, mint a többieké, van egy petevezeték-összenövése itt, egy miómája ott, fel is húzta a pólóját, és megmutatta a hasát, mintha a petevezetéke átderengene a hasfalán. Ő csak orvosi tanácsra. Nem kockáztathat, ott a két nagyobb, őket is fel kell nevelni.

– Aha – mondta a vörös hajú.

A vörös hajú is, Erzsi is ötre jött, hogy időben rájuk kerüljön a sor. Persze tilos a kórházból szó nélkül lelépni, de nem mindenki engedheti meg, hogy bent töltse az éjszakát, nagyságos asszony így, nagyságos asszony úgy. Már kilenc óra is sok, főleg így, hogy állnak a fal mellett, és nem történik semmi. Fél hétkor Erzsi szívesen felhívta volna a fiait, hogy megtaláltátok-e a reggelit, hogy hogy vagytok, boldogan belekapaszkodna a hangjukba, de mit feleljen, ha megkérdezik: te most mit csinálsz, anya.

Hétkor még senki és semmi. A veszélyeztetett terhesek már mind ott őgyelegnek a folyosón, kinyúlt köntösben, szemükbe lógó, lenőtt hajjal, elítélő, sértődött arccal, a kezükben átlátszó dobozkákkal. Szőlő, körte, alma, narancs, ne sajnáld magadtól, kell a vitamin. Szék nincs, ami van, az kell nekik. Fél nyolckor, mire az orvos megjelenik – jóreggelt, hölgyek, jóreggelt –, Erzsi már alig tud a fal mellett egyenesen állni.

A hölgyeket, mintha fertőzöttek lennének, ugyanabba a szobába fektetik. Erzsi nem érkezett nagy pakkal, a papucsa, a köntöse otthon maradt, nem hozott rágcsákat, csokikat, narancslevet – mégis mit képzelnek egyesek, neki a munka után be is kell vásárolni, ha nem sok mindent, de akkor is. Holnap úszás, rendesen kell vacsorázni.

Az ügyeletes orvoson rögtön látszik, hogy hétpróbás szemétláda: előre veszi a rihegő-röhögő kamasz lányokat, aztán egy tüsihajú, szemüveges, izzadt nőt, aki fél nyolc előtt két perccel tolakodott eléjük. Erzsi már annyira gyűlöli az egész társaságot, hogy a dühtől elfehérednek a kezén az ízületei.

Jobb is ez, mint a gyerekre gondolni. Akit nem akarnak, az nincs is. *Nincs, nincs, nincs.* Fél tizenegykor beállítja a mobilján a félegyes ébresztést, becsúsztatja a telefont a párna alá (remélem, itt nem lopnak!), elmormol néhány átkot az orvosnak, és már felnyalábolják, tolják a műtőbe. Megy ez, mint a karikacsapás, gondolja Erzsi, sőt annál is jobban. Hétévesen sorban állt a Corvin áruházban az anyukájával, várták a fülbelövést, egyik kislány végzett, aztán jött a másik, egy szőke, egy fekete, egy hajpántos, egy csillámpónis, az egyik sír, a másik diadalmasan nevetgél. Erzsi nagyon fél, de az anyukája vigasztalja, egy nő, egy igazi nő, ugye, mindig fülbevalót hord. Ha törik, ha szakad, megszenved érte. Van itt mindenféle kő: madaras, delfines, virágos, kisbékás, azért jöttünk a Corvinba, mert itt a legjobb a választék.

Semmi az egész.

A műtőben majd elájul a vérszagtól. Nem ismer rá a reggeli orvosra: az arca most nyúzott, a szeme alatt sötét karikák, mintha tíz évet öregedett volna. Így megy a karikacsapás, hát nem borzasztó? Vagy ez nem is ugyanaz az orvos? Ekkor megpillantja az egyik fényesre suvickolt műszeres tálcán a saját vonásait. Mintha hetek óta nem aludt volna egy percet sem.

– Várjunk még! – dadogja Erzsi, és elhúzza a karját, mielőtt beleszúrná az asszisztens az injekciót. – Ne szórakozzunk, Ágika – hördül fel az orvos, és mielőtt Erzsi elmagyarázná, hogy ő nem Ági, hanem egészen más, ő Nagy Erzsébet, harmincnégy éves, ő csak *orvosi tanácsra, mert nem kockáztathat*, már alszik is.

Madár, delfin, virág, kisbéka. Csak erre szabad gondolni.

Hogy valami iszonyú dolog történt, azt már ébredéskor érzi. Egyszerre van két helyen: fogja az anyukája kezét – ugye nem is fájt, kislányom? –, és itt lebeg a hetes számú ágyon, a hasában valami irgalmatlan kővel. És büdös van, igen, rettentő büdös, fasírt- és krumplifőzelékszag, mindenki alszik, de ott a nyolc tálca az ebéddel az asztalon. Az Erzsihez legközelebbi tálcára rárepül egy légy – hogyhogy nem süllyed el?, micsoda táncosnő! –, kicsit sétálgat, forgolódik a főzelékhalmon, aztán megvetően tovaröppen. A legyek azért mászkálnak össze mindent, mert a lábukon keresztül is érzik az ízeket – de vajon ezek kívül mit éreznek? Hogy Erzsi borzalmas. Hogy Erzsi elárult mindenkit. Hogy a munkából is elkésik.

A legyek… hogy van ez a legyekkel? Ha nem találják a krumplifőzeléket elég ízletesnek, megisszák a vért is?

Összemászkálják a gyerekeket?

Borzalom. De ha törik is, ha szakad is, indulni kell. Feltűnés nélkül kijutni az előcsarnokba.

A taxissal elbeszélget a magyar egészségügy siralmas helyzetéről, a sok csaló, pénzleső orvosról, a rengeteg hányaveti ápolónőről, akik kifosztják a betegeket, a szörnyű várólistákról. Hogy mennyire másképp megy minden Németországban, ott sem tudnak mindenkin segíteni, de legalább *az emberség megvan*, azért az valami, hangsúlyozza a bajszos sofőr. Megy ez nekem, gondolja Erzsi, és lelkesen bólogat. Legalább az autóban úgy nézek ki, mint egy normális, rendes ember, helyeslek, visszakérdezek, ahogy kell. Aztán mikor a taxis lelassít a trafiknál, a világ hirtelen tótágast áll.

Megy az anyukájával kézen fogva a Nagykörúton, most ragad a keze, mert megettek egy gofrit – ajándék, mert Erzsi nem csinált ribilliót, és el is köszönt rendesen a nénitől. De anyukára a körúton megint rájött a rájöhetnék: elmondta, hogy sehogy sem lesz jó semmi… hogy a világ szemét… hogy megint becsapták-megcsalták, hogy legjobb lenne teljesen eltűnni. Erzsi szerette volna, ha egy kicsit még örülnek a fülbevalónak, ha anyuka nem sír a nyílt utcán, ha nem kiabálja hangosan, hogy te sem értesz meg, ha… Ha mind a ketten elsüllyednek a föld alá, ha...

Anyuka megérzi benne az ellenszegülést, és diadalmasan odavágja: – És majd neked jobb lesz, kislányom, hát azt képzeled?

Örököljük a szenvedésre való tehetséget, gondolja Erzsi, ahogy bebotorkál a dohányboltba.

Akár törik, akár szakad, ma dolgozni kell. Mosolyogni, lehajolni, elvenni a pénzt, visszaadni, ezt a kis sápadtságot a frontra fogni: a meleg mindig kikészít, hát te is tudod. A főnök már akkor is morgott, amikor Balázska tüdőgyulladása miatt otthon maradt. Mert ő eddig lázasan is bejárt dolgozni, nem olyan anyuka ő, aki a könnyeivel terhel akárkit. Még csak az kéne, hogy ő is húzza maga után az utcán a két gyereket, és kiabálja a fülükbe, azt hiszitek, nektek könnyebb lesz?

– Jól vagy?

– Jól vagy? Jól, köszönöm. Akkor majd holnap.

Nem is kell több. Csak ez a szúrás a hasában nem akar csillapulni, olyan, mintha egy óriási, kibírhatatlan gyerek fészkelődne benne. És mi van, ha tényleg? Ha az a fáradtságtól reszkető orvos kivett belőle *valamit*, de otthagyta a gyereket, aki most ott vergődik a méhében, agyonszurkálva, dühösen, véresen. Rápillantott az egyik cigarettásdobozra: micsoda szörnyű kép ez is, egy tehetetlen, pár hetes magzat fuldoklik a dohányfüstben. Ki tesz ilyet? Melyik anya dohányzik terhesen?

Már alig tudott felállni: ha kértek tőle valamit, amiért létrára kellett volna mászni, vagy hátra kellett volna menni, sopánkodott, hogy elfogyott. Elektromos cigi, szivar? Hogyisne! Sajnálom, nincs, majd tessék benézni a jövő héten. A vér átüt a fekete szoknyáján, csiklandozza a combját, de nem tud ötpercenként átugrálni a szomszéd virágboltoshoz: ne haragudj, bocs, hasmenésem van, remélem, nem zavarlak többször.

Ha törik, ha szakad.

Öt órakor már ahhoz is alig volt ereje, hogy felvegye a saját mobiltelefonját.

– Nem, nem a Niki vagyok, ez téves – kiáltotta bele. És míg egy férfihang szabadkozott, belé megint belényilallt, hogy mennyire utálja a keresztnevét. Erzsinek, ugyebár, csak a falusi nénikéket hívják, próbálkozott ő már a Zsókával, a Zsóval, a Lizivel, de egyik rémesebb, mint a másik. Pedig mennyivel jobb lenne, ha… Mennyivel jobb lenne minden, ha másképp lenne! Ha Ági vagy Niki lehetne! Ha az a séta a körúton nem olyan gyorsan romlott volna el. Ha anyuka nem olyan gyorsan sírdogálja-panaszkodja át magát a túlvilágra. Most átmehetne hozzá, és könnyekkel a szemében, örökösen panaszkodva megfőzné a vacsorát…

A fiai! Csak harmadszorra méltóztatnak fölvenni.

Megcsináltad? Levitted? Kicserélted? Míg hallgatja, hogy mennyi igazságtalanság történt az osztályban, hogy az a hármas nem hármas, hanem négyes, Erzsi már biztos benne, hogy az az orvos tényleg rettenetesen elszúrt valamit. Átszúrta? Benne hagyta? Tönkretette? Valami rettenetes történhetett ott a műtőben. Most itt ül vérvörös combokkal a forgószéken, a szoknyája nehéz a vértől, ömlik belőle minden, alig tud megmozdulni. Örököljük a szenvedésre való tehetséget.

Ha a kedves vendég közelebb jön, egy vértócsát lát a pult mögött.

Istenem! Itt minden törik-szakad. Hogy fog a végén feltakarítani?

Ez egy hentesbolt, tessék mondani?

A hét óra után betérő vendégek hívták a mentőket. Erzsi a babás cigarettásdoboz fölött zokogott: micsoda borzalom, egyesek megmérgezik ezeket a gyönyörű gyerekeket, hát hogy hagyhatjuk ezt? Mi lesz belőlünk? Mi lesz itt még? Holnap majd minden gyereket megölnek? Olyan lázas volt, hogy a kiérkező mentősöknek a saját nevét sem tudta megmondani. Nem úgy van az, felelte, nem úgy van, én csak orvosi tanácsra, mondogatta, akárki akármit kérdezett.

Aztán felemelte a fejét, megragadta az egyik körülötte sertepertélő vásárló karját, és kérte, hogy vigyen haza tojást a gyerekeinek.

Holnap úszás lesz. Hát nem értik? *Úszás!*

Milyen furcsa, hogy a corvinos fülbelövő néni butikjában egy fehér köpenyes orvos ül! Ő ma harmadik a sorban, mint ma reggel. És az orvos is ugyanaz, akivel már találkozott délelőtt. Csak most feketére festette a haját, talán mert vele együtt ő is szégyenkezik. Tessék mondani, nem lesz baj? Nem fog fájni?

– Majd meglátjuk – mondja az orvos. – A méhét azonnal ki kell vennünk. Aztán majd meglátjuk, a végén majd kiderül. Nyújtsa ki a karját!

Betesz-kivesz. Kivesz-betesz. Hát nem csoda ez? – Én azt a kék fülbevalót szeretném – suttogja az altatóorvosnak Erzsi.

TÁJMETSZET, VEGYES TECHNIKA, 20x20 CM

CSENDER LEVENTE

I WILL SURVIVE

Arcát céklalével kente be, hogy szép piros legyen. Nem tetszett a tükörbe nézve, hogy olyan betegesen sápadt. Ivott is két decit, ahogy kedvenc női magazinjának egészségrovatában olvasta. Vashiánya volt, meg mindenhiánya. Első emeleti albérleti szobájába sehonnan se sütött be a nap. Se keletről, se délről, se nyugatról. Régi vágya volt, hogy beköltözzön a belváros szívébe, ahol minden közel van. El kéne menni valami napsütéses helyre, jutott eszébe. A kollégái is mondták már neki. Valami napsütéses Sz betűs olasz szigetre gondolt, mint Szardínia, Szicília, ahol az elbaltázott életű amerikai elvált nők meg szokták találni a boldogságot.

Elővette a vásznat és az ecseteket. Azt a képet akarta megfesteni, amit gyerekkorában a Balatonon, amikor az anyja elutasította és megalázta. Azt mondta, hogy itt jön a művésznő. A képet akkor nem mutatta meg senkinek, összegyűrte, a szájába rakta és megette. Nagyon bántotta, hogy beszólt az anyja, de egyébként a képről azt gondolta, hogy unalmas. Aztán többé nem rajzolt és nem festett. Harmincöt évvel később vett újra ecsetet a kezébe terapeutája javaslatára. Az volt a feladat, hogy fesse meg ugyanazt a képet, amit akkor, de ne legyen unalmas. Elkezdte, de nem ment. Valahogy nem akart működni festékkel. Elővette a szenes dobozt, kicserélte a vásznat papírra, és elkezdte szénnel, jó nagyban, vastag vonalakkal. Sötét kép lett, de semmiképp nem unalmas. Valami szigetre vágyott. Bevillantak a képek. Hová is? Szardínia, talán. Felnyitotta a laptopját, és képeket nézett Szardíniáról. Rákattintott a Youtube-on az I will survive című számra. A hétvégi bulin is arra bőgte el magát. Most igyekezett nem bőgni, inkább igazított egy kicsit a rajzon. Ez a gyász időszaka, jutott eszébe a pszichológusa mondata. Ő meg elhitte, és úgy is viselkedett, mint aki gyászol. Felvett egy fekete pólót magára. Tükörbe nézett. Nem tetszett magának. Még vizes volt a póló. Betűk voltak rátapadva. Egy könyv betűi. Kedvenc könyvéből, amit a kádban olvasott, bekeveredett a ruhák közé, és kimosta. A könyvből szabályos gombóc lett a mosógépben. Mint egy nagy mosódió. Gurítani lehetett. A lapok foszlányai meg rátapadtak a pólójára. Szavak, szófoszlányok, betűk. Odaállt a tükör elé, és leszedegette a betűket, és mondatokat rakott ki a pólójára. Aztán elkezdte elolvasni a kirakott szavakat. Tizenkét év házasság. Sok külön buli. Szétfejlődés. Pszichológus. Kineziológia. Hangkiáramlás. Jóga. Hangtálterápia. Párterápia. Ezután röhögni kezdett. Eszébe jutott az utolsó párterápia, ahová egyedül ment, mert a palija már nem kísérte el. Egyedül ment, mint ahogy egyedül ment végig azon a tizenkét éven, ami nagyrészt abból állt, hogy ültek egymás mellett esténként, és úgy érezte, hogy megöli az unalom, hogy elmegy mellettük az élet. A pali meg a szociológusok nyugodtságával ült, őt nem érdekelte az elmenő élet. Őt csak a saját nyugalma érdekelte, hogy abból ne zökkenjen ki. Az ő fejében is volt egy kép. Ül egy körtefa alatt valahol nagyon vidé-

ken egy rizlingfröccsel a kezében, és a mohás kérgű körtefa alól a szomszéd falu tekebajnokságát szervezi. Így telt el az a tizenkét év. Azt hitte, ha sokáig csinálja kitartóan, jó lesz. Aztán jött Kuba, a végső szétfejlődés. Ő meg egy héttel utána rákacsintott arra a csupa dinamizmus, csupa intelligencia fagottos fickóra, abban a táborban, amit daganatos gyerekeknek szerveztek, és ahol mindketten önkénteskedtek. A vértolulás rövid volt, intenzív, de arra elég, hogy felrobbantsa a csendes estéket. A válás rövid volt, és még abban a pillanatban kapták el, mielőtt meggyűlölték egymást. Közös lakásukat kiadták, kibéreltek Budapest távoli pontjain két külön lakást. A volt férj a nyugalmas kertvárost választotta, a lány meg a bulinegyedet. Arcáról kicsit lekopott a céklalé. Eszébe jutott, hogy a csomagolópapírt is, amire rajzolt, bekeni céklalével. Bekente. Lila-fekete lett. Hullámos a nedvességtől. Semmiképp nem unalmas. Megint berakta az I will survive-ot. Elbőgte magát. Meggyújtott egy ópiumillatú füstölőt. A szavakat leszedte magáról és a sötét tónusú szénrajzra ragasztotta úgy, ahogy magán kirakta. Nézte a vastag papírt, hogy hova illene a könyvlabda. Közben meg nevetett, bőgött, nevetett, bőgött. Szélsőséges volt, mint gyerekkorában. Végtelenítve ment az I will survive. Várta, hogy besüt a nap az ablakon, de tudta, hogy soha nem fog besütni, nincs olyan szög, ahonnan a nap oda besütne. Eszébe jutott a sziget. Nem Szardínia, inkább Santorini. Az nem is olasz, de nem számít. Talán egyszer. Fogta a laptopját, és lement dolgozni a 400-ba, hogy ne őrüljön meg egyedül.

KÖTTER TAMÁS

TORTÚRA

Nagy várakozással tekintek a következő egy óra elé. A pszichológusom az előbb fejtette ki, hogy jól haladunk a terápiában, és „hála a közös erőfeszítéseinknek, kedves Zoltán, hamarosan úrrá leszünk a magánéleti problémáin".

Dr. Novák magas, széles vállú, napbarnított férfi; homokszínű, könnyű lenvászon öltönyt visel, kék inggel; a belvárosban van a rendelője; írt egy könyvet a nőkről, *A női energiák* címmel, és egy másikat a férfiakról, *A férfienergiák* címmel; van egy saját tévéműsora, a Tortúra, melynek magam is lelkes nézője vagyok. Dr. Novák stílusa kétségkívül egyedi: a nézők nem kis derültségére gyakran üvöltözik a szereplőkkel, verbálisan megalázza őket, akik ilyenkor elsírják magukat, vagy csak egyszerűen ösz-

szeomlanak dr. Novák gondolatainak súlya alatt. A pszichológusom módszerei drasztikusak. „Könyörtelenül szembesítem ezeket az embereket a valósággal, és ezt nem mindig könnyű elviselni. A valóság mindig brutális", magyarázta egy tévéinterjúban a szokatlan terápia lényegét, amelyet a vitathatatlanul nehéz sorsú embereknél alkalmaz. „Szétszedem, apró alkotórészekre bontom a személyiségüket, és aztán lépésről lépésre újra összerakom őket", válaszolta a riporter további, a módszerének lényegét firtató kérdésére. A legutóbbi adásban, amelyet természetesen ezúttal is az elejétől a végéig megnéztem, egy középiskolai tanár – dr. Novák szavaival élve: „a páciens saját szubjektív szempontjából ugyan egyedinek tűnő, de valójában nagyon is átlagos" – esetét dolgozta fel. A Dezső névre hallgató férfi, aki szemmel láthatóan nem tudná megfizetni a pszichológusom hatvanezer forintos óradíját, egy tizenhét éves tanítványával előbb megcsalta, majd ugyanezen hölgy kedvéért el is hagyta a feleségét. Az egykor szépreményű tanár – akit azóta a történtek miatt, súlyos etikai vétségre hivatkozva, kirúgtak az állásából – hosszú percekig el-elfúló hangon azt bizonygatta, hogy biztos az érzéseiben: „el kívánok válni a feleségemtől, és Jázminnal akarok egy új, szebb és boldogabb életet kezdeni." De hiába a sok fogadkozás, a szép remények és a mesés álmok, dr. Novák időről időre közbeszúrt kérdései után világossá vált számomra, hogy Dezső ezen elhatározása korántsem áll szilárd alapon – sőt a bizonytalan válaszokból arra következtettem, hogy a váláshoz szükséges végső döntés meghozatalához a pszichológustól vár megerősítést, amit majd menlevélként lobogtathat mások előtt.

Miután dr. Novák röviden ismertette Dezső és Jázmin esetét, aztán végighallgattuk az egykori tanár gyakran önmagának is ellentmondó magyarázkodását, amelyet csak még jobban összezavartak a pszichológus keresztkérdései, dr. Novák kijelentette: „Ideje tiszta vizet öntenünk a pohárba! Nem gondolja, kedves Dezső?"

Az ijedten pislogó férfi választ meg sem várva dr. Novák így folytatta: „Segítek megvilágítani a helyzetét, kedves Dezső, persze csak ha nem bánja. Végül is azért vagyok itt, nemdebár?"

„De", felelte reménykedve az egykori tanár. „Köszönöm. Nagyon köszönöm, hogy segít", hálálkodott.

„Majd meglátjuk, kedves Dezső, hogy lesz-e oka hálára, s ha igen, akkor mit is köszön majd meg nekem", hűtötte le dr. Novák az egykori tanár lelkesedését, aztán immár a tárgyra, vagyis „Dezső helyzetének megvilágítására fókuszálva" az egykori tanár felé fordult: „Vegyük először az önök közötti korkülönbséget, kedves Dezső, már ha nem probléma!"

„Parancsol?", kérdezett vissza az egykori tanár, mint aki egy rossz álomból ébred. De dr. Novák nem pazarolta a drága adásidőt a magyarázkodásra. „Dezső, ez testvérek közt is húsz év! Belegondolt ebbe?" Nem, Dezső nem gondolt bele ebbe, legalábbis semmi jelét nem adta ennek. Meredten bámult maga elé. Szerintem csak a fiatal punci járt az eszében. Válasz híján – mert Dezső szánalmas, alig érthető motyogását a szerelemről én semmiképpen sem nevezném elfogadható válasznak erre a lényegre törő kérdésre – dr. Novák újabb kérdésekkel sorozta meg az egykori tanárt: „Ismer akár egyetlen menő DJ-t? Mert fogadok, hogy Jázmin ismer jó néhányat!" A kérdés – ahogy az előző is – válasz nélkül maradt, és a pszichológus, akár egy keselyű a haldokló állat felett – bele-belekapva a húsába –, körözött tovább.

„Kygo, Don Diablo, Tiesto, Robin Shulz", sorolta egy papírlapról, „mondanak magának valamit ezek a nevek?"

„Nem", nyüszítette Dezső. Fogalma sincs – ahogy egyébként nekem sem volt, és ez kissé kényelmetlenül érintett, igaz, én nem egy tizenhét éves kamasz lánnyal akartam új életet kezdeni –, hogy kik vagy mik ezek, vallotta be síráshoz közeli hangon.

„Nem", ismételte meg az egykori tanár válaszát dr. Novák, aztán elégedetten hátradőlt a székében. „Hát persze hogy nem."

Rövid csend következett, amelyet a pszichológus tört meg. „Hát kell ez magának, Dezső?", csóválta a fejét rosszallóan. „Amikor a Balaton Soundon a tuc-tuc zenétől félig megsüketülve, a tömegben bolyongva keresi Jázmint, aki éppen valamelyik DJ lakóbuszában afterpartizik, ki tudja, kikkel és ki tudja, mit csinál, akkor már késő lesz, Dezső!"

„Mire?", kérdezett vissza a foteljében szinte már magzatpózba összekuporodó tanár. „Mire lesz késő?"

„Hogy mire, kedves Dezső?", tette fel csupán a hatás kedvéért dr. Novák is ugyanazt a kérdést, és rögtön meg is válaszolta: „Hogy szembenézzen a valósággal, és felhagyjon az álmodozással, kedves Dezső." Ezt már szinte tárgyilagos hangon mondta, nem is az egykori tanárnak, inkább a közönségnek és a tévénézőknek címezve.

Kezdés gyanánt elmesélem az előző éjszakai álmomat dr. Nováknak: Többször kimegyek, aztán bemegyek ugyanabba a szobába, ahol a feleségem és a gyerekeim mellett egy néger komornyik is tartózkodik. Sem Szilvia, a feleségem, sem a két fiam nem szól hozzám. Velük ellentétben a komornyik minden alkalommal, amikor távozom vagy éppen megérkezem, köszön, és szertartásszerűen meghajol hozzá.

Dr. Novák érdeklődését nem kelti fel az álom, unott arccal előbb lejegyez valamit egy füzetbe, aztán megkérdi, hogy mostanában néztem-e horrorfilmet.

– Nem – felelem meglepetten, mire a pszichológus bólint, s miután megint beír valamit a füzetébe, ezzel a váratlan kijelentéssel lep meg: – Kedves Zoltán, az elmúlt időszak közös munkája alapján az a határozott véleményem alakult ki önnel kapcsolatban – itt egy pillanatra megáll, és tetőtől talpig alaposan végigmér, mintha ma látna először –, hogy nem lenne szabad elválnia.

– Pardon! – kérdezek vissza rövid, említésre sem méltó csönd után, mialatt úgy érzem, hogy az idegeim, akár a túlterhelt vezetékek a falban, menten kiégnek. Nem értem, miért mondja ezt. Annak idején éppen azért választottam dr. Novákot, mert több tévéműsorban és újságcikkben úgy vélekedett, hogy a magánéleti válságra néha nincs más megoldás, mint „egyszerűen el kell válni, és kész". Dr. Novák, ahogy ezt különféle fórumokon többször is kifejtette, váláspárti, méghozzá radikálisan váláspárti. „Van úgy, hogy nincs más választásunk, mint visszavenni a szabadságunkat! Minden embernek elidegeníthetetlen joga van a boldogságra! Mindent és mindenkit, aki vagy ami köztünk és a boldogságunk közé áll, félre kell söpörnünk!", közölte szinte üvöltve, ellentmondást nem tűrő hangon, akár egy jakobinus forradalmár a lángba és vérbe borult Párizsban egy guillotine emelvényéről, vagy Hitler a Szovjetunió megtámadásakor a Reichstagban. „A kedves nézők ne habozzanak, ha kell, vegyék vissza a saját életüket, ne osztozzanak rajta érdemtelenekkel!", biztatta a televízió előtt ülőket a válásra. Ekkor gondoltam azt, hogy ő az én emberem. Ha valaki, akkor dr. Novák segít, hogy elhatározásomat – elhagyom a feleségemet, és magam mögött hagyva a kiégett házasságomat, új, immár teljesebb életet fogok élni – valóra váltsam. Bevallom, nem könnyű kerek negyedszázadnyi házasság és annyi – legalábbis kezdetben – szép élmény és persze két gyerek után – még ha már fel is nőttek – búcsút mondani a felesé-

gemnek. Hogyan kezdjek bele; hogyan mondjam el neki anélkül, hogy megbántanám; egyszerűen csak tényként közöljem vele, hogy kész, vége, köszönöm szépen, de holnaptól már nem lakom itt. Vagy próbáljam meg elmagyarázni elhatározásom mozgatórugóit – tépelődtem magamban –, hátha így megérti és könnyebben elfogadja a döntésemet, és akár még barátok is maradhatunk. Persze ha a második, kétségkívül humánusabb megoldást választom, tudtam, hogy kénytelen leszek őszintén feltárni előtte a döntésem okait. Nem voltak illúzióim, tisztában voltam vele, hogy ebben az esetben nehéz beszélgetés elé nézek. Szembesítenem kell a feleségemet – ahogy azt dr. Novák is teszi a pácienseivel – a könyörtelen valósággal: minden bajunk forrásával, a hosszú éveken át lassan halódó és vagy tíz éve („hosszan tartó betegségben, melyet csendes alázattal viselt") kihunyt szexuális életünkkel.

– Az a határozott véleményem, hogy önnek nem szabad elválnia – ismétli meg dr. Novák, kirántva merengésemből.

– De miért? – kérdem erőtlen hangon. Alig vagyok magamnál, nehezen veszem a levegőt. Dr. Novák sokkolt az előbbi kijelentésével.

– Maga ötvenéves, igaz? – kérdi válasz helyett a pszichológus, és közben sokatmondó pillantást vet rám.

– Igen.

– A hölgy pedig huszonkettő – folytatja ugyanazon a hideg, tárgyilagos, már-már unott hangon dr. Novák.

– Igen.

– Tehát amikor ön hatvan lesz, akkor… – elakad egy pillanatra. – Alexandra – segítem ki. – Igen, igen – legyint –, akkor Alexandra még csak harminckettő. Jól mondom, ugye?

– Igen – felelem immár harmadszor, akár egy robot. Nem tudom, dr. Novák hova akar kilyukadni, hisz mindezt régóta tudja. Már a terápia kezdetén közöltem vele, hogy a válásom oka kihűlt szexuális életünk mellett „egy varázslatos fiatal lány, akit ugyan csak nemrég ismertem meg, de minden idegszálammal érzem, hogy vele, annyi év után, végre újra teljes életet tudnék élni". Dr. Novák akkor ezt egy biccentéssel vette tudomásul, és nem tett megjegyzést Szandra életkorára vagy személyére. Közismert tény, hogy dr. Novák háromszor vált el és nősült újra – valamennyi esetben egyetemi tanítványát vette feleségül. Joggal reménykedhettem benne, hogy nem ítéli el, sőt sorstársként egyenesen megérti a helyzetemet, és ezért sem tartja fontosnak, hogy kitérjen a Szandra és köztem meglévő korkülönbségre, amely – persze csak mások esetében – kétségkívül hordozhat magában némi kockázatot.

– Eddig tiszta sor, önök közt huszonnyolc év a korkülönbség – összegzi az eddig elhangzottakat a pszichológus. – Tíz év múlva adva lesz egy hatvanéves férfi – folytatja egy láthatatlan pontra fókuszálva a hátam mögött – merevedési problémákkal.– Enyhe mosolyt vélek átsuhanni az arcán. – De persze a Viagra sokat segít – veti oda mintegy mellékesen –, és egy harminckét éves virgonc nő. Még mindig jól látom a helyzetet, ugye, kedves Zoltán?

– Hát én is tudom, hogy ez azért nem ennyire egyszerű… – kezdenék bele, hogy elmondjam, annak ellenére, hogy most múltam ötven, egyáltalán nem érzem öregnek magam. Jó, nem bírok már annyit, mint fiatalkoromban, de Szandra nem is várja el ezt tőlem. Amikor a tükörbe nézek, egy sármos, itt-ott talán már őszülő hajú, de öregnek semmiképpen nem mondható férfi arca néz vissza rám. Egyébként is, okoskodtam tovább magamban, ha igaz – és mért ne lenne az, hiszen a női és divatmagazinok, a Playboy és számtalan té-

véműsor ezzel van teli –, hogy a negyven az új húsz, akkor logikus következtetés, és ebben a pszichológusom is igazat kell hogy adjon nekem, hogy az ötven az új harminc. Ebből pedig az következik, hogy a hatvan az új negyven. Ha innen nézzük, akkor egyáltalán nincs okom aggodalomra, hiszen még nyugdíjas koromban is csak a negyvenes éveimet taposom majd, ami valljuk be, egy férfi életének legszebb, legkreatívabb és legtermékenyebb időszaka. Követve ezt a világos és logikus gondolatmenetet, kizárt dolognak tartom, hogy akár most, akár az általam annyiszor és oly élénken elképzelt, Szandrával közös szép és idilli jövőben ez az immár nevetséges (sokak szerint kifejezetten egészséges) korkülönbség gondot okozna nekünk. Sajnos az érveimet esélyem sincs dr. Novákkal megosztani, mert a pszichológus rögtön közbevág:

– Ötven meg tíz az hatvan, nemdebár, kedves Zoltán? – szegezi nekem a kérdést, de én olyan kába vagyok, mint az a bokszoló, akinek az előbb vittek be egy megrendítő ütést, meg egyébként is a válasz annyira nyilvánvaló, hogy feleslegesnek érzem, hogy megszólaljak. Dr. Novák, látva tanácstalanságomat, gúnyos hangon így folytatja: – Ehhez az egyszerű számtani művelethez talán nincs szükség számológépre, de szívesen adok magának egyet, ha úgy gondolja.

– Nem, nem szükséges – motyogom, magam is meglepődve, hogy értelmes emberi szó hagyja el a számat. Most már hosszú másodperceken keresztül olyan vagyok, mint az a bokszoló, akit megfogott az a bizonyos megrendítő ütés; az ellenfele a sarokba szorítja, és már csak arra futja az erejéből, hogy a gongszóig rogyadozó térddel, az arca elé tartott kesztyűvel megpróbálja állni riválisa rázúduló ütéseit. Végül mégis erőt veszek magamon, és kitáncolok a képzeletbeli ring sarkából.

– Ki fog tartani mellettem, bármi történik is – jelentem ki határozottan.

– Biztos ön ebben?

– Természetesen – vágom rá szinte ösztönösen.

Szandrával a korkülönbségről eddig még nem beszéltem – nem akartam az ördögöt azonnal a falra festeni –, de az az őszinte, gyermeki szeretet, amellyel megismerkedésünk óta csüng rajtam, már ilyen rövid idő után is meggyőzött róla, hogy olyan tökéletes párt fogunk alkotni, amelyen nem fog az idő.

– Hát maga tudja, kedves Zoltán – mondja erre mintegy válasz gyanánt dr. Novák. – Maga tudja. – Ezen a sejtelmes hangon annyira meglepődöm, hogy rögtön el is veszítem az imént visszanyert magabiztosságomat.

– Miért, maga nem így gondolja?

Nem válaszol, helyette más irányba tereli a beszélgetést.

– Engedje meg, hogy eloszlassak egy alapvető félreértést, kedves Zoltán. Az élet nem végtelen lehetőségek sora.

– Nem? – kérdezek vissza hülyén.

– Nem bizony – mondja mintegy jóváhagyólag dr. Novák.

Hosszú, mély és hideg csönd telepszik közénk, amelyet végül ő tör meg: – Itt van például a gyerekkérdés – mondja, de nem folytatja, leveszi a szemüvegét, és egy barna szarvasbőr törlővel akkurátusan tisztogatni kezdi.

– Mi van a gyerekkel?

– Gondolom, a párja…

– Alexandra – vetem közbe.

– Igen, igen – pillant föl a szemüvege tisztogatásából –, szóval Alexandra bizonyára szeretne gyereket.

– Ö… – dadogok –, igen… legalábbis feltételezem. – Rövid szünet után újra én: – Azt hiszem, igen.

– Szóval igen? – szegezi nekem a kérdést dr. Novák, miután visszateszi az orrára a szemüvegét.

– Igen – felelem megadóan, mert a barátnőm már tényleg felvetette, hogy szeretne egy közös gyereket. Egészen pontosan ezt mondta: „Zoltán, ne várd el tőlem, hogy lemondjak a gyerekről csak azért, mert neked már van kettő. Értsd meg, én nem tudok gyerek nélkül élni." Megértettem. Azonnal megértettem, hogy ha nem akarom elveszíteni Szandrát, gyereket kell csinálnom neki. Ezt eddig nem említettem dr. Nováknak. Üzletember vagyok, racionálisan látom és élem az életem. A gyerekkérdésre is úgy tekintek, mint egy nagy és fontos projektre – de ez mégiscsak jövőbeli terv, s mivel még csak a körvonalai látszanak, ezért igyekszem inkább a jelen problémájára, a válásra koncentrálni a szeánszainkon.

Vallomásom hidegen hagyja dr. Novákot. Kifejezéstelen vagy inkább megvető tekintettel hol rám bámul, hol meg unottan kapirgál egy láthatatlan piszokfoltot a fotel karfáján.

– És azon elgondolkodott már, kedves Zoltán, hogy mivel megy a gyereke ballagására? – folytatja dr. Novák a vallatásomat. – A legjobb esetben is hatvannyolc lesz, mire felnő az a gyerek. Talán tolókocsival megy a ballagásra?

– Na, de kérem! – jajdulok fel, de csak ennyi telik tőlem, mert dr. Novák, akár egy megvadult bokszoló, tör előre: – Oxigénmaszkban?

Egyre kínosabb.

– Tizenkilencre lapot húz, Zoltán? – záporoznak dr. Novák ütései, és már védekezni sincs erőm. – Hogy fog maga a fiával focizni, Zoltán? – Egy ütem kimarad. –Válaszoljon! – üvölt rám. Úgy érzem magam, mint akire rászámoltak.

– Nem tudom… – vallom be, mert tényleg nem tudom a választ. Hirtelen nagy-nagy szomorúság fog el, és teljesen elerőtlenít. Az ölembe ejtett ökleimet bámulom.

– Maga kétszázhússzal száguld a szakadék felé! – üvölt rám a fotelből előrehajolva dr. Novák. Az orrunk majdnem összeér. Különös erővel csap meg parfümjének illata.

– Felelős embernek tartja magát, tanácsokat ad másoknak, hogy ide vagy oda fektessenek be, ezt vagy azt a részvényt vegyék meg, és még erre az egyszerű kérdésre sem tudja a választ – folytatja most már kijelentő módban, mintegy tényként rögzítve tökéletes csődömet, aztán hátradől a fotelben, és még ennyit tesz hozzá: – Gratulálok.

Minden egyes szó, amit kinyögök, fizikai fájdalommal jár.

– Mégis mit javasol, mit tegyek?

– Hogy mit javaslok? – ismétli meg a kérdésemet dr. Novák, és rögtön válaszol is rá: – Azt javaslom, hogy nézzen végre szembe a valósággal, és hagy-jon fel az ál-mo-do-zás-sal, kedves Zoltán!

Fullasztó csönd telepszik közénk, épp elég arra, hogy elgondolkozzak a szavain. Hosszú percek telhetnek el ebben a bénító némaságban, amíg végre felfogom, mit is mondott, de képtelen vagyok tiltakozni ellene, vagy akár csak szólásra nyitni a számat.

Végül dr. Novák töri meg irracionálisan hosszúra nyúló hallgatásunkat: – Hmm, úgy látom, lejárt az időnk.

TÓTH KRISZTINA

A NŐ, AKI NEM TÖRÖLTE LE AZ APJÁT

Emlékszik, ahogy ült a tányér mellett, és képtelen volt tovább enni. Hosszúkás, szűk konyhájuk volt, az anyja kerülgette a széket, többször is átpréselte magát a támla mögött, hogy betegyen valamit a hűtőbe. Azt mondta, hátra se pillantva, hogy addig innen nem állhat fel, amíg ezt meg nem eszi. Ő kérte, miatta csinálta, nem fogja kidobni. Korábban is többször előfordult vele, hogy nem bírta megenni, ami a tányérján volt. Főleg a húsokkal volt baja. Ha kitapintotta a nyelvével a szálas rostot, megundorodott, de kiköpni a falatot náluk nem volt szabad, még a szalvétába se. Sokszor a szájában rejtette el a maradékot, és megtanult úgy válaszolni, úgy megköszönni az ebédet, hogy ne hallják, rejteget valamit. A szobájába húzódott, és amikor úgy hallotta, nézik a tévét, akkor lábujjhegyen a virágcserepekhez lopódzott, és a növények tövébe dugdosta a maradékot, vagy kiment a vécébe, és egyszerűen kiöklendezte.

De ez most nem hús volt, hanem tojás. Rántotta. Igazság szerint nem ezt kért volna, de amikor az anyja nekiszegezte a kérdést, akkor nem jutott más az eszébe. Az apja, ha hazajött munkából, gyakran választotta azt, hogy jó lesz egy rántotta, ebből gondolta, hogy ilyenkor ezt kell rávágni. Még csak az sem tudatosult benne, hogy a rántotta tojásból van: egyszerűen ez a szó ugrott be neki. Később gondolkodott, hogy vajon mennyi idős is lehetett akkoriban. Úgy számolta, hogy negyedik vagy ötödik osztályos.

Nehéz volt visszafelé tájékozódni az időben, különösen ennyi év elteltével, mégis be tudta valahogyan határolni, mikor történhetett mindez. Annyi biztos, hogy művészi tornára már nem járt, és az is biztos, hogy még a régi iskolájába vitték őt reggelenként, abba, amelyik ott volt a lakótelepen. Mindenki csak úgy hívta, hogy a kék iskola, mert a falakat nagy, kékre színezett betonelemekből építették. Volt hivatalos neve is, de a szegény, bebörtönzött és mártírhalált halt kommunista nevét senki sem bírta megjegyezni, ezért a lakótelep két iskoláját egyszerűen kéknek meg pirosnak hívta mindenki. A színükön kívül az is megkülönböztette őket, hogy az egyik sporttagozatos volt, a másik nem.

Ő a sporttagozatosba járt, és művészi tornázott. Ha az apja jött érte, sose mulasztotta el megjegyezni, hogy már most milyen formás kis combjai vannak, ő pedig büszke volt a testére.

Ült a rántotta mellett, és igyekezett valami jóra gondolni. Palacsintára. Dobostortára. De akárhányszor a tányérra pillantott, látta a felhabosodott, híg fehérséget, amint megdermedve tapad a porcelánhoz, és felkavarodott a gyomra. Várta, hogy történjen valami, hogy az anyja megelégelje ezt a képtelen huzavonát. De nem unta meg, most már presztízskérdés volt számára a rántotta. Kiment az erkélyre teregetni, és visszajövet rápillantott a még mindig teli tányérra. Fogta a villát, rászúrt egy darabot, ráadásul egy olyat, amibe a fehér széle is belekerült, és belenyomta a falatot a gyerek szájába.

A lány ült egy ideig, tartotta a szájában a langyos, puha darabot, aztán az egészet az asztalra hányta. Rá a terítőre, középre. A hányás egy része lecsöpögött a piros műbőr székekre is, az anyja pedig döbbenten állt, bal kezében a kicentrifugázott, vizes bugyikkal. Ha beteg vagy, mondta neki, menj a szobádba lefeküdni. Teregetéstől hideg jobb kezét a gyerek homlokára tette, és megjegyezte, hogy nem érzi lázasnak.

A szobában be volt húzva a függöny, a lenti játszótérről felhallatszott a gyerekek zsivajgása. Szeretett volna lemenni, de nem merte megkérdezni, hogy leengedik-e. Úgy ítélte meg, a kihányt rántotta miatt jogos a büntetés, és a legjobb, amit most tehet, ha eljátssza a beteget.

Az anyja két évvel ezelőtt halt meg egy hospice-házban. Soha nem beszéltek a rántottáról. Soha arról az időszakról, amikor az asztalra hányt.

A saját gyerekeinek, nem mintha ez bármit számított volna, egyetlenegyszer sem csinált rántottát. Se lágytojást. A saját gyerekei úgy nőttek fel, hogy ezt a két ételt otthon nem ették. Nem kérdezték, hogy miért, különösebben nem is hiányzott nekik egyik se. A spagettinek és a pizzának mindig örültek, a többit zokszó nélkül elfogyasztották, pedig ő soha nem erőltetett rájuk semmit.

A gyerekei imádták a nagyapjukat, és az is őket. Jobban ragaszkodtak az öreghez, mint a saját apjukhoz, aki már óvodáskorukban elhagyta őket, és jobban, mint ahhoz a két másik férfihoz, akikkel később néhány évig együtt élt. Két izmos, szeplős fiúgyerek, már kicsi koruktól rácsimpaszkodtak, elkísérték horgászni, mentek vele az autószerelő műhelybe. Ilyenkor ő gondterhelten nézett utánuk, és amikor hazaértek, igyekezett a beszámolóikból kihámozni, hogy mi az, amit nem mesélnek el. Évekig faggatta őket a horgászat részleteiről, a snecikről, a csónakról, rettegve, hogy majd egyszer tényleg mondanak valamit, és megnyugodva, amikor mégsem mondtak soha. Az egyik tíz, a másik tizenkettő volt, amikor egy kirándulásról azzal jöttek haza, hogy a nagyapjuk régi szeretőiről mesélt. Hogy mennyi sok jó nője volt a nagypapának még öregkorában is, és milyen klasszul nézett ki katonaruhában, láttak róla egy fényképet. Akkor egyszer felhívta az apját, de végül az eltervezett pengeéles, bántó mondatok helyett csak annyit mondott neki, hogy szerinte a gyerekek még túl kicsik ahhoz, hogy a zavaros szerelmi ügyeivel traktálja őket, és nem hiszi, hogy az ilyesmi jót tesz a nagyanyjukkal való viszonyuknak, mert mi van, ha ezt neki is szóba hozzák az ebédnél.

Az apja erre csak annyit válaszolt, hogy nem fogják, a gyerekek nem hülyék. Erre ő még akkor, a negyvenes évei elején is csak annyit volt képes kipréselni magából száraz hangon, hogy hát nem, aztán lerakta a telefont. És később segített a fiainak becsomagolni a meglepetést, amit a nagyapjuk hetvenedik születésnapjára készítettek.

Ült a rántotta mellett, és arra gondolt, hogy kimegy utána az erkélyre, és megmondja, hogy miért nem kéri. Hogy odamegy, megfogja a ruháját, és elmondja. Csak nem voltak meg hozzá a szavak. Nem tudta megformálni őket, nem volt képes megfogalmazni azt az egy mondatot, amin fejben már annyit töprengett. És abban sem volt biztos, hogy ha sikerülne kimondania, akkor hinnének neki.

Volt egy hosszú időszak az életében, hetekig, talán hónapokig is eltartott, amikor arról fantáziált, hogy megöli magát. Elképzelte, hogy az apja majd sírva borul az anyja vállára, és bevallja neki, hogy része van ebben, hogy majd könnyezve átkozódik, fogadkozik. Annyira beleélte magát ebbe a vágyképbe, hogy többször is mélyen kihajolt a lakás ablakán, próbálgatva, hol van az a pont, ahonnan előrebillenő testét még vissza tudja

hozni. Odalent szürke járdák futottak, látta fentről a bicikliseket, a görkorcsolyázókat, és néhány másodpercig egyensúlyozva, lábát odabent megemelve lebegett, hintázott, egyik kezével a radiátorba, másikkal a párkányba kapaszkodva.

Végül persze nem tette meg, hiába képzelte. Valami mindig visszatartotta, valami sajgás, remény, hogy hátha egyszer majd más lesz, hátha egyszer majd véget ér valahogy ez az egész.

Később, erre is emlékszik, valami átbillent benne, mintha tényleg kivetette volna magát a mélységbe, és szinte már várta ezeket az alkalmakat, sajgó zsigerekkel készült rá, hogy az apja behívja a szobába. Úgy tekintette ezeket a perceket, mint valami homályos büntetést, amin át kell esnie a rosszaságai miatt, amelyeket elkövetett. És bár gyerekként is sejtette, hogy ez a büntetés nem arányos és nem igazságos, mégiscsak bízott az apjában, és éppen tőle remélt feloldozást, dicséretet, sőt megváltást is, ami után majd újra lehet kezdeni az életet, és nem kell folytatni ezt itt, ezek között a bútorok és mondatok, összemocskolt rongyzsebkendők között.

Az apja mindig ugyanazzal kezdte. Hogy fáj a háta, és csak ő tudja megmasszírozni, senkinek nincs olyan keze, mint neki. Hasra feküdt, és azt kérte, álljon rá, sétálgasson a hátán. Egy idő után hanyatt fordult, és a derekára ültette, mintha lovagoltatná. Közben bele kellett kapaszkodnia az apja kezébe. Vedd el az ujjad, mondta neki egy alkalommal, mert el akart futni, zavarta, hogy a játék eldurvul, hogy az apja feje vörös, hogy harapdálja mindenütt. Vedd már el az ujjadat, kiabálta, mire az apja kipirulva megfogta a kezét, hogy hát hiszen itt van, elvettem, és ő nem értette, hogy akkor mi az, ami annyira fáj mégis.

Az anyja közben a konyhában főzött. Mindig teljes hangerőre tekerte a rádiót, soha, egyetlenegyszer sem jött be. Csak bekiabált, hogy kész az ebéd, aztán csörömpölni kezdett az evőeszközökkel, és elzárta a rádiót.

Nagy csend lett.

Ültek az ebéd mellett, az apja viccelődött, ő pedig nem evett.

Amikor abbahagyta a művészi tornát, átkerült egy másik iskolába. Volt ott egy tanárnő, ősz hajú, puha arcú, mosolygós asszony. Arra gondolt, hogy neki majd elmeséli. Többször oda is ment hozzá, belekezdett, de végül csak annyit sikerült kiböknie, hogy otthon őt meg szokták verni. Ez is több volt a semminél, de jóval kevesebb annál, amit mondani akart, mert nem szerepelt a mondatban a szájra szorított kéz, a kivörösödő, lilás arc, a kidagadó erek.

Soha nem tudta meg senki.

Kamaszkorban aztán gyökeret vert benne a gondolat, hogy az apja talán nem is az ő apja, hogy ez lehet a magyarázat, az indok és a kapaszkodó egyben, amelybe fogódzva talán tovább lehet menni, folytatni az életet a megszokott keretek között. Jó reggelt, mi volt az iskolában, miért vágsz ilyen búval baszott képet, hát mi az isten bajod van neked egyáltalán.

Amikor az apja a hetvenes évei elején alzheimeres lett, minden részvét nélkül hallgatta a diagnózist, miközben az anyja minden mondat után sírva fakadt a telefonban. Nyugtázta, hogy az apja felejteni akar, és lám, ez is milyen nagyszerűen megy neki: a felejtés legbiztonságosabb formáját választja, az önfelmentő, a hozzá közel állókat a szolgálatkész és összetartó család börtönébe terelő, lassú leépülést.

Gondolhatta volna persze azt is, hogy az apja ezt a végső, halálosan pontos büntetést méri ki magára, ez azonban feltételezte volna a felismerést, a bűntudatot, és tágabb

értelemben a gondviselést is, amelynek rejtőzködő jeleit annyiszor fürkészte a toronyház ablakában billegve, de nem látta soha megmutatkozni sem a távoli, vöröslő alkonyati égen, a fákon túli, ködbe vesző messzeségekben, sem az anyja részvétlen, kék szemében, egyetlen felvillanó pillanatra sem.

A kezdeti fejremegést és apróbb ügyetlenségeket leszámítva az apja a betegség első évében úgy élt, mint korábban. Méltatlankodó, fáradó elméje csak egy év elteltével kezdte tudomásul venni a test egyre szűkülő mozgásterét, aztán a teljes magatehetetlenséget.

De az apjának még ekkor, a merev bezárulás időszakában is voltak tiszta pillanatai. Amikor néha kettesben maradtak a kórházi szobában, odahúzott egy széket az ágya mellé, és nézte őt. Várt. Nem tudta volna megfogalmazni, mire: egy mondatra, magyarázatra, kérdésre. Ötvenöt éves volt akkor. A fiai már felnőttek, az egyik vidéken, a másik külföldön tanult. Az anyja, akit teljesen felemésztett a férje elhúzódó betegsége, maga is beteg lett. A titok, mint valami legyőzhetetlen baktérium, belülről rágta és pusztította mindnyájuk testét, az övét is. Ötvenöt évesen majdnem olyan elesett és kövér volt, mint a saját anyja. Fújtatva szedte a kórházi lépcsőket, lihegve telepedett az ágy mellé, kezét a hasán átkulcsolva figyelt. Haja a homlokára lapult a verejtéktől. A legkisebb jelre közel hajolt volna, a legapróbb magánhangzót segített volna szóvá formálni, csak kapjon valamit még búcsúzóul, ami értelmet ad ennek az egész öt és fél évtizednek. Az apja, illetve az a test, akivé az apja az utolsó időben változott, dacosan hallgatott, üveges tekintetét a levegőbe fúrva.

A nővér csak nagy nehezen tudta lecsukni ezeket a halott szemeket, amikor egyik hajnalban az ágyhoz lépett. Az anyja, aki akkor már nagyon rossz állapotban volt, az apja végakarata ellenére úgy döntött, hogy a hamvasztást választja, nem a koporsós temetést.

A lányát nem nagyon érdekelték a temetés részletei. Azt tudta, hogy az apja világ életében iszonyodott a hamvasztástól. Nem kérdőjelezte meg a döntést, és bár érezhetett volna, elégtételt sem érzett amiatt, hogy az apja már nem befolyásolhatja, mi történik a testével.

Éjszaka fulladhatott meg, mondta az orvos, mint később a boncolásnál kiderült, egy szelet mandarintól. Éjjel háromkor még benézett hozzá az éjszakás nővér. A váltás fél hatkor jött, addigra az öregember már halott volt. Hetek óta nem evett semmi darabosat, a lánya viszont, mivel ezt külön kérte, egy gerezdekre szedett mandarint hagyott akkor délután az ágya szélén. Amikor utoljára látta, narancssárga lé borította viaszos, borostás állát.

A fiúk azonnal hazautaztak, hogy végső búcsút vegyenek tőle. A ravatalozóban külön kellett időpontot kérni. A számlán ez a tétel később úgy szerepelt, hogy a halott megtekintése. Ezt különösnek találta, addig azt hitte, a hozzátartozók minden különösebb pluszköltség nélkül megtekinthetik a halottjukat, de aztán csak vállat vont.

Hárman ültek az autóban, az anyja nem jött ki velük a külvárosi krematóriumba. Odafelé az idősebbik gyereke vezetett, nehezen jutottak ki a délutáni dugóból. A fiú magabiztosan kapaszkodott a volánba, kerülgette a kátyúkat. Szomorú volt, de nem kétségbeesett. Először ők mentek be, aztán néhány perc után ki is jöttek lehajtott fejjel, elcsöndesedve. Az egyik hátrament a bokrokhoz, rágyújtott, a másik a telefonját kezdte böngészni.

Utánuk következett ő. Az apja ott feküdt egy fakoporsóban, amibe, mint később megtudta, csak a megtekintés idejére emelték át. A kezét összekulcsolták a mellén, a vállához liliomokat raktak. A koporsó mellett kisasztalon egy gyertya állt, mellette a Biblia. Nevetséges és giccses volt az egész díszlet, és különösen a helyiség többi részéhez képest.

A bal oldalon egy műanyag szalagfüggönyön át be lehetett látni az összekötő folyosóra, a linóleumon hagyott piros felmosóvödörre, a másik oldalon pedig egy kézmosó várta a látogatókat, felette felirattal, amelyik felszólított a kézhigiénés előírások betartására.

Még mindig képtelen volt felfogni, hogy nem kap többé választ, hogy az apja már soha, de soha többé nem fog felelni a kérdéseire, és hogy örökre egyedül maradt a tudással és a kételyeivel. Dobogó szívvel előkotorta a zsebéből a kis nejlonzacskót, és közelebb lépett a halotthoz. A tájékoztató füzetben, amit a DNS-vizsgálathoz adtak, az szerepelt, hogy a levágott köröm megfelelő alapanyag. Az apja sárgás, megmerevedett ujjain tövig voltak vágva a körmök. Nyilván még a kórházban nyírta le őket valamelyik nővér. A brosúrában azt is írták, hogy használt fogkefe vagy hajhagymával ellátott hajszál is megfelelő. Az apjának már alig volt haja. Oldalt, a füle fölött maradt még néhány ősz pamacs. Közelebb lépett, odanyúlt. A mozdulat először olyan volt, mintha meg akarná simogatni a halott homlokát, és csak a végén szánta rá magát, hogy összecsippentsen pár hajszálat. Nem jöttek ki. Erősebben húzta őket, akkor sem. Hirtelen minden ereje elhagyta, leengedte a kezét.

Átfutott rajta, hogy mi van, ha a helyiségben kamera van felszerelve, és valaki esetleg most azt látja, hogy ő a sírással küszködve rángatja az elhunyt haját. A mosdóhoz ment, megmosta a kezét, és megkerülte a testet.

A másik oldalról, mivel a gyertya miatt a fény itt jobban érte az arcát, jól látszott, hogy az apja állán még mindig ott van az odaszáradt mandarin. Se a kórházi személyzet, se a halottöltöztetők nem törölték le. Egy pillanatig késztetést érzett, hogy megtegye, hogy a mosdóhoz lépjen, benedvesítsen egy papír zsebkendőt, de a mozdulat közben meggondolta magát.

Megértette, hogy hiába jött ide. Hogy mindig is hiába várt, nem fog választ kapni. Hogy ez a test néhány órán belül semmivé lesz, és örökre magára hagyja őt itt, ebben a földi létezésben, magyarázat és feloldozás nélkül, immár végleg kizárva bármiféle megváltást. És akkor, ahogy ott állt a liliomoktól nehéz levegőben, a félhomályban, úgy döntött, nem töröli le az apját. Hagyja így útra kelni, beszennyezve, folttal az állán, hogy forogjon, lebegjen ismeretlen mélységek felé, induljon útnak távoli, beláthatatlan sötétek alagútjaiba, görgessék és mosdassák más, világon túli, galaktikus viharok, tisztítsa meg a tűz, hulljon részeire és álljon össze majd ismét a végtelen idő egy másik pontján testté valamikor, amikor ők már maguk is mind porrá és emlékké lesznek.

Megcsapta a meleg, ahogyan kilépett a lebetonozott udvarra. Alacsonyan, az árnyékokat megnyújtva tűzött a lemenő nap. Tömören, sárgán állt a tuják mögött a horizonton a fehér, szétkenődött alkonyati felhőktől körbevéve. A fiúk már az autónál álltak. Azt mondta nekik, mehetünk.

VÁMOS
MIKLÓS

AZ ÉN IDŐM

– Az én időmben nem voltak ilyen dögletsztő nyarak! – borízű hang odalentről. A bejárat mellett kijelölt dohányzóhelyen mindig ücsörög néhány lakó, fölszivárog a füst, és harsog a sok hülye duma. Ez a legszarabb itt, gondolja T. V. nyugdíjazott gimnáziumi tanár. A legjobb pedig a pöttöm terasz, melyre néha még csöpörgő esőben is kiül a két nádszék egyikére. Elszúrtam… magasabbra kellett volna költöznöm, állapítja meg újra és újra. Volt eladó lakás a kilencediken is. Azért választotta ezt a másodikon, hogy haza tudjon jönni, ha a lift lerohad, ami a házgondnok szerint gyakran megesik (és tényleg).

Amíg T. V. tanított, a diákjai Gandhinak becézték, soványsága, tojásdad tar feje és kerek szemüvege miatt. Hiába ment másik iskolába, ragadványneve elkísérte. Valószínűleg annyira találó, hogy az ottani gyerekek szintúgy kitalálták. Idővel a kollégái is így hívták. A feleségének – isten nyugosztalja – megtiltotta.

Ül Gandhi a végtelen jelenben, nagyon is véges lakása pici teraszán, vasárnap délután. A tízemeletes épület a néhai szovjet házgyárak jellegzetes terméke, kívülről olyan, mintha sűrű kavicseső hullott volna a szürkés burkolóanyagba. Ő két éve költözött ebbe az egy plusz fél szobásba, de máig sem sikerült megszoknia, hogy ez az otthona. Egész életét Budapest hetedik és a nyolcadik kerületében töltötte, öreg bérházakban, leszámítva első tizennégy hónapját, addig Pécelen lakott a szüleivel, akik az ottani középiskolában tanítottak mind a ketten. Az ostrom alatt a családi házat telibe találta egy eltévedt tüzérségi lövedék, neki azt mondták, akna. Ezt gyerekként sokáig nem értette, úgy tudta, az aknákat a földbe dugják, aki odalép, szétrobban, de aztán meséltek neki az aknavetőkről.

Ők négyen (öccséről még nem esett szó) a robbanást a kert végében ásott borospincében élték túl, melynek rézsútos fedeléről az összes cserepet leszórta a légnyomás. Néhány hétig rokonoknál húzták meg magukat, utána az apjának sikerült szereznie egy elhagyott szoba-konyhát a Salétrom utcában. Onnan küzdötték magukat mindig picivel nagyobba, amíg végre mind a két gyereknek lett külön szobája – sajnos ez idő tájt költöztek el mind a ketten hazulról, immár a Síp utcából.

Odáig növekedtek a lakások, akkor a magunk erejéből kezdhettük újra, gondolja Gandhi a teraszán. Parányi albérletek, majd kicsi saját lyukak. Gandhi testvére a rendszerváltozás után húzott néhány sikereset, félvezetőket gyártott, bármit is jelentsen ez. Budaörsön vett háromszintes villát, a kertben babszem formájú úszómedencével. Gandhi szívből irigyelte az öccsét, aki az okosnak számított a családi szereposztásban, míg ő a szorgalmasnak. Ám azután az okos csődbe ment, a házát elvesztette, a feleségét is, a fia, akiből zsenit akart nevelni, motorbaleset áldozata lett, amit az öcs nem tudott földolgozni, s öngyilkos lett, három doboz altatóval.

Gandhi viszont legnagyobb csodálkozására egészen jól boldogult, német–magyar szakos lévén, jól fizető magántanítványokat fogadott, míg a felesége körkötőgépen pulóvereket készített butikok számára. Háromszoba-személyzetis, tágas tanácsi

bérlakásra tettek szert, nagy fürdőszobával, amelyben toalettcsésze is volt, meg még plusz külön vécével az előszobában. Itt nem kellett sorban állni, mint gyerekkora otthonaiban.

A rendszerváltozás táján az állam sokévi részletre eladta nekik ezt az ingatlant. Két lányuk jól tanult, elvégezték a vendéglátóipari főiskolát, egyikük szállodában, másikuk étteremben kapott állást. Aztán férjhez mentek, és elköltöztek.

Kezdődik megint, gondolta Gandhi, az élet örök körforgás. De miért kell ismételni a sémákat?

Berendezkedett rá, hogy a feleségével töltik be a három helyiséget és a személyzetit, utóbbiból vendégszobát csináltak, ha valamelyik lányuk náluk akarna éjszakázni. Erre idővel sor is került, amikor a két lány elvált, de csak néhány hétre vették igénybe a szülői szállodát, hamar megoldották a sorsukat, módos férfival kötve újabb házasságot.

A baj ott kezdődött, amikor Gandhi feleségének a mellében nőtt valami. Túl későn ment mammográfiára. Borzalmas szenvedéssel töltött kilenc hónap után temették el. Gandhit kevéssel ezután nyugdíjba küldték. Ődöngött a számára túlságosan nagy lakásban, azon tűnődve, mi értelme van még a létezésének. Arra, hogy önkezével vessen véget neki, az öccse emléke miatt nem tudta magát rávenni – látta a megmerevedett holttestet. Szörnyű volna, ha a két lányának ezen kéne keresztülmennie.

Akkoriban romlott el a kisebbik lány újabb holtomiglan-holtodiglanja, a válás még roszszabbul sikerült, mint a házasság, és Gandhi meghirdette a Bacsó Béla utcai lakást. Talán jobb lesz itt hagyni az emlékektől gőzölgő falakat, és a mindenütt kísértetiesen recsegő parkettát. Egyszobás elég, gondolta, aztán mégis olyat választott, a harmadik kerületben, amelyikben volt még egy fél, hátha valamelyik lány újra az ő vendégszeretetére szorul. Unokát nem szültek neki, isten tudja, miért.

A lányok azonban túl magasan hordták az orrukat a házgyári félszobához. Gandhi az ingatlan eladásakor kapott pénz jelentős részét nekik adta, remélte, legalább hálából gyakrabban látogatják, vagy többször hívják meg magukhoz. Csalatkoznia kellett. Nem volt szükségük rá.

Így tehát most ül Gandhi a falatnyi betonteraszán, szagolja a fölszálló dohányfüstöt, és hallgatja a locsogást. Egyik cigarettázót sem ismeri, noha azok többször fölintettek neki. Folyamatosan változott a lenti csapat. Egy magas férfi beszédes mozdulatokkal gyufát kért kölcsön, Gandhi ledobta neki a skatulyát. Az illető kosárlabdás lendítéssel kapta el, s ügyesen visszahajította, amit ő viszont elvétett, a szomszéd teraszra pöckölődött a gyufa. A magas mutatta, hogy majd bead egyet, Gandhi rázta a tenyerét, nem szükséges, van itthon még, amúgy sem dohányzik. Mire az a férfi jelezte, jöjjön le dumálni. Gandhi meg, hogy majd… talán. Semmi kedvet nem érzett ahhoz a társasághoz. Nem mondta ki még magában sem, hogy bunkók, de valami effélét érzett.

A cigizők fecsegtek tovább. Gandhi már megállapíthatta, hogy a póznaszerű férfihoz tartozik a borízű hang. Újra szóba került az eszméletlen hőség, s hogy az ő idejében nem voltak ennyire gatyarohasztó melegek. Augusztus van, bazmeg, mondta erre egy köpcös.

Gandhi negyven és ötven közé saccolta a magas embert. Mit ért azon, hogy az ő idejében? Ez már nem az? Egyáltalán, mire gondolhat? Fénykorára? Volt neki olyan egyáltalán?

És nekem? Hát… talán amikor még megvoltunk mind a négyen a Bacsó Bélában, és a kora esténként zakatoló körkötőgép megteremtette anyagi biztonságunkat. Igen, de az inkább a feleségem fénykora, én feketére dolgoztam magam a nyomdászipari szakközépben, meg kínlódtam a fafejű házi tanítványokkal… a család rabszolgájának éreztem magam.

Közelítsünk máshonnan. Amíg szocializmusban éltem, szar volt… szóltál valamit, ami nem tetszett a fejeseknek, s már ki is rúgtak. Tehát a fénykor nyolcvankilenc után volt – ha volt. De mikor?

Miközben igyekezett kizárni a lentről érkező bárdolatlan megszólalásokat a füléből, a cigarettaszagot pedig az orrából, sorra vette az éveket, egészen mostanáig, fölhelyezve agya elméleti patikamérlegére, olyan műgonddal, ahogyan a feladatait végezte, amíg voltak.

Hiába minden, nem találom az én időmet, gondolta búsan. Jobb ötlete nem lévén, megpróbálta felhívni a kisebbik lányát – anélkül hogy valaha kimondta volna, őt tekintette okosabbnak, mert már gazdasági igazgató volt egy visegrádi szállodában. Ám az nem vette föl. Hamarosan sms-t küldött: *Konferencián ülök. Később. Ha sürgős, írj!* Na jó, csöppet se sürgős. Hívta a másikat, géphang szólt bele: *Ez a szám az előfizető kérésére átmenetileg nem kapcsolható.* Akkor jutott eszébe, hogy a nagyobbik lánya Ciprus szigetén nyaral. Elmentek a hőségből még melegebb égtájra… – letörölte verejtékes homlokát a zsebkendőjével. A papírzsepire sose tért át, pedig milyen gusztustalan kimosni ezeket a gépben.

Odalenn a csapat szinte minden tagja kicserélődött, csak a magas férfi maradt. Összeakadt a tekintetük. Az az ember újra intett, hogy Gandhi csatlakozzon hozzájuk. Maga sem értette, miért, de lement. Vitt nekik jégbe hűtött ásványvizet műanyag poharakkal.

Amikor a párás palackot meglátták, üdvrivalgásban törtek ki. Végre egy okos ember, mondta egy zavaros fogazatú, Gandhi-korú tökmag, aki a földszinten lakott. Bekiabált az ablakán, melyet a résre húzott, kitámasztott redőny árnyékolt: Julis, aggyá ki bort!

PET-palackban érkezett a sárgás ital, melyet – ezt Gandhin kívül mindenki tudta – a tökmag maga készített a telkén. Nem volt mód visszautasítani. Savanyúnak érezte, de udvariasságból megitta. Nyomban a fejébe szállt. Ettől felbátorodott.

– Tisztelt uram, hallottam, arról beszélt, hogy az ön… régebben a nyarak… ez mindegy is, szóval… ugye a maga ideje, az életének a fénykora, igen… mikor volt az?

A póznaszerű férfi megfontolta a választ:

– Amikor benne lehettem a kosárlabda-válogatottba, bár csak tartaléknak, majdnem megnyertük az Eb-t… fú de régen volt… azóta én csak igavonó barom vagyok… az igazi nagy fénykorom akkor lesz, ha megöregszek, és nyugdíj, ha ugyan életbe leszek, akkor végre nem kell a hátamon cipelnem az egész rohadt családot… – a mondat végét lehalkította, mert észrevette, hogy a hatodikon kinéz egy asszony.

Aki le is kiáltott:

– Sejtettem, hogy titokban piálni jársz le, te szemétláda! Azonnal gyere föl, megint kivágott a biztosíték!

A magas férfi behúzta a nyakát:

– Búcsúzom, uraim, hív a kötelesség! – elnyomta a cigijét, befordult az üvegezett kapun. Éleset csattant utána.

– Ez van – mondta a tökmag –, még vasárnap se hagyják békibe az embert.

Gandhinak a hallottaktól vagy a rossz bortól fölfordult a gyomra. Itt az idő, hogy kérjek egy szál cigarettát, gondolta, noha kamaszkora óta nem dohányzott.

HAZAFELÉ II., SZÉN, KRÉTA, 93x83 CM

DÉRCZY PÉTER

A KISFORMA NAGYMESTERE

Ferdinandy György: Vadnyugati origó. *Scolar Kiadó, Bp., 2018*
Fájó holnapok. *Magyar Napló Kiadó, Bp., 2018*

A magyar irodalomtörténetnek vannak furcsa, különös alakjai, akik valamilyen szempontból nem illeszthetők sehova; bár tudnak róluk, mégsem kapnak kellő, legalábbis tehetségükhöz mérten kellő figyelmet, más, talán nem invenciózusabb társaik mögött/mögül figyelnek, várva, hogy újra és újra felfedezzék, s aztán újra és újra elfelejtsék őket. A huszadik század elején számtalan ilyennel, elsősorban prózaíróval találkozhatunk, akiket a Thurzó Gábor szerkesztette tanulmánykötet címe után *ködlovagok*nak is szerettek hívni, amely elnevezés abból is származhatott, hogy munkásságuk értéke és elismertségük mértéke enyhén szólva is erősen eltért; csak néhány írótárs, esszéista és egy igen szűk olvasóközönség pártolta őket. Ferdinandy György írói sorsa sokban hasonlít e száz évvel ezelőtti pályatársaiéhoz, hiszen nyugati magyar íróként a magyar olvasó számára egészen 1988-ig, amikor az első Magyarországon kiadott kötete megjelent, gyakorlatilag ismeretlen volt. Ettől a dátumtól kezdve viszont Ferdinandy szinte ontotta és máig is ontja a könyveit, ami nem meglepő: itthoni feltűnése előtt már jó pár könyve jelent meg franciául (később más nyelveken is), díjakat nyert, tehát a magyarországi közönséggel éppenséggel volt mit megismertetnie. S aztán a magyarországi recepció is felfedezte magának, Szilágyi Zsófia 2002-ben kismonográfia formában foglalta össze mindazt, amit Ferdinandyról érdemes tudni, és a „dzsungelszerű" életműben, legalábbis az addigi életműben, filológiai értelemben is rendet vágott. Én minden pozitív jelenség ellenére is úgy érzem azonban, hogy Ferdinandy mintha mind a mai napig nem lenne a helyén a magyar prózatörténetben, ami persze életútja és életműve ismeretében nem olyan nagy felfedezés. Jellemző, hogy 2004-ben a szerző e tekintetben így nyilatkozott: „ez egy gazdag, egy nagyon változatos és színes irodalom, ebben biztos van egy kis hely az én számomra is. De hogy hol, azt én nem érzékelem. Még most sem tudom pontosan." Ennek egyik, lényeges okát Ferdinandy György elbeszélésmódjában, illetve az ezzel összefüggő epikai formában látom.

A magyar prózatörténet egyik legtöbbet emlegetett jellegzetessége, hogy alapvetően a kisformákat részesítette előnyben, hosszan lehetne sorolni a sirámokat a magyar regény hiányáról vagy legalábbis nem szerves fejlődéséről (elsősorban még a szocialista irodalomtörténet-írás korszakából), miközben a novella, a rövidtörténet és a nagyobb lélegzetű elbeszélés például a már említett korszakban uralkodónak volt nevezhető. Ferdinandy bizonyos mértékben éppen e tradíció örököse és továbbvivője, hiszen írói pályáján kezdettől fogva a kisformák változatait figyelhetjük meg, olyannyira, hogy bár tett kísérleteket nagyobb epikai formákra is, valójában a novella volt és lett kizárólagos prózai műfaja. Amikor 1988-ban hazatért a *Szerecsenségem története* című elbeszélésgyűjteményével, akkor a magyar próza éppen azzal a tradícióval harcolt, hogy nincs történetében nagyregény, vagy regényekből épülő struktúrája (1986 e szempontból emblematikus dátum, ekkor

jelenik meg Esterházy *Bevezetés*e és Nádas *Emlékiratok könyve*). A Kulcsár Katalinnal készült életútinterjújában Ferdinandy joggal vetette fel, hogy az ő rövid lélegzetű írásai mindig is csak hátrányt jelentettek (érdekes módon már Franciaországban is), és a regény műfaját kérték számon rajta.

A 2018-ban megjelent két könyve valójában és kicsiben az életpályáját, az életművét képezi le. Úgy látszik, lehetetlen Ferdinandy esetében kikerülni azt a bukkanót, hogy a hatvanas évek eleje és a nyolcvanasok vége közti, nem magyarországi publikációi (melyek számosak és egyes esetekben jelentősek is) valamiképpen teret kapjanak nagyobb olvasóközönség előtt is. Így aztán a *Vadnyugati origó* igazából nem új könyv, korábbi, sőt egészen korai írásaiból is válogatott a szerkesztő, Györe Bori. Persze ez sem az első válogatás, az elmúlt három évtizedben volt már példa rá, hogy a magyar olvasó számára teljesen ismeretlen Ferdinandy-szövegeket prezentáljanak, csakhogy a válogatók (s talán maga a szerző is) rendre elfeledkeznek arról, hogy e novellák húsz-harminc vagy éppen ötven évvel korábban születtek, s így persze hogy más prózai műfaji állapotokat tükröznek. Ferdinandy György például a hatvanas évek vége felé, a hetvenes években, többek közt azért is, mert közel került a Magyar Műhely szerzőihez, társaságához, komoly kísérleteket tett a késő avantgárd epikai „hasznosítására", írói hazatelepülésekor azonban már kevéssé foglalkoztatták a szövegteremtés e módozatai. S bevallom, nekem (aki szintén nagy késéssel ismerkedtem meg e szövegeivel) ma már e novellatípusai kevésbé érdekfeszítőek (miközben az életműben nagyon is fontos szerepet töltenek be). A könyv azonban nemcsak ilyen típusú novellákat tartalmaz, van köztük néhány szinte mai szöveg is, ami arra a szerkesztői szándékra utal, hogy megmutassa, hova vezetett az epikusi út. Ehhez azonban hozzá kell tennem (mielőtt eltévednénk), hogy Ferdinandy novellisztikája ennél sokkal összetettebb. Késő avantgárd korszakában is (előtte meg utána pláne) írt úgynevezett hagyományos rövidtörténetet, s tulajdonképpen, hasznosítva az avantgárd lehetőségeit is, egész pályáján a novella klasszikus elbeszéléstechnikáit alkalmazta; magyar viszonyokra adaptálva, a legerősebb magyar epikai tradíció formáját, az anekdota hangnemi, szerkezeti sajátságait is beépítve szövegeibe. Lényegében három elbeszélésmódot figyelhetünk meg az életműben: a már említett késő avantgárd hatásokat fölmutató szövegek, melyek a legkevésbé érdekesek a mai olvasó számára. De velük párhuzamosan ott vannak a klasszikus rövidtörténetformák is. Nem tudom, hogy a hatvanas években, az emigráció első hullámában Ferdinandyra milyen irodalmi szövegek és beszédmódok hathattak (az életrajzból nem sok derül ki ebből), de kétségtelennek tűnik, hogy a racionálisabb francia irodalom (és a nyelv mint eszköz és akadály), valamint az éppen erősen ható angolszász (amerikai) próza, élén Hemingwayjel, minden valószínűség szerint formálták Ferdinandy narratíváját. A korszak szövegei elsősorban arról ismerhetők föl, hogy az elbeszélő mintegy visszavonul, háttérben marad, és az elbeszéltek is csak nagyon röviden, szűkszavúan jelennek meg. A kihagyásos, elhallgatásra épülő novellaszerkesztés kitűnő műveket eredményezett, a terjedelmesebb,

hosszabb elbeszélések, melyek ugyanezen metódussal készültek, szintén revelációként hatottak. A harmadik korszak ettől az elbeszélés hangnemében tér el, amennyiben Ferdinandy, mintegy a magyar próza történetébe illeszkedve, az anekdotikus elbeszélésmódot alkalmazza (ami nincs olyan távol a klasszikus, elliptikus elbeszéléstől). A hangnem a Ferdinandy-prózában nagyon fontos: a „hazatérés" után születő szövegei döntő részében egy familiáris, közvetlen, a jelentésközléssel nem foglalkozó elbeszélővel szembesülhetünk, akinek, függetlenül az elbeszélés meseszerű terétől, anekdoták, történettöredékek törmelékeivel kell megküzdenie. Három epikai eljárás ötvöződik tehát Ferdinandy szövegeiben: a késő avantgárd, az amerikai próza minimalista törekvései és a legnagyobb, legmélyebben ható inspiráció: az anekdotikus hagyomány; ami ellen időnként, hol szerzőként, hol nyelvi alakítóként tiltakozik, máskor elismeri e hatást. „Történeteket írtam, ügyeltem, elviselhetők legyenek. Esténként gondosan kihúztam belőlük az önromboló, vak kétségbeesést, anekdotákat iktattam a helyükbe, tájakat, embereket." A „vak kétségbeesés" és az anekdota világképi szinten nehezen fér meg, de ha egy másik aspektusból nézzük, akkor a rövidtörténet nagyon is „sűrű". A *Szabálytalan szerelem* című opuszban például annyira, hogy: „Kész, kerek történet minden utazás. Eleje van, és vége, indulás és célba futás. (…) A legtöbb ember számára anekdotákból áll a világ." És: „Marad a lényeg: körülírni az űrt, lerombolni az állványzatokat." E kettősségből alakul ki aztán az a félreismerhetetlen írói világ, ami Ferdinandyra oly jellemző, s amit a most megjelent két könyve külön-külön és együttesen is bizonyít.

A *Fájó holnapok*, függetlenül attól a ténytől, hogy változó színvonalú (és műfajú) írásokat tartalmaz, a legfrissebb Ferdinandy-műveket gyűjti egybe, így a két kötet valóban leírja a teljes pályát, miközben bemutatja annak egyes korszakait is. Korábbi könyvei kapcsán is megjegyeztem már: kétségtelen, hogy Ferdinandy életének különös jellegzetessége a vándorlása a különböző kultúrák, nyelvek és országok között, attól kezdve, hogy 1956-ban elhagyja Magyarországot. Az is kétségtelen, hogy ez a „lebegő", hazátlan létmód, a gyökértelenség azonban minden emigrációba kényszerülő alkotónak (de általában minden embernek) mélyen átélt élménye, létezésválsága, amin a leggyakrabban a sokszor évtizedek múltán való visszatérés az eredeti hazába sem segít. Milliók élik meg ezt a kiszakítottságot, ám egy írónak nyilván sokkal fájdalmasabb a nyelvtől való elszakadás, ám Ferdinandy Magyarországtól való elszakadása *után* válik íróvá, tehát léthelyzete is más, mint például Máraié. Nem véletlen, hogy francia nyelven is születnek írásai, noha saját bevallása szerint valójában mindig is magyar és magyar nyelven író alkotó akart lenni. A kallódás, a sodródás, az utazás és a bolyongás lesz az életrajz központi eleme, ami ugye nem meglepő egy emigrációba kényszerülő ember életében. Érdekes e szempontból az, amit Ferdinandy életútinterjújában megjegyez: „Az én képzeletbeli olvasóm egy ugyanolyan kallódó, a nagyvilágban tengődő szegénylegény volt, mint amilyen többé-kevésbé magam is." Mint ahogy az sem véletlen, hogy a hajótöröttség, az úgynevezett Robinson-motívum több művében is konkrétan előfordul. S nyilván e tényből eredeztethető az is, hogy Ferdinandy hősei és mellékszereplői egyaránt ebből a tengődő, kisemberi létezésből származnak, függetlenül attól, hogy egy családi anekdotát dolgoz fel, vagy a trópusokról vagy éppen Párizsból veszi a történetet és szereplőit; mindig a kisember, a hétköznapi történet az, ami igazán foglalkoztatja; az újra és újra perifériára sodródó élet. Ez a biográfiai tény azonban Ferdinandynál epikai világképpé, sajátos elbeszélői nyelvvé és formává, történetté válik. Először is innét

magyarázható vagy értelmezhető az a probléma (amit csak bizonyos recepciók tartanak problémának), hogy Ferdinandy született novellista. A kisforma nélkülözi mindazt, ami Ferdinandyt valójában nem is érdekli: a nagy történetet, a nagy ívű narrációt, egyes esetekben a változatos, szerteágazó cselekményt. Ellenben előtérbe kerülhet egy részlet, egy történettöredék, egy villanásnyi cselekmény, és ami még igen fontos, egy szubjektív, mesélős, olykor nosztalgikus, még inkább elégikus hangnem, melyben igen gyakran nem tudjuk igazán megkülönböztetni, hogy valóban szerzői-biográfiai beszédről van szó, vagy metaforizált narrációról. Itt érdemes még azt is megjegyezni, hogy a 88-as szellemi hazatérés után felerősödik novelláinak az a rétege, majd ha nem is uralkodóvá, de jelentőssé lesz az a forma, melyet jobb híján tárcanovellának neveznék. Külön érdekesség Ferdinandy pályáján, hogy jó néhány epikai formáció vagy világképi jelenség írásaiban előbb jelenik meg, mint magyarországi pályatársainál. Ilyen volt a már említett késő avantgárd szövegszerkesztés, mellyel jóval megelőzte a Magyar Műhelyhez később kapcsolódó magyarországi alkotókat, és sajátos volt a helyzete, amikor első magyarországi kötete megjelent: ugyanis akkor már Ferdinandy túl volt az avantgárd hatásokon, sőt a posztmodern szemléleten is, s így jóval korábban nyúlt vissza olyan kisformákhoz, melyek ugyan kompatibilisek voltak a posztmodern nagyelbeszéléssel való leszámolásával, de ugyanakkor a magyar epikában is nagy tradíciókra tudott támaszkodni. Röviden: Ferdinandy már akkor egy történetközpontúbb, a mesére jobban építő formán munkálkodott, amikor magyar kortársai még éppen az ellenkezőjére próbáltak törekedni, s persze egy újabb epikus generáció fellépte kellett ahhoz, hogy például a tárcanovella sok évtizedes eltűnése után újra virágozni kezdjen.

E novellavilágnak jellemzője a különös időbelisége: mintha minden mindig újra és újra ismétlődne, aminek speciális jellegzetessége, hogy Ferdinandy írásaiban nagyon gyakran fordulnak elő ugyanazok a történetek, ugyanazok a szereplők, epikai részletek, olykor teljesen hasonlóan előadva, olykor némileg módosítva, esetleg más aspektusból elmesélve. Ezen a ponton lesz külön érdekessé, hogy a biográfiai gyökértelenség esetlegessége átfordul egy ontológiai mélységű létérzékeléssé: a Ferdinandy-hős hajós és hajótörött, mindig úton lévő utazó, sehol otthonra nem találó „bolygó hollandi", s ezzel már meg is jelöltük epikájának legnagyobb motívumát. A hétköznapi magyarázatoktól eltekintve, hogy ti. a történetismétlések szerzői amnézia következményei is lehetnek, Ferdinandy ismétlődő történetmotívumai, újra és újra elmesélt családi legendáriumai valójában annak az időkezelésnek köszönhetők, amely azt sugallja, hogy ami egyszer megtörtént, az mindig történik. Minden ismétlődik, semmi nem változik, amit egy idézettel is megtámasztanék: „Forgatom én is a kacatjaimat. Nincs semmi megrendítő a varázscső belsejében, negyven éve ugyanazok az emlékszilánkok keresik benne az egyensúlyukat. Szétesnek, összeállnak, más és más szögből mutatják magukat. Én pedig eljátszom velük, mert hiába azonosak az összetevők, az eredmény soha, még véletlenül sem ugyanaz." (*A Hegy;* a szerző 1998-as kötetéből.) Ferdinandy György nem sokat nyilatkozott arról, hogy igazából milyen olvasmányok, milyen művek befolyásolták az életét, mik hatottak a prózájára, de kétségtelenül felvethető az a kérdés: milyen viszonya lehetett korábbi korszakaiban Krúdyhoz, illetve Krúdy nagy novellaciklusaihoz, elsősorban a Szindbád-novellákhoz? Akármint is volt, meggyőződésem, hogy mind alkati-szerzői, mind világképi szinten igen erős a kapcsolódás a két író között. (Csak zárójelben megemlítve és idézve: „Pestre csak akkor megy az ember, ha halaszthatatlan dolga van." Vajon ki írta?!) Bár Krúdynak vannak kiemelkedő regényei is, míg Ferdi-

nandynak egyáltalán nincs regénye, az epikai gondolkodásmód, amelyben a nagy egész helyett a részre való koncentrálás a fontos, nagyon közel láttatja őket egymáshoz. Jellemző az is, hogy Ferdinandyhoz is igen közel áll a ciklikus epikai eljárás, hogy tehát lemondva ugyan a nagy egész narratívájáról, mégis visszacsempészi a ciklussal, az ismétlődő részekkel a nagy egészre való utalást. Reményi József Tamás nagy erudícióval ezt a következőképpen foglalta össze: „kialakított egy saját novellaformát, amely minden történetet további rövidtörténetre szaggat, miközben a kötetekben (és az egyes kötetek között!) kialakul egy lánc, a képszerű kisgesztusokra épülő írások egyetlen nagy elbeszéléssé fűződnek össze. (Bodor és Gion életművével párhuzamosan, rokon módon.)" Ehhez pedig még az is hozzátehető, hogy a múltból a jelen felé haladva szintén találhatunk társakat Ferdinandy prózájához. Az utóbbi kb. tizenöt-húsz évben felnőtt egy olyan epikus generáció, melynek szemléletében a kisforma, a rövidtörténet, mi több a tárcanovella fontos helyet tölt be, fontosabbat, mint a regényforma. Én itt csak egy névre hivatkozom, Cserna-Szabó Andrásra, aki azért is jó példa talán, mert Ferdinandyhoz hasonlóan van kötődése a huszadik század eleji „ködlovagokhoz", a tárcanovellához, és főként az anekdotikus hagyományokhoz is.

A nemrégiben megjelent két könyvét (melyek közül nyilván a Ferdinandy korábbi korszakait bemutató az izgalmasabb, mert az olvasót részben felfedezetlen, ismeretlen „földrészekhez" hozza közelebb) együtt olvasva látható, hogy az író a helyén van, a magyar prózairodalomnak nem gyökértelen, nem örök bolygó hollandija, hanem a múltba és a jelenbe is erős kötelékekkel kapaszkodó nagy elbeszélője.

SIMON FERENC

A SZELF(I) PÁNTEXTUALIZMUSA, AVAGY VÁLTOZATOK AZ ÉNSZÖVEGEKRE

Kemény István: Nílus. *Magvető, Bp., 2018*

Kemény István új kötetét négy ciklusra tagolta, amelyben a nyitó- és a záróvers önmagában alkot egy-egy egységet, így ezek jelentősége kiemelten hangsúlyos. A kötet a *Duná*ból ered, és a képversként is mutatkozó *Nílus* deltájába torkollik. A *Rakpartos ballada* kétsoros, rímelő felező nyolcasokkal indít, de a kötet egészére nem jellemző a kötött forma, ezen kívül csak néhányban fedezhető fel a szótagok szintjéig ritmizált beszéd. A nyitóvers ötletesen önmegszólító és egyben vallomásos ballada: a beszélő önmagát a sovány és a kövér bölcsre, a könnyűre és a nehézre, vagyis testére és lelkére bontja, hogy megteremthesse a műfajban kötelező párbeszéd szereplőit, amely így az „én szentháromságát" valósítja meg: test + lélek = én vagyok. „Két barátom jó vitézek / nagyrabecsült test és lélek // nem kell értem aggódnotok / kis túlzással boldog vagyok". Itt az „ők": a saját teste és a lelke, vagyis – jellemző

módon – itt az „ők" is „én" vagyok. A beszélő a „költő": testének és lelkének eredője „lírai énje", a „szelf(i)", és ennek terméke, a kötetük, már kapható. „kirakatban van a könyvük". Ez magára a most olvasott, kézben tartott gyűjteményre is érthető. A válságba került személyiség depressziós, mert nem termelődik elég szerotonin a szervezetében, amelynek hiánya levertséghez vezet, öngyilkossági gondolatai is vannak. Teste és lelke ezért életmódváltást, futást javasol, ami magával a meg*váltás*sal ér fel, a fizikai teljesítmény metafizikai tartalommal telítődik. „mi vagyunk *az új életed* / meghoztuk a régi helyett" (kiemelés tőlem – S. F.). A szükséges balladai kellék homályban hagyja, mi történt pontosan a beszélővel testének és lelkének elválása után: a folyóba veszett-e, amitől maga is tartott – a motívumok ezt erősítik –, vagy a meditációban másodjára is eltűnt, és test nélküli metafizikai létezővé vált. József Attila szemlélődésre okot adó rakodópartja és Arany János tragikus híd-avatása is eszünkbe juthat a Margit híd említésekor. A vers öntükröző módon költői programot is ad: „elkezdtem a napot én is / elképzeltem a feléig", vagyis *délig*, miképpen a kötet második ciklusának címe is mondja. Majd többnyire ironikus leltárt készít a látottakról.

A zárórés a nyitó párdarabja, keretbe foglalja a kötetet. Ez is egyes szám második személyben szól, a könyv egészére jellemzően a „szelf" kiterjeszti magát környezetére: a tárgy, a külvilág leírása egyben önmetafora is lesz. „Nílus vagy Egyiptomban, és te / vagy a Nílus Egyiptomban". Ha a víz visszahúzódik a mederbe, vagyis ha elhagyjuk a szövegből a folyóra vonatkozó utalásokat, az ártérben lírai vallomások maradnak. A beszélő „hullafáradt", mert időben és térben is nagy utat tett meg: az ősállatoktól eredően hatezer kilométert a deltáig. Maga (a szelf!) is meglepődik, hogy még él, de a vég, a tenger egyre közeledik, ezért összegzi és értékeli életét: *ez van, így alakult, jó ez így, úgyse lesz jobb. Erős, szívós, aszkétikus, megbízható, türelmes ember és jó szülő volt,* aki megtette a dolgát, most már örülhet is egy kicsit, mert élete „váratlan / meglepetés egyszeri véletlen / csoda". A költő szerint a szakralitás a csodában jön létre: a vízben, a múltban, a jövőben elmerülő világ egyetlen értelme, értéke, hogy *számomra* volt, hogy én itt lehettem benne. A csoda motívuma kétszer szerepel csupán, de másik előfordulása is fontos, mert kettős értékszerkezetű létallegória összetevője. „Életed a fogantatástól kezdve autók / Szívverésszerű egymásba rohanása / A rossz látási viszonyok miatt. / Egy csodával határos tömegkarambol / Gyakorlatilag." *(Pokol, autóspihenő, tábla)*

A második rész a cikluscím szerint *Délig* hömpölyög, és tizenöt verset vesz föl, míg a harmadik rész *Estig* tart, és tizennégy vershordalékot sodor magával. A kötet az ártér költészete: a hétköznapok törmelékei, a költőtársak, az olvasmányok, a versírás, a saját regény szereplője *(Patai második éneke)*, a sivatagi teve és az utalásokban Dante poklának kapuja, továbbá *Az ember tragédiájá*nak újabb helyszíne áll a középpontban. A kötet a katasztrófa, az apokalipszis ironikus, olykor cinikus kommunikációja: már nincs mit mondani, csak „Ugyanazt mindig ugyanazoknak. / Mintha ki se nyitnád a szádat". *(Kommunikáció)* A versekben ábrázolt világ éppen elmerül, mert elönti a víz, a felejtés, az érdektelenség, a közöny, az idő közömbös múlása. Nincs jövő ebben a világban, miképpen múlt sincs, csak az idegesítő jelen, ami sokat fecseg, de lényegében nem mond semmit. Semmitmondó. „Besötétedik, / kivilágosul." *(Gergelyiugornya, képeslap)* Ma sem történt semmi, holott lényegében éppen a semmi történt és történik folyamatosan. Mivel az üresség, a semmi csak valamivel, csak szavakkal, csak képekkel, csak műalkotásokkal mondható el, ezért kell a költőnek valamit és

valahogyan írnia, a festőnek festenie. „Lucifer: Na és a célom / mégis mi volt? / Ádám: Mint mindig, annyi csak, hogy / nevetségessé tedd az emberit. Hogy / kortárs művészetet csinálj belőle…" (*Helyszínelők vitája,* Szűcs Attila képe: *Accident by White Ball*, 2011)[1]

A posztmodern lényege az immanens indeterminizmus, az önmagából eredő meghatározatlanság. „Egy posztmodern művész, író ugyanabban a helyzetben van, mint egy filozófus: a szöveget, amelyet ír, a művet, amelynek megalkotására törekszik, már nem vezérlik elfogadott elvek és szabályok, már nem ítélhetünk felőle a meghatározó ítélet módján, ismert kategóriákat alkalmazva a szövegre vagy a műre. A szöveg vagy a mű ugyanis éppen ezeket a szabályokat és kategóriákat kutatja." (Jean-François Lyotard)[2] Mivel a külvilág kifejezhetetlen, ezért csak az a biztos, hogy „én írok", tehát a szöveg öntükröző, önreflexív, önmagára vonatkozó lesz. Gyakori benne az önértelmező, önmagát meghatározó gesztus. Ugyanakkor az „én" is elbizonytalanodik, mert a modernizmus alapélménye Rimbaud óta: „Nem helyes azt mondani: én gondolom. Úgy kellene mondani: engem gondolnak. ÉN – az mindig valaki más." (Rimbaud: *A látnok levelei*, 1871, Somlyó György ford.) Kemény István új kötetének is az a legfontosabb jellemzője, hogy lényegében minden verse önmagát kereső, önmagát meghatározni szándékozó metafora, olykor allegória, idézőjelbe tett példázat, montázsvers. Nem véletlen, hogy a mobiltelefonos korszak új műfajt teremtett, a szelfit, az önfotit, amelynek centrumában az „én" áll. A könyv verses szövegekből szerkesztett szelfigyűjtemény, amelyben a metafora fogalmi összetevője – kifejtetten vagy odaérthetően – mindig az „én", a képi pedig a szövegben ábrázolt világ. A költő ugyanis mindennel önmagát azonosítja, mindenből önmagát szeretné megismerni, mindent magára vonatkoztat és értelmez. Így lesz kötete a szelf(i) pántextualizmusa, és ezért válik énszöveggé az egész világ. Még abban az esetben is, ha a nyelvtani személy látszólag mást mutat, mert Kemény Istvánnál az összes személyrag: „én vagyok." Erkölcsi értelemben azonban ez nem egoizmus, mert célja a költői szemlélet világegésszé tágítása az esztétikai tapasztalatért, az érzékelhetővé tételért, az ábrázolhatóságért. Ezért és így lesz ő egyszerre a Duna és a Nílus, a személyi edző, az önmagának táncoló, leglassúbb teve a karavánban, az újkor, a 2x2 józanságának végét jelző emléktábla, az eltüntetett tanú. Az igazság keresésébe beleőrülő, hamleti pozíciójú történelemtanár, aki tudja, nincs igazság, mégis keresi, noha az nem más, mint a lift ellensúlya: mindig a másik irányba megy. Ő a végét nem találó vers is, amibe még belenevettek; és ő Dante, Vörösmarty, József Attila, Petri György, Noé, Nyilas és Bartis Attila *is egy kicsit.* Ádám, Lucifer, az autó és a fehér labda is Szűcs Attila festményén, és maga a festmény, sőt a festő is, és ő ezt az egész tragédiát ironikusan továbbíró virtuális Madách is.

„kabai lóránt *avasi keserű, munkacím: élethasználatiutasítás* (szoba kiadó, miskolc, 2013)"[3] (az eredetiben szereplő írásmódot megtartottam – S. F.) című verseskötetének szavaiból remixet ír. Itt az újrakeveréssel a szófordulatok más jelentést kapnak, amit még néhány saját sorral is kiegészít. A zárlatban elismerése jeleként azonosítja magát a másik költővel, így bizonytalanítva el a szerző személyét. *„bizonyos értelemben k. kabai lóránt vagyok?* bizonyos / értelemben ki nem az? az biztos, hogy én igen, ezt már én / mondom, istván. én igen." (Kiemelés az eredetiben – S. F.) Jóllehet az összes dőlttel szedett szó nem szerepel az adott

[1] http://www.leopoldbloomaward.com/muveszek/szucs.6.html, 2018. augusztus 30.
[2] Lyotard, Jean-François: „Mi a posztmodern?", Nagyvilág (1988), 426.
[3] https://docplayer.hu/15218952-Kabai-lorant-avasi-keseru.html, 2018. augusztus 26.

verseskötetben (szúrópróbával ellenőriztem néhányat, és nem mindet találtam meg), tehát az íráskép nem feltétlenül átvett idézetet jelöl. (Nincs a kötetben például Arwen, a féltünde *A Gyűrűk Urá*ból). Izgalmas intertextuális kalandot generál a vers első szava, a *szívpörkölt*, mert Kabai Lóránthál Guilhèm de Cabestanh (1162-1212) katalán trubadúr legendáját idézi. A költő elcsábította földesurának feleségét, aki ezért bosszúból feltálalta neki a poéta szívét. A hölgy, amikor férje megmondta neki, mit eszik, levetette magát a kastély emeletéről. A történet egyik változatát Boccaccio is feldolgozta: *Negyedik nap, Kilencedik novella*.[4]

A szövegközöttiségek érdekessége, hogy Kemény István a posztmodernben elterjedt átírások, jelöletlen allúziók, tobzódó paronomáziák helyett inkább versbéli ajánlást ír, méltat és értelmez. Nem verses levelet, hanem verses kritikát küld költőtársainak. Petri György költészetét pedig – a címében Babitsot, stílusában a szerzőt idéző hosszabb költeményben – igazmondásban állítja mércének önmaga elé. *(Esti kérdés P. Gy.-hez)* Kürti László sorát mottóba emeli: „ártérben élünk, különös kegyelemben." Jellemző, hogy saját versébe már csak az első két szó kerül, mert a költő úgy érzékeli, a világból visszavonatott a kegyelem. Isten neve csak kétszer fordul elő kifejtetten, de akkor is profán szövegkörnyezetben: a nyitóversben elfojtják az istenélményt, a másikban pedig az új porszívót jelöli többszörös metaforaszerkezetben: „kicsi zarándoktemplom, / késre váró áldozati állat, Isten üres bárányа" *(Az új porszívó)*. (Kiemelés tőlem – S. F.) Ő az, aki elveszi a világ bűneit, vagyis felszippantja a piszkot, mert a legnagyobb, ördögi ellenség a kosz, ezért a sok, a tisztaságot isteni, metafizikai magasságba emelő reklám, jóllehet éppen ennek a kornak legnagyobb az ökológiai lábnyoma. A posztmodernben a képtelenség is valósággá válhat, sőt mintha ez lenne a gyakoribb: „egy nonszensz / pihenten ébred, és." *(Gergelyiugornya, képeslap)* Isten alakja implicit módon több szövegben is szerepel. „Milyen volt az eredeti ég?" (Kiemelés tőlem – S. F.) Az egysoros vers klasszikus posztmodern *kérdés*e (ez a címe is) azt sugallja, hogy a jelenlegi ég már nem eredeti, pusztán utánzat, szimulákrum, maradék. A szöveg rövidsége nagy teret enged a befogadó értelmezésének, mert a költő a szavakat a versbe emeléssel poétizálja, többletjelentéssel tölti fel. Az eredeti égben, a mennyországban metonimikusan még Isten lakott. A mostani, posztmodern ég azonban üres, tragikum, érzelem és Isten nélküli, ironikus, cinikus, ahol nincs már semmi különös, legfeljebb a Nemzetközi Űrállomás, és az egyre terebélyesedő ózonlyuk. Egy másikban – amely Borges iteratív logikájára emlékeztet – Isten az állatok, emberek életével már egymilliárd éve vakon gépelő tervező, aki újra akarja teremteni a Kertet, amely már hibátlan lesz, de a befejezésig, az igazi boldogság eljöveteléig még sokat kell várni. *(A terv)*

Hogy Kemény István újabb kötetéig mennyit kell várni, azt talán még a szövegekben manifesztálódó szerző sem tudja, de addig itt vannak a *Nílus* versei. Ha olvasásuk erőt, szabadságot, hitet talán nem is ad, mint vallja, mégis el tudunk időzni nála a folyóparton, az árterekben, a rólunk is szóló szövegek örömében.

---

[4] http://mek.oszk.hu/00300/00334/html/01.htm#86

BALOGH RÉKA

VÁZLAT A KÁOSZ REGÉNYÉHEZ

Király Farkas: Sortűz. *Magyar Napló, Bp., 2018*

Már a fülszövegből kiderül, hogy a *Sortűz* ritka ambiciózus kisregény. Király Farkas azt vállalja, hogy nem több, mint 143 oldalban négy kiskatona szemszögéből is bemutatja az 1989. decemberi román forradalmat. Mindezt úgy, hogy főhőseink különálló történetszálat kapnak, nem érintkeznek egymással, így mindössze 30-35 oldal jut egy-egy jellem, konfliktus kibontására. Ráadásul a szereplők eltérő háttere, nemzetisége tovább árnyalja a képet.

A vállalás meglepő az írói előzményeket tekintve, hiszen Király Farkas korábbi (egyben első) prózakötete, *A Boldog utca hava és egyéb történetek*, inkább csattanókkal, illetve a realitás és misztikum meglepő elegyítésével operál, míg a *Sortűz* fülszövege és témaválasztása inkább karaktermélységeket, egy köteten átívelő lelki vívódást, jellemábrázolást ígér. A szerző személyes hátteréből kiindulva persze már nem annyira váratlan a kisregény kerettörténete, hiszen az író kolozsvári származása és életkora alapján akár ő is lehetne a kötethez ihletet adó valamelyik kiskatona. Ezt a benyomást erősíti a borító hátoldalán a szerző katonaportréja is.

A regénybéli újoncok életébe a szolgálatra jelentkezéstől és az első laktanyai napoktól kapcsolódunk be. A fejezetcímekből kiderül, hogy ez a forradalmi év szeptember-októbere. A szerb Jovan, a szász Hansi, a magyar Samu és a román Mircea eleinte komikus kellemetlenséggel tarkított, majd előjelek nélkül apokaliptikussá váló három hónapjába pillanthatunk bele az egymáshoz legtöbbször csak lazán kapcsolódó, maximum hatoldalas fejezetekben. Az abszurd ceremóniák, a kiképzéssel vagy a konyhán telő laktanyai mindennapok, majd a vészterhes csatajelenetek egy-egy szereplő egyes szám harmadik személyű gondolatfolyamán keresztül villannak fel.

A gyorsan váltogatott nézőpontok nagyrészt csak tipográfiailag válnak el egymástól, a személyes benyomásokat szinte csak a szereplőnként cserélődő betűtípus különbözteti meg. A kiskatonák hangja, beszédmódja az eltérő hátterük ellenére sem különbözik. Így a szövegképen alapuló trükk inkább megy a stílus rovására, mint segíti az olvasót. Az egyedi beszédmódtól megfosztott bakáknak csökken az esélye arra, hogy a nekik járó harminc oldalban egyéniséget kapjanak. Az azonos beszédmód miatt pedig a háborús időszak összefolyó cselekményhalmában (főleg gyengébb vizuális memóriával megáldva) már alig-alig lehet kitalálni, hogy kinek a történetébe is csöppentünk éppen. Nem segít, hogy ezt a tipográfiai trükköt sem következetesen használja a könyv, Hansi kétszer is megkapja Jovan betűtípusát, és az egyetlen vegyes nézőpontot felvonultató fejezetben Mirceáé is megváltozik. Persze valószínű, hogy ez szándékos, és azt hivatott erősíteni, amit a könyv minden eleme akarva-akaratlanul hangsúlyoz: a szereplők felcserélhetők.

A főszereplők egyénisége összhangban van beszédmódjuk kidolgozatlanságával. A felvezető, kiképzést bemutató részben hőseink kapnak egy-egy gyerekkori, csa-

ládi történetet, de ezt inkább kötelező feladatként éli meg az író. Az emlékdarabkák nem válnak a személyiség szerves részévé, a kiskatonák cselekedeteit, érzéseit, következtetéseit nem támasztják alá. A visszaemlékezések a legtöbb esetben némi funkcióval mégis bírnak. Felvázolják például, hogy hogyan veszti hitelét lépésről lépésre a Ceauşescu-rezsim, elmagyarázzák, hogy milyen gyötrelmek vezetnek a temesvári tüntetésekig.

A forradalom kirobbanásáig tartó felvezető részben a négy katona alakja még csak-csak elválik, de a harcok kezdetétől egyre nehezebb arcokhoz és előzményekhez kötni az eseményeket. Véletlenszerű, hogy a terepen ki miként cselekszik, épp kinek lesz erekciója a fegyver nyújtotta hatalomtól, vagy kinél szakad el a cérna egy váratlan pillanatban. Lehet, hogy szándékos ez az alaktalanság és látszólagos felépítetlenség, így hangsúlyozva a háború esetlegességét, és hogy az éles helyzetben a származás nem számít, a személyiségünk úgyis lefoszlik rólunk a létbizonytalanság közepette. (Utóbbi viszont csak akkor történhetne meg hőseinkkel, ha lenne kidolgozott jellemük.)

A funkcióvá csupaszítást leginkább Mircea, a román sorkatona ússza meg, neki jár a legtöbb pszichológiai komplexitás, érzelmi színezet, látható fejlődés, legalábbis változás. Az ő kiindulóhelyzete a legígéretesebb, ő egy burokból, a kisregényt idézve: egy *párhuzamos világból* érkezik az etnikailag diverz térbe, nehezen keveredik azokkal a csoportokkal, amelyeket kötelessége lenézni. Nem tudja értelmezni, hogy az erdélyi román fiúk miért nem követik a számára egyértelmű társadalmi szabályokat. Majd lassan elindul a beilleszkedés, de bizonyos beidegződéseket a nyitás, a megértés mellett sem képes elhagyni. A magyarok és a németek menthetetlenül „bozgorok" maradnak, bajtársa, Lajos pedig Louie. Mircea az, akire legnagyobb súllyal zuhan a tudat, hogy van egy számára ismeretlen valóság is, amibe rajta kívül mindenki valamelyest be van avatva. A legérzékletesebb állapotleírásokat is a neki szentelt fejezetek rejtik. Ilyen hiteles mozzanat például, amikor a kiképzetlen sorkatona harminchat órája nem alszik: „Sok víz elfolyt, amíg a csobogás megtöltötte Mircea ürességét annyira, hogy meg tudjon mozdulni. […] Aludni akart, álmodni. Álmodni a szeretőjével, de csak a testével. Nem tudna beszélgetni vele. Nem tudna mit mondani neki – csak a legutóbbi ébredése óta történtekről tudna beszélni, és csak azokkal, akik szintén azóta nem aludtak, akik ott voltak, ahol ő, ugyanazt az égettlőpor-szagot szívták a tüdejük mélyére, ugyanaz a ropogás ropogott a dobhártyájukban, ugyanazok a zöld nyomjelző fények égtek a retinájukba, és ugyanúgy nem tudnának beszélgetni senkivel, csak maguk közt, csak önmagukban."

Sajnos az ehhez hasonló, hús-vér leírásból jut kevesebb. A legtöbb dilemmát, illetve az azt kiváltó eseménysort Mircea a fejezetek közti szünetekben éli át. A szöveg csak a tételmondatként kinyilatkoztatott konklúziót láttatja, talán egy-egy mondatban megemlékezik a gondolatindítóról is, de a folyamatok zöméből kizár. Ezek az instant igazságok nem csak Mircea fejezeteiben veszik át a karakter- és történetépítés helyét. Például Samu egy harckocsin ülve konstatálja, hogy társai megváltoztak az éles bevetés óta, de mire kifejthetné,

hogy miben, inkább megérkeznek úti céljukhoz. Társairól pedig sem ezelőtt, sem ezután nem tudunk meg szinte semmit.

Király Farkas nem csak a személyiségek és a forradalom okozta változások bemutatásánál választja az egyszerűbb, de az olvasásélménynek kevésbé kedvező utat. A kisregény kísérletet tesz az események történelmi és popkulturális környezetbe ágyazására, de ez meg sem közelíti például Benedek Szabolcsnak *A kvarcóra hét dallama* című regényére jellemző együtt lélegzést a fojtogató és foszladozó szocializmusba keveredő nyugati világgal. A *Sortűz* sokkal inkább apropókat keres arra, hogy utaljon a katonaságon kívüli világra, a történetbe beleszuszakolt újságkivágások, tévés közvetítések formájában beszéli el a kötet témáját adó eseményeket és annak előzményeit. Így viszont azok elsietett díszletként hatnak, ahelyett hogy a történet organikus részévé válnának. Van azért szerencsés kivétel. A parancsra felolvasott, szocializmust éltető újságcikk tökéletes háttérzajnak bizonyul a konyhai patkányhokihoz, találóan láttatja a korszak abszurditását.

Az írói eszköztár megléte, de csak visszafogott használata jellemző a regény kötőelemeire és ívére is. A *Sortűz* történetdarabkái legtöbbször egymáshoz csak lazán kapcsolódnak, nem képeznek szoros egységet. Amíg ez a szerkesztésmód jól áll Király Farkas korábbi prózakötetének, *A Boldog utca hava*nak, addig a *Sortűz* esetében ez inkább hiányérzetet hagy maga után. A szereplőktől eltekintve a regény kezdeti, felhőtlenebb időszaka csak kevés szállal kapcsolódik a harcok kaotikus, brutális világához, ami nehezíti a változások átélését. Ez a kevés kötőelem viszont kimondottan elegáns. Ilyen például a kisregény elején található, látszólag öncélú, pátoszától komikusan megfosztott avatási ceremónia, aminek motívumait sötét fordulattal hasznosítja újra a szöveg.

A regényvilág hangulatát és egységét erősíti a fejezeteket átszövő, helyenként káromkodással tarkított romániai katonaszleng vagy a korabeli propagandából átemelve huligánként illetett tüntetők. És amíg a háttértudással rendelkező olvasóval összekacsint, a lábjegyzetek vagy a diszkréten szövegbe ágyazott magyarázatok beavatják a messzebbről szemlélőket is. (A kötet két kiadása még egyértelműbbé teszi, hogy a kisregény két különböző hátterű közönséget egyszerre szólít meg. A kolozsvári kiadás borítója az arctalan katonák menetébe invitál, miközben lövés- és vérnyomokkal élesztgeti a forradalomhoz köthető emlékeket. A budapesti kiadás távolságot tart, és segít térben és időben elhelyezni a történetet, a képen egy alig észrevehető, a látótérből kisétáló katonaalak van, az ember helyett a szocialista Románia ereklyéi, egy sárga Dacia és egy lyukas trikolór kerülnek központba.) A helyenként váratlanul szabatos fogalmazásmód és a „Miért lógatod az orrod?"-hoz hasonló megszólalások viszont kizökkenthetik mindkét táborból érkező olvasót.

A stílusbeli döccenők, az elsietett karakterek és a szövegegység hiányosságai ellenére – részben ezeknek köszönhetően – a véletlenszerűség szervesen és hitelesen kíséri végig a regényt. A román forradalom zűrzavara sejlik fel az ellenség arctalanságából, a felesleges áldozatokat szedő információhiányból, újoncaink sorsának esetleges alakulásából. Ez, vagyis a Ceaușescu-rezsimet a bukásánál is jellemző tragikus káosz elevensége már-már kompenzál a kisregény be nem teljesített ígéreteiért.

Összességében a *Sortűz* inkább egy ambiciózus és ígéretes nagyregény vázlata. A kötet alapötlete rengeteg potenciált rejt, akárcsak a kidolgozatlan karakterskiccek vagy a fejezetek között elsikkadó folyamatok, változások. A szövegből kimagasló egy-egy megoldás jelzi azt is, hogy az írói eszköztár már készen áll erre a nagyregényre. Reméljük, megszületik.

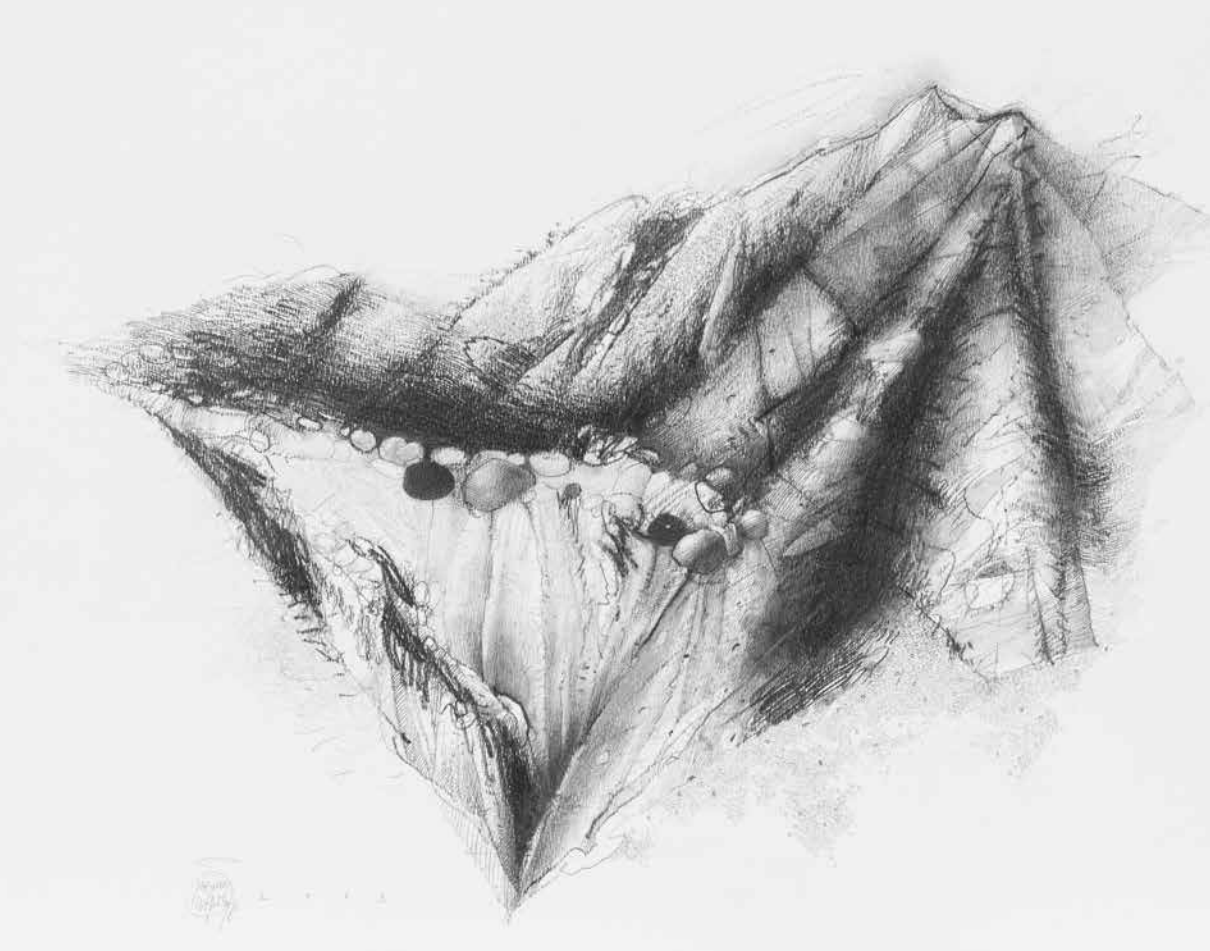

ÚTIRAJZ II. (MONTENEGRÓ), GRAFIT, 29X42 CM

SZERZŐINK

AYHAN GÖKHAN (Bp., 1986): költő, újságíró. Legutóbbi kötete: *János és János* (2013).

BALOGH RÉKA (Jászberény, 1990): kritikus, szövegíró.

BÁNKI ÉVA (Nagykanizsa, 1966): író, irodalomtörténész. Legutóbbi könyve: *Elsodort idő* (2017).

BENCSIK ORSOLYA (Topolya, 1985): író. Legutóbbi kötete: *Több élet* (2016).

BORDÁS MÁTÉ (Szolnok, 1995): költő, az ELTE német–magyar szakos hallgatója.

CSENDER LEVENTE (Székelyudvarhely, 1977): író. Legutóbbi kötete: *Örök utca* (2017).

DARVASI LÁSZLÓ (Törökszentmiklós, 1962): író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Szív Ernő: Meghívás a Rienzi Mariska Szabadidő Klubba* (2018).

DÉRCZY PÉTER (Bp., 1951): irodalomtörténész, kritikus. Legutóbbi kötete: *Esszé Orbán Ottó költészetéről* (2016).

FERDINANDY GYÖRGY (Bp., 1935): író, kritikus. Legutóbbi könyve: *Fájó holnapok* (2018).

HARAG ANITA (Budapest, 1988): író. 2018-ban megkapta a Móricz Zsigmond irodalmi ösztöndíjat.

HÁY JÁNOS (Vámosmikola, 1960): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Az öregtó felé* (2017).

IZSÓ ZITA (Bp., 1986): költő, író. Legutóbbi verseskötete: *Prae* (2014).

JÁSZBERÉNYI SÁNDOR (Sopron, 1980): író, költő, újságíró. Legutóbbi kötete: *A lélek legszebb éjszakája* (2016).

KARÁDI ZSOLT (Miskolc, 1956): kritikus, főiskolai tanár. Legutóbbi könyve: *Az erdélyi Helikon vonzásában* (2017).

KERÉKGYÁRTÓ ISTVÁN (Kaposvár, 1953): író. Legutóbbi könyve: *A rendszerváltó* (2017).

KIRÁLY FARKAS (Kolozsvár, 1971): költő, író, műfordító, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Sortűz* (2018).

KÖTTER TAMÁS (Csorna, 1970): író, jogász. Legutóbbi kötete: *Ikea, vasárnap* (2017).

LACKFI JÁNOS (Bp., 1971): író, műfordító. Legutóbbi könyve (Vörös Istvánnal közösen): *Szilágyi Örzsébet e-mailjét megírta* (2017).

LAPIS JÓZSEF (Sárospatak, 1981): irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. Kötete: *Líra 2.0: Közelítések a kortárs magyar költészethez* (2014).

MAJOROS SÁNDOR (Bácskossuthfalva, 1956): író. Legutóbbi kötete: *Az ellenség földje* (2017).

MUSZATICS PÉTER (Keszthely, 1976): író, filmtörténész. Legutóbbi kötete: *Orosz történetek* (2018).

NAGY GÁBOR (Bp., 1949): festő- és grafikusművész, a Magyar Képzőművészeti Egyetem nyugalmazott tanszékvezetője.

PETŐCZ ANDRÁS (Bp., 1959): költő, író, esszéista. Legutóbbi könyve: *Aysa* (2016).

SÁRA JÚLIA (Bp., 1974): filmrendező, író. Legutóbbi könyve: *Grafit Márta és a kaktuszok* (2015).

SIMON FERENC (Hódmezővásárhely, 1961): kritikus, az Eső szerkesztőbizottságának tagja.

SZEIFERT NATÁLIA (Zirc, 1979): író. Legutóbbi kötete: *Az altató szerekről* (2017).

SZÖLLŐSI MÁTYÁS (Bp., 1984): költő, író, fotóriporter. Legutóbbi könyve: *Budapest Katalógus* (2017).

TÓTH KRISZTINA (Bp., 1967): író, költő, műfordító. Legutóbbi kötete: *Párducminta* (2017).

VÁMOS MIKLÓS (Bp., 1950): író, dramaturg. Legutóbbi könyve: *Hattyúk dala* (2016).

VIDA GÁBOR (Kisjenő, 1968): író, a Látó prózaszerkesztője. Legutóbbi kötete: *Egy dadogás története* (2017).

VÖRÖS ISTVÁN (Bp., 1964): költő, író, irodalomtörténész, esszéista. Legutóbbi kötete: *Thomas Mann kabátja* (2017).

TISZAGÁTI PORTRÉ (KETTŐS)
GRAFIT, AKVARELL, DIÓFAPÁC, 50x35 CM

AZ ESŐ MEGJELENÉSÉT TÁMOGATJA:

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTÉRIUMA

nka Nemzeti Kulturális Alap

SZOLNOK MEGYEI JOGÚ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

ABA-NOVÁK AGÓRA KULTURÁLIS KÖZPONT SZOLNOK

500 FT

9 771419 798000 18003